

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI

KÜRT SİYASAL HAREKETİNDE DEVRİMCİ DOĞU KÜLTÜR
OCAKLARI DENEYİMİ (1969 – 1971)

Yüksek Lisans Tezi

GÖKHAN ÇAL

ANKARA – 2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI

KÜRT SİYASAL HAREKETİNDE DEVRİMÇİ DOĞU KÜLTÜR
OCAKLARI DENEYİMİ (1969 – 1971)

Yüksek Lisans Tezi

GÖKHAN ÇAL

Tez Danışmanı
Yrd. Doç.Dr. Reşat Barış Ünlü

ANKARA – 2014

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİM DALI

KÜRT SİYASAL HAREKETİNDE
DEVRİMCİ DOĞU KÜLTÜR OCAKLARI DENEYİMİ (1969 – 1971)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Yrd Doç. Dr. Reşat Barış Ünlü

Tez Jürisi Üyeleri

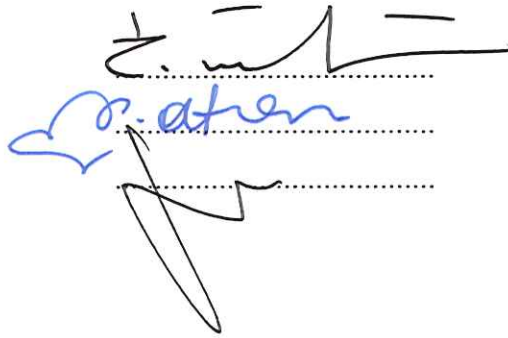
Adı ve Soyadı

Yrd. Doç. Dr. Reşat Barış Ünlü

Doç Dr. Gökhan Atılğan

Doç Dr. Murat Sevinç

İmzası

Tez Sınavı Tarihi : 08/08/2014

(Tez Beyan Belgesi)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

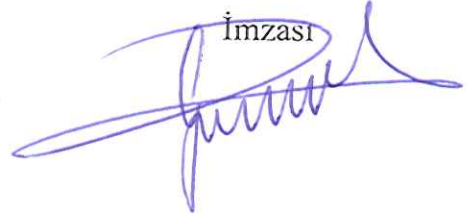
Bu belge ile, tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (08/08/2014)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

GÖKHAN ÇAL

İmzası

Çal, Gökhan, Kürt Siyasal Hareketinde Devrimci Doğu Kültür Ocakları Deneyimi (1969 – 1971), Yüksek Lisans Tezi, Danışman : Yrd. Doç. Dr.

Reşat Barış Ünlü, 197 s.

Bu tez Kürt siyasal tarihinde önemli bir kilometre taşı olan DDKO'nun ortaya çıkışını, siyasal çizgisini ve Kürt siyasal hareketine bıraktığı mirası ele almayı hedeflemektedir. Burada DDKO'nun Cumhuriyet döneminde (sol veya sağ) Türk siyasetinden bağımsız ve legal ilk örgütlenme olarak Kürt siyasetinin önünü açtığı görüşü savunulmaktadır. DDKO'nun siyasal anlamı, Kürtlerin siyasal olarak kendi bölgesel ve etnik meseleleri ile ilgilenmeye başlamalarıdır. Ayrıca DDKO'yu ortaya çıkaran 1960'ların siyasal ortamı ve dönemin TİP, FKF, T-KDP gibi yapılarının Ocaklara etkileri incelenmiştir. Sonrasında DDKO'nun 12 Mart döneminin ardından Kürt siyasal hayatında ortaya çıkan örgütler üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Tezin yazım aşamasında DDKO yayınları kadar, kurucu üyelerin yazılarında ve biyografilerinde DDKO hakkında verdikleri bilgilerden de faydalanılmıştır. Ulaşılabilir olan kurucu unsurlarla yapılan görüşmeler ile de içerik geliştirilmiş ve doğrulanmıştır.

Çal, Gökhan, Revolutionary Eastern Cultural Hearts (RECH) Experience in the Kurdish Political Movement (1969 – 1971), Master's Thesis, Advisor :

Assoc. Dr. Reşat Barış Ünlü, 197 p.

This aim of this thesis is to examine the establishment, political approaches and contributions of RECHs (DDKO) to Kurdish political movement, which is a milestone in Kurdish political history. Here it is claimed that, as the first legal & independent organisation from neither Turkish left nor right wing politics, RECHs' have led the Kurdish Politics in republican era. The political meaning of RECHs is that Kurds have started to focus on their regional and ethnic problems in their political activities. In the meanwhile, the political environment of 1960s and influences of political actors of the period like Turkish Labor Party (TLP), Federation of Conception Clubs (FCC) or Turkey-Kurdistan Democratic Party (T-KDP) on the establishment of RECHs have been analysed. Afterwards, the contributions of RECHs on the organisations that were founded within Kurdish political arena after 12 March Period, have been evaluated. During the creation of the thesis, the information about the RECHs from the articles and the bibliographies by founders or members as well as texts released by RECHs themselves have been utilised. The content was enriched and double checked via interviews with available founders and members.

“Vurdukça kızgın demire hünerli balyoz,
Umut asla yenilmeyecektir.”

Orhan Kotan

DDKO Yayın Bülteni – Sayı 8

İÇİNDEKİLER

Önsöz

	Giriş : Tezin Konusu ve Kapsamı.....	01
I.	Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) Öncesi Kürt Siyaseti.....	07
	A. TİP Öncesi Dönemde Kürt Siyaseti (1923 – 62).....	07
	B. TİP, Doğulular Grubu ve Kürt Siyaseti (1962 – 69).....	22
	C. Birinci Dalga Doğu Mitingleri, Kürt Hareketinin Gelişmesi ve Sosyalist Hareketen Ayrışma (1967 – 69).....	31
	D. Kürt Milliyetçiliğinin Sola Kayması ve Dr. Şivan.....	44
II.	DDKO'nun Kuruluşu ve Siyasal Pratikleri (1969 – 71).....	47
	A. DDKO'nun Örgütsel Yapısının Şekillenmesi.....	50
	B. Ankara ve İstanbul DDKO Örgütlenmesi.....	61
	C. Örgütlenme, Eğitim ve Yayıncılık Faaliyetleri.....	65
	D. İkinci Dalga Doğu Mitingleri ve Kürt İllerinde DDKO Örgütlenmesi.....	77
III.	12 Mart ve Kürt Siyasetinde Dönüşüm (1971 – 80).....	91
	A. DDKO'ya Yönelik Operasyonlar.....	96
	B. 12 Mart Muhtırası, Diyarbakır Yargılamaları ve Siyasal Savunmalar (1971 -72).....	101
	C. Diyarbakır Cezaevi ve 12 Mart Sonrası Kürt Siyasetine Yansımaları (1972 – 80).....	112

IV.	Siyasal Analiz ve Tespitler.....	125
	A. DDKO Bültenlerinin İçerik İncelemesi.....	127
	B. DDKO'nun Karşılaştırmalı Siyasal Analizi.....	133
	C. Değerlendirme ve Sonuç.....	156
V.	Ekler	
	A. Kısaltmalar ve Sözlük.....	159
	B. Tablolar ve Şemalar.....	170
	C. Kaynakça.....	180
	D. Belgeler ve Fotoğraflar.....	188

ÖNSÖZ

1969 – 1971 arasında faaliyet yürüten Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) Kürt siyasal hayatında yarattığı nitel dönüşüme tekabül edecek nispette ele alınmamıştır. Bu çalışma DDKO'nun Kürt siyasetinde öncülük ettiği nitel dönüşüm ve sonraki döneme etkilerini ele almaya dönük bir adım olarak değerlendirilmelidir.

Konu seçimi esnasında ve sonrasında tez danışmanım Yrd. Doç Dr. Reşat Barış Ünlü'ye yönlendirmeleri ile yaptığı katkılar için ve tez metni üzerinde yorumlarını sunarak son şeklini almasında yardımcı olan Doç. Dr. Gökhan Atılğan ve Doç. Dr. Murat Sevinç'e teşekkürlerimi ifade etmek isterim. Ayrıca birebir görüşmeler ile DDKO ve döneme ait makale veya kitaplarda bulunamayacak detayları benimle paylaştıkları ve vakit ayırdıkları için; Mümtaz Kotan, Ümit Fırat, İbrahim Güçlü, Mehmet Vural, Cemşit Bilek, Ali Buran, Ali Beyköylü, Tarık Ziya Ekinci, Ruşen Aslan ve Fahri Aral'a teşekkürlerimi bildiririm. Yazdıklarını okuyarak değerlendirmelerini benimle paylaşan kardeşim Göksen ve eşi Şenol'a yardımları için minnetarım.

Herşeyden evvel Kürtlerin ulusal ve siyasal hakları için mücadele ederek DDKO'yu kuran ve faaliyet yürüten tüm bireylere zor zamanda bir adım öne çıkmaya cesaret ettikleri için saygılarımı sunuyorum.

GİRİŞ

TEZİN KONUSU VE KAPSAMI

Cumhuriyet dönemi Kürt Hareketi Türkiye siyasal hayatında gerek devleti yönetenler açısından, gerekse de toplumsal hareketler açısından önem arz etmiştir. Özellikle 1960 sonrası toplumun alt tabakalarının da siyaset sahnesine çıkması ile Kürtler toplumsal hareketin gündeminde daha fazla yer edinmeye başlamış ve başlangıçta Türkiye sosyalist hareketinin bir parçası olarak gelişme gösteren Kürt hareketi zamanla ilk legal, demokratik ve bağımsız Kürt örgütlenmesi olan Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nı (DDKO) yaratmıştır. Kürt hareketinde nitel bir kopuşun ifadesi olan DDKO'nun kuruluşu bu yönüyle Kürt siyasetinin yönünün "Doğuculuktan" "Kürtçülüğe" çevrilmesini sağlamış ve bu iki kritik özelliği sebebiyle, Kürt siyasal tarihinin bütünsel olarak kavranabilmesi açısından gerekli olduğu düşüncesiyle inceleme konusu yapılmıştır.

Türkiye siyasal tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) yönetime doğrudan el koyduğu 27 Mayıs 1960 Darbesi ile hükümeti muhtıra vererek düşürdüğü 12 Mart 1971 arası siyasal açıdan çok hareketli bir dönemdi. Özellikle işçi ve gençlik hareketleri önceki yıllarla karşılaştırılmayacak ölçüde güçlendiler. Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) gösterdikleri hızlı gelişim ile Türk siyasal hayatının aktif birer bileşeni haline geldiler. Bu gelişmeler ile paralel bir şekilde genç nesil Kürt aydın ve öğrencileri de Kürt kimliği etrafında bağımsız örgütlenme fikrini gerçekliğe dönüştürmek üzere harekete geçtiler

ve Cumhuriyet döneminin ilk bağımsız ve legal Kürt örgütlenmesi DDKO Mayıs 1969'da kuruldu.

Kürt siyasal hareketinde Türkiye solundan bağımsız örgütlenmenin başlangıç noktası olarak DDKO; kuruluş ve organizasyon yapısı itibariyle içinde şekillendiği siyasal ortam ve geleneklerden etkilenmiştir. Bu nedenle siyasal bir yapı olarak DDKO'nun kuruluşunu ve gelişimini içinde buldukları tarihsel kesitten ve Kürt ulusal hareketinin tarihinden tümüyle ayrı ele almak mümkün değildir. Ancak konu kapsamını daraltmak ve özellikle en belirleyici dönemleri ele almak hedefiyle tez içerisinde ele alınacak tarihsel dönem kısıtlanmıştır. Metinde özellikle 1965 senesinden genel af ilan edilen 1974 senesine kadar olan döneme ağırlık verilmiştir. Tezin konusunu teşkil eden DDKO'nun kendi siyasal ömürü ise 21 Mayıs 1969 ile 26 Nisan 1971 tarihleri arasındaki 705 gündür.

Bugüne kadar 1960'lardaki Kürt hareketi büyük ölçüde TİP ve Doğu Mitingleri ekseninde ele alınmış, DDKO Kürt hareketinde yarattığı nitel dönüşüme rağmen hak ettiği derecede ele alınmamıştır. DDKO üzerine daha önce yapılmış bir tez çalışması vardır.¹ Ancak bu çalışma sıkıyönetim mahkemeleri ve Yargıtay aşamasında yapılan savunmalara ağırlık vermekte ve DDKO'nun kuruluşunu tetikleyen faktörlerin merkezine Türk Solu içinde güçlenen Milli Demokratik Devrim (MDD) etkisini koymaktadır. Elinizdeki bu metin ise ağırlıklı olarak DDKO'nun ortaya çıkışını Kürt siyasetinin (Ortadoğu dahil) kendi dinamikleri üzerinden açıklamaya çalışacaktır. Ayrıca bu çalışma yapılırken dikkat edilmeye çalışılan en temel

¹ Selin Yeleser, **A Turning Point in the Formation of Kurdish Left in Turkey : The Revolutionary Eastern Cultural Hearts (1969 – 1971)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2011

noktalardan biri -Kürt meselesinin halen güncel siyasetin konusu olması sebebiyle- o dönemin bugünün siyasi penceresinden bakılarak değerlendirilmesi riskidir. Bu nedenle, 1960'lardaki Kürt siyaseti ele alınırken, günümüzün siyasal koşulları ve şekillenmelerinden mümkün olduğunca etkilenmeden, kendi döneminin siyasal koşulları ile değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

DDKO üzerine araştırma yapılırken üç grup kaynaktan yararlanıldı. İlki DDKO üyelerinin çeşitli zamanlarda dergiler ve internet siteleri için kaleme aldıkları metinlerdir. İkinci grup, DDKO kurucu üyelerinin otobiyografileri ve tez çalışması kapsamında kendileriyle yapılan röportajlardır. Üçüncü grup ise DDKO'nun açık olduğu dönemde çıkarılan yayınlar ve DDKO Davası dosyasının kitaplaştırılmış halinin ilk cildir. Ancak birinci ve ikinci grup kaynaklardaki tespitler ve değerlendirmeler, kişilerin DDKO sonrası dönemdeki farklı siyasal çizgileri nedeniyle bazen çelişkili olabilmektedir. Tez içinde mümkün olduğunca farklı siyasal gelenekten kişilerin tümünün üzerinde ortaklaştığı değerlendirmeler kullanılmıştır. Uyuşmayan durumlarda her iki yaklaşım da alıntılanarak döneme dair genel değerlendirmeler ışığında bir senteze varılmaya çalışılmıştır. Üçüncü grup kaynaklar daha ziyade belge ve ham veri niteliğinde olduklarından DDKO hakkında doğrudan fikir edinmek ve yorum yapmak için öncelikli olarak tercih edilmiştir.

DDKO ele alınırken, dönemi ve koşulları anlamak adına, çok genel hatlarıyla Türkiye ve Kürt bölgesinin siyasal konjonktörü ortaya konmuştur. Kürt hareketi ve DDKO açısından Türkiye dışındaki en önemli siyasal

gelişme Barzani önderliğindeki Irak Kürtlerinin mücadelesidir. Bu sebeple, Barzani Hareketi ve 1960 öncesi Kürt aydınlarının faaliyetlerine Türkiye’de II. Dünya Savaşı sonrası dönem Kürt hareketinin çekirdeğini oluşturmaları sebebiyle değinilecektir.

DDKO’nun ortaya çıktığı dönemde TİP ve FKF merkezli gençlik hareketi Türkiye sosyalist hareketinin olduğu kadar Kürt hareketinin de içinde filizlendiği temeli atmıştır. Bu sebeple DDKO incelenirken TİP’in 1963-1971 arasındaki siyasal çizgisi ve faaliyetlerine de değinildi. TİP içindeki ‘Doğulular Grubu’ ve TİP’in organizatörü olduğu ‘Doğu Mitingleri’ne DDKO’nun ortaya çıkışında oynadıkları rol nedeniyle yer verilmiştir. Pek çok DDKO kadrosunun içinde siyaset yaparak yetiştiği FKF de DDKO ile etkileşimi açısından incelemeye dahil edildi.

FKF’nin Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu’na (TDGF ya da bilinen adıyla DEV-GENÇ) dönüştürmelerinin Kürt gençlerinin bağımsız bir Kürt örgütlenmesi yaratması fikrinde kritik bir dönüm noktası olduğu yaygın kabul gören bir değerlendirmedir. Bu nedenle DDKO’nun kuruluşu ve Kürt hareketi ile ilgili olduğu noktalarda FKF/DEV-GENÇ hareketine değinilmiştir.

1960’larda Kürt siyasal hareketi, Türkiye sosyalist hareketinin gelişimi dışında kendine özgü dinamiklere de sahipti. Özellikle Irak Kürt hareketi etkileşimli Türkiye Kürdistan Demokratik Partisi’nin (T-KDP) kuruluşu ve bölgedeki kimi yerel eşraf ve toprak sahipleri arasında etkinliğini artırması Kürt hareketinin gelişimi ve DDKO’nun kuruluşunda etkin olması nedeniyle konuyla bağlantılıdır. Kürt milliyetçiliğinin sol

çizgiye evrilmesinde etkili olan Sait Kırmızıtoprak (Dr. Şivan) ve kurduğu Türkiye’de Kürdistan Demokrat Partisi de (TKDP) dönemin Kürt siyasetinde önemli bir figürdür ve bu kapsamda ele alınmıştır. Zira Dr. Şivan’ın Kürt hareketinin bağımsız örgütlenme fikrine katkıları ve DDKO üzerinden 1974 sonrasına devrettiği siyasal miras önemlidir.

DDKO’nun örgütlenmesi ve kurulması aşamasında yapılan tartışmalar ve örgütlenmenin niteliğinin belirlenmesi için Ankara ve İstanbul merkezli yürütülen tartışmalar ocakların örgütsel şekillenişinin anlaşılmasına yardımcı olacağı için metne dahil edilmişlerdir.

İki seneye yaklaşan ömürleri içinde DDKO’nun siyasal faaliyetleri; eğitim, örgütlenme, Kürt illerindeki sorunlarının sistematik raporlanması, yayıncılık faaliyetleri, kültürel etkinlikler ve kitlesel eylemler olarak gruplanabilir. Bu faaliyetler II. Bölüm’de detaylıca ele alınacaktır.

Ocakların kapatılma dönemi aynı zamanda Türkiye’nin 12 Mart Muhtırasına doğru sürüklendiği süreçtir ve DDKO da bu süreci kendi cephesinden yaşamıştır. Bu nedenle, faal oldukları dönem boyunca resmi ve gayri resmi yollarla DDKO’ya karşı girişilen operasyon ve provakasyonlar için ayrı bir başlık açılmıştır.

12 Mart sonrasında Diyarbakır Cezaevinde toplu halde tutulan DDKO ve diğer ‘Kürtçülük’ faaliyeti tutuklularının geçirdikleri deneyim, komünler ve gruplaşmalar Kürt siyasal tarihinde bir ayrışma noktasıdır. Cezaevinde ortaya çıkan siyasal gruplaşmalar sonraki dönem Kürt siyasetinin farklı parti ve örgütlerini şekillendirmiştir. Mahkeme sürecinde savcı tarafından DDKO üyelerine dönük hukuksal olmanın ötesinde

hazırlanan siyasi iddianameye karşı DDKO üyelerinin yaptıkları siyasal savunmalar DDKO'nun Kürt hareketine bıraktığı önemli bir mirastır.² Sonraki dönem Kürt siyasetindeki ayrışmalar da zaten savunma sürecindeki farklı yaklaşımlara paralel şekilde gerçekleşmiştir. Kürt hareketi ve DDKO'nun tarihindeki kritik yerleri cezaevi, yargılanma ve savunma sürecini ele almayı özellikle gerekli kılmaktadır.

12 Mart rejiminin sona ermesi ile tekrar gelişmeye başlayan Türkiye siyasal hayatı içinde Kürt hareketi de gelişmiştir. Ancak bu kez çok sayıda bağımsız Kürt örgütü ortaya çıkmıştır. Bu gelişme DDKO'nun yolunu açtığı “Kürtlerin bağımsız ve ayrı örgütlenmelerine sahip olması gerekir” fikrinin devamı niteliğindedir. DDKO'nun Kürt siyasetine bıraktığı miras, Kürt siyasetinin 1974 sonrası geçirdiği dönüşümle ilişki içinde III. Bölüm'de incelenecektir.

DDKO'nun siyasal olarak niteliğinin daha net ortaya konabilmesi için 1960 ve 1970'lerde yakın etkileşim içinde olduğu siyasal yapılar ile karşılaştırmalı siyasal analizi son bölümde yapılmıştır. Ayrıca DDKO tarafından çıkarılan bültenin içeriği incelenerek DDKO'nun siyasal söylemlerinin içeriği kendi yayınları üzerinden ele alındı. Sonuç kısmında ise DDKO'nun Kürt siyaseti içindeki tarihsel ve siyasal anlamı hakkındaki tespitler özetlenerek DDKO'nun Kürt siyasal tarihindeki yerinin gerçekçi bir şekilde ortaya konulması hedeflenmiştir.

² Diyarbakır-Siirt İleri Sıkıyönetim Mahkemesinin 1971/160 Nolu savcılık iddianamesi Kürt adıyla ayrı bir millet olmadığı ve Kürtlerin Turani bir Türk kavmi oldukları iddiası ile başlamaktadır.

BÖLÜM I

DEVRİMCİ DOĞU KÜLTÜR OCAKLARI (DDKO)

ÖNCESİ DÖNEMDE KÜRT SİYASETİ

A. *TİP Öncesi Dönemde Kürt Siyaseti (1923 – 62)*

DDKO'nun ortaya çıkışı Kürt tarihinde bir uğrak noktasını ifade etmektedir. Kendinden önceki Kürt tarihinin sonucu ve bu anlamda bir bütün olarak Kürt tarihinin parçasıdır. DDKO Türkiye metropollerinde (Ankara, İstanbul) ve Kürt ülkesinin Türkiye sınırları içinde kurulmuştur. Kürt coğrafyası ve tarihi çok daha geniş bir alanı ve dönemi kapsamısına rağmen, Kürt tarihinin Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu sonrasındaki dönemi ve Türkiye sınırları içinde kalan kısmı metnin kapsamındadır.”³

Türkiye’de yaşayan Kürtler açısından tarihi dönemeç 1923 senesinde Lozan Anlaşması ile Kürdistan coğrafyasının Türkiye, Irak, Suriye ve İran arasında paylaşılması olmuştur. Cumhuriyetin kurucu unsurlarının Kürtler konusundaki söylemi 1924 öncesi ve sonrasında neredeyse 180 derece değişmiştir.⁴ Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti’nin ilk meclisteki Türk ve Kürt ortaklığı ve kardeşliği vurgusundan Halk Fırkası’nın “Türk vatanında Kürt yoktur” söylemine bu dönemde geçilmiştir. Siyasal olarak Kürt örgütlenmelerine izin verilmemiş ve Kürtleri

³ Kürt tarihi ve coğrafyası hakkında; Kürdoloji Çalışmaları Grubu’nun **Osmanlı Kürdistanı**, 2011 ve M.S. Lazarov & Ş.M. Mihoyan’ın **Kürdistan Tarihi**, 2013 güncel bilgiler vermektedir.

⁴ I. Meclis ve II. Meclis’teki konuşmalar ve metinlerdeki Kürt ve Kürdistan kavramlarının kullanımı açısından dramatik değişimi görmek için İsmail Beşikçi, Naci Kutlay ve Şeyhmus Diken’in İsmail Beşikçi editörlüğünde yayınlanan **Resmi Tarih Tartışmaları-6** içindeki yazılarına bakılabilir. Ayrıca bgst yayıncılık tarafından çıkarılan **Osmanlı Kürdistanı Tarihi** ve Mesut Yeğen’in İletişim Yayınlarından çıkan **Devlet Söyleminde Kürt Sorunu** kitabında I. Meclisten II. Meclise geçişte ve genel olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) Kürtler hakkında söylem ve politikanın dramatik değişimine dair bolca örnek vardır.

merkeze bağlayan Hilafet kurmunun ortadan kaldırılması Kürtleri merkezden koparmıştır. Kürtlerin bu uygulamalara reaksiyonu ise Şeyh Sait İsyanı olmuştur.⁵ İsyanın bastırılması ile devreye sokulan Şark Islahat Planı, Umumi Müfettişlikler ve İskan Kanunu yoluyla Kürtlerin toplu olarak sürgün edilerek Türk nüfusu içinde asimile edilmelerine çalışılmıştır.⁶ Zorunlu Türkçe eğitim yoluyla yeni kuşakların Kürtçe öğrenmesi engellenmiş, Kürt ve Kürdistan kelimeleri ile Kürdi olan herşey günlük yaşamdan, dilden ve belgelerden kazınmıştır.

1930'lu yıllar boyunca tek parti yönetimi ile bu politikalar derinleşmiş ve Kürtler uzunca bir süre hareket edemeyecek şekilde etkisizleştirilmişlerdir.⁷ Her köye bir karakol politikası ile bölge askeri rejimle yönetilmiş ve bu dönemde Kürt siyaseti yapmanın her hangi bir kanalı bırakılmamıştır. Bölge milletvekillerinin çoğu Türklerden veya devlet için çalışan insanlardan atanmıştır. Kürtlere, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) içinde var olma imkanı dahi verilmemiştir. Ülkedeki tek siyasal parti olan CHP'nin (tamamı Kürt illeri olan) 10 ilde şubesi dahi yoktur.⁸

⁵ Elbette Şeyh Sait İsyanı o dönem yaşanan tek Kürt isyanı değildir. Ancak en önemlisidir. Osmanlı Ordusu'nun devamı niteliğinde olan cumhuriyetin ilk dönem ordusundaki Kürt subayların liderlik ettiği 1924 Beytüşşebab İsyanı Kürt isyanları açısından farklı bir yerde durmaktadır. Bu konuda Cemil Gündoğan'ın **1924 Beytüşşebab İsyanı ve Şeyh Sait Ayaklanması'na Etkileri** kitabında isyanın seküler niteliği ve yenilgisinin Şeyh Sait İsyanı'nın dinsel niteliğinin artışına olan etkisi ele alınmaktadır. Daha sonraki dönem başlayan Xoybun örgütünün organize ettiği Ağrı İsyanı ve Seyit Rıza'nın önderliğindeki Dersim İsyanlarının nitelikleri ve cumhuriyetin uygulamaları için Ahmet Kahraman'ın **Kürt İsyanları – Tedip ve Tenkil** adlı kitabına başvurulabilir.

⁶ Aslında Şark Islahat Planı'ndaki politikaların fikri hakları İttihat-Terakki Cemiyet'ne (İTC) aittir. O dönem daha örtülü yürütülen süreç 1925'ten itibaren açıktan uygulanmaya başlanmıştır. İTC ve Şark Islahat Politikaları'nın benzerlikleri bgst yayıncılık'tan çıkan **Osmanlı Kürdistanı Tarihi** kitabının ilk bölümünde çarpıcı şekilde gösterilmiştir.

⁷ H. Faruk Alpkaya, "Cumhuriyet Rejiminin Bir Islah Çalışması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988, s. 2

⁸ Mesut Yeğen, **Devlet Söyleminde Kürt Sorunu**, 6. b.s., İstanbul, İletişim Yayınları, 2013, s. 183

Ancak Türkiye içindeki siyasal ortam dış faktörlerin de etkisi ile II. Dünya Savaşı'ndan sonra değişmeye başlamıştır. 1945 yılında CHP dışında partilerin kurulmasının yolu açılarak çok partili hayata geçilmiştir. Ortaya çıkan en önemli siyasal alternatif ise Demokrat Parti'dir (DP). Kağıt üstünde sosyalist partilerin kurulması mümkün olsa bile, kurulan partiler kısa sürede kapatılmışlardır. Fakat sosyalistleri dışlasa bile genel hava ülkenin demokratikleştirilmesi yönünde ilerlemiş ve siyasal ortam hareketlenmiştir. Kürtler ve Kürt bölgesi de bu hareketlenmeden bağımsız kalmadı. DP'nin kuruluşu Kürt gençleri arasında heyecan uyandırmıştır. Tarık Ziya Ekinci anılarında, o dönem İstanbul'da öğrenim gören Kürt gençlerinin kaldığı Dicle Talebe Yurdu'nda DP'nin hemen herkes tarafından desteklendiğini aktarmaktadır.⁹ Dicle Talebe Yurdu'nun, çok partili dönemde Kürt siyasetinde aktif olmuş, Yusuf Azizoğlu, Faik Bucak, Musa Anter gibi, pek çok aydının kaldığı bir yurt olması sebebiyle Kürtler açısından özel bir yeri vardır. Fakat bu ilk dönem Kürt aydınları sonraki dönemlerden farklı olarak genelde Kürt ağa ve eşrafın çocuklarıydı. Yurtta kalan öğrenciler arasında Kürtler üzerindeki baskılara karşı duyulan tepki ve folklorik öğelerin sahiplenilmesi anlamında siyasal bir bilinç vardı. Suriye'de yayınlanan *Hawar Dergisi* gençler arasında el altından okunmaktaydı. Fakat bir örgüt ya da organizasyon oluşturulmuş değildi.

Çok partili dönem ile birlikte Kürt yayıncılığı da hareketlenmeye başladı. Musa Anter Diyarbakır'da 1948'de kısa bir dönem *Dicle Kaynağı* isimli bir dergi çıkarmış ve DP'yi savunan yazılar yayınlamıştır. 1946

⁹ Dr. Tarık Ziya Ekinci, **Lice'den Paris'e Anılarım**, Ed: Derviş Aydın Akkoç, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010, s. 285

seçimlerinde DP'nin meşruiyet kazanması ile Mustafa Ekinci, Mustafa Remzi Bucak, Yusuf Azizoğlu gibi çok sayıda Kürt ileri geleni DP içinde siyaset yapmaya başladılar. Bu dönemde Kürtler zerindeki baskıların azalması için atılan en önemli adım 1947 senesinde DP'nin de etkisi ile çıkarılan yasa ile İskan Kanunu kapsamında zorunlu g ve iskana tabi tutulan kişilerin kendi topraklarına dönmesine izin verilmesi oldu.

1950 yılında yapılan seçim DP'nin iktidara gelmesini sağlamıştır. DP iktidarının özelikle ilk yıllarında Kürtler açısından demokratikleşme anlamına gelecek kimi adımlar atıldı. Her köye bir tane olan karakol sayısı azaltıldı, dinsel kurumlar ve tarikatlar üzerindeki baskılar hafifletildi.¹⁰ çok partili dönem Kürt ileri gelenlerine de devlet ile uzlaşarak eski ekonomik konumlarına ulaşmanın yollarını açmıştı. Ancak bu ekonomik ödül karşılığında beklenen Kürtleri devlete sadık bir konumda tutmalarıydı.¹¹

Dış dünyada yükselen Soğuk Savaş ile paralel şekilde iç siyasette de, 1950'li yıllar çok partili hayatın ilk döneminin aksine özgürlük söyleminin gözden düştüğü bir dönem oldu. DP lke içinde iktidarını glendirdike demokratik ve özgürlükçü söylemlerden uzaklaştı. 1950'lerin ikinci yarısından itibaren CHP ve muhalefete dönük baskılar ve yayın yasakları arttı. 6-7 Eylül 1955'de kışkırtmalar sonucu İstanbul'da Rumlara ait evler, kiliseler, mezarlıklar ve işyerleri tahrip edildi. Ekonomik alanda ise dış yardımlara artan bağımlılık, devalüasyon ve düşen net ücretler gibi

¹⁰ Martin van Bruinessen, **Kürdistan zerine Yazılar**, ev: Nevzat Kıracı, v.d., 7. b.s., İstanbul: İletişim Yayınları, 2010, s. 300

¹¹ Tarık Ziya Ekinci, **Kürt Siyasal Hareketlerinin Sınıfsal Analizi**, İstanbul : Sosyal Tarih Yayınları, 2011, s. 76

sebeplerle iktidara karşı hoşnutsuzluk özellikle maaşlı kesimlerde (sivil memurlar ve askerler dahil) arttı.¹²

DP iktidarının son dönemlerinde Kürtler açısından da durum iyi değildi. DP iktidarı zaman geçtikçe bölgedeki şeyh ve ağalar ile olan ilişkilerini güçlendirmiş ve onları kendine bağlamıştı. Böylece DP'nin artık Kürtlerin oyunu almak için onlara demokrasi ve özgürlük vaatetmesi gerekmiyordu. Ağalarla arasının iyi olması kafiydi.¹³ Mustafa Ekinci ve Yusuf Azizoğlu gibi DP içindeki Kürt milletvekillerinin de içinde olduğu ve daha ziyade metropol şehirlerindeki sanayi burjuvazisinin siyasal temsilcileri olan kesim DP'den ayrılarak Aralık 1955'de Hürriyet Partisi'ni (HP) kurdu.¹⁴ Özellikle 1957 yılında başlayan üçüncü dönem DP iktidarı DP-CHP kutuplaşması eksenine oturdu. Kürtler açısından ise durum daha zordu. 1957 senesinde *İleri Yurt* isimli bir yerel gazetede Musa Anter'in Kürtçe yazdığı nükteli "Kıymıl" şiirinin siyasal bir davanın konusu olmuş olması, DP Hükümeti'nin Kürt politikasının içeriği hakkında fikir vermektedir.

Türkiye'deki Kürt hareketini bu dönem tetikleyen en önemli siyasal gelişmeler Türkiye içinde değil, Irak'ta yaşanıyordu. Irak (1950'lerde) 2 milyon dolayındaki Kürt nüfusu ve Barzani Hareketi'nin yıllara dayanan mücadelesi ile Kürt ulusal hareketinin güçlü olduğu bir ülkeydi. Barzani önderliğindeki Irak Kürdistan Demokrat Partisi'nin (I-KDP) Mahabad Cumhuriyeti için savaşmış olması sebebiyle İran-Kürdistan Demokrat

¹² Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, Çev: Yasemin Saner, Ed: Berna Akkıyal, 28. b.s., İstanbul : İletişim Yayınları, 2013, s. 335

¹³ T. Z. Ekinci, 2010, s. 279

¹⁴ Çağlar Keyder, **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**, 18. b.s., İstanbul : İletişim Yayınları, 2013, s. 176

Partisi (İ-KDP) ile de yakın ilişkileri vardı.¹⁵ 1958 yılında Irak'ta Albay Abdul Kerim Kasım sol popülist söylemlilerle bir askeri darbe ile iktidara geldi. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde (SSCB) olan Barzani darbeden sonra oluşan geçiş döneminde Bağdat'a döndü. İ-KDP yasal bir parti olarak çalışmalarına başladı ve Kürtlerin hakları için daha yoğun mücadele içine girdi. Bu durum Türkiye'de yaşayan Kürtler arasında sempati ile karşılandı.¹⁶ Özellikle Irak ile sınırı olan yerlerde Barzani Hareketi'nin milliyetçi etkisi görülmeye başlandı.¹⁷ 1959 senesinde Kerkük'te Türkmen-Kürt çatışması yaşandı ve bazı Türkmenler Irak ordusu tarafından öldürüldüler. Bu olay karşısında CHP Niğde Milletvekili Asım Eren "Irak'taki Kürtler oradaki vatandaşlarımızın ölümüne sebebiyet verdikleri için öldürülen Türkmen sayısı kadar Türkiye'de yaşayan Kürtlerin mukabele-i bilmisil prensibine uygun olarak öldürülmelerini düşünüp düşünmediğini" bir soru önergesi ile başbakana sundu.¹⁸ Buna karşı 102 Kürt genci Asım Eren ve meclise protesto telgrafı çekerek tepkilerini gösterdiler. Telgrafta "Türkiye Kürtleri" ve "Türkiye Kürtlerinin haysiyetine" vurgu yapılıyordu. Bu olay Kürtlerin CHP'den muhalefetteyken bile yakınlık görmeyeceklerini Kürtlere göstermiş oldu. Hükümetin bu protesto telgraflarına tepkisi, komünist bir Kürt ihtilali yapmak niyetinde oldukları gerekçesiyle 50 Kürt aydınını tutuklamak

¹⁵ M . van Bruinessen, 2010, s. 241

¹⁶ Selahattin Ali Arık, **Dr. Şivan, Sait Elçi, Süleyman Muînî ve Kürt Trajedisi (1960 – 1975)**, İstanbul : Peri Yayınları, 2011, s. 22

¹⁷ Nezir Şemmikanlı, "Geçmiş Olmadan Gelecek Olmaz", **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 72 - 98

¹⁸ Yavuz Çamlıbel, **49'lar Davası – Bir Garip Ülkenin İdamlık Kürtleri**, Ankara : Alçı Yayıncılık, 2007, s. 15

şeklinde oldu.¹⁹ ‘49’lar Olayı’ olarak bilinen bu gelişme Kürt siyasal tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir.²⁰ Olay hakkında verilen gayri resmi bilgilerin kaynağı Dr. Naci Kutlay ve *Yön Dergisi*’ne dayanmaktadır.²¹ Tutuklanan kişilerin çoğu Dicle Talebe Yurdu’nda kalan öğrencilerdi ve idam talebiyle başlayan yargılamalar uzun yıllar devam etti. 49’lar Davası ile ilgili olarak not edilmesi gereken önemli bir nokta; sanıkların mahkemede kendilerine yöneltilen örgütsel suçlamaları reddetmekle birlikte Doğu Sorunu’ndan ve Kürtlerden bahsetmeleridir. Bu nedenle 49’lar davasında yapılan savunmalar sonraki yıllarda devam edecek olan siyasal savunma geleneğinin ilk nüvesi olarak değerlendirilebilir.²² 1961 yılında tüm sanıklar serbest bırakılmışlar ancak dava Ocak 1964 yılında 15 sanığa milli duyguları zayıflatmak suçundan birkaç senelik cezalar verilmesiyle sonuçlanmıştır.²³ Bu davada yargılanan insanların pek çoğu daha sonra Kürt siyasetinde aktif olmuşlardır. Özetle, 1950’lerdeki çok partili dönem 1960’larda gelişecek olan “Doğuculuk” ve sonrasında DDKO’yla gelişecek “Kürtçülük”²⁴ siyasetinin aydınlarının yetiştiği dönem olmuştur.²⁵

¹⁹ 49’ların listesi için bakınız : Ekler içinde Tablo-2

²⁰ T. Z. Ekinci, 2010, s. 377

²¹ M. Naci Kutlay, “Devrimci Doğu Kültür Ocakları ve Öncesi”, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 158 - 173

²² Cemil Gündoğan, **Kawa Davası Savunması ve Kürtlerde Siyasi Savunma Geleneği**, Ed : Deniz Gündüz, İstanbul : Vate Yayınevi, 2007, s. 162

²³ Y. Çamlıbel, 2007, s. 87

²⁴ Kürtçülük kavramı burada, Doğuculuk Siyasetinden farklı olarak Kürt etnik kimliğini ön plana çıkartarak Kürt bölgesine ait sorunları siyasetin merkezine alan ve bu sorunlarının kaynağında onun etnik kimliği olduğu görüşünü savunan siyasal yaklaşımı tarif etmek için kullanılmıştır.

²⁵ Cengiz Güneş, **Türkiye’de Kürt Ulusal Hareketi – Direnişin Söylemi**, Çev: Efla Yıldırım, Barış Yıldırım, Ankara : Dipnot Yayınları, 2013, s. 99

DP iktidarının son yıllarında artan siyasal gerilim hayatın her alanına yansımaya başlamıştı. DP'ye karşı CHP etrafında bir muhalefet hareketi ortaya çıktı. Üniversite gençliği de bu gerilim dışında kalamadı. 1950'li yılların başlarında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (AÜ SBF) ve Hukuk Fakültesi'nde kurulan dernekler DP'ye yapılan muhalefette etkin rol oynadılar.²⁶ 27 Mayıs'ın hemen öncesi ve sonrasındaki gençlik hareketi esasen CHP etrafında ve DP'ye muhalif bir çizgideydi. Üniversitelilerin polis ile çatışmaları 28-29 Nisan 1960'da insanların öldüğü bir aşamaya taşındı. CHP ve DP taraftarları sokak çatışmalarında karşı karşıya gelmeye başladılar. Bu gerilim 27 Mayıs 1960 günü ordunun hükümeti devirerek yönetime el koyması ile sona erdi.

27 Mayıs sonrasında Milli Birlik Komitesi (MBK) ülkedeki yönetim erklerinin tümünü fiili olarak elinde topladı. Başlarda tarafsız olma iddiasındaki darbe, zamanla DP hükümetine karşı bir niteliğe büründü. Darbenin temel hedefi Kürt hareketi değildi, fakat Kürtçülük ile ilgili en ufak bir gelişmenin bile rahatsızlık yarattığı bir siyasal bakış açısı cuntaya egemendi. MBK yönetiminde oluşturulan Kurucu Meclis ile siyasi parti faaliyetlerinin önü açıldı. DP'nin devamı olarak Adalet Partisi (AP), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), liberal çizgide -içinde Yusuf Azizoğlu gibi Kürt ileri gelenlerinin de olduğu- Yeni Türkiye Partisi (YTP) ve sağ milliyetçi çizgide Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) siyaset sahnesine çıktılar. Oluşturulan Anayasa yürütmenin yetkilerini kısıtlayıp Anayasal Kurumlara ağırlık veren bir yapı taşıyordu. Bu haliyle sol ve

²⁶ Kerem Ünüvar, "Fikir Kulüpleri Federasyonu (1965 – 1969)", **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce**, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekinil, C.VIII, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 821

sosyalist partiler için de serbestlik alanı açılmış oluyordu. “27 Mayıs Anayasası daha önce oy vermek dışında kendilerine siyaset yapma imkanı olmayan alt sınıflara siyaset şansı tanıyan bir siyasal dönüşüme sebep olmuştu.”²⁷

27 Mayıs Darbesi ile oluşan ortamın ülkede demokrasiyi artırdığı tespiti Kürtler açısından durumu tam olarak yansıtmıyordu. 27 Mayıs’tan hemen sonra DP içinde siyaset yapmış olan beş yüz kadar Kürt ileri geleni tutuklanarak Sivas’ta bir toplama merkezine alındılar. Bu ağalardan 55 tanesi MBK kararı ile sürgüne gönderildiler ve 1963 senesine kadar geri dönemediler.²⁸ ‘55’ler Olayı’ olarak bilinen bu olay Kürtlerin 27 Mayıs’ın niteliğini anlamaları açısından bir deneyim oldu. Aslında MBK’nın Kürt ağalar ile ilgili aldığı kararların DP yönetimi ile hesaplaşmanın ötesinde başka anlamları vardı. Irak’ta mücadele yürüten I-KDP 1961 senesinde merkezi Irak hükümetine karşı gerilla mücadelesi başlatmıştı. Bu mücadelenin etkileri Türkiye’de yaşayan Kürtler arasında da görülmeye başladı. Özellikle Irak sınırındaki bölgelerde akrabalık ilişkilerinin de etkisi ile Barzani Hareketi sempati ve destek buluyordu ve bu gelişme Türk yönetici elitlerini tedirgin ediyordu.

Anayasal anlamda özgürlükler alanı genişlese de, Kürtler açısından siyaset yapmak için açılan alan fazla genişlememişti. DP’nin devamı olan AP Kürtlere daha kapalıydı. 27 Mayıs sonrası MBK, DP içinde 54 Kürt ağasını Kürtçülük yaptıkları gerekçesiyle sürgüne göndermişken, 12 Mart sonrası ara rejimin Kürtçülüğe karşı özel olarak yöneldiği halde AP içinde

²⁷ Ergun Aydınoglu, **Türk Solu (1960 -1971) – Eleştirel Bir Tarih Denemesi**, İstanbul : Belge Yayınları, 1992, s. 30

²⁸ T. Z. Ekinci, 2010, s. 397

Kürtçülük yapan kimseyi bulamamış olması, merkez sağ siyasetin Kürtlere kapalı olduğunu göstermektedir. Siyasetin CHP kanadı²⁹ ise DP döneminin sonlarına doğru muhalefetin merkezi olarak Musa Anter, Tarık Ziya Ekinci gibi Kürt aydınlarının da katıldığı bir yapı olmasına rağmen, Kürtlere dönük politikalarında tek parti döneminden farklı bir tez ya da pratik ortaya koymamıştır.

Dönemin tek istisnası liberal çizgideki YTP olmuştur. 27 Mayıs öncesinin HP geleneğinin devamı niteliğinde olan partide Yusuf Azizoğlu gibi Kürt ileri gelenleri aktif ve üst düzey görevler almışlardır. Parti Kürtlerin kendini kısmen de olsa ifade etmesi için bir platform sunuyordu. YTP, Kürtlerin ulusal hakları veya Kürt dilinin serbest bırakılması konusunda herhangi bir siyasal söyleme sahip değildi. Türkiye’de istikrarlı bir demokrasi inşa etmek için kişisel özgürlükler ve demokratik normlar inşa edilmesini savunuyordu. Kürt bölgesinin geri kalmışlığı, toprak reformu ve ağalık sistemi konularında net tespitlere sahip değildi. Sadece Azizoğlu bakanlık yaptığı dönemde Doğu’nun geri kalmışlığına dair konuşmalar yapıyordu. Partinin siyasal çizgisi, parlamentoda Kürt kimliğini vurgulamadan, Kürtlerin hayatını kolaylaştırmaya dönük siyasal pratikler olarak tanımlanabilir. Parti bu kısıtlı haliyle bile Kürtler açısından uzunca süre çekiciliğini korumuştur. Azizoğlu’nun Sağlık Bakanlığı döneminde kendisine karşı yapılan soruşturmada Kürt kimliğini inkar etmesi nedeniyle Kürt gençleri arasında hayal kırıklığı yarattı. Öte yandan Kürt hareketinde yaşanan gelişmeler de Kürtler açısından YTP’yi cazibe merkezi olmaktan

²⁹ 1961 tarihinde CHP kendini henüz sol bir parti olarak tarif etmediği için burada sol siyaset içinde anılmamıştır.

çıkardı. Ayrıca seçimlerde sürekli oy kaybederek tabanını merkez sağa kaptıran YTP zamanla siyaset sahnesinden kayboldu.

Türkiye siyasetinin hareketlendiği çok partili dönem aynı zamanda Türkiye sosyal ve ekonomik yapısının da oransal olarak en hızlı geliştiği dönemdir. 1960'lara gelindiğinde Türkiye kıyından kentlere doğru hızlı bir nüfus hareketi vardı. Kır nüfusunun oranı %84'den %61 düzeyine gerilemişti.³⁰ Bu gelişmenin konumuz açısından iki önemli sonucu olmuştur. İlk olarak, ülke genelinde artan şehirleşme ile artan sayıda Kürt nüfusunun kırsal alandan şehirlere doğru çekilmesidir. İkinci olarak, Kürt bölgesinde tarımda makineleşme nedeniyle topraktan (feodal bağlardan) kopma sonucu nüfusun kentlere itilmesidir. Bu gelişmeler tüm Türkiye çapında yaşanmasına karşın, şehirleşme ve göç ile oransal olarak en yüksek nüfus hareketi Kürt bölgesinde meydana gelmiştir.³¹

1950-70 arasında işçi sayısı 0,5 milyondan 1,5 milyona ulaşarak %200 artmıştır.³² Yine aynı dönemde sendikalı işçi oranı ise %61 ile cumhuriyet tarihinin en yüksek oranına ulaşmıştır.³³ Bu nicel gelişmelerin yanında TÜRK-İŞ içinde örgütlü işçilerin daha ileri talepler ve söylemler ile muhalefete başlamaları işçi hareketinde nitel olarak yaşanan bir dönüşümdür. Bu gelişme bir süre sonra TÜRK-İŞ içindeki muhalif sendikaların Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) olarak örgütlenmesini ortaya çıkaracaktır.

³⁰ Ahmet İçduydu, v.d., **Türkiye'de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi**, Ed: Ahmet İçduygu, İbrahim Sirkeci, İsmail Aydınğün, İstanbul : Tarih Vakfı, 1998, s. 219

³¹ A.g.e., s. 224

³² A.g.e., s. 229

³³ A.g.e., s. 230

Sosyal yapıdaki bu dönüşümler ve şehirleşme, özellikle büyük şehirlerde memurlar dışında farklı sosyal sınıf ve tabakalar ortaya çıkarmıştır. Toplumsal yapıdaki bu çeşitlenme siyasal alanda karşılığını artan siyasal parti sayısında bulmuştur. Bu sosyal gelişmelerin Türkiye siyasal hayatındaki en önemli karşılığı kitleselliği olan sosyalist partilerin ortaya çıkması olmuştur. TÜRK-İŞ üyesi sendikacıların Çalışanlar Partisi deneyimi başarıya ulaşamadan yarım kalmış ancak TÜRK-İŞ içindeki muhalif 12 sendikacı tarafından 13 Şubat 1961 günü kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP) Türkiye sosyalist hareketinin sonraki on yılında çok etkili olmuştur.³⁴ 1961 yılında kurulmasına rağmen TİP esas dönüşüm ve gelişimini 8 Şubat 1962 tarihinde Mehmet Ali Aybar'ın genel başkanlığa getirilmesi ile yapmıştır. M. Ali Aybar, partiye çok sayıda aydın ve akedemisyenin katılımını sağlamış ve yurt çapında yaptığı gezilerle partiye katılımı artırmaya ve parti örgütlenmesini geliştirmeye çalışmıştır.³⁵ 27 Mayıs sonrasının sol siyaset arenasında yaşanan bir diğer önemli gelişme 20 Aralık 1961 tarihinde sosyal bilimci Doğan Avcıoğlu tarafından çıkarılan *Yön Dergisi*'dir. Dergi çıkışında Türkiye solunun kompozisyonu gibidir ve hemen tüm kesimlere dergide yer verilmektedir.³⁶ Derginin çıkış yaptığı 1041 imzalı "Aydınlar Bildirisi" toplumda ciddi yankı bulmuştur. Bu dönem çıkan sol yayınların ve örgütlenmelerin en önemli gücü nicel sayılarının ötesinde "toplumsal gündemle ilişki kurma ve gündemle ilişki

³⁴ Mustafa Şener, "Türkiye İşçi Partisi", **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce**, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, C.VIII, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 357

³⁵ Mehmet Ali Aybar'ın TİP'e katkısı, sosyalist siyaset ve Kürt meselesine yaklaşımı ile ilgili aydınlatıcı açıklamalar için Reşat Barış Ünlü'nün **Bir Siyasal Düşünür Olarak Mehmet Ali Aybar**, çalışmasına bakılabilir.

³⁶ E. Aydınöğlü, 1992, s. 39

kurma yeteneğiydi”.³⁷ *Yön Dergisi* bu açıdan çok başarılıydı. Sol siyasetin önemli konuları olan işçi hareketi, kadın hakları, sosyal demokrasi ve Kürt meselesi dergi sayfalarında yer buluyordu. Özellikle ilk yıllarda Kürt meselesine pek çok sayısında yer verilmiştir.³⁸ Doğan Avcıoğlu *Yön Dergisi*’nde Kürt meselesini, resmi ideoloji dışında tartışmaya açarak, etnik yönü ile legal basında tartışan ilk yazar olmuştur.³⁹ *Yön Dergisi* içinde Kürt siyasetinin önemli bir figürü olan Sait Kırmızıtoprak (Dr. Şivan) 1962 senesinde yazılar yazmış ve Prens Sebahattin çizgisinde, adem-i merkezîyetçiliği savunan liberal bir dergi olan *Barış Dünyası*’nda yazan Musa Anter ile polemiklere girmiştir.⁴⁰

Yön Dergisi, faaliyetlerine sol/sosyalist partiler ile birlikte ortak siyaset yapma kanalları arayarak başladı. 1962 senesinde kurulan Sosyalist Kültür Derneği (SKD) ile sosyalist düşüncüyü yayma faaliyetleri yapıyordu. Ankara’da SKD’nin kuruluşundan sonra Diyarbakır’da TİP şubesi henüz açılmamışken Mart 1963’de SKD şubesi açılmıştı.

Kısaca TİP’in meclise girerek sosyalist hareket ve Türkiye siyasetinin önemli bir figürü haline geldiği döneme kadar Türkiye’nin sosyal yapısı ve siyaseti ciddi bir devinim içindeydi ve Kürtler de bu devinim içinde kendi siyasal yollarını arıyorlardı.

³⁷ A.g.e., s. 27

³⁸ A.g.e., s. 177

³⁹ Gökhan Atılğan, “Yön-Devrim Hareketi”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce**, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, C.VIII, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 602

⁴⁰ S. A. Arık, 2011, s. 85 - 87

1960'ların ilk yarısında sosyalist hareket Kürt bölgeleri dahil ülke çapında örgütlenme çabasındayken, Kürtlerin siyaset yapacak mecra arayışı da devam ediyordu. Farklı siyasal çizgilerde siyaset yürütmeye çalışan Kürtlerin temel motivasyonu ise Kürt meselesi için neler yapabileceği noktasındaki arayış ve umutlarıydı.⁴¹ Ancak merkez siyasetin sağ ve sol kanatları Kürtlere kesin olarak kapalıydı. Kürtler 1963 senesinde yolları M. Ali Aybar önderliğindeki TİP ile kesişinceye kadar olan dönemde de siyaset yapacak farklı kanal arayışlarını sürdürdüler.

1960'dan sonra anayasal haklar arasına giren basın hürriyetinin imkanlarından faydalanmak isteyen Kürt aydınlar çeşitli dergiler çıkarmışlardır. Bu artışı tetikleyen 1961 Anayasasının 12. Maddesinin, vatandaşların dil, ırk ayrımı gözetmeksizin eşit oldukları hükmünden hareketle Kürtçe yayınların çıkarılmasının önünü açtığı şeklindeki yorumdur.⁴² Edip Karahan öncülüğünde 1962 senesinde *Dicle-Fırat*, İstanbul'da Yaşar Kaya, Medet Serhat ve Ergün Koyuncu'nun inisiyatifi ile 1963 yılında *Deng* dergileri çıkarılmıştır. Ayrıca Zazaca olarak *Roja Newe* dergisi çıkarılmıştır. Bu dergiler genelde birkaç sefer çıkarılabildikten sonra yayıncılarının tutuklanmaları veya kapatılmak suretiyle yayın hayatının dışına itilmişlerdir. Kürt aydınlarının Kürt yayıncılığını geliştirme çabasına karşı hükümetin tepkisi 1963 senesinde bu dergilerdeki yayınları sebebiyle 23 Kürt aydınının yargılanması olmuştur. "23'ler Olayı" olarak bilinen bu

⁴¹ Y. Çamlıbel, 2007, s. 137

⁴² 1961 Anayasasının 12. Maddesi şu şekildedir: "Herkes dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin, kanun önüne eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz."

gelişme, anayasa tarafından verilen hakların, Kürtler tarafından kullanılmasına imkan verilmeyeceğini açık şekilde ortaya koymuştur. Aynı dönemde Irak, İran, Suriye ve Ermenistan’da Kürtçe radyo yayını yapılabilir, kitaplar yayınlanabilir ve medrese eğitimi verilebiliyordu. Özellikle Ermenistan’dan yayın yapan Erivan Radyosu Kürtler tarafından yoğun şekilde dinleniyordu. Kemal Badıllı tarafından çıkarılan *Kürtçe-Gramer*, Musa Anter tarafından hazırlanan *Türkçe-Kürtçe Sözlük* ve Mehmet Emin Bozarslan tarafından Kürtçe’den Türkçe’ye çevrilen Ahmede Xani’nin *Mem û Zin* adlı eseri Kürtler arasında kültürel alanda bir hareketlenmenin başladığının göstergesidir.

Kürt hareketi açısından atlanmaması gereken önemli nokta ise Kürt hareketinin sadece Türkiye’ye özgü olmadığı gerçeğidir. İran, Irak ve Suriye’de var olan Kürt hareketleri Türkiye’deki Kürt hareketinin gelişimi üzerinde etkiye bulunmuşlardır. Irak’ta Barzani liderliğindeki hareket başta olmak üzere Ortadoğu’da II. Dünya Savaşı sonrası dönemde süreklilik arz eden bir Kürt hareketi olmuştur.

Tablo.1.1 – Ortadoğu’da Kürt Hareketinin Ülke ve Zaman Dağılımı

	1955-60	1960-65	1965-70	1970-75
İran	İran-KDP	İran-KDP	İran-KDP KOMALA	İran-KDP KOMALA
Irak	I-KDP	I-KDP	I-KDP	I-KDP
Suriye	SKP SKDP	SKDP	SKDP KDİP	SKDP KDİP
Türkiye	49’lar	YTP TİP	T-KDP TİP DDKO	DDKO DDKD

Kaynak : Tablo tarafımdan hazırlanmıştır. Örgütlerin tam adları ve kısa bilgi için Kısaltmalar ve Sözlük bölümüne bakınız.

B. TİP, Doğulular Grubu ve Kürt Siyaseti (1962 – 69)

1960'ların ilk yıllarının sosyal ve siyasal değişimleri Kürtlere siyasal yelpazenin merkezini kapatmış ancak açılan yeni bir kanal Kürtler için kendilerini ifade etmenin alanı olmuştur. Bu dönemin Kürt aydın ve entellektüelleri özellikle Doğu'nun geri kalmışlığını tartışmaya açmışlar ve çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu akım daha çok "Doğuculuk" olarak adlandırılmış; bu Kürt elitine de "Doğucular" denmiştir.⁴³ "Doğuculuk" fikrinin kendini ifade edebildiği yegane kanal sosyalist hareketti ve M. Ali Aybar dönemindeki TİP ve "Doğulular Grubu" ise bu gelişmenin somut ifadesiydi.

TİP, Mehmet Ali Aybar'ın başkanlığı döneminde Kürtler açısından önemli bir politika alanı olmuştur. TİP, Kürtlerin ayrı örgütlenmesi fikrini resmi olarak kabul etmemektedir. Buna karşın Kürtlerin kendilerine ait bir grup oluşturarak parti içinde faaliyet yürütmesine imkan verilmiştir. TİP, Kürt ulusunun varlığını kabul ediyor ve kendi dillerini kullanabilmelerini anayasal bir hak olarak savunuyordu. Kürt illerinin ekonomik ve sosyal olarak geri kalmış olduğunu, kalkınmasına öncelik verilmesi gerektiğini belirtiyordu. Ağalık kurumunun tasfiyesini, toprak ve tarım reformunun yapılmasını istiyordu. Anayasal hakların tam olarak uygulanmasını siyasal mücadelesinin merkezine alarak parlamenter yoldan hedeflerine ulaşabileceğini hatta sosyalizmin kurulabileceğini iddia ediyordu. Doğulular grubunun TİP'in siyasal çizgisi ile olan benzerliği kadar M. Ali Aybar'ın sol

⁴³ Ahmet H. Akkaya, "Kürt Hareketinin Örgütlenme Süreci Olarak 1970'ler", **Toplum ve Bilim Dergisi**, Sayı : 127, 2013, s. 93

kitle partisi inşa etme hedefi de “Doğulular Grubu”nun TİP içinde var olmalarına ve görece özerk şekilde hareket etmelerine imkan sağlıyordu. Doğulular Grubu ve TİP’in aktif unsurlarından T. Ziya Ekinci’nin TİP tanımını da bu durum ile uyumludur.

“TİP salt bir işçi sınıfı partisi değildi. Kurulu düzenin sıkıntılarını çeken, düşünce, anlatım ve örgütlenme özgürlüklerinden yoksun bırakılan, baskı altındaki tüm sınıf ve katmanların ve ezilen halkların ilgi duyduğu ve desteklediği bir yığın partisiydi”⁴⁴

Tablo.1.2 – Doğular Grubunun Önde Gelen İsimleri

İsim	Meslek	TİP içinde Görevi
Tarık Ziya Ekinci	Doktor	1965-1969 arası TİP Diyarbakır Milletvekili
Adil Kurtel	Avukat	1965 – 1969 arası TİP Kars Milletvekili
Naci Kutlay	Doktor	TİP Ağrı Şubesi Kurucusu
Kemal Burkay	Avukat	TİP Tunceli İl Başkanı
Tahsin Ekinci	Avukat	TİP Diyarbakır İl Başkanı
Canip Yıldırım	Avukat	TİP Diyarbakır Şubesi Kurucu Üyesi
Mehdi Zana	Terzi	TİP Silvan Şubesi Kurucularından
Niyazi Tatlıcı	Terzi	TİP Silvan Şubesi Kurucularından
Mehmet Ali Aslan	Avukat	TİP Genel Başkanı / Ağrı Şubesi Kurucusu
Tahsin Avcı	İstidacı	TİP Muş Şubesi Kurucusu

Kaynak: Tablo tarafımdan hazırlanmıştır.

Diyarbakır merkezli olarak Kürt aydınlarının örgütlenmesi Kürtlerin siyaset yapacak alan arayışlarının bir ifadesiydi. Diyarbakır’da TİP genel merkezinden bağımsız olarak kendiliğinden kurulan TİP şubesinin pek çok aktivisti daha önce SKD örgütlenmesinde çalışma yürüten kişilerdi.⁴⁵

Kürtler kendilerine siyaset yapacak bir platform arayışı içindeyken, TİP ve M. Ali Aybar Diyarbakır’da kendiliğinde açılmış bir parti şubesine ve bunun Kürt bölgesinde getireceği politik imkanlara karşı kayıtsız kalamazdı. M. Ali Aybar, Mayıs 1963 senesinde Gaziantep’de Genel Yönetim Kurulu (GYK) toplantısında yaptığı konuşmada Kürtlerden ve

⁴⁴ Tarık Ziya Ekinci, *Sol Siyaset Sorunları – Türkiye İşçi Partisi ve Kürt Aydınlanması*, İstanbul: Cem Yayınevi, 2004, s. 267

⁴⁵ T. Z. Ekinci, 2010, s. 440

Kürt sorunundan, bölgesel geri kalmışlık ve anayasal haklar ekseninde bahsetmiştir. Bu konuşma pek çok Kürt aydını arasında olumlu etkiler yarattı. Zira cumhuriyet tarihinde ilk defa yasal bir parti Kürtlerden ve haklarından söz ediyordu.⁴⁶

TİP'in Kürtleri kapsamaya çalışan bu tutumu Kürt aydınlar, din adamları ve kimi eşraftan destek bulmasını sağlamıştır. Bu etkileşim daha sonraki yıllarda DDKO örgütlenmesinin ortak hareket edebileceği sol siyaset ile tanışık bir Kürt yerel unsurlar grubunun oluşmasını da sağlamıştır. Doğulular Grubu sayesinde TİP 1963 yerel seçimlerinde Kürt illerinde Türkiye ortalamasının üstünde oy almıştır.⁴⁷

1960'ların ilk yarısında, özellikle 1965 seçimlerine kadar, sosyalist hareket Kürtleri bünyesinde toplamak yanında, kendi içinde de tek bir çatı altında olmak ve birlikte hareket etmek çabası içindeydi. Hatta sosyalist olmayan sol ve sosyalist sol dahi ortak siyasetin arayışı içindeydi. Dönemsel koşullarda bu yaklaşmayı belli ölçüde olası kılıyordu. Kıbrıs Meselesi sebebiyle CHP Amerika ile karşı karşıya gelmişti. Oluşan atmosfer içinde Doğan Avcıoğlu, *Yön Dergisi* – TİP – CHP anti-emperyalist cephe ittifakının arayışları içindeydi. SKD vasıtasıyla askerler ve bürokrasi içinde demokrasi ve bağımsızlık merkezli sosyalizm propagandası yapılıyordu. TİP ve M. Ali Aybar “her şey bağımsızlığımıza bağlı” açıklaması ile cephe arayışlarına açık kapı bırakıyordu.⁴⁸ Bu ortamda 1965 senesinde genel seçimler yapıldı.

⁴⁶ T. Z. Ekinci, 2004, s. 275

⁴⁷ T. Z. Ekinci, 2010, s. 560

⁴⁸ G. Atılğan, 2007, s. 644

Tablo.1.3 – 1961-1969 Döneminde Türkiye’de Siyasal Partiler ve Oy Oranları

1961 -1969 Arasındaki Genel Seçim Sonuçları						
	1961		1965		1969	
Nüfus	28.227.000		31.149.000		31.443.000	
Kayıtlı Seçmen Sayısı	12.295.395		13.679.753		14.788.552	
Katılımcı Sayısı	10.552.716		9.748.678		9.516.035	
Katılım Oranı (%)	81,6		71,3		64,3	
Geçerli Oy Sayısı	10.138.035		9.307.563		9.086.296	
Partiler	Oy (%)	Vekil	Oy (%)	Vekil	Oy (%)	Vekil
Adalet Partisi (AP)	34,79	158	52,87	240	46,55	256
Millet Partisi (MP)	-	-	6,27	31	3,22	6
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	-	-	-	-	3,02	1
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	13,72	65	3,72	19	2,17	6
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	36,74	173	28,74	134	27,37	143
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)	13,96	54	2,24	11	-	-
Güven Partisi (GP)	-	-	-	-	6,57	15
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	-	-	2,97	14	2,68	2
Birlik Partisi (BP)	-	-	-	-	2,80	8
Bağımsızlar	0,80	-	3,18	1	5,62	13

Kaynak: TC Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu , İstatistik Göstergeler; 1923-2005, Yayın No : 3047, Ankara, 2006, s. 136-140⁴⁹

DP’nin devamı olan AP’nin iktidar olması anti-empyralist cephe politikaları planını suya düşürdü. Öte yandan Cumhuriyet tarihinde ilk defa sosyalist kimliği olan bir parti (TİP) % 2,97 oy alarak meclise girmişti ve 15 milletvekili ile temsil ediliyordu. Kürtler ise Diyarbakır’dan Tarık Ziya Ekinci ve Kars’tan Adil Kurtel vasıtasıyla TİP milletvekilleri olarak meclise girmişlerdi.

⁴⁹ Ahmet Alış, “The Process of the Politication of the Kurdish Identity in Turkey: The Kurds and the Turkish Labor Party (1961 – 1971)”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2009, s. 124

Tablo.1.4 – TİP’in Kürt Bölgesi’ndeki Oy Oranları

Kürt İllerindeki TİP Oylarının Dağılımı								
İl	1965 – Genel Seçim			1968 – Yerel Seçim		1969 – Genel Seçim		
	Oylar	Oran (%)	MV	Oylar	Oran (%)	Oylar	Oran (%)	MV
Ağrı	3.466	4,90	0	894	1,1	1.290	1,65	0
Bingöl	830	2,12	0	1.668	3,5	778	1,58	0
Bitlis	-	-	-	-	-	346	0,78	0
Diyarbakır	8.867	8,00	1	3.037	2,3	3.330	2,75	0
Elazığ	2.062	2,63	0	2.505	3,0	1.410	1,75	0
Erzincan	-	-	-	-	-	958	1,39	0
Hakkâri	-	-	-	1.320	4,7	154	0,55	0
Kars	9.333	5,97	1	12.932	4,9	13.003	8,26	0
Malatya	4.707	3,71	1	12.409	10,1	6.952	5,24	0
Mardin	1.965	1,66	0	-	-	317	0,23	0
Muş	2.062	3,72	0	614	1,0	2.282	3,69	0
Siirt	1.190	1,96	0	1.140	1,4	911	1,20	0
Tunceli	2.387	5,84	0	2.369	5,2	7.187	16,80	0
Urfa	3.771	3,17	1	6.018	5,2	2.578	2,00	0
Van	1.869	2,62	0	2.732	3,3	952	1,17	0
Toplam	42.509	3,09	4	47.638	3,04	42.448	3,26	0

Kaynak: 1965 ve 1969 Genel Seçimleri, <http://www.belgenet.net>, 07.07.13
T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 2 Haziran 1968
Mahalli Seçimler Sonuçları, Yayın No: 555, Ankara, 1969⁵⁰

1965 seçim sonuçları Türkiye sosyalist hareketinde sonraki yıllara damgasını vuracak başka gelişmelerin de tetikleyicisi olmuştur. Seçim sonuçlarında istediği anti-empyralist koalisyon şansını kaçıran *Yön Dergisi* yeni siyaset stratejileri arayışına girdi. 1965 – 1967 arasındaki dönem yeni strateji arayışları dönemidir. Bu değerlendirme sürecinin sonunda *Yön Dergisi* strateji olarak kitle hareketleri veya parlamenter yollar yerine askeri/bürokratik elitler üzerinden siyasete müdahale arayışına girmiştir. Bu tercihin ilk sonucu Mihri Belli etkisinde gelişmeye başlayan MDD çizgisi ile artan siyasal yakınlaşmadır. TİP içinde MDD çizgisini hakim kılmak için *Yön Dergisi* TİP eleştirileri yayınlamaya başladı. Bu noktadan sonra

⁵⁰ A.g.e., s. 128

sosyalist hareket için TİP'in çatı örgütü olma işlevi ortadan kalkmıştır. Öte yandan TİP içinde MDD çizgisini hakim kılma çabası başarılı olmamış, MDD çizgisi TİP içinden tasfiye edilmiştir. *Yön Dergisi* ise askeri elitler arasında etkinlik kurarak iktidarın yolunu açacak bir askeri cuntanın arayışına yönelmiştir.⁵¹ Bu aynı zamanda Kürt meselesinin *Yön Dergisi*'nin gündeminden düşmesi anlamına gelmiştir.

Türkiye sosyalist siyasetinde gelişen MDD eğilimlerinin, artan “bağımsızlık vurgusu” ve “askeri cunta” eğilimlerinin Kürtler açısından pozitif bir siyasal bir karşılığı bulunmuyordu. Bu gelişmeler Kürt hareketine sadece sosyalist hareketten ayrışma sürecini tetikleyici faktörler olarak etki etmiştir.

1965 senesi Kürt siyaseti açısından hızlı bir sürecin başlangıcıdır. Doğulular Grubu mecliste “Doğu Sorunu”nu gündeme taşımaya çalışmıştır. Bu sayede etnik vurgularla olmasa bile bölgeye ait sorunlar meclis gündemine gelmiştir. Doğulular Grubu'nun etkinlikleri üç başlıkta gruplanabilir.

- Kürt illerinde yaşanan sorunları meclis gündemine taşımak
- Doğulular Grubuna ait bir yayın çıkartmak
- Bölgede örgütlenmek ve kitlesel mitinglerle politizasyon yaratmak

1966 senesinde Mehmet Ali Aslan ve Kemal Burkay öncülüğünde 4 sayı yayımlandıktan sonra kapatılan *Yeni Akış* Dergisi Doğulular Grubu tarafından çıkarılmıştır. Dergi kapatılarak sorumluları tutuklandığında M. Ali Aybar'ın sahiplenici tutumu ile Behice Boran'ın “dergide Kürt

⁵¹ G. Atılğan, 2007, s. 645

milliyetçiliği yapıldığı” şeklindeki eleştirel yaklaşımı arasındaki fark, Kürt hareketinin TİP içinde var olabilmesinde M. Ali Aybar’ın etkisini açıkça ortaya koymuştur.⁵²

1965 senesinin Kürtler açısından bir diğer önemli gelişmesi Irak’taki Barzani hareketinin, özellikle sınır bölgesinde, etkisinin artan şekilde hissedilmesidir. Bunun neticesinde kimi Kürt ileri gelenleri ve Kürtler arasında Kürt milliyetçiliği yeniden uyanışa geçmiştir. Bu uyanışın en somut ifadesi 11 Temmuz 1965 günü Diyarbakır Gazi Köşk’ü bahçesinde T-KDP’nin kurulmasıdır. Partinin kuruluşundan 40 gün sonra genel başkanlığa Avukat Faik Bucak getirilmiştir. Partinin kuruluşunda Şeyh Said’in katibi Liceli Fehmi Bilal’in önemli katkıları ve yönlendirmesi olmuştur. Partinin kuruluşundan Barzani de bilgi sahibiydi ve partinin Suriye ve Irak’taki Kürt hareketi ile bağlantıları vardı.⁵³ T-KDP bölgede yerel unsurlar arasında etkinliğini geliştirmiş ve *Xebat* isimli illegal bir yayın çıkarmıştır.⁵⁴ 1966 yılında Av. Faik Bucak şüpheli bir kaza sonucu ölünce Sait Elçi partinin liderliğini üstlenmiştir. Parti bölgedeki yerel unsurlar arasında sahip olduğu etkinliğe rağmen İstanbul ve Ankara gibi metropollerde etkin olamamıştır. T-KDP Kürt ulusunun varlığının, kültürünün ve dilinin anayasada yer almasının gerektiğini savunmaktaydı. T-KDP’lilerin yargılandığı Antalya duruşmaları sırasında Şakir Epözdemir Kürtlere ait federal anayasal haklardan bahsederek Kürt hareketinin siyasal

⁵² T. Z. Ekinci, 2010, s. 611

⁵³ Şakir Epözdemir, **T-KDP Türkiye Kürdistan Demokratik Partisi 1968/235 Antalya Davası Savunması**, İstanbul : Peri Yayınları, 2005, s. 92

⁵⁴ S. A. Arık, 2011, s. 218

savunma geleneğine önemli bir halka eklemiştir.⁵⁵ Parti Kürt bölgesinin geri kalmış durumda olduğu, çözüm yolunun ise Kürt ve Türklerin ortak ekonomik çıkarları temelinde olabileceği fikrindeydi. Siyasal görüşlerinde Misak-ı Milli ve bağımsızlık savaşının Türk ve Kürtler tarafından birlikte kazanıldığı vurgusu belirgindir.⁵⁶ Parti, bağımsız bir Kürdistan hedefi taşımadan, Kürt halkının ortak ülkede “Türkiyelileşmek ama Türkleşmemek” siyaseti sayesinde yaşayabileceğini vurguluyordu.⁵⁷ Siyasal metinlerinde Kürdistan’ın sömürge statüsüne değinilmesine rağmen detaylı bir sömürge analizi yapılmamıştır.⁵⁸ Parti hukuki olarak illegaldi, ancak yasal demokratik alanda kalarak mücadele etmeyi hedefliyordu. T-KDP’nin siyasal çizgisine ise genel olarak sağ bir ruh hakimdi.⁵⁹ Dönemin genel siyasal havası içinde ise sol ve sosyalist görüşler yükselen bir trende sahipti. Oysa T-KDP sosyalist düşüncüyü Kürtler açısından tehlikeli buluyor ve Kürtleri böldüğü tespitini yapıyordu.⁶⁰ T-KDP’nin sağ çizgisi nedeniyle Kürt sosyalistleri partiye yakın durmadılar. Ayrıca T-KDP’nin örgütsel etkisinin Ankara ve İstanbul gibi metropollere ulaşmamış olması da Kürt gençlerinin TIP ve FKF içinde yer almalarında etkili oldu.

1960 dönemi sosyalist ve gençlik hareketlerinin en temel örgütlenmesi FKF’ydi. FKF, TIP’li gençlerin yönlendirmesi ile Ankara üniversitelerindeki fikir kulüplerinin bir araya gelmesi ile 16 Aralık 1965 tarihinde kurulmuştu. FKF örgütlenmesi 27 Mayıs döneminde CHP ile

⁵⁵ C. Gündoğan, 2007, s. 164 - 180

⁵⁶ Ş. Epözdemir, 2005, s. 15 - 18

⁵⁷ A.g.e., s. 15

⁵⁸ A.g.e., s. 39

⁵⁹ S. A. Arık, 2011, s. 219

⁶⁰ Ş. Epözdemir, 2005, s. 9

yakınlaşan gençlik hareketinin buradan koparak sosyalist bir rotaya girişinin ifadesi olarak değerlendirilebilir. Bu gençlik örgütlenmesinin Kürt hareketi açısından önemi ise, Kürt gençleri için sosyalist bilinç kazanmalarını sağlayan bir ortam sağlaması olmuştur. Daha sonra DDKO'yu kuracak olan kadroların pek çoğu bu kulüpler içinde faaliyet yürüten kişilerdir.

Özetle, 1967 senesine gelindiğinde Kürt Hareketi başlıca iki kanal üzerinden siyasal alanda varlık gösteriyordu. İlki sosyalist hareket merkezli faaliyet yürüten TİP içindeki Doğulular Grubu ve FKF içindeki Kürt gençleriydi. İkincisi ise T-KDP çizgisince temsil olunan ve özellikle bölgede etkin olan Kürt Milliyetçisi kanaldı.

**C. Birinci Dalga Doğu Mitingleri, Kürt Hareketinin
Gelişmesi ve Sosyalist Hareketten Ayrışma (1967-69)**

1967 senesinde gerçekleşen Birinci Dalga Doğu Mitingleri ile Kürtler isyanlar döneminden sonra ilk kez kitlesel olarak bir araya gelmiştir. Esas olarak TİP Doğulular Grubu ve T-KDP’li unsurların etkisinde yapılan bu mitingler uzun yıllar sonra Kürtleri mobilize etmiş ve bu mitingler ile Kürtler tekrar “Kürtlüklerini keşfetmeye” başlamışlardır.⁶¹ Bu mitingleri ortaya çıkaran sebepler çeşitlidir. Farklı kişiler kendi siyasal duruşları ile paralel şekilde farklı noktaları vurgulamaktadırlar. Ancak ortak kabul gören ilk nokta, Kürtlere yönelik *Ötüken* ve *Milli Yol* dergilerinde yayınlanan ırkçı yazıların yarattığı tepkidir. DDKO kurucularından Ali Beyköylü bu yazılar konusunda Alparslan Türkeş ile görüştiklerini, fakat Kürtlerin de Türk olduğu dışında yeni bir şey konuşamadıklarını belirtmektedir. Türkiye sosyalist hareketi tarafından fazla gündeme alınmayan bu yazılar Kürt gençleri arasında ciddi tepkilere neden olmuştu.⁶² Aynı dönemde metropollerde eğitim gören Kürt gençleri kendi aralarında gizli örgütlenmeler oluşturuyorlardı.⁶³ Bu kapsamda Ankara’da Koma Azadîxwazên Kurdistan (KAK) adıyla bir örgüt kuruldu.⁶⁴ KAK içinde faaliyet gösteren unsurlar Doğu Mitingleri’nde ve sonrasında DDKO’nun

⁶¹ S. A. Arık, 2011, s. 181

⁶² Dönemin İstanbul FKF (DEV-GENÇ) aktivistlerinden Fahri Aral, 28.09.2013 günü İstanbul’da yapılan görüşmemizde gençlik hareketi olarak o dönem ırkçı söylemelere karşı tepki vermek ve Kürtlerin sorunlarını ele almak konusunda eksik kaldıklarını ifade etmiştir.

⁶³ Bu örgütlerin etkinlik düzeyi ve faaliyetleri konusunda görüşülen farklı kişiler farklı değerlendirmeler ortaya koysalarda. Bu şekilde gizli örgütlenmelerin olduğu ve DDKO öncesindeki dönemde kuruldukları ifade edilmektedir.

⁶⁴ S. A. Arık, 2011, s. 209

kuruluşunda aktif rol oynadılar.⁶⁵ Özellikle bildiri yayınlanması ve dağıtımı konusunda faaliyetler yürütüyorlardı.

Mitinglerin gerçekleşmesinde bir diğer etken de jandarmanın Kürt illerinde ülkenin başka hiçbir yerinde olmayan bir uygulama ile “silah ve kaçak arama” gerekçesiyle köylerde yaptığı toplu aramalardı. Bu aramalar esnasında ciddi şekilde kötü muamele uygulanması tepkiye neden olmaktaydı. Kürtlerin dil ve kültürleri üzerindeki kısıtlama ve yasaklar ve bölgedeki devlet görevlilerinin Kürtlerin giyim tarzı ve konuşmalarını aşağılayan ırkçı söylemleri de Kürtler arasında rahatsızlık yaratıyordu. Önem olarak değil ama sıra olarak sonuncu söylenmesi gereken nokta ise bölgenin ekonomik ve sosyal olarak geri kalmış durumudur.

Birinci Dalga Doğu Mitingleri, TİP Doğulular Grubu ve T-KDP’li unsurların ortak faaliyetleri ile Kürt bölgesinde ve Ankara’da organize edilen 7 adet açık hava mitingini kapsamaktadır. Mitinglerde iki farklı siyaset rekabet halindeydi. TİP tarafından temsil edilen -T. Ziya Ekinci ve Behice Boran’ın konuşmalarında ifadesini bulan- yaklaşım esas olarak bölgesel geri kalmışlığa ve bunun kaynağı olan ağalık düzeninin tasfiyesine vurgu yapıyordu. T-KDP çizgisi ise esas olarak Kürtlere dönük baskı politikalarına ve etnik Kürt milliyetçiliğine odaklanıyordu.⁶⁶ Ayrıca T-KDP’lilerin ekonomik konulardaki değinmeleri daha çok bölgenin sömürüldüğü eksenindeydi. Kürt illerinde çıkarılan petrolün batı için kullanılıyor olması ve Batman Rafinerisi’nde üretilen asfaltın batıda

⁶⁵ Ali Beyköylü ile 21.09.2013 tarihinde Erzurum’da yapılan görüşme.

⁶⁶ S. A. Arık, 2011, s. 220

kullanılması üzerinde duruluyordu.⁶⁷ Fakat mitinglerde Misak-ı Milli ve anayasal haklara yapılan vurgu iki kesim içinde geçerliydi. Mitinglerde belirleyici güç TİP olmakla beraber, T-KDP de mitinglerde etkindi.⁶⁸

Tablo.1.5 – 1967- Birinci Dalga Doğu Mitingleri

Miting Yeri	Miting Tarihi	Katılımcı Sayısı ⁶⁹	Örgütleyiciler
Silvan	13.08.1967	1.500 2.000	TİP + T-KDP
Diyarbakır	03.09.1967	3.000 3.500	TİP + T-KDP
Siverek	24.09.1967	1.000 1.300	TİP + T-KDP
Batman	08.10.1967	2.000 2.500	TİP + T-KDP
Tunceli	15.10.1967	1.500	TİP Yerel Unsurlar
Ağrı	22.10.1967	? ?	TİP Yerel Unsurlar
Ankara	18.11.1967	350 400	TİP + T-KDP (DDKO öncülleri)

Kaynak: Konu hakkında yazılan farklı yayınlardan derlenmiştir

Tüm mitinglerde, (T-KDP'nin etkin olmadığı Tunceli ve Ağrı hariç) TİP'li ve T-KDP'li unsurlar arasında siyasal gerilim vardı. Ancak bu gerilim ileri boyutlara taşınmadı. Yaşanan siyasal rekabette, legalitenin ve parlamentoda olmasının getirdiği avantajlar TİP'in öne çıkmasını kolaylaştırmıştır. Bu nedenle mitingler basında genel olarak TİP'e atfedilmişlerse de, T-KDP'li unsurlar da mitinglerde aktif rol almışlardır.⁷⁰ Ayrıca mitinglerde katılımcı ve organizatör olarak sonraki dönemde DDKO'yu kuracak olan unsurların varlığı da vurgulanması gereken bir

⁶⁷ Ş. Epözdemir, 2005, s. 65

⁶⁸ Ali Buran, **Bir DDKO'lunun Kürt Yaşamı**, İstanbul : Peri Yayınları, 2011, s. 432

⁶⁹ Burada verilen sayılar savcılık kayıtlarında verilen rakamlardır. Dönem hakkında yazılan yazılarda bu rakamların 2-3 katı belirtilmektedir.

⁷⁰ S. A. Arık, 2011, s. 220

noktadır.⁷¹ Doğu Mitingleri Türkiye gençlik hareketinin desteğini almış, mitinglere destek bildirileri FKF'li gençler tarafından Ankara ve İstanbul'da dağıtılmıştır.⁷²

Özetle söylenecek olursa, Birinci Dalga Doğu Mitinleri, Kürt taleplerinin ortaya konulduğu, Kürtler/Türkler ve Doğu/Batı arasındaki eşitsizliklere vurgu yapan mitinglerdi.⁷³ Bu mitingler Kürt siyaset tarihinde kritik bir moment olmuşlar, bu sebeple de Kürt siyaseti üzerine yapılan çalışmalarda, ilk kez İsmail Beşikçi tarafından o dönemde olmak üzere, bir çok kez inceleme konusu yapılmışlardır. Mitinglerin en önemli siyasal sonucu, Kürtlerin isyanlar döneminden sonra ilk kez kitlesel olarak talepleri için bir araya gelmeleridir. İkinci nokta ise, Kürt aydınlarının siyasetlerinin merkezine Kürtleri ve Kürt illerine ait meseleleri almaya başlamalarıdır.

Kürt siyasetinde yaşanan bu gelişmelerle eş zamanlı olarak gençlik hareketi de ciddi bir yükseliş ve hareketlenme sürecini yaşıyordu. Gençlik hareketi TİP'ten uzaklaşmaya ve MDD çizgisinin hâkimiyetine girmeye başlamıştı. 1968 senesine gelindiğinde FKF içindeki gençlik hareketinde ayrışma sinyalleri vardı.

1967 senesinin son aylarında yayın hayatına giren *Türk Solu* dergisi ile MDD çizgisinin FKF içindeki siyasal muhalefeti daha ileri bir aşamaya sıçramış oldu. Tüm dünyayı saran gençlik hareketlerinin de etkisiyle gençlik hareketi çok hızlı bir gelişme gösterdi. TİP yönetimi Avrupa sosyalist partilerinin o dönem gençlik hareketleri karşısındaki tavrına benzer şekilde,

⁷¹ H. Bozçalı, a.g.e., s. 205 - 229

⁷² Ali Yıldırım, **FKF DEV-GENÇ Tarihi 1965 – 1971 Belgelerle Bir Dönemin Serüveni**, İstanbul : Doruk Yayıncılık, 2008, s. 128, 153

⁷³ C. Güneş, 2013, s. 118 - 123

bağımsız gençlik örgütlenmelerine ve sokak hareketlerine soğuk bakıyordu.⁷⁴ TİP yönetimi gençlik hareketinin gelişim hızının gerisinde kalınca Mihri Belli'nin öncülük ettiği MDD çizgisinin politikaları ve örgütsel etkisi FKF içinde çok daha fazla hissedilmeye başlandı. MDD çizgisindeki gençler, TİP'in "sokak hareketi faşizmi çağırır" yaklaşımına karşı aktif bir sokak hareketi yürütüyorlardı.⁷⁵ II. Kongre'de MDD çizgisine yakın olan Doğu Perinçek'in genel başkanlığa seçilmesi FKF'deki bu dönüşümün bir ifadesiydi. Öğrenci eylemlerinde öne çıkan "tam bağımsız Türkiye" ve "Ordu-Gençlik elele milli cephede" sloganlarının Kürt gençleri açısından siyasal olarak ayrılmayı tetikleyici bir faktör olduğu, DDKO kurucularının yazılarında ve röportajlarda ortak olarak ifade ettikleri bir durumdur. Öte yandan Kürt gençlerinin MDD çizgisine karşı TİP'e daha yakın durmalarında TİP'li Doğulular Grubu'nun da etkisi olmuştur.⁷⁶ Fakat bir kitle örgütü olan FKF'de siyasal eğilimler şehirler arasında farklılıklar gösterebiliyordu. Örneğin Ankara FKF ile DDKO'lu gençlerin ayrışması çok keskin ve net olmuştur. İstanbul'da ise Kürt gençlerin FKF/DEV-GENÇ'ten ayrışması Ankara kadar keskin olmamıştır. Ayrıca MDD çizgisindeki gençlik önderi Deniz Gezmiş'in lideri olduğu Devrimci Öğrenciler Birliği (DÖB) FKF dışında olduğundan İstanbul FKF içinde S. Aren'e yakın unsurlar uzun süre etkin kalabilmişlerdir.⁷⁷ Hatta kimi DDKO'lular uzun süre eş zamanlı olarak DEV-GENÇ içinde de faaliyet

⁷⁴ Yiğit Akın, "Uluslararası Etkileşim Yapısı İçinde Türkiye Sol Hareketinin Önemli Polemikleri", **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce**, Ed : Tanıl Bora, Murat Gültekin, C. VIII, İstanbul : İletişim Yayınları, 2007, s. 90

⁷⁵ A. Yıldırım, 2008, s. 92

⁷⁶ Mümtaz Kotan, "Tarihin Karartılması Eylemi Üzerine", **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:6, 2007, s. 25 - 84

⁷⁷ A. Yıldırım, 2008, s. 199

yürütmüşlerdir. İstanbul DDKO kurucu ve üyelerinin DEV-GENÇ hakkındaki yorumları genelde pozitifdir.⁷⁸

1968 yazında tepe noktasına ulaşan öğrenci eylemliliklerinin arkasından FKF içinde etkinlik mücadelesi iyice arttı. Bu gelişmelerin sonunda Ocak 1969'da yapılan III. Kongre'de FKF yönetimi tam anlamıyla MDD çizgisinin kontrolüne geçti. FKF'nin bu dönüşümü TİP'e yakın duran yöneticilerin tasfiyesi ve IV. Kongre'de FKF isminin Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (DEV-GENÇ) şeklinde değiştirilmesiyle tamamlanmıştır. DEV-GENÇ'e dönüşmesiyle hareket işçi-köylü eylemleri ve sorunları ile daha yakından ilgilenmek için çaba harcamaya başlamıştır. Amerika karşıtı 6. Filo eylemleri artarak devam etmiş, Kanlı Pazar olarak tarihe geçen saldırı ve cinayetler bu dönemde yaşanmıştır. Öte yandan MDD çizgisindeki DEV-GENÇ de siyasal olarak homojen değildi. DEV-GENÇ içindeki MDD'ci gruplar da kendi aralarında ayrışmalar yaşıyorlardı. Aydınlik Sosyalist Dergi (ASD) ve Mahir Çayan'ın Kürt meselesi konusundaki yaklaşımları Mihri Belli'den farklıydı. Bu nedenle aralarında siyasal tartışmalar yaşıyordu.⁷⁹ Örneğin, DEV-GENÇ Kars şubesinin yayınladığı bir değerlendirme metninde Kars'ta Barzani'ye duyulan sempati "Kürt şövenizminin gelişimi" olarak değerlendiriliyordu.⁸⁰ Ama aynı DEV-GENÇ Kürtlerin organize ettiği Doğu Mitinglerine destek veriyordu.⁸¹ 12 Mart öncesinde sosyalist hareketin yaşadığı ayrışmayı anlamak için MDD

⁷⁸ A. Buran, 2011, s. 428

⁷⁹ A. Yıldırım, 2008, s. 535

⁸⁰ A.g.e., s. 438

⁸¹ A.g.e., s. 302

içinde (fiili olarak DEV-GENÇ içinde) yaşanan siyasal bölünmeleri bir tablo ile özetlemek yardımcı olacaktır.

Tablo.1.6 – Dev-Genç İçindeki Siyasi Gruplaşmalar

Yayın Organı	Yönetici	Açıklama
İşçi - Köylü	Doğu Perinçek	FKF/DEV-GENÇ'in yayın organı olarak Perinçek sayesinde çıkıyordu. Perinçek DEV-GENÇ'ten kopunca dergi Perinçek grubunun yayın organı oldu.
Türk Solu	Mihri Belli	11. 1967 – 04.1970 arasında MDD çizgisinin yayın organı. Doğu Perinçek/ Mihri Belli ayrılığından sonra Doğu Perinçek ayrıldı ve dergi kapandı.
Aydınlık Sosyalist Dergi (ASD)	Mihri Belli	11.1968 – 01.1970 arasında Mihri Belli, Mahir Çayan ve Doğu Perinçek birlikte yazdılar. Ancak 01.1970'de Doğu Perinçek DEV-GENÇ'ten ve dergiden çıkarıldıktan sonra Mihri Belli/Mahir Çayan kontrolüne geçti.
Proleter Devrimci Aydınlık (PDA)	Doğu Perinçek	ASD'den dışlandıktan sonra Doğu Perinçek önderliğinde 01.1970 – 04.1971 arasında çıkarıldı.
Kurtuluş	Mahir Çayan	1970 Ekim'inde Mihri Belli ile bağlarını koparan M. Çayan ASD'den ayrılır ve yapılan kurultayda DEV-GENÇ'e hâkim olur. DEV-GENÇ'i siyasal savaş örgütüne dönüştürme hedefi doğrultusunda THKP-C örgütünü oluştururlar.
	Deniz Gezmiş	1970 yılı sonunda Deniz Gezmiş de Mihri Belli'den uzaklaştı ve THKO örgütünü kurdu. Böylece DEV-GENÇ tümüyle siyasal ve devrimci bir örgüte dönüştü.
	İbrahim Kaypakkaya	PDA Dergisi'nden uzaklaşarak Mao Zedung Düşüncesine yakın durdu. 1972'de Kemalist rejimin niteliğine dönük eleştirileri ve köylülüğe dayalı kır gerillası mücadelesini merkeze alan TKP-ML (TİKKO) örgütünü kurdu.

Kaynak: Konu hakkında yazılan farklı yayınlardan derlenmiştir

1969 yılı sosyalist siyasette yaşanan iki önemli gelişme de Kürt siyasetinin ayrışmasını tetikleyici rol oynamıştır. TİP yapılan genel seçimlerde 1965 seçimlerine oranla oyunu korumuş olmasına rağmen, seçim sistemindeki değişiklik nedeniyle parlamentoya sadece 2 milletvekili gönderebilmiştir. Bu durum, anayasada yazan haklar ne olursa olsun, uygulamada güçlü merkez partilerin sosyalist hareketin parlamentoya girişini engelmekte zorlanmayacaklarını göstermiştir. İkinci gelişme ise *Yön Dergisi'nin* Doğan Avcıoğlu tarafından *Devrim Dergisi* adıyla farklı bir çizgide tekrar yayın hayatına sokulmasıdır. *Devrim Dergisi'nde* artık Avcıoğlu'nun kitle siyasetinden ziyade ordu içindeki etkinliğini artırmaya yöneldiği ve sol bir cuntanın oluşturulması çabasına girdiği görülmektedir.⁸²

Kürt hareketinin Türkiye sosyalist hareketinden bağımsız örgütlenmeye yönelmesinin sebepleri arasında özellikle vurgulanan FKF'nin MDD çizgisine kayarak DEV-GENÇ'e dönüşümünün, yakından bakıldığında esas belirleyici olmadığı görülecektir.⁸³ FKF'nin TİP etkisinde olduğu dönemlerde dahi özel olarak Kürtler ile ilgili konularda hassasiyet gösterdiğine dair işaretler yoktur. Ali Yıldırım tarafından FKF ve DEV-GENÇ'in eylemleri ve faaliyetlerinin derlendiği kapsamlı çalışma içinde 200 sayfalık FKF bölümünde Kürtler ile ilgili olarak 2 sayfaya rastlanmaktadır. Ayrıca TİP yönetiminin Kürt meselesi konusunda 1970 yılındaki IV. Kongre'ye kadar bölgesel geri kalmışlık vurgusu her zaman ön planda olmuştur. Özetle Kürtler açısından ayrı örgütlenme fikrinin

⁸² Gökhan Atılğan, **Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar Yön – Devrim Hareketi**, İstanbul: Yordan Kitap, 2008, s. 288

⁸³ Selin Yeleser'in tezinde de Kürtlerin ayrışması ve DDKO'nun kurulmasında etkin olan faktörler arasında vurgu MDD çizgisinin gelişimine yapılmaktadır.

gelişimini sadece sosyalist hareket içinde artan MDD etkisine bağlamak yeterince açıklayıcı bir değerlendirme olmayacaktır. Elbette genel olarak TİP Kürtlere karşı olumlu yaklaşım içindedir. Buna rağmen TİP’li Kürtler de DDKO’nun kuruluşu sürecinde sosyalist hareketten ayrıışmışlardır.⁸⁴

Kürt hareketinin TİP vasıtasıyla dahil olduğu ve geliştiği Türkiye sosyalist ve gençlik hareketinden kopuşunun nedenlerine birkaç ana başlık altında bakmak ayrışmanın nedenlerini anlamak açısından daha açıklayıcı olacaktır.

- Türkiye sosyalist hareketi parlamentoda kalıcı ve güçlü bir şekilde varolabilecek toplumsal desteğe ulaşamamış ve M. Ali Aybar önderliğindeki TİP’in çatı örgütü olma iddiasını yerine getirememiştir. Bu durum her başarısız deneme gibi ayrışma eğilimlerini güçlendirmiştir. Bir anlamda Kürtlerin Türk solundan ayrı örgütlenmesi Türk solunun başarısızlığı nedeniyledir.⁸⁵
- TİP’in kısa vadede mevcut %3 oy oranından daha yüksek bir halk desteğine ulaşma şansı olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum sosyalist hareket içinde cuntacı eğilimleri beslemiştir. (*Yön Dergisi*’nin *Devrim Dergisi*’ne dönüşümü)
- Sosyalist siyaset 1960’ların ikinci yarısında genel olarak bölünme eğilimine girmiştir. TİP içinden MDD çizgisinin tasfiyesi, FKF içinde SD-MDD çatışması, MDD çizgisi içindeki Beyaz-Kırmızı Aydınlik bölünmesi gibi olaylar sol siyasette birlikleri değil ayrılıkları ve bölünmeleri getiriyordu. Buna paralel şekilde Kürtler

⁸⁴ A. Buran, 2011, s. 433

⁸⁵ A.g.e., s. 437

açısından da ayrılığı tartışmak daha somut ve meşru bir talep olarak gündeme gelmiştir.

- Kürtler sosyalist hareketin gelişimi ile daha üst bir siyasal bilinç ve örgütlülüğe ulaşmışlardı. Kürtler açısından artık ‘Doğulular Grubu’nun bölgesel eşitsizlik merkezli söylemi yetersiz gelmeye başlamıştı.
- Kürtlerin artan bilinç ve örgütlenme düzeyi, Kürt talepleri konusunda daha ısrarcı olmalarının önünü açmıştır. Kürt gençleri arasında başucu kitapları haline gelen V.I.Lenin’in *Ulusların Kaderini Tayin Hakkı* ve J. Stalin’in *Milli Mesele* eserleri her ulusun kendi ulus devletlerini kurmaya hakkı olduğu tezlerinin sosyalist hareket içindeki meşruiyetini neredeyse tartışılmaz kılıyordu.⁸⁶
- Kürtler, kendi sorunlarının Türkiye sosyalist hareketi tarafından yeterince merkeze alınmadığı kanaatindeydiler. Örneğin Kürtlere yönelik yayınlanan ırkçı yazılara karşı tepki verme konusunda Türkiye sosyalist hareketi zayıf kalmıştı. Anti-emperyalizm ve bağımsızlık konusunda Arap ve Uzakdoğu halklarının mücadeleleri ile yakından ilgilenen sosyalist hareket, Irak Kürtlerinin mücadelesine karşı ilgisiz hatta negatif bir duruş içindeydi. Barzani hareketi sıklıkla “emperyalizmin uşağı veya aşiret isyanı” olmakla eleştiriliyordu. Pek çok Kürt gencinin ilham kaynağı olan Barzani

⁸⁶ Sosyalist hareketteki bir diğer tartışma aynı ülkede yaşayan farklı uluslardan işçilerin aynı parti içinde ya da farklı ulusal partiler içinde örgütlenmeleri seçenekleri üzerinedir. Kürtler burada tercihlerini ayrı örgütlenmeden yana kullanmışlardır. Fakat bu tartışma sonraki dönemde Kürt örgütlerinin Türkiye sosyalist hareketi ile ortak hareket zemininin ne olması gerektiği konusundaki tartışma olarak yine gündeme gelmiştir.

hareketinin bu şekilde eleştirilmesi duygusal ve siyasal anlamda Kürtleri sosyalist hareketten uzaklaştırıyordu.⁸⁷

- Birinci Dalga Doğu Mitinglerinin organize edilmesi ile başlayan siyasal gelişmeler Kürtlerin kendi sorunlarına dönük politika yapma eğilimini artırmıştır. Bu eğilim siyaseten sosyalist hareketin gündeminden uzaklaşmayı ve dolayısıyla örgütsel ayrılmayı tetikledi. Doğulular Grubu'nun TİP merkezinden uzaklaşması ve M. Ali Aybar'ın parti üzerindeki etkisini ve birleştirici olma özelliğini yitirmesi de Kürtlerin ayrışmasını kolaylaştırdı.
- Türkiye gençlik hareketinde MDD çizgisinin etkinlik kazanması nedeniyle gençlik hareketinin “bağımsızlık” ve “anti-emperyalizm” söylemini ön plana çıkarması, Kürtleri siyaseten gençlik hareketinden uzaklaştırdı.
- MDD çizgisindeki gençlik hareketinin politikası M. Belli'nin ifadesiyle “nerede hareket, orada bereket” şeklindeydi. Kürt gençleri ise, esas olarak örgütlenme ve siyasal eğitim ile Kürtlük bilinci ve kültürünün Kürt gençler arasında yaygınlaştırılması hedefiyle hareket ediyorlardı. Ek olarak, Kürt gençleri kısmen TİP geleneğinin etkisiyle yasal yoldan mücadeleye ağırlık veriyorlardı. Bu faktörler MDD çizgisindeki bir hareket içinde yer almalarına engel teşkil ediyordu.
- MDD çizgisinin cuntacı olduğu ve bu yüzden Kürt gençlerin uzaklaştığı fikri belli ölçüde bugünden bakılarak yapılan bir

⁸⁷ S. A. Arık, 2011, s. 188

değerlendirmedir.⁸⁸ Zira 1960'lı yıllarda Kürt gençleri dahil, sol siyasetteki pek çok unsur askeri bir darbenin ilerici bir misyonu olabileceği konusunda hem fikirdi. Zira DDKO'nun kendisi dahi 12 Mart dönemindeki siyasal savunmalarında 27 Mayıs darbesini olumlu değerlendirmektedir. Bu koşullarda bir grup sosyalistin askeri darbenin ilerici olabileceği düşüncesinde olmasını, Kürtlerin sosyalist hareketten ayrışmasının temel gerekçesi olarak görmek dönemin siyasal atmosferine tam olarak uymamaktadır.

- Kürt gençlerin bağımsız örgütlenmeye gitmesinde en kritik etken olarak Barzani Hareketi'nin gelişimi özellikle belirtilmelidir. Irak'taki Kürt Hareketi Türkiye içinde yaşayan Kürtler arasında yarattığı milliyetçilik bilinci ile bölgede bir Kürt partisinin kurulmasına ön ayak olmuştur. Kürt gençleri Barzani hareketinde kendilerini Türkiye sosyalistleri dahil tüm siyasal çizgilerden ayırt eden bir yön bulmuşlardır. Barzani hareketi bir Kürt hareketiydi. Bu anlamda Barzani hareketinin varlığı Kürtlere onların Türkiye siyasetinin yanında Kürt siyasetinin bir parçası olmaları gerektiği fikrini aşıyordu. İşte bu bilinç Kürt gençlerini Türkiye sosyalist hareketinin siyasetinden bağımsız olarak kendi siyaset ve örgütlenmelerine yöneltti. Kürt gençlerinin sosyalist hareketten ayrışmasının esin kaynağı esasen Türk solu içinde yaşanan gelişmeler değildi.⁸⁹ 49'lar ile başlayan, Barzani hareketinin gelişimi, T-KDP'nin kuruluşu, Birinci Dalga Doğu Mitingleri ve

⁸⁸ Cuntaya karşı alınacak tavır ve askeri darbelerin niteliği konusu 1960'larda sol siyaset açısından bugün olduğu kadar net değildi.

⁸⁹ A. Buran, 2011, s. 415 - 426

Dr. Şivan'ın siyasal bir figür olarak ortaya çıkışı ile devam eden gelişmeler Kürtlerin ayrışmasının esas belirleyici içsel dinamikleri olarak ele alınmalıdır.

İşte yukarıda belirtilen koşulların etkisiyle Kürt hareketi Türkiye sosyalist hareketinden ayrılma ve ayrı örgütlenmeye gitme konusunu 1968 senesinden itibaren ciddi olarak tartışmaya ve buna dönük faaliyetlere başladı.

D. Kürt Milliyetçiliğinin Sola Kayması ve Dr. Şivan

DDKO'nun kuruluş döneminde Kürt siyasetinde meydana gelen bir diğer gelişme, Kürt gençlerin sosyalist hareketten ayrı örgütlenmesinde etkili bir siyasal aktivist olan 49'lardan Sait Kırmızıtoprak (Dr. Şivan) tarafından kurulan TKDP'dir. Dr. Şivan, Sait Elçi liderliğindeki T-KDP'nin çizgisini sağcı bularak eleştirirken 1960'ların ortasından itibaren Türk solundan da uzaklaşmaya başlamıştır.⁹⁰ Yoğun çabalarının ardından 1969 Haziran'ında TKDP'yi kurmuştur.⁹¹ Dr. Şivan sosyalist siyaset kökeninden gelmekteydi ve zamanla Kürt milliyetçiliğine yaklaşmıştı. Bu yönüyle Sait Elçi ve T-KDP'den farklı olarak metropollerdeki Kürt gençleri üzerinde etki kurabilecek bir siyasal alt yapıya sahipti. DDKO'lu pek çok unsur ile temas halinde olan Dr.Şivan, DDKO içinde faaliyet yürüten veya yürütmek isteyen gençler arasında TKDP etkisinin yayılmasını sağlıyordu.⁹²

Hatta Dr. Şivan'ın siyasal faaliyetleri ve Sait Elçi ile olan siyasal rekabetleri belli ölçüde DDKO'ya da yansiyordu. Mümtaz Kotan, kuruluş sırasında ve ilk dönemlerde DDKO'ya dışarıdan müdahale girişimleri arasında Dr. Şivan'ı özellikle belirtmektedir.

“DDKO kuruluş döneminde bir takım dış müdahaleler ile karşılaştık. Çok legal davranıyorduk, çok titiz ilişkiler yürütüyorduk. Bütün bilincimiz ve yeteneklerimizle bu örgütlenmeyi sürdürmeye kararlıydık. İlk müdahaleler illegal KDP'lerden geldi. Özellikle Ankara'da Sait Elçi (T-KDP) yandaşları ve sınırlı da olsa 'Şivan' yandaşları (TKDP), İstanbul'da ise büyük oranda 'Şivan' yanlısı kurucu üyemiz vardı. Ayrıca Musa Anter'in müdahalelerini de ekleyelim, onun yanlısı gözükten arkadaşlarımız da vardı.”⁹³

⁹⁰ S. A. Arık, 2011, s. 221

⁹¹ A. H. Akkaya, 2013, s. 97

⁹² A. Buran, 2011, s. 385

⁹³ M. Kotan, 2007, s. 25 - 84

Dr. Şivan kendi döneminde pek çok konuda yeni yaklaşımlar ortaya koymuştu. Dr. Şivan, 27 Mayıs darbesinin askerinin siyasal iktidara hakim olmasına sebep olduğunu belirterek bunu TKDP tüzüğüne ekledi.⁹⁴ Parti programında Kürtlerin ulusal haklarının mevcut ülke sınırları içinde anayasal teminat altına alınarak tanınmasını savunuyordu.⁹⁵ Ayrıca Kürdistan'ın sömürge statüsü parti programında net bir şekilde tanımlamıştır. Dr. Şivan, tezlerinde Kürt hareketinin neden Türkiye sosyalist hareketinden ayrılması gerektiği konusunu da net bir şekilde ortaya koymaktaydı.⁹⁶ Dr. Şivan'ın görüşleri ve siyasal etkisi DDKO'nun kuruluş aşamasında ve sonrasında etkili oldu.⁹⁷ Ayrıca Kürt ulusal taleplerinin Türkiye sosyalist hareketinin acil görevleri arasına girmesi gerektiğini belirtiyordu.⁹⁸ Dr. Şivan, TİP'i Kürt meselesinin etnik boyutunu görmemekle, T-KDP'yi de ekonomik/sınıfsal boyutunu görmemekle eleştiriyordu. TİP, FKF ve genel olarak Türk solunun Kürtleri kendi bünyesinde asimile etmeye çalıştığını belirterek Kürtlerin ulusal hakları verilmeden mücadelenin anti-emperyalist kanallara akmasının Kürtler için bir tuzak olduğunu savunmuştur.⁹⁹ Esasen 1960'ların sonundan itibaren Kürtler açısından anti-ABD söylemleri bir anti-emperyalizmin çekiciliğini yitirmesinin konjonktürel nedenleri de vardı. Barzani, Sovyetler Birliği yerine ABD ile yakın işbirliği içine girmişti ve Irak rejimi de Sovyetler Birliği ile yakınlaşmaya başlamıştı. Bu durumun da Türkiye'deki Kürt

⁹⁴ S. A. Arık, 2011, s. 280

⁹⁵ A.g.e., s. 260

⁹⁶ Hamit Bozarşlan, "Türkiye'de Kürt Sol Hareketi", **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce**, Ed : Tanıl Bora, Murat Gültekin, C. VIII, İstanbul : İletişim Yayınları, 2007, s. 1178

⁹⁷ Ş. Epözdemir, 2005, s. 121

⁹⁸ S. A. Arık, 2011, s. 215

⁹⁹ A.g.e., s. 281

aydınların ağırlık noktası anti-Amerikancı söylem olan Türkiye sosyalist hareketinden ayrışmalarını etkilediği söylenebilir.¹⁰⁰

Dr. Şivan Barzani ile siyaseten yakın ilişkiler geliştirmek hedefindeydi. Türkiye'deki Kürt aydınlar ile görüşmeler yaparak fikirlerini ve siyasal planlarını paylaştı. Daha sonra beş kişilik çekirdek bir ekip ile Barzani kontrolündeki Irak Kürt bölgesine geçti.¹⁰¹

1969 senesine gelindiğinde hem gençlik hareketi içinde ki ayrışmalar hem de Kürtlerin gençlik hareketinden ayrışması iyice belirginleşmişti. Kürt gençleri artık farklı siyasal görüşlere sahip olsalar bile Kürt kimliği etrafında bir araya gelme ve Kürtlere özgü konularda siyaset yapma konusunda hem fikirdiler. İşte bu koşullar altında DDKO'nun kuruluşuna gidecek olan toplantı ve tartışmalar yapılmaya başlandı. İlegal Kürt örgütlerinden unsurlar, bağımsız Kürt aydınlar veya TİP içinde faaliyet yürüten Kürtler demokratik legal bir Kürt örgütlenmesi için bir araya geldiler.¹⁰²

¹⁰⁰ A.g.e., s. 452

¹⁰¹ A.g.e., s. 231

¹⁰² DDKO kurucu unsurlarının siyasal kökenleri için bakınız : Ekler içinde Tablo - 3

BÖLÜM II

DDKO'NUN KURULUŞU VE SİYASAL PRATİKLERİ

(1969 -71)

Yüksek öğrenimde okuyan Kürt gençleri 1969 senesinin Mayıs ayında cumhuriyet döneminin “ilk ulusalcı, demokratik ve ayrı örgütlenmeyi hedefleyen Kürt demokratik gençlik örgütü” olarak Ankara ve İstanbul DDKO’yu kurdular.¹⁰³ DDKO’nun kuruluşu ile 1960’ların “Kürtçülük” siyasetinin tepe noktasına ulaşıldığı söylenebilir.¹⁰⁴ Burada yaşanan ayrışmanın esas olarak sosyalist hareket içinde yer alan Kürtlerin ayrışması olduğunu belirtmek gereklidir. Zira siyasetin diğer kesimlerinin zaten Kürtler ve onların talepleri ile ilgilenmesi gibi bir durum yoktu. Ayrıca sosyalist olmayan Kürt milliyetçisi yapılar (T-KDP) siyasal arenada mevcuttu ancak özellikle metropol şehirlerde örgütlü ve etkin durumda değillerdi. Aşağıda detayları aktarılacak olan kuruluş hedefleri ve siyasal çizgilerine geçmeden önce DDKO’ya ait genel bir çerçeve sunmak detaylar arasında kaybolmadan DDKO’nun genel niteliklerini anlamaya yardımcı olacaktır.

DDKO resmi olarak dernek statüsünde olan bir yapıydı. Bu nedenle resmi bir tüzük ve hedefi olması gerekiyordu. Ancak DDKO resmi hedeflerin ötesinde, yazılı olmayan ancak toplumsal ve Kürt ulusu gerçekliğine göre belirlenen, meşru olan ama resmi olmayan hedeflere sahipti.¹⁰⁵ Toplantılara ve alınan kararlara ruhunu veren bu gayri resmi

¹⁰³ A. Buran, 2011, s. 425

¹⁰⁴ C. Güneş, 2013, s. 126

¹⁰⁵ İbrahim Güçlü ile 30.08.2013 tarihinde Diyarbakır’da yapılan görüşme.

hedeflerdi.¹⁰⁶ Bu genel mantık çerçevesinde DDKO'nun fiili hedefleri şu şekilde listelenebilir.¹⁰⁷

- Üniversitelerde bulunan Kürt gençlerini bir kültürel faaliyet içerisine çekmek, aralarında dayanışma sağlamak.
- İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin ışığı altında, özellikle 1930'lu yıllarda başlatılan asimilasyoncu, baskıcı, ırkçı-şöven resmi ideoloji kaynaklı devlet politikalarına karşı mücadele etmek ve yarattığı şövenist şartlanmaları kırmak.
- Toplumun barış içinde ve eşit yaşayabilmesi için mücadele eden devrimci ve demokrat kuruluşlar yelpazesinde yer almak.
- Bu amaçlara uygun olarak teorik ve politik konularda seminerler ve konferanslar düzenleyerek, özellikle Kürt sorunu ve ulusların kendi kaderini tayin hakkı konusunda çeşitli sol çevreler arasında geniş ve yaygın tartışmalar sağlamak.
- Tüzüklerinde, bildirimlerinde ve bültenlerinde tarihi ve sosyolojik bir gerçek olan Kürtlerin varlığına, diline, kültürüne, tarihine ve folklorüne saygı gösterilmesini sağlamak.

Burada belirtilen hedefler aynı zamanda Necmettin Büyükkaya tarafından belirtilen hedefler ile paralellik arz etmektedir.¹⁰⁸ Bu durum da Ankara ve İstanbul DDKO arasındaki koordinasyonun bir göstergesi olarak görülebilir.

¹⁰⁶ Raşit Kısacık, **Rizgarî ve Ala Rizgarî**, İstanbul : Ozan Yayıncılık, 2010a, s. 37

¹⁰⁷ Ümit Fırat ile 14-16.08.2013 tarihinde İstanbul'da yapılan görüşme.

¹⁰⁸ Necmettin Büyükkaya, **Kalemimden Sayfalar**, Ed: Şerwan Büyükkaya, İstanbul : Vate Yayınevi, 2008, s. 186

Burada belirtilen hedeflere ek olarak, “DDKO’nun, kuzey Kürdistan hareketi için kadro eğitimi yapmak ve kadro yetiştirmek gibi bir görevi” de vardı.¹⁰⁹ DDKO çalışma tarzı olarak ise, legal alanda demokratik halk hareketine dayalı bir toplumsal dönüşüm sağlamak için seminer, eğitim, bülten ve bildiri dağıtımları yapmayı benimsemişti. Gerillacılığı reddediyordu.¹¹⁰ DDKO’nun ortaya çıkışı ile Kürt meselesinin etnik boyutu çok daha ön plana çıkmaya başladı.¹¹¹

¹⁰⁹ R. Kısacık, 2010a, s. 34

¹¹⁰ A.g.e., s. 41

¹¹¹ Songül Aydın, “12 Mart 1971 Öncesinde Ant Dergisi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi AnaBilim Dalı, 2008, s. 83

A. DDKO'nun Örgütsel Yapısının Şekillenmesi

Ankara ve İstanbul'da yüksek öğrenim gören Kürt gençleri 1968 yazından sonra Kürt gençlerini bir araya getirecek bir çatı örgütünü oluşturma çabalarına hız vermişlerdi. İlk başlarda Kürt illerine ait yöre derneklerini konfederasyon çatısı altında bir araya getirme çabasıyla başlayan bu çalışmalar daha sonra demokratik legal gençlik örgütleri konfederasyonu şekline dönüşmüştür.

“...yasal faaliyet içinde olan Doğu ve Güneydoğu İllerinin Kültür ve Dayanışma Dernekleri'ni ideolojik farklılıkları gözetilmeksizin yasal düzeyde bir üst kuruluş olan 'Birlik' ya da 'Federasyon' çatısı altında merkezileşmekte. Ancak metropol kentlerde kurulmuş olan il derneklerinin bir özelliği vardı. Kurulduğu metropol kentte ikamet eden tüm hemşehriler derneğin doğal üyeleriydiler. Yani, yüksek öğrenim gençliğinin yanı sıra aydını, parlamenterleri, memuru, esnafı, tüccarı, işçisi gibi çok yönlü bir etkileşim alanını kapsayan kuruluşlardı. Bu bağlamda derneklerin birlik yada federasyonlaşması için, derneğin kongresinden karar çıkartmak zor bir olaydı. Bu nedenle, toplantı da ikinci bir öneri ön plan çıktı. Yeni öneride de, ideolojik farklılaşma gözetilmeksizin, Kürt gençliğini kucaklayan ve Kürdistan coğrafyasını çağrıştıran, Kürt ulusal sorununu gündemleştiren, bağımsız demokratik bir örgüt kurulması kararı benimsenmişti. Toplantıda benimsenen karar doğrultusunda, Ankara'da başsız bir Kürt Gençlik örgütü kurulması çalışmalarının yürütülmesi için bir komite seçildi.¹¹²

Tartışmaların yapıldığı bir diğer nokta ise kurulacak örgütün niteliği konusundaydı. Kurucu aktivistlerden Ümit Fırat, gerek konu hakkında yazdığı metinlerde, gerek kendisiyle yapılan görüşmede, yapılan tartışmalar neticesinde demokratik bir örgütlenme oluşturulmasının tercih edildiğini ifade etmiştir.

“Bizim hedefimiz bir federasyona doğru gidişti. Zaten tam bir federasyon gibiydik ve hep birlikte karar alırdık. Yöneticilerimizi beraber tespit etmiştik. Biz merkeziyetçi değildik, bizi birbirimize bağlayan hiyerarşik bir uygulama yoktu.”¹¹³

¹¹² N. Şemmikanlı, 2006, s.72 - 98

¹¹³ <http://bianet.org/bianet/toplum/100522-30-yil-once-kurtler-sol-ve-ddko>, 07.07.2013

Kurucu üyelerden Mümtaz Kotan da kuruluş aşamasındaki yapının federatif olmamasını hukuksal ve teknik sebeplere bağlamaktadır. Federasyon tipi bir yapılanmayı hedeflediklerini ancak tüm illerdeki örgütlenmeler tek seferde kapatılabilir endişesi ile bu tarz bir yapıya yönelmediklerini ifade etmektedir.¹¹⁴

Kuruluş aşamasında bölgeden gelen öğrenciler, TİP içindeki Kürt siyasetçiler, Kürtlük bilinci taşıyan Kürt aydınlar ile fikir alışverişinde bulunuluyordu. Ayrıca Mümtaz Kotan, kuruluş aşamasındaki faaliyetlerin organizasyonunda çok önemli bir rol üstlenen “kurucu bir üst kurul”ün varlığını vurgulamaktadır:

“Üstte gizli bir kurul oluşturmuştuk. Bunu ben yönetiyordum. Genel örgütlenme bu kurula aitti. Tüm görüşmeleri biz yaptık, kararları biz aldık. Amaç maddesine federasyonla ilgili bir hüküm de konulmamıştı. Çünkü, federasyon olursa, kapanma halinde tümü birden kapanacaktı. Tek tek DDKO’lar bağımsız gösterilmeye büyük özen gösterildi. Oysa bütün kuruluşumuz bir bütündü. Kanuna karşı hile kullanılmıştı. Ankara İktisadi Ticari Bilimler Akademisi’ndeki toplantıda gizli genel bir kordine kurulu için karar alınmış ve uygulamaya konulmuştu. Bu, hem kurulacak DDKO’lar arasında hem de DDKO’lar ve diğer kurum ve kişiler arasında bir koordinasyon sağlama görevi yapacaktı. İlişkilerin götürülmesi konusunda genel olarak örgütlenme, mali sorunlar, basın yayın, dış ilişkiler vb. konularında aramızda bir iş bölümü de vardı. En çok ağırlık verilen yan ise, Diyarbakır ile olan ilişkilerdi.”¹¹⁵

Kotan, kuruluş sürecinde “bütün Kürtçü olarak tanınmış kişilerle görüşmenin” ilke kararı olarak alındığını belirtmekte ve bu kapsamda görüştükleri çok sayıda kişinin adını vermektedir. Ancak görüşmeleri her zaman pozitif sonuçlanmamış, hatta kimi görüşmelerden kovulmuşlardır.

¹¹⁴ Burada Ümit Fırat ve Mümtaz Kotan’ın her DDKO’nun ayrı örgütlenmesinin nedenleri üzerinde yaptıkları vurgular arasında fark vardır. Kotan daha ziyade teknik sebeplere vurgu yaparken, Fırat vurguyu daha çok örgütün demokratik yapıda olmasını sağlamak amacına yapmaktadır.

¹¹⁵ M. Kotan, 2007, s. 25 – 84

O dönem Kürt aydınları arasında Tarık Ziya Ekinci ile yapılan görüşme, Ekinci'nin gerek parlamenter olması, gerekse Doğulular Grubu'nun bağımsız bir Kürt örgütlenmesi konusundaki değerlendirilmesinin alınması nedeniyle önemliydi. Ekinci'nin aktarımına göre ziyareti yapanlar, Ankara Hukuk Fakültesi'nden Mümtaz Kotan, İstanbul Tıp Fakültesi'nden Kemal Parlak, Av. Mehmet Ali Aslan ve Musa Anter'dir.¹¹⁶ Bu toplantıdan çıkan sonuç, yine Ekinci'nin aktarımıyla, Doğulular Grubu'nun Kürtlerin ayrı örgütlenmesi fikrine karşı durmayacağı olmuştur.

“Sol eğilimli üniversite gençliği arasındaki bir diğer ayrışma da Kürt kökenli gençlerin Dev-Genç'ten kopmasıyla gerçekleşti. Dev-Genç'in 'ordu- gençlik el ele' sloganıyla somutlaşan darbe yanlısı politikası, Kürt gençlerinde büyük bir rahatsızlık yaratıyordu. Çünkü Kürt gençleri ordunun idareye el koyduğu her koşulda, Kürtlere yönelik genel bir baskı politikası izlendiğinin farkındaydılar. Bu nedenle, MDD politikasını izlemeleri ve Dev-Genç'e bağlı kalmaları mümkün değildi.”¹¹⁷

Ekinci, kendi tespiti olarak Ankara'da kuruluşa ön ayak olan kişinin Mümtaz Kotan olduğunu, İstanbul için ise aynı görevi Kemal Parlak'ın yaptığını belirtmektedir. Mümtaz Kotan ise görüşme hakkında kimi noktalarda Ekinci'den farklı tespitler yapmaktadır. Kotan, görüşmede DDKO karar taslak metninin değerlendirildiğini belirtmektedir. Katılımcı olarak ise Naci Kutlay, Yümnü Budak, Mümtaz Kotan ve Halit Çetin Yalap'ın adlarını vermektedir.¹¹⁸ Fakat Kotan'a göre, Doğulular Grubu'nun bağımsız örgütlenme ve DDKO'nun kuruluşu konusundaki yaklaşımı

¹¹⁶ T. Z. Ekinci, 2010, s. 601

¹¹⁷ A.g.e., s. 601

¹¹⁸ M. Kotan, 2007, s. 25 - 84

Ekinci'nin belirttiğinden farklıdır. Kotan ile paralel bir tespiti Şemmikanlı da yazısında aktarmaktadır.

“TİP ise, bütün gücüyle bize çelme atmaya çalıştı. Kurucular arasında TİP yanlıları genel olarak parti içindeki ‘Doğulu sosyalistler’ ile birlikte hareket ediyorlardı. Hatta parti merkezine çağrılarak ikaz edildik, bu aynı zamanda bir tehditti. Bizden DDKO’yu kapatmamız isteniyordu.”¹¹⁹

Kuruluş aşamasında Ankara ve İstanbul’da mümkün olan en çok sayıda dernek ve gençlik kesimi ile görüşülmeye özen gösterildi. Hem Kürt aydınları ile yapılan görüşmeler, hem de yurtlarda ve derneklerde olan Kürt öğrenciler ile yapılan görüşmelerden bağımsız bir Kürt örgütlenmesinin nasıl örgütleneceği konusunda daha somut fikirler ve kararlar ortaya çıktı. Pek çok kişi bu süreç içinde görev almıştı. Fakat bunlardan Ankara’da Mümtaz Kotan ve İstanbul’da Necmettin Büyükkaya’nın adı öne çıkmaktadır. Örneğin Ümit Fırat kendisi ile yapılan söyleşide Mümtaz Kotan’ın içinde yer almadığı bir sürecin, en azından şu an bildiğimiz haliyle, DDKO’nun kuruluşuna gitme şansının pek olmayacağını belirtmektedir.

DDKO’nun kuruluşu aşamasında siyasal anlamda fikir almak için önceki dönem Kürt aydınlarla diyaloga geçilmiştir. İstanbul’da bulunan Kürt aydınlardan Örfi Akkoyunlu, Edip Karahan Musa Anter, Yaşar Kaya ve Medet Serhat ile yoğun görüşmeler yapıldı. Özellikle Örfi Akkoyunlu ve Edip Karahan DDKO kuruluş sürecinde yoğun destek verdiler.¹²⁰

Yapılan tartışmalar ve değerlendirmeler neticesinde DDKO şubelerinin tek bir konfederasyon altında değil, birbirinden bağımsız şubeler olarak örgütlenmesine karar verilince, özellikle kuruluş aşamasında farklı

¹¹⁹ A.g.e., s. 25 - 84

¹²⁰ Kotan, a.g.e., s. 25 - 84

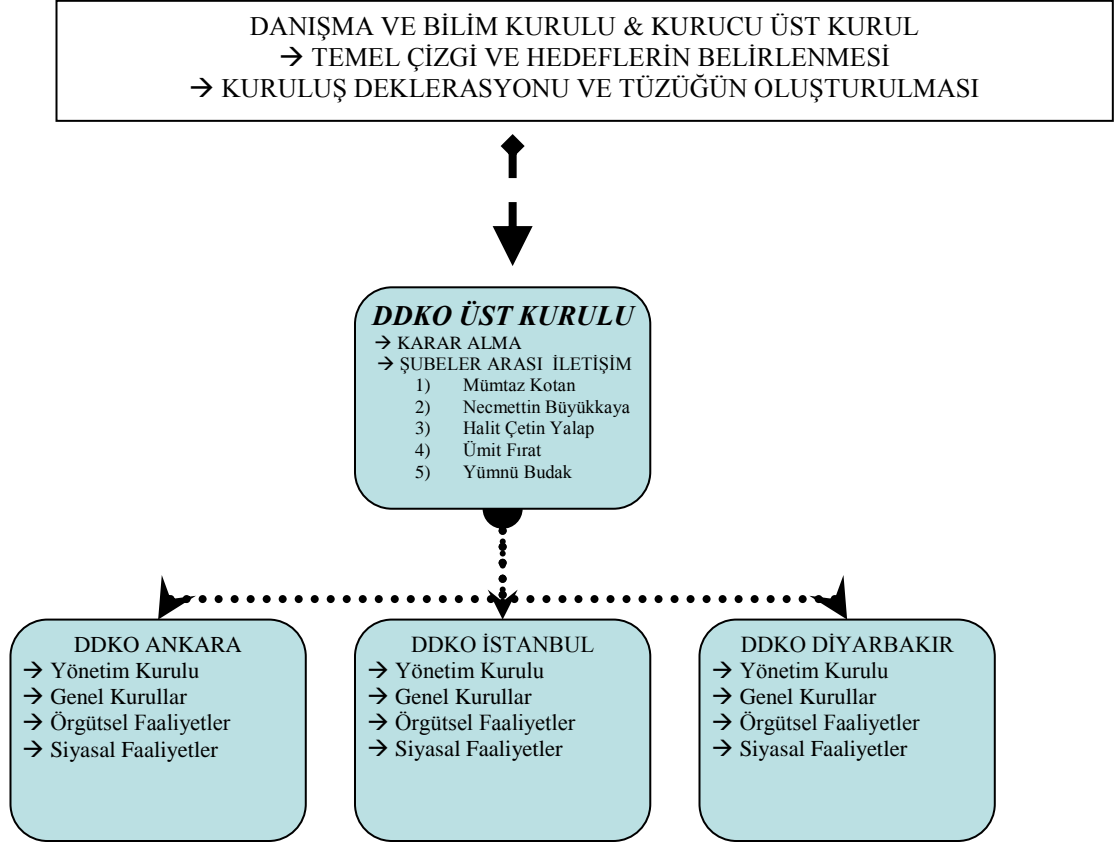
şubeler arasındaki koordinasyonu sağlama ihtiyacı ortaya çıktı. Koordinasyonu sağlayacak kurul, Mümtaz Kotan, Necmettin Büyükkaya, Halit Çetin Yalap, Yümnü Budak ve Ümit Fırat'tan oluşmaktaydı. Ümit Fırat memur olarak çalıştığı için üye olmadı ancak finansal konulardaki faaliyetlerde görev aldı. Mümtaz Kotan, DDKO'ya ilişkin stratejik kararların bu kurul tarafından alındığını ifade etmektedir. Ümit Fırat da kurulun niteliğini ve işlevini “DDKO’ların bütün temel kararları, örgütlenme faaliyetleri, kongre hazırlıkları ve yönetim kurulunda kimlerin yer alacağı ve kimin başkan olacağı bu komite tarafından tespit edilmişti.” şeklinde tarif etmektedir.¹²¹ Ayrıca temel konularda yol haritası oluşturulması amacıyla Kürt aydınları ve kanaat önderlerinden oluşan bir “Bilim ve Danışma Kurulu” oluşturulmuştu. Bu kurul fiiliyatta DDKO'ya yakın duran ve onlara kendi deneyimleri ve görüşleri ile yardımcı olan aydınlardı. Özellikle İstanbul'da yaşayan aydınlardan kuruluş aşamasında önemli destek alındı. Fakat “Bilim ve Danışma Kurulu”nun kişilerden bağımsız tüzel yapısı yoktu. “Bilim ve Danışma Kurulu” daha ziyade fiili olarak gerçekleşen bir duruma verilen isimdi. Yapılan röportajlarda kurucuların aktarımları da bu yöndedir. “Bilim ve Danışma Kurulu” kurucu üst kurul ile birlikte DDKO'nun kuruluş aşamasında yönetim işini üstlenmişti.¹²²

¹²¹ Ümit Fırat, “Ümit Fırat ile DDKO Söyleşisi”, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 174 - 186

¹²² İbrahim Güçlü, “DDKO: Türkiye’de Kürtlerin Siyasete Doğrudan Katılma Aracı ve Yeni Kürt Baharı’nın İlk Açık-Legal Kürt Örgütlenmesi Kürt Ocakları...”, **Resmi Tarih Tartışmaları – 6 Resmi Tarihte Kürtler**, Ed: İsmail Beşikçi, 2. b.s., Ankara: Özgür Üniversite Kitaplığı, 2010, s. 254

Şubelerin resmi olarak birbirinden bağımsız olmaları, oluşturulan kurullar ve bunların arasındaki ilişkiler açısından bakıldığında DDKO'nun örgütsel şemasının yaklaşık olarak aşağıdaki gibi olduğu düşünülebilir.

Şema.2.1 – DDKO Örgütsel Yönetim Şeması¹²³

Kaynak: Konu hakkında yazılan farklı yayınlardan derlenerek oluşturuldu.

Ancak burada çizilen şemanın yukarıdan aşağıya doğru görünen yapısından ve kendi içinde karelere bölünerek gösterilmesinden oturmuş bir hiyerarşik yapı ve bağımsız birimler oldukları sonucu çıkmamalıdır. İbrahim Güçlü, yapılan röportajda örgütsel olarak çizilecek şemanın dikeyden ziyade yatay olmasının daha doğru olacağını, zira kurucu üyeler arasında belirgin

¹²³ Şema tarafımdan hazırlanmıştır. Şemadaki kesikli çizgiler resmi olmayan ilişkileri belirtmektedir.

bir hiyerarşinin olmadığını, sadece daha aktif olarak faaliyet yürüten ve önde duran kişilerden söz etmenin uygun olacağını belirtmiştir. Bu şema Mümtaz Kotan'ın yazılarında tarif edilen DDKO'ya daha uygun düşmektedir. Bu noktayı akılda tutmak kaydıyla DDKO'nun örgütlenme biçimi hakkında fikir vermektedir.

Kuruluş aşamasında, örgütlenme biçimi yanında tartışılan bir diğer konu ise kurulacak örgütün adıydı. DDKO ismi verilmeden önce, yasal zorunluluklar kadar, ismin siyasal hedef ve çizgi ile uyum içinde olması değerlendirildi. İsim konusunda yapılan tartışmalara dair İbrahim Güçlü'nün aktarımları aşağıdaki gibidir:

“DDKO'nun oluşum sürecinde, DDKO'yu oluşturan ideolojik/fikri yaklaşımlar ele alındığı zaman, kurulacak açık ve legal örgütlenmenin Kürtlere ait bir örgütlenme olacağı her yanıyla açığa çıkmıştı. Bu nedenle isminin de Kürtçe olması kadar doğal bir şey olamazdı. Ne yazık ki bu isim sorunu DDKO kurucuları, DDKO'yu oluşturmaya çalışan aydınların ve kanaat önderlerinin dediği kadar kolay değildi. DDKO'nun kurulduğu yıllarda, bugünden daha zor fikri, ideolojik, hukuki koşullarda yaşandığı tartışmasızdı”¹²⁴

Burada esas olarak yasal zorunluluklara vurgu yapılırsa da, aslında kurucu unsurlar arasında ‘Kürt’ ve ‘Kürdistan’ kelimelerini içeren bir ismin verilmesi konusunda kesin bir duruş yoktu. Kuruluş aşamasında değil ‘Kürt’ kelimesini kullanmak, ‘Doğu’ kelimesinin bile bölgecilik anlamına geleceği konusunda itirazlar gelmişti. “Ayrıca, DDKO kurucusu üniversite öğrencileri ve aydınları da ‘Kürt’ veya ‘Kürdistan’ ismiyle dernek konusunda ideolojik, fikri, hukuki, psikolojik olarak hazırlık içinde değillerdi.”¹²⁵ Bu sebeple alternatif isim arayışlarına gidildi. Hukuki olarak ‘Kürt’ ismi kullanılmadığı için “bütün bunlara rağmen, farklı dikkat çeken,

¹²⁴ İ. Güçlü, 2010, s. 247

¹²⁵ A.g.e., s. 248

Kürtleri ve Kürdistanı çağrıştıran bir isim bulmak lazımdı.”¹²⁶ ‘Doğu’ kavramı, Kürtleri çağrıştırmak için kullanılan bir kavramdı. DDKO kurulduktan sonra ‘Doğu’ kavramı daha yaygın bir şekilde ‘Kürt’ kavramı gibi algılanmaya başladı.

DDKO isminde kullanılan ‘Ocak’ kavramı da tartışma konusu olmuştur. Bu kavramın kullanılma amacını Güçlü aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

“DDKO’lardan önce Türk milliyetçileri tarafından kullanılan bir isimdi. Türk Ocakları örgütleri bu ismi taşıyorlardı. DDKO’daki bu ‘Ocak’ kavramı bir esinlenmeden dolayı değil, Kürtlerde ocağın taşıdığı kutsallıktan gelen bir yaklaşım söz konusu idi.”¹²⁷

DDKO isminde kullanılan ‘Devrimci’ kelimesi sadece iktidarın değiştirilmesine dönük siyasal eylemler için değil daha geniş anlamıyla toplumsal anlamda ileriye dönük olan faaliyetleri ifade etmek için “devrimci” kelimesi seçilmişti. ‘Kültür’ kelimesi ise ‘Doğu’ kelimesinden sonra kullanılarak Kürt kültürüne gönderme yapılmaktadır. Yapılan tüm bu tartışmalardan sonra kurulacak örgütlenmenin ismi “Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO)” olarak belirlendi. “Eğer koşullar ve yasalar el vermiş olsaydı, Devrimci Doğu Kültür Ocakları, *Devrimci Kürt Kültür Ocakları* olacaklardı.”¹²⁸

DDKO’nun örgütlenme biçimi ve isminin yanında kuruluş aşamasında tartışılan bir diğer nokta da örgütlenmenin metropollerden mi yoksa Kürt bölgesinden mi başlaması gerektiği olmuştur. Nihayetinde alınan

¹²⁶ A.g.e., s. 248

¹²⁷ A.g.e., s. 249

¹²⁸ A.g.e., s. 249

karar metropollerden başlamak yönünde oldu. Güçlü bu kararı şu şekilde gerekçelendirmektedir:

“Bu konuda yapılan tartışmalarda, oluşan koşullar, Türkiye’deki hukuki durum, psikolojik barikatlar, tarihsel koşullanmalar, devletin davranış tarzı göz önüne alındı. O tarihte üniversitede okuyan Kürt gençlik kitlesinin yapısı, TİP ve FKF’deki çalışmaların ve tartışmaların olgunlaştırdığı koşullar, DDKO’ların Kürdistan’dan önce metropol kentlerde, özellikle de Ankara ve İstanbul’da kurulmasının koşullarını olgunlaştırmıştı. Bunun yanında, devletin tutumunun sertliği ve saldırı şiddetini saptamanın, riski azaltmanın, Kürtlere kitlesel olarak zarar vermenin metropollerde daha az olacağı, sadece belli bir eliti hedef haline getirebileceği gibi nedenler; üniversiteli öğrencilerin, Kürt aydınlarının, kitle olarak Kürtlerin endişe, korku eşiğini aşma açısından da Ankara ve İstanbul’da DDKO’ların kurulması doğru yerinde, daha az riskli olunacağına karar verdi.”¹²⁹

Siyasal olarak DDKO değişik dünya görüşlerine sahip Kürt gençlerinin kurduğu bir örgütlenmeydi. Bu nedenle keskin ideolojik tanımlamaları yoktu. En genel tanımıyla, DDKO ideolojik olarak “sosyal+ulusal” bir örgütlenmeydi.¹³⁰ Sahiplendiği değerler ise, demokrat ve Kürt olmak şeklinde özetlenebilir. Bu durum örgütsel işleyişe de yansıyor. Demokratik işleyiş karar alma mekanizmalarında işletiliyordu. Ocaklar hukukî olarak dernekler kanunu kapsamında kurulmuşlardı. Fiili olarak ise işleyişleri sıradan bir derneğin çok ötesindeydi. DDKO kuruluşundaki bu demokratik ve legal alanda mücadele perspektifini açık olduğu dönem boyunca korudu.

Değişik dünya görüşlerine açık olması sebebiyle DDKO içinde farklı siyasal kökenlerden kadrolar bulunabiliyordu. Bu durumu Recep Maraşlı şu şekilde aktarmaktadır:

“Gerek DDKO ve gerekse Doğu Mitingleri’nin örgütleyicilerinin üç ayrı kadro bileşeni vardı. Bu ulusal mücadelenin o dönemdeki kadro kaynaklarını da göstermektedir.

¹²⁹ A.g.e., s. 250

¹³⁰ A. Buran, 2011, s. 440

Birincisi; Kürdistan’da medrese eğitimi görerek, buradaki ulusal kültürel gelenekçi, değerleri taşıyan, daha çok Barzani hareketine sempati gösteren köy ve kasaba kökenli Kürt entelijansiyası (din adamları, esnaflar, sanatkârlar ve bir kısım tacirler). Bunlar daha çok T-KDP içinde veya sempatizan olarak örgütlenmişlerdi.

İkincisi; Kürdistan’ın suskunluk döneminde kimi sömürge metropollerinde, kimi Avrupa’da eğitim görerek, meslek veya statü edinen Kürt aydınlarıydı. Gazeteci, doktor, avukat, yazar, öğrenci olan bu grupta ılımlı sosyalist düşünceler egemendi. Genellikle TİP içinde veya bağımsız liberal aydınlar olarak tavrı alıyorlardı.

Üçüncüsü ise; yine metropollerdeki öğrenci gençliğin dinamik, radikal öğelerini içeriyordu. Marksizmden ve Marksizm etkisindeki ulusal kurtuluş hareketlerinden derinden etkilenen bu grup, aynı zamanda dönemin özelliklerini yansıtan bir biçimde aktif mücadele tarzı arayışı içindeydiler ve çoğu kez öznü rolü üstleniyorlardı.”¹³¹

DDKO’nun şehir örgütlenmelerine ait tarihsel olgulara geçmeden önce Ocakların örgütsel ve siyasal yapıları kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- DDKO bağımsız, legal, demokratik ve kitlesele bir Kürt örgütlenmesidir.
- Siyasal olarak tüm Kürt gençlerine kapısı açıktı. Ancak siyasal eğilimi içinde bulunan insanlardan kaynaklı sol/sosyalist çizgideydi.
- Kürtlere dönük şöven şartlanmaları kırmak ve asimilasyon politikalarına karşı Kürt kimliğini korumak ve geliştirmek hedefiyle kurulmuşlardı.
- Açık olarak ifade edilmese bile nihai hedef olarak Kürt bağımsızlığı hedefi kurucuların kafasında mevcuttu.
- Farklı şubeler birbirinden hukusal olarak bağımsız olacaktı.
- Şubeler arasındaki koordinasyonu bir ‘üst kurul’ sağlayacaktı.

¹³¹ Recep Maraşlı, “Rizgarî’nin Sosyalist Hareket ve Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesindeki Yeri Üzerine Bir Deneme-I”, **Mesafe : Sosyalist Düşünce Dergisi**, Sayı:4, Bahar-2010, s. 68 - 93

- Ocakların siyasal yol haritası ‘Bilim ve Danışma Kurulu’ adıyla kurumsallaştırılmaya çalışılan, o dönemin etkin Kürt aydınlarının içinde yer aldığı bir kurul ile birlikte belirlenecekti.
- Örgütlenme metropollerden (Ankara, İstanbul) başlayacak ve zamanla Kürt illerine yayılacaktı.

DDKO örgütlenmesinin ortaya çıkışı ile Kürt siyaseti açısından ikili bir kopuş olmuştur. Hem Türkiye siyasetinden, özelde Türkiye sosyalist siyasetinden, hem de düz/geleneksel Kürt milliyetçiliğinden kopuş eş zamanlı olarak gerçekleşmiştir.¹³²

¹³² C. Gündoğan, 2007, s. 200

B. Ankara ve İstanbul DDKO Örgütlenmesi

Ocakların örgütlenme faaliyetleri ilk olarak Ankara ve İstanbul'da yüksek öğrenim gören Kürt gençleri arasında başladı. Ankara DDKO'nun kuruluşu için çalışmaları örgütleyenler Mümtaz Kotan, İbrahim Güçlü, Yümnü Budak, Ali Beyköylü, Ümit Fırat¹³³ gibi kurucu ekipte yer alan kişilerdi.¹³⁴

Ankara Cebeci'de Dinçer Kıraathanesi'nin alt katında yoğun toplantılar yapıldı. Bu toplantılar daha sonra askeri savcı tarafından dava dosyasında suç delili olarak sunulacaktı.¹³⁵ Toplantılarda Kürt gençleri arasında ortak bir fikir ve hareket zemini yaratılmaya çalışıldı. Ankara'daki Diyarbakır, Bitlis, Muş, Siverek, Van öğrenci yurtlarında toplantı ve görüşmeler yapıldı. 1969 yılının ilk ayları boyunca devam eden bu toplantıların ardından 05 Mayıs 1969 günü Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi (AİTİA) içindeki anfilerin birindeki toplantı ile Ankara DDKO'nun kuruluşunda son aşamaya gelinmiş olundu. AİTİA Talebe Derneği Başkanı ve daha sonra DDKO üyesi olan Mehmet Demir tarafından sağlanan toplantı yerinde 30 kadar kişinin katılımı ile başlayan toplantılar serisi sonucunda 21 Mayıs 1969'da ilk olarak Ankara DDKO kuruldu. *Medeniyet Gazetesi*'nin 24 Mayıs 1969 Cumartesi gününe ait sayısında dernek tüzüğü ve kurucu üyelerin listesi yayınlandı.¹³⁶ Derneğin ofisi ise Kızılay'a yakın bir yerde tutulmuştu.

¹³³ Ümit Fırat, yapılan görüşmede kuruluş aşamasında yer aldığı fakat kamu kuruluşunda çalıştığı için resmi olarak kurucu üye olmadığını belirtmektedir.

¹³⁴ Ankara DDKO Kurucu üyelerinin listesi için Ekler bölümü Tablo-4'e bakınız.

¹³⁵ "Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası", 1975, s. 40

¹³⁶ H. Bozçalı, 2006, s. 205 - 229

“Kızılay’dan Cebeci’ye giden yolun Ankara Maarif Kolejine yakın yerde, ikinci katta görünür iyi bir yer tutmuştuk. Bütün işlemleri Ümit Fırat yapmış kendi adına binayı kiralamıştı.”¹³⁷

Kuruluş için yapılan genel kurulda ilgili alt birimler belirlenerek görev dağılımı yapıldı.¹³⁸ Ankara DDKO’nun ilk başkanı olarak Yümnü Budak seçildi. DDKO’nun siyasal çizgisinin ve hedeflerinin ortaya konulduğu “Kuruluş Deklerasyonu” (sonraki bölümde DDKO’nun siyasal analizi yapılırken detaylı incelenecektir) metinlerinin yanında her DDKO şubesi bağımsız olması nedeniyle kendine özgü faaliyet alanları belirleyebiliyordu. Ankara DDKO da genel çerçeveye bağlı kalarak kendi tüzüğünü oluşturdu. Ancak tüzükler çok detaylı değildi.¹³⁹ Esasen resmi prosedürü tamamlamak için yazılmışlardı. Gerçek siyasal hedefler ve görüşler farklı metinlerde dile getiriliyordu.

Kuruluş aşamalarında İstanbul’daki Kürt gençleri çoğunlukla Beyazıt Kampüsü yanındaki kahvede görüşmeler yapıyorlardı. Süleymaniye Kıraathanesi daha ziyade politik değerlendirmeler için, Bağdat Kıraathanesi ise oyun oynamak için toplanılan yerlerdi.¹⁴⁰ Bir Kürt çatı derneği oluşturmak için başlatılan görüşmelerde ilk olarak Kürt Hemşehri Dernekleri Federasyonu fikrinden yola çıkılmıştı ancak varılan noktada DDKO örgütlenmesi ortaya çıktı. Hikmet Bozçalı’nın aktarımına göre, Kemal Parlak Kürt illerinin hemşehri dernekleri ile görüşmeler yapıyordu. İstanbul Tepebaşı’nda 1969 başında düzenlenen bir Doğu Gecesi’nde

¹³⁷ M. Kotan, 2007, s. 25 - 84

¹³⁸ Ankara DDKO Kuruluş genel kurulunda yapılan görev dağılımı listesi için Ekler bölümü Tablo-4’e bakınız.

¹³⁹ A. Buran, 2011, s. 430

¹⁴⁰ A.g.e., s. 387 ve 428

Kürtçe stranlar ve siyasal konuşmalar eşliğinde bir Kürt örgütlenmesinin kuruluşu üzerine konuşuldu. Bu gecede Mümtaz Kotan, Ankara'daki ortak dernek kuruluşu ile ilgili faaliyetleri aktararak İstanbul'daki Kürt gençlerinin de bu yöndeki eğilimlerini sorguladı. Eğer ortak bir eğilim var ise Ankara'da bir araya gelerek konuşulabileceğini bildirdi. Hikmet Bozçalı ve Fikret Dağlı temsilci olarak Ankara'ya gönderilirler.¹⁴¹

İstanbul DDKO'nun örgütlenmesi aşamasında Mehmet Emin Bozarlan'ın kullandığı bir evde toplantılar yapıldı. Burada hazırlanan taslağa son şekli Mümtaz Kotan ve Mehmet Emin Bozarlan tarafından verildi.¹⁴² Toplantılara Dr. Şivan ile yakın olan Necmettin Büyükkaya ve Orhan Kotan da katılmışlardı.¹⁴³

İstanbul DDKO da Ankara ile aşağı yukarı aynı günlerde faaliyetlerini tamamlayarak 27.05.1969 günü kuruldu.¹⁴⁴ İstanbul DDKO'nun tüzüğü ve kurucular listesi *Türk Solu Dergisi*'nde yayınlandı.¹⁴⁵ Derneğin ofisi olarak, İstanbul Üniversitesi'nin karşısında ki Beyazıt Meydanı'nda, Marmara Sineması'nın arkasında bir yer kiralanarak törenle açılış yapıldı. İstanbul DDKO'nun resmi görev dağılımını oluşturmak üzere genel kurulu yapılarak, genel başkanlığına Necmettin Büyükkaya getirildi.¹⁴⁶ Tüm DDKO örgütlenmeleri içindeki tek kadın üye olan Leyla

¹⁴¹ H. Bozçalı, 2006, s. 205 - 229

¹⁴² M. Kotan, a.g.e., s. 25 - 84

¹⁴³ Mümtaz Kotan, Büyükkaya ve Orhan Kotan'ın Dr. Şivan'a yakın olduklarını o dönem bilmediklerini ifade etmektedir.

¹⁴⁴ Hikmet Bozçalı İstanbul DDKO'nun kuruluşunun Ankara'dan daha önce olduğunu mahkeme kayıtlarına yanlış geçirildiğini belirtmektedir. Fakat Ali Buran gibi diğer kurucuların verdikleri bilgiler Ankara DDKO'nun daha önce kurulduğunu ortaya koymaktadır. H. Bozçalı, 2006, s. 205 - 229

¹⁴⁵ Bakınız Ekler Bölümü "Gazetelerde Çıkan DDKO Haberleri"

¹⁴⁶ İstanbul DDKO Kuruluş genel kurulunda yapılan görev dağılımı ve kurucular listesi için Ekler bölümü Tablo-5'e bakınız.

Ejder İstanbul DDKO'da kurucu üye olarak yer alıyordu. Tüm bu süreç boyunca Ankara ve İstanbul DDKO kurucuları çok yakın bir koordinasyon ve işbirliği içinde çalıştılar.

İstanbul DDKO, varlığı oluşturulmaya çalışılan Bilim ve Danışma Kurulunu'nun kısmen de olsa işlevsel olduğu tek şube oldu. İstanbul'daki Kürt aydınları hem sayıca daha fazlaydı (Ankara'ya oranla) hem de kuruluş aşamasında DDKO'lu gençlere yakın durarak yardımcı oldular.¹⁴⁷ Hikmet Bozçalı'nın aktarımına göre Mehmet Emin Bozarslan, Ferit Öngören ve Musa Anter bu kurulda yer alıyorlardı. Medet Serhat da Bilim ve Danışma Kurulu vasıtasıyla İstanbul DDKO'nun kuruluşuna önemli destek veriyordu.¹⁴⁸

¹⁴⁷ A. Buran, 2011, s. 441

¹⁴⁸ Y. Çamlıbel, 2007, s. 173

C. Örgütlenme, Eğitim ve Yayıncılık Faaliyetleri

DDKO'nun Ankara ve İstanbul dışındaki şubelerinin açılışına geçmeden önce İstanbul ve Ankara eksenli olarak yürüyen örgütlenme, eğitim ve yayıncılık faaliyetleri ele alınacaktır. Esasen Ankara ve İstanbul DDKO'nun kuruluşundan sonraki ilk yıl bu şubelerin kendi örgütsel yapılarını oluşturdukları ve derinlemesine örgütlenmelerini tamamladıkları dönem olmuştur. DDKO'nun genişlemesine büyümesi ve Kürt illerine yayılmaya başlaması ise 1970 senesinde gerçekleşmiştir.

DDKO yüksek öğrenim gören Kürt gençlerinin siyasi ve kültürel faaliyetlerini tek bir çatı altında toplayarak o döneme kadar Türkiye solu içinde 'harcadıkları' enerjiyi Kürtlere özgü konulara harcamalarına imkan sağlamıştır. DDKO'nun yürüttüğü siyasi faaliyetler beş ana başlık altında toplanabilir.

- Örgütlenme faaliyetleri; hem yeni şubelerin açılması hem de her bir şubenin kendi iç örgütlenmesini geliştirmesi ve güçlendirmesi anlamında değerlendirilmelidir.
- Eğitim faaliyetleri; hem dernek üyelerinin hem de üye olmayan insanların bilinç düzeyinin yükseltilmesi, sol siyasetin kavramlarının öğrenilmesi ve özellikle şövenist şartlanmalara karşı bilinç verilmesi amacıyla dönük faaliyetlerdir.
- Yayıncılık faaliyetleri; DDKO Bülteni'nin yayınlaması, bildiri ve afişlerin basılması ve dağıtılması için yürütülen çalışmalardır.

- Kültürel faaliyetler; özellikle metropol şehirlerde Kürt gençleri arasında Kürt kültürünü yaşatmaya, geliştirmeye ve yozlaştırılmasına engel olmaya dönük çalışmalardır.
- Kitlesele eylemliler; 1969-1971 arasında Kürt illerinde ve Ankara'da organize edilen açık hava toplantılarıdır.

DDKO'nun inşa dönemi olarak ifade edilebilecek olan ilk sene boyunca yaptıkları faaliyetler 3 Mayıs 1970 tarihli Ankara DDKO I. Dönem Çalışma Raporu'nda ele alınmıştır.¹⁴⁹ Burada aktarılan dernek alt birimleri Ankara şubesine aittir. İstanbul şubesinin örgütlenmesi de benzer şekilde gerçekleştirilmiştir. Fakat bölgedeki şubelerin detaylı bir örgütlenme yapma imkan ve zamanları olmamıştır.

DDKO'nun kurulduğu 1969-1971 arası dönemdeki gençlik hareketinin eylemselliği ön plana çıkaran yaklaşımına karşın, Ocaklar yasal alanda kalmayı ve uzun erimli siyasal mücadele içinde Kürt gençlerine bilinç taşımayı siyasal faaliyetlerinin ana çizgisi olarak ortaya koymaktaydılar.

DDKO siyasal faaliyetleri ve örgütlenmeleri için iki temel misyon tarif etmekteydi:

“Birincisi, Türkiye’de toplumsal gelişmeyi bilimsel olarak bilmek, bu konularda araştırmalar yapmak yani üyelerimize devrimci teoriyi öğretmek. Bunu eylemlerle pekiştirmek ve geleceğe bir deney bırakmak...”

Türkiye’de millet ve milliyetçilik konusundaki şöven şartlanmayı kırmak, halkların özgürlüğü ve kardeşliğini sağlamlaştırmak. Ve bu konuda bütün aydınları uyarmak.”¹⁵⁰

¹⁴⁹ “Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası”, 1975, s. 583

¹⁵⁰ A.g.e., s. 585

Bu misyonların içeriği dönemin gençlik hareketine hakim olan “nerede hareket, orada bereket” görüşünü değil, eğitim ve siyasal propagandayı öne almaktadır. Bu nedenle DDKO örgütlenmelerini geliştirmek yanında siyasal faaliyetlerinin ağırlığını eğitime ve yayıncılık faaliyetlerine vermişlerdir. DDKO raporunda aktarılan ifade bu yaklaşımla uyum içindedir. “Bu ikili görev bize örgütlenmeyi ve eğitimi zorunlu ve yerine getirilmesi gereken iki somut mesele olarak önümüze çıkarıyor.”¹⁵¹

DDKO'lara göre örgüt, “toplumsal bir düşünmeden dolayı ortak ve kurumsal çalışma düzeyidir.” Örgütün mensuplarından beklediği ilk şey ise “ortak sorumluluk” sahibi bir şekilde hareket etmeleridir. DDKO gençliğin bağımsız bir sınıf olmadığını ifade etmektedirler, bu nedenle Ocakların ve onun genç kadrolarının hedefi “halkın bilinçlenmesini ve örgütlenmesini sağlamaktır.” DDKO örgütlenmelerini “devrimci bir çekirdek”, “onun etrafındaki kadronun kendine özgü organizasyonu” ve görevleri belirlenmiş bir yapı olarak tanımlamaktadırlar. Ancak burada yapılan uzmanlaşma vurgusunun örgütlenmenin merkezi bir hiyerarşi içinde olmasını hedefledikleri anlamına gelmediğini belirtmek gerekir. DDKO kararlarını genel kurul yoluyla ve mümkün olan her durumda tüm üyeler ile tartışarak alma yönünde hareket etmiştir.¹⁵² Kurucu üyelerin yazıları ve görüşmelerdeki değerlendirmeleri de bu yöndedir.¹⁵³ DDKO gençlerin belli

¹⁵¹ A.g.e., s. 586

¹⁵² <http://bianet.org/bianet/toplum/100522-30-yil-once-kurtler-sol-ve-ddko>, 07.07.2013

¹⁵³ Ancak kurucu üyeler arasında vurgu farkları olduğunu belirtmek gereklidir. Örneğin Mümtaz Kotan'ın anlatımlarında DDKO'nun kurumsal ve hiyerarşik yapısına dair bir vurgu vardır. Ümit Fırat ve İbrahim Güçlü örgütlenmenin yatay yapısını vurgulamaktadırlar.

konulara uzmanlaşarak oluşturacakları bir örgütlenme ihtiyacını hareketin ihtiyaçları ile gerekçelendirmektedir.

“halkın sosyal ideallerini çok iyi bilen (teorik ve pratik) donatılmış bir öncü müfreze meydana getirecektir. Böyle bir örgüt, devamlılığı olan tek tek aynı görevi başarıya ulaştıracak bir liderler örgütüdür. Böyle olmazsa hiçbir hareket uzun ve dayanıklı bir hayatıyet gösteremez.”¹⁵⁴

DDKO'nun yönetsel olarak en üst organı Kurultay'dı. Kurultaylar arası dönemde ise yönetim kurulu derneğin yönetiminden sorumluydu. Kurulan tüm şubeler bir genel kurul yaparak tüzüklerini genel kurullarda oylayarak onayladılar.¹⁵⁵ Sadece Ankara ve İstanbul şubeleri bir yıldan daha uzun süre açık kaldıkları için genel kurullarını tekrarlayabildiler.

DDKO kurultaylar arası dönemde yönetim kurulunun idaresinde görevli kollar aracılığıyla çalışmalarını sürdürmüştür. Her Ocak iki ana kol vasıtasıyla faaliyetlerini yürütmüştür.¹⁵⁶

- Örgütlenme Kolu
 - Propaganda Kolu
 - Haberleşme Kolu
 - Yayın Kolu
- Eğitim Kolu
 - Foklor Kolu
 - Arşiv Kolu
 - Kitaplık Kolu

¹⁵⁴ “Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası”, 1975, s. 586

¹⁵⁵ Ankara ve İstanbul şubeleri arasındaki iletişim ve koordinasyonun sağlanması için karşılıklı gidiş gelişler organize edilmiştir. Karar alma süreçlerinde eş güdümü sağlamak amacıyla haftada en az birkaç kişi karşılıklı Ankara veya İstanbul'a gitmişlerdir. Maddi imkanların kıtlığı sebebiyle her zaman uzun süreler kalınamamış ancak temel hedef olan şubeler arası eş güdümün sağlanması için azami çaba sarf edilmiştir.

¹⁵⁶ Burada aktarılan görev dağılımı, Ankara DDKO I. Dönem Çalışma Raporuna dayandırılmıştır.

Örgütlenme Kolu, kendi ile ilintili olarak çalışan propaganda, haberleşme ve yayın kollarının denetimini yapmaktadır. Ayrıca derneğin diğer DDKO şubeleri ile olan ilişkilerini düzenlemektedir. Farklı kuruluşlar ile kurulan siyasal ilişkiler de yine bu kol tarafından kontrol edilmektedir.

Propaganda kolu, derneğin hedeflerini, siyasal perspektifini ve faaliyetlerini dışarıya yansıtmak, DDKO'ya dönük yapılan eleştirileri derleyerek dernek içine taşımaktan sorumluydu. Haberleşme Kolu ise derneğin kurumsal haberleşmesini ve üyeler ile olan ilişkileri koordine etmekteydi. Yayın kolu ise bülten, afiş, bildiri gibi yayın işlerini takip etmekle yükümlüydü.

Yayın kolunun çalışmaları, DDKO faaliyetleri arasında en düzenli ve kesintisiz olandır. İstanbul ve Ankara DDKO tarafından dokuz sayı çıkarılabilen bülten DDKO'nun aynı zamanda en önemli siyasal faaliyeti olmuştur. Güncel sosyal gelişmeler, işçi hareketi, dünya çapındaki toplumsal hareketler ve özellikle Kürt illerinde yaşanan sorunlar ve baskılar bülten sayfalarına taşınmıştır. Bir anlamda Kürt halkının büyük şehirdeki arzuhalcisi olarak faaliyet yürütülmüştür. Bültenler her ay yaklaşık 5.000 adet basılmış ve belirlenen adreslere gönderilerek ülke çapında dağıtım organizasyonu yapılmıştır. Talep daha fazla olmasına rağmen mali kısıtlar basım sayısını sınırlamıştır. Basım işleri fiyatlar daha uygun olduğu için İstanbul'da yapılmıştır. Ümit Fırat, Ankara'nın kendi bildiri ve afişleri için de fiyat sebebiyle İstanbul'daki matbaaları kullandığını ifade etmektedir.

Bültenler dışında yapılan en önemli yayın faaliyeti bildirimler olmuştur. DDKO bildirimleri; Kürt illerindeki Komando Operasyonları, DEV-

GENÇ ile birlikte yürütülen anti-emperyalist mücadele ve öldürülen devrimci öğrenciler hakkında yayınlanmıştır.

DDKO'nun ilk bildirisi Ankara'da 7 Haziran 1969 günü Hakkari'de düzenlenen "Açlık Mitingi" ile alakalı basılarak Ankara ve İstanbul'da dağıtıldı. Tunceli'de sergilenmek istenen bir tiyatro oyununun engellenmesi ile ilgili olarak bildiri ve eylem çağrısı 6.000 adet basılmış ve dağıtılmıştır. 1969 Eylül ayında İstanbul'da öldürülen Mehmet Cantekin için diğer öğrenci grupları ile birlikte ortak bir bildiri yayınlamıştır.¹⁵⁷ Bu bildiri de kullanılan "Türkiye Halklarına" başlığı DEV-GENÇ ile ortak bir bildiride kullanılması nedeniyle önemlidir. 1969 Aralık ayında 6. Filo'nun gelişini protesto için İstanbul DDKO tarafından, Ocak 1970'de Diyarbakır Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği ile birlikte yapılan bir miting için "Halkımıza" başlığı ile ve yine 1970 Mart ayı içinde Diyarbakır'da Fen Fakültesine polislerin girmesi sebebiyle 'Polis Üniversiteye Girdi' başlıklı bildirimler yayınlanmıştır. DDKO'nun bildiri ve afişleri içinde en özgün ve yaygın olanları 'Komando Operasyonları'na karşı yayınlanmış olanlardır.

DDKO kendi siyasal görüşleri veya siyasal pratikleri üzerine kitap yayınlamamıştır. Fakat çeşitli Kürt aydınların kitap yayınlamaları için faaliyetler yürütmüştür. İstanbul DDKO ile birlikte yürütülen çalışmalarla Fransa'da bulunan Salim Gemicî (Kendal Nezan) tarafından bazı Kürtçe eserler, Feqiyê Teyran'a ait eserler ve Albert Einstein'a ait *İzafiyet Teorisi*, Türkçe'ye çevrilerek DDKO'ya gönderilmiştir. Kitabın yayınlama işini İstanbul DDKO organize etmiştir.

¹⁵⁷ Mehmet Cantekin, Antep'te bir Kürt'tü. Ölümünün ardından DDKO Bülteninin 3. sayısında fotoğrafı yayınlanarak anıldı.

Örgütlenme Kolu ile birlikte DDKO'nun iki ana alt biriminden biri olan Eğitim Kolu altında Folklor, Arşiv ve Kitaplık Kolları faaliyet gösteriyordu. Eğitim kolunun faaliyetleri DDKO için özellikle önemliydi.

DDKO'nun eğitim çalışmaları üç ana başlık altında değerlendiriliyordu.

- Üyelerin eğitimi
- Başkalarının eğitimi
- Bilimsel çalışmalar

Üyelerin eğitimi maksadıyla seminerler organize edilmiştir. Örneğin Ankara DDKO ilk çalışma yılında 4 seminer organize etmiştir. Seminerler 50-65 dolayında üye katılımı ile gerçekleşmiştir. Konular güncel siyasal tartışmalardan ve gençlerin ilgisini çekecek şekilde belirlenmiştir.

- Osmanlı Toplum Yapısı
- Asya Tipi Üretim Tarzı
- Feodal Köleci Toplum
- Halk Kültürü

İkinci bir eğitim biçimi ise İstanbul'dan Ankara'ya gelen üyeler ile birlikte ortaklaşa yapılan toplantılardır. Bu toplantılarda,

- Dil Meselesi
- Ulus Sorunu

konuları karşılıklı olarak tartışılmıştır. İsmail Beşikçi de Ankara DDKO'da 12 Mart 1970 tarihinde "Doğu Sorunu" başlığı ile bir konferans vermiştir.¹⁵⁸

¹⁵⁸ Ümit Fırat, "Beşikçi ile Yarım Asır", **İsmail Beşikçi**, Ed : Barış Ünlü, Ozan Değer, İstanbul : İletişim Yayınları, 2011, s. 192

İstanbul DDKO da benzer şekilde düzenli seminer ve konferanslar organize etmiştir:¹⁵⁹

- Kapitalist Toplum
- Ümmetçilik ve Ortadoğu (Mehmet Emin Bozarıslan)
- Faşizm (Çetin Özek)
- Doğu Anadolu (Ferit Öngören)

Ancak ikinci çalışma yılında biraz daha farklı bir yol izlenmiştir. Toplantılara katılımcıların ön hazırlık ile gelmeleri sağlanmış, eğitimler iki üyenin moderatörlüğünde tartışma şeklinde yapılmıştır. Bu toplantılarda Materyalizm ve İdealizm, Artı-Değer, Dil Meselesi, Burjuva Kültürü – Halk Kültürü konuları tartışılmıştır.

Başkalarının eğitimi kapsamında, üye olmayan fakat sempatizan veya yakın çevrede bulunan kişilerin bilinçlenmesini sağlamak amacıyla toplantılar yapılmıştır. Sempatizan gençlere dönük olan bu toplantılar daha çok sohbet havasında geçmiştir. Toplantı konuları daha genel konulardan seçilmiştir:

- Emperyalizm
- Feodalizm
- Faşizm
- Örgütlenme
- Emperyalizmin Ortadoğu'daki Oyunları

Ayrıca sohbet toplantıları yapılarak üye ve sempatizanların karşılıklı sohbet etme imkanları yaratılmaya çalışılmıştır. Eğitim konusunda özellikle

¹⁵⁹ Ali Buran aktarımlarında seminer organizasyonlarını genelde Necmettin Büyükkaya ile birlikte yaptıklarını belirtmektedir.

şöven şartlanmalara karşı eğitimlerin artırılması her zaman hedeflenen bir faaliyet olmasına karşın, 12 Mart Muhtırası ile kapanan DDKO bu konuda planlarını istedikleri gibi gerçekleştirme şansı bulamamıştır.

‘Bilim Kurulu’ istenilen seviyede kurumsal bir zemine oturtulamadığı için bilimsel çalışmalar başlığı altında yapılması planlanan faaliyetler tam olarak gerçekleştirilememiştir. İstanbul’da bulunan Kürt aydınların DDKO ile yakın ilişki içinde olmaları ‘Bilim Kurulu’nun görece daha etkin olmasını sağlamıştır. Örfi Akkoyunlu, Mehmet Emin Bozarlan, Musa Anter, Ferit Öngören “Bilim Kurulu” faaliyetlerine destek olmuşlardır.

Bilim Kurulu üyelerinden Mehmet Emin Bozarlan, Ahmedê Xanî’ye ait *Mem û Zin* adlı eserin Türkçe çevirisini ve ayrıca Kürtçe bir alfabe yayınlamıştır. Bu eserlerin dağıtımını Feridun Yazar tarafından organize edilmiştir. DDKO üyeleri dağıtımlarda görev almışlardır. Ferit Öngören ise çeşitli dergilerde adem-i merkezîyetçi yönetim sistemi üzerine yazdığı yazılarda, Kürt illerinde yerinden yönetim, valilerin halk tarafından seçilmesi, güvenlik ve sağlık hizmetlerinin yerel yönetimlerce yapılması konularını ele alan değerlendirmeler yapmıştır. Kürt aydınlarının katkıları DDKO üyesi gençlerin ve Kürt hareketinin entelektüel gelişimine önemli katkılar sunmuş olmasına rağmen, bu durum İstanbul ile sınırlı kalmış diğer şehirlerde “Bilim Kurulu” faaliyetleri olarak değerlendirilebilecek çalışmalar gerçekleşmemiştir.

Eğitim Kolunun altında faaliyet yürüten Kitaplık kolu, derneğin kitaplığının oluşturulması ve çalıştırılması faaliyetini yürütüyor ve kitap

satışlarını organize ediyordu. Kitaplık kolu tarafından üyelere gelen veya yayınevlerinin verdikleri kitaplar ile bir kütüphane oluşturulmuştu. Ayrıca günlük gazete ve periyodik yayınların bulunduğu bir okuma odası oluşturulmuştu. Fakat kitaplık ve okuma odasının üyeler tarafından yeterince kullanılmadığı ve ilgisiz kaldığı DDKO faaliyet raporunda belirtilmektedir.

Arşiv kolu, yayın taraması yaparak ülke ve dünya siyasal meselelerine ait arşiv ve yorum dosyası oluşturmaktaydı. Bu dosya kurul çalışmalarında yapılan siyasal analizler ve tespitler için gerekli veri tabanını oluşturmaktaydı. Bu iş için görevli kişiler atanmıştı. Arşiv için farklı ve güncel haber kaynakları ve yayınlar takip edililiyordu. Özellikle Kürt illeri hakkında son on yıldan başlayarak çıkmış yazıları içeren bir arşiv oluşturma faaliyetine girişilmişti.¹⁶⁰

Folklor kolu, DDKO çatısı altında bir halk oyunları ekibi kurmak ve geliştirmek faaliyetinden sorumluydu. Yöre derneklerinin Kürt kültürünü bir eğlence kültürüne dönüştürmesine karşı bir alternatif olma amacını güdüyordu. DDKO'nun Folklor Kolu'nun faaliyetlerinin merkezinde "Doğu Geceleri" adıyla organize edilen kültürel etkinlikler duruyordu. Özellikle metropol şehirlerde bu faaliyetlere özel önem verilmiş, şehirlerde yaşayan Kürt gençlerinin Kürt kültürünü unutmaması ve şehirlerdeki Kürt olmayan insanlara Kürt kültürünün tanıtılması hedeflenmiştir. Dernek çatısı altında oluşturulan folklor kolu, Kürt folkloru hakkında bir rapor oluşturmak ve farklı ekiplerce oynanan farklı oyunları tek bir ekip içinde birleştirerek daha

¹⁶⁰ Bu arşiv ne yazık ki üzerinden geçen 2 askeri darbeye ve 45 seneye direnememiştir. Türkiye içinde yaşayan DDKO mensuplarında DDKO'ya ait herhangi bir orijinal belge bulunamamıştır.

doğru ve kapsamlı bir folklor çalışması yapmayı hedefliyordu. Metropollerde yapılan hemşeri dernekleri gecelerine Ocakların folklor ekibi gönderilerek yöreye has oyunlar oynanıyor ve bu gecelerin sadece birer eğlence gecesi olmaktan çıkarılarak Kürt kültürel etkinliğine dönüştürülmesine çalışılıyordu. DDKO da benzer içerikte geceler organize etmiştir. Bu gecelerin etkisi ile o döneme denk gelen İkinci Dalga Doğu Mitingleri kamuoyunda daha fazla duyulmuş ve insanlar üzerindeki etkisi artmıştır.¹⁶¹ Aşağıdaki tabloda o dönem DDKO'nun da katılımı ile organize edilen Doğu Geceleri'nden bilinen bazıları derlenmiştir.

Tablo.2.1 – DDKO Döneminde Organize Edilen Doğu Geceleri

Organizasyon	Tarih	Gerçekleştiği Şehir
Siverek Gecesi	14.02.1069	Ankara
Siverek Gecesi	16.03.1969	İstanbul
Diyarbakır Gecesi	16.04.1969	İstanbul
Doğu Gecesi	15.04.1969	Ankara
Doğu Gecesi	30.04.1969	İstanbul
Mardin Gecesi	03.05.1969	Ankara
Ağrı Gecesi	04.05.1969	Ankara
Tunceli Gecesi	07.05.1969	Ankara
Bingöl Gecesi	10.03.1970	İstanbul
Karakoçan Gecesi	17.03.1970	İstanbul
Adıyaman Gecesi	15.03.1970	İstanbul
Newroz Gecesi	21.03.1970	Ankara

Kaynak : Tablo Ali Buran'ın verdiği listeye göre hazırlanmıştır.

Siyasal ve örgütsel faaliyetler yanında, dernek binası içinde bir lokal kurularak hem insanların biraraya gelmesi, hem de derneğe gelir sağlanması hedeflenmiştir. Dernek olması ve gelir gider kaydının tutulma ihtiyaı bir saymanlık bürosunun kurulmasını zorunlu kılmıştır. Kurulan hukuk bürosu ile aktivistlere ve üyelere hukuki hakları konusunda bilgilendirmeler

¹⁶¹ Buran, a.g.e., s. 433

yapılmıştır. Polisin uyması gereken kurallar ve uymadığı durumda neler yapılabileceği anlatılmıştır. Hukuk bürosunun bu faaliyetleri daha sonra askeri savcı tarafından DDKO'nun "suç işlemek amacıyla kuruldukları ve polisin elinden kurtulmak için üyelerine hukuk eğitimi verdikleri" şeklinde iddianamede yer almıştır.

Örgütsel olarak gerçekleşen faaliyetlerin yanında DDKO'nun varlığının yarattığı çekim ile kimi Kürt kökenli sanatçılar da DDKO ile yakınlaşmaya başlamışlardır. İstanbul DDKO'ya yakın duran Kürt ileri gelenleri sayesinde dönemin sinema sanatçısı Yılmaz Güney ile temasa geçilmiştir. Yasaklanan *Umut* filminin gösterimi DDKO'lular tarafından Kumkapı Kadirga Öğrenci Yurdu'nda yapılmış ve geliri İstanbul DDKO'ya bırakılmıştır. DDKO örgütlenmesi geliştikçe Kürt gençleri için çekim merkezi olmaya başlamıştı. Üyeler kendileriyle yapılan röportajlarda İstanbul veya Ankara'ya gelen Kürt gençlerinin kendiliğinden DDKO'ya gelmekte olduklarını kendi deneyimleri ile belirtmişlerdir.¹⁶²

¹⁶² Mehmet Vural ile 30.08.2013 tarihinde Diyarbakır'da yapılan görüşme.

D. İkinci Dalga Doğu Mitingleri ve Kürt İllerinde DDKO Örgütlenmesi

DDKO siyasal faaliyetlerinin bir diğer biçimi de kitlesel açık hava toplantılarıydı. Bu tür eylemleri metropol ve Kürt illerinde yapılan mitingler şeklinde iki alt grupta incelemek daha doğrudur. Zira bu iki alt gruptaki eylemlerin nitelikleri ve dinamikleri birbirinden farklıydı.

Metropollerde DDKO'nun katıldığı veya organize ettiği eylemler iki alt başlıkta toplanabilir.

- DDKO'nun organize ettiği eylemler
- DDKO'nun diğer gençlik örgütleri ile birlikte organize ettiği eylemler

Metropollerde DDKO'nun organize ettiği ilk eylem, Tunceli'de Pir Sultan ile ilgili bir tiyatro gösteriminin engellenmesi sonucu çıkan olaylarda bir kişinin öldürülmesini protesto amaçlıdır. Ankara ve İstanbul DDKO'nun organize ettiği ilk etkinlik olan bu kitlesel eylem Ankara Tandoğan Meydanı'nda başlayarak Cemal Gürsel Meydanı'nda biten bir miting şeklinde organize edilmişti. Bu miting için bildiriler basılmış ve yaygın bir şekilde dağıtılmıştı.

DDKO demokratik ve sosyalist gruplar ile mümkün olan en geniş şekilde ortak hareket etmeye özen göstermiştir. DDKO için “aynı hedefler için mücadele eden güçler ile ittifak önemli ve stratejik” bir meseleydi. DDKO'nun ortak eylemleri, anti-emperyalist söylemler etrafında veya milliyetçi, ümmetçi grupların ve polislerin saldırıları sonrası öğrenciler tarafından yapılan eylemlerdir.

Aralık 1969'da 6. Filo'nun gelişine karşı yapılan gösteri ve eylemlerde DEV-GENÇ ile ortak hareket edilmişti. Ancak DDKO ile DEV-GENÇ arasındaki ilişkilerin İstanbul'da daha yakın devam ederken, Ankara'da ayrılığın daha derin olduğunu belirtmek gerekir. Yani eylem ortaklıkları her şehirde aynı olmamıştır.

19 Eylül 1969 günü Işık Mimar ve Mühendislik Yüksek Okulu'nda Mehmet Cantekin isimli bir Kürt öğrencinin öldürülmesi sebebiyle İstanbul'da yapılan törene katılarak DEV-GENÇ ile ortak bildirimler dağıtılmıştır. Özellikle 1969 senesinden sonra gelişen öğrenci hareketine dönük fiziksel saldırılara karşı DDKO'nun yaklaşımı DEV-GENÇ'in "meşru müdafaa" yaklaşımından farklı olmuştur. DDKO her koşul altında legal alanda faaliyet yürütmek ve şiddetten uzak durmak çabasındaydı.

DDKO'nun siyasal faaliyetleri arasında Türkiye sosyalist hareketinin gündemine göre en özgün olanı Irak'taki Kürt bölgesinin durumu için yapılan plebisite dönük olarak yürütülen faaliyetlerdir. Kerkük için yapılan plebisite dönük olarak kampanya başlatan DDKO Kerkük'ün Kürdistan'a ait bir şehir olduğunu savunmuştur.¹⁶³

Kürt illerinde yapılan açık hava toplantıları, DDKO'nun kitlesele faaliyetleri arasında en önemli olanlarıdır. Özellikle 1969 yazından sonra Kürt illerinde gerçekleştirilen mitinglerde DDKO'nun etkisi daha fazla görülmeye başlanmıştır. Bu mitingler döneminde TİP kendi iç sorunları nedeniyle bölgede eski etkinlik düzeyinin uzağındaydı. Doğulular Grubu'nun Kürt gençleri üzerindeki etkisi önemli ölçüde azalmıştı. T-KDP

¹⁶³ İbrahim Güçlü, **Hepimizin Sevgili Ağabeyi Edip Karahan**, Ed: Müslüm Yücel, İstanbul : Elma Yayınları, 2005, s. 75

ise 1968 senesinde yapılan operasyonlar nedeniyle örgütsel gücünü önemli ölçüde yitirmişti.¹⁶⁴ Buna karşın DDKO bültenleri, Ankara ve İstanbul'da çıkarılmış olsalar bile, Kürt illerinde yaygın şekilde dağıtılıyordu. Kendisi ile yapılan görüşmede İstanbul DDKO kurucularından Ali Buran bültenin Kürt illerinde daha Ocaklar açılmadan ciddi bir potansiyel ortaya çıkardığını ifade etmektedir. İşte bu faktörlerin de etkisi ile İkinci Dalga Doğu Mitingleri DDKO'nun etkin olduğu veya örgütlediği mitingler olmuşlardır.

Tablo.2.2 – 1969-1971 Arası Yapılan İkinci Dalga Doğu Mitingler

Miting Yeri	Miting Tarihi	Katılım	Miting Adı – Organizatör Gruplar
Gaziantep	16.02.1969	X	Emperyalizme Karşı Savaş Mitingi
Malatya	22.02.1969	X	İşsizlik-Açlık ve Emperyalizme Karşı Savaş Mitingi
Kars	17.03.1969	X	Köylü Yürüyüşü – TİP
Diyarbakır	13.04.1969	20.000	Anayasa Nizamını Koruma Kanununu Protesto
Ağrı	19.04.1969	X	İşsizliğe Karşı Savaş Mitingi
Hakkari	08.06.1969	X	Açlık ve Sefalet Mitingi
Suruç	17.07.1969	350-400	Hawar – İmdat Mitingi – DDKO
Hilvan	27.07.1969	400	Açlık Mitingi - DDKO
Siverek	02.08.1969	X	Yerel Unsurlar - DDKO
Varto	02.08.1969	X	Yerel Unsurlar - DDKO
Lice	24.08.1969	200-250	Yerel Unsurlar - DDKO
Diyarbakır	03.09.1969	X	?
Diyarbakır	12.01.1970	X	Geri Kalmışlık - DEV-GENÇ - DDKO
Diyarbakır	29.04.1970	3.000	DEV-GENÇ - DDKO
Kozluk	10.01.1971	X	DDKO
Batman	24.01.1971	X	DDKO
Kozluk	08.02.1971	X	DDKO

Kaynak: Tablo farklı kaynaklardan toplanan bilgiler ışığında tarafımdan hazırlanmıştır.

Kürt illerindeki hareketlenme DDKO kuruluşundan önce daha 1969 yılı başlarında ortaya çıkmaya başlamıştı. DEV-GENÇ'in köylülere ve halka yakın olma stratejisinin etkisiyle Gaziantep, Malatya, Kars ve Ağrı

¹⁶⁴ Kendileri ile yapılan görüşmelerde Ali Beyköylü ve Tarık Ziya Ekinci de bu durumu ifade etmişleridir.

Mitingleri yoksulluk ve emperyalizme karşı organize edilmişlerdi.¹⁶⁵ Mitinglerin içeriğinde Kürt taleplerine vurgu fazla değildi, ancak bölgede bir hareketlenme yaratması anlamında önemliydi.

13 Nisan 1969 tarihinde Diyarbakır'da yapılan "Anayasa Nizamını Koruma Kanununu Protesto Mitingi" DDKO'nun kuruluşundan önce bölgede yapılmış en büyük miting olmuştur. Bu miting T-KDP, TİP, yerel unsurlar ve kuruluş aşamasında olan DDKO üyelerinin faaliyetleri ile gerçekleştirilmiştir.¹⁶⁶ Bu mitinge FKF Genel Merkez düzeyinde katılımcı göndermiş ve konuşmalar yapmıştır.¹⁶⁷

DDKO'nun kuruluşunda sonra bölgede yapılan ilk miting Hakkari'de 7 Haziran 1969'da¹⁶⁸ yapılan 'Açlık Mitingi'dir. Bu mitinge DDKO kurumsal olarak katılmamış, telgraf çekerek destek mesajı göndermiştir.

Suruç'ta 17 Temmuz 1969'da yapılan 'Hawar Mitingi'ne Ankara DDKO katılmak için çağrıldığı halde maddi imkansızlıklar yüzünden katılmamış, telgraf çekilerek destek mesajı iletilmiştir.

27 Temmuz 1969'da Ankara DDKO öncülüğünde Hilvan'da 'Açlık Mitingi' düzenlenmiştir. Mitingde konuşmalar ağırlıklı olarak Kürtçe yapılmış ve Av. Faik Abik Bucak'ın¹⁶⁹ Kürtçe şiirleri de okunmuştur. Mitingin organizatörleri arasında Ramazan Paydaş, Fethi Kaya ve Mehmet Tüysüz bulunmaktadır. Konuşmacılar ise, Mehmet Tüysüz, Fethi Kaya,

¹⁶⁵ A. Yıldırım, 2008, s. 321

¹⁶⁶ Abdurrahman Demir, "Kürdistan'da DDKO'lar", **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 248 – 252

¹⁶⁷ A. Yıldırım, 2008, s. 302-303

¹⁶⁸ Bazı kaynaklar bu mitingin gerçekleşme tarihini 8 Haziran 1969 olarak vermektedir.

¹⁶⁹ Faik Bucak : Urfalı bir toprak sahibidir. Aynı zamanda avukattır ve 1965 senesinde Irak'daki KDP etkisiyle kurulan T-KDP'nin genel başkanı olmuştur. 4 Temmuz 1966'da şüpheli bir trafik kazasında yaşamını yitirmiştir.

Abdülkerim Ceylan, Kemal Bingöllü, Zeki Tekeş, Sait Elçi, Mehdi Zana gibi daha sonra bölgede DDKO'yu kuracak olan aktivistlerdi.

2 Ağustos 1969'da Siverek'te "Açlık Mitingi" yapılmıştır. Miting organizatörleri İbrahim Yüksekaya (DDKO), Fahri Ergün ve Eyüp Uzun olurken, TİP içinden Mehmet Ali Aslan ve Tarık Ziya Ekinci ve İstanbul DDKO'dan Zeki Tekeş ve Hikmet Bozçalı konuşma yaptılar. Yine Diyarbakır'da bulunan DDKO'ya yakın kişiler de bu mitinge katılmış ve Ankara DDKO bir telgraf ile destek mesajı göndermiştir.

2 Ağustos 1969 günü Varto'da bir miting düzenlendi. Bu miting ağırlıklı olarak yerel Kürt unsurların etkisinde ve Kürtlerin etnik ve ulusal sorunlarının işlendiği bir miting oldu. Aynı paralelde 24 Ağustos 1969 günü Lice'de TİP içinde faaliyet yürüten Yusuf Ekinci ve Muhittin Erdoğan'ın çabalarıyla (ki daha sonra Diyarbakır DDKO'yu kuracak olanlar yine bu kişilerdir.) M. Said Sıtkı, Haydar Çelik ve Mahfuz Aytakin'in de desteği ile bir miting düzenlenmiştir. Bu mitinglere çevre il ve ilçelerden, Batman, Siverek, Kulp, Silvan, Diyarbakır'dan katılımlar olmuş, Hamit Karakoç, Mehdi Zana, Tarık Ziya Ekinci, Said Elçi ve Muhterem Biçimli konuşma yapmışlardır.

Ankara DDKO Diyarbakır'da 12 Ocak 1970 tarihinde Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği ile birlikte ortak bir miting düzenlemiştir. Bu mitingde eğitim politikaları eleştirilmiş ve Doğu'nun geri bırakılmışlığı üzerine yorumlar yapılmıştır. Ankara DDKO Başkanı da bu mitingde bir konuşma yapmıştır.

Diyarbakır'da 29 Nisan 1970 tarihinde "Doğu'nun Geri Kalmışlığı" ekseninde üç bin dolayında insanın katılımı ile bir miting düzenlenmiştir. Bu mitingte DDKO'dan İhsan Arslan, Cebrayil Uçar, Tıp Fakültesi öğrencisi Mustafa Yurtaşan, İsmail Can, Siverek'ten Nadir Yektaş, ve Kulp'tan Mehmet Sözer konuşmalar yapmışlardır.

1969 – 71 seneleri arasında Kürt illerinde yapılan mitinglerin talepleri ve sloganları göz önüne alındığında dört temel karakteristiği ayırt edilebilir.

- Anayasal ve demokratik haklara sahip çıkılması.
- Kürt bölgesinin ekonomik ve sosyal geri kalmışlığının ve yoksulluğunun vurgulanması.
- Bölgedeki jandarma ve kamu görevlilerinin halka karşı takındıkları düşmanca tavırların protesto edilmesi.
- Kürt ulusal kimliğine ve kültürel değerlerine sahip çıkma ve Kürt varlığını ortaya koymaya ağırlık verilmesi.

TİP Doğular Grubu'nun bölgedeki etkinliğinin azalması, buna karşın DDKO'lu ve yerel unsurların örgütlülüğünün artması İkinci Dalga Doğu Mitingleri'nde 1967'deki mitinglere oranla Kürt kimliğine olan vurgunun artması sonucunu doğurmuştur.

Doğu Mitingleri ile aynı dönem içinde Türkiye'de çok ciddi toplumsal hareketler meydana gelmekteydi. Artan işçi örgütlenmeleri ve DİSK gibi daha mücadeleci bir işçi örgütünün kurulmuş olması AP hükümetini rahatsız ediyordu. Öğrenci hareketleri hem kitleleşiyor hem de militan bir çizgiye kayıyordu. Öte yandan Irak'ta Barzani öncülüğündeki

Kürtlerin mücadelesi askeri başarılar kazanarak devam ediyordu. AP Hükümeti, 1961 Anayasasının getirdiği kimi hakları kısmının yollarını arıyordu. “Anayasa Nizamını Koruma Kanunu” bu çabanın bir sonucuydu. Kürt illerinde ise Komando operasyonları yoğun şekilde yapılmaya başlandı. Özellikle Irak Hükümeti ile Güney Kürtleri arasında varılan Nawperdan Anlaşması sayesinde Kürtlerin resmi düzeyde önemli haklar elde etmesi Türk devletini tedirgin etmiş ve Kürt illerinde Komando Operasyonları yoluyla baskıyı artırmıştı.¹⁷⁰ Silah ve kaçakları arama gerekçesine dayandırılan bu operasyonlar bu gerekçelerin çok ötesinde askeri güçlerle ve son derece kaba yöntemlerle yapılıyordu. Yapılan aslında fiili olarak özellikle sınır bölgelerinde yaşayan Kürtlerin Irak merkezli Kürt hareketinden etkilenmelerinin önüne geçmek ve bölgeyi terörize etmekte. DDKO bu operasyonlar döneminde çok etkin çalıştı. Bültenlerde komando operasyonlarında yapılanları köy köy detaylarıyla kamuoyuna aktardılar. Bildiriler ve afişler ile Türkiye kamuoyunun konu hakkında bilgi sahibi olması için çaba sarf ettiler. TİP milletvekili Mehmet Ali Aybar bu operasyonların meclis gündemine taşınmasına yardımcı oldu.

DDKO’lu gençler Komando Operasyonları’nda askerlerin yaptığı uygulamaları Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’a sunulmak üzere bir çalışma raporu haline getirdiler.¹⁷¹ 1970 yılının bahar aylarıyla birlikte başlayan operasyonlardan özellikle Silvan’da yapılan ilçe baskınını anlatmak için özel bir bülten hazırlandı ve basına iletildi. Ancak hiçbir basın organı bu bülteni yayınlamadı. Yine aynı konu ile alakalı olarak İstanbul DDKO

¹⁷⁰ Ümit Fırat ile 14-16 Ağustos 2013 tarihlerinde İstanbul’da yapılan görüşme.

¹⁷¹ A. Buran, 2011, s. 438 - 439

tarafından diğer demokratik örgütler ile ortak bir bildiri yayınlandı. Bu bildiriden 10.000 adet ve konu hakkında hazırlanan bir afişten 6.000 adet bastırılarak Silvan ve çevresine gönderildi. Silvan’da yaşananlar ile ilgili olarak Ankara DDKO tarafından hazırlanan “Silvan’da Terör”, “Doğu’da Jandarma Dipçiğine Hayır” yazılı afişler bastırılarak Ankara’da yaygın şekilde asıldılar. DDKO Bültenlerinin ikinci sayısında Silvan halkının operasyonlara tepkisini sonucu ortaya çıkan “Silvan Olayları”na geniş yer verildi. Silvanlıların gönderdiği bir mektup çoğaltılarak dağıtımı yapıldı. Benzer faaliyetler diğer ilçe ve köylerde yaşananlar için de yürütüldü. Kısaca bölgede jandarmanın yaptığı her türlü gayri kanuni uygulama bültenler, bildirimler ve raporlar yoluyla kamuoyuna duyurulmaya çalışılmıştır. DDKO adeta Kürt halkının Ankara ve İstanbul’daki temsilcisi gibi çalışmıştır.¹⁷²

Cumhurbaşkanlığına sunulan çalışmadan sonra cumhurbaşkanlığının sekreteryası DDKO’dan ellerinde olan belgeleri kendilerine iletmelerini istedi. DDKO üyeleri bölgedeki tüm köyleri gezerek fotoğraflar, röportajlar ve belgeler ile detaylı bir rapor hazırladılar. Cumhurbaşkanlığı sekreterliğine Silvan, Bismil, Diyarbakır’ın köyleri, Mazıdağı ve köyleri, Derik ve köyleri, Midyat ve köyleri, Savur ve köyleri, Eruh ve köylerinde “silah, kaçakçı ve eşkıya arama” adıyla gerçekleştirilen vahşet derecesindeki uygulamaların detayları aktarıldı. Sorumlulara karşı yasal işlem yapılması talep edildi. Bu uygulamaların Kürt halkını devletten soğuttuğu ve Kürt

¹⁷² İbrahim Güçlü ile 30.08.2013 tarihinde Diyarbakır’da yapılan röportaj.

gençlerin bu yasadışı uygulamalara karşı protesto ve karşı koyma haklarını kullanacakları açıkça ifade edildi.

Cumhurbaşkanlığı dâhil olmak üzere resmi kurumlara Komando Operasyonlarındaki uygulamaların aktarılması bu kanallar üzerinden bir sonuç vermedi.¹⁷³ Ancak DDKO'nun bu süreçte Kürt illerinde kurduğu ilişkiler, DDKO bültenlerinin bir nevi Kürtlerin arzuhalini Ankara'ya ileten aracı gibi işlev görmesi, Kürtler arasında DDKO'ya sempatiyi artırmış ve tanınmasını sağlamıştır.¹⁷⁴ Bültenlerin bölgede dağıtılarak DDKO örgütlenmesine taban yaratması sayesinde DDKO bölgede fiili örgütlenmelere gitmeden önce ciddi bir taban elde etmek şansına sahip olmuştur. Komando operasyonları sürecinde artan kitle ilişkileri ile Ankara ve İstanbul şubelerinin örgütlenmelerini güçlendirmeleri Ocakların başından beri hedefleri olan Kürt illerinde örgütlenme için elverişli ortamı yaratmıştı. Ayrıca kuruluş aşamasında Kürt illerinde açılacak olan bir Kürt örgütüne devletin tepkisinin ne olacağı çekincesi bir yıllık Ankara ve İstanbul deneyimleri ile azalmıştı.

Bu gelişmelerden sonra DDKO'nun bölgede örgütlenmelerinin önü açılmıştır. Kısa süre içinde arka arkaya neredeyse kendiliğinden DDKO şubeleri kurulmaya başladı. Kendisi ile yapılan röportajda Ali Buran, bölgedeki gençlerden kendilerine kentlerinde DDKO kurmak istediklerine dair talep geldiğini, kendilerinin tek yaptığının ise kuruluş işlerine destek olmak olduğunu belirtmektedir.

¹⁷³ Bu rapora istinaden başlatılan herhangi bir resmi soruşturma bilgisine ulaşılamamıştır.

¹⁷⁴ Kendileri ile yapılan görüşmelerde Ali Beyköylü ve İbrahim Güçlü de bu noktayı vurgulamışlardır.

Kürt bölgesinde ilk DDKO şubesi 6 Ekim 1970’de Diyarbakır’da açıldı.¹⁷⁵ Diyarbakır DDKO’ya özgü olarak, şehirde anti-faşist bir örgütlenme yaratma hedefi, İbrahim Güçlü ve Tarık Ziya Ekinci tarafından kuruluş amaçları arasında belirtilmektedir. Özellikle şehir dışından gelen memur ve üniversite hocalarının etkisiyle örgütlenmeye çalışan sivil faşist hareket gelişmişti ve Kürtlere karşı saldırılara girişiyordu.

“...saldırı ve kışkırtmalar daha çok özgürlükçü Kürt gençlerini hedef alıyordu. Bu gençleri ancak yığınsal olarak, ırkçılığa karşı ve antifaşist bir çizgide örgütlememiz mümkündü. Nitekim İstanbul ve Ankara’daki Kürt öğrenci gençliği de TİP’den bağımsız olarak Devrimci Doğu Kültür Ocakları’nda aynı amaçlarla örgütlenmişlerdi. Diyarbakırlı gençler de DDKO’yu örnek alarak örgütlenmek istiyorlardı.”¹⁷⁶

DDKO’nun bölgede örgütlenmesi fikrine TİP Doğulular Grubu’nun başlangıçta sıcak bakmadığını İbrahim Güçlü ifade etmektedir. İstanbul DDKO’nun kuruluşu ile Diyarbakır DDKO kuruluşu arasında 18 ay vardır. Oysa bölgede DDKO kurulmaya başladıktan sonra 3 ay içinde 5 şube açılmıştır. İbrahim Güçlü, Doğulular Grubu’nun bölgede DDKO’nun açılmasına ikna olmasının sivil faşist hareketin gelişimi nedeniyle belli ölçüde mecbur kalınmış bir durum olduğunu da belirtmektedir.

“Bu kuruluşlar, [bölgedeki DDKO’lar kast ediliyor.] TİP içindeki Doğulu Grupla önemli tartışmalara yol açtı. TİP’li Kürt sol grubu ilk planda DDKO’ların Kürdistan’da kurulmasına karşı çıktılar. Daha sonra sivil faşist hareket karşısında TİP’in direnme gücünü gösterememesinin açığa çıkmasından sonra, DDKO’ların kuruluşu konusundaki talebimize teslim oldular.”¹⁷⁷

Fakat T. Ziya Ekinci’nin, genel olarak DDKO’nun sivil faşist harekete karşı örgütlendiği tespiti durumu tam olarak ortaya

¹⁷⁵ Diyarbakır DDKO’nun kurucular listesi ve görev dağılımları için Ekler Bölümü Tablo-6’ya bakınız. Diyarbakır DDKO’nun kuruluş tarihi Hikmet Bozçalı tarafından 06.01.1971 olarak verilmektedir.

¹⁷⁶ T. Z. Ekinci, 2010, s. 773

¹⁷⁷ İ. Güçlü, 2010, s. 253

koymamaktadır. Zira DDKO kurucularının, yayınladıkları bülten ve yayınlarında sivil faşist hareket ile mücadeleyi amaç olarak gördüklerine dair bir vurgu yoktur. İbrahim Güçlü, bölgedeki sivil faşist hareketin artmasının DDKO'nun kuruluşuna etkisinin TİP içindeki Doğulular Grubu'nun DDKO'nun bölgede açılması konusundaki direncinin kırılması olduğunu belirtmektedir.

Diyarbakır DDKO açılışından sonra bölgedeki diğer DDKO şubelerinin merkezi olma işlevini üstlenmiştir. Yayınlar konusunda bölgedeki DDKO şubelerinin önemli bir faaliyeti olmamıştır. Yayıncılık faaliyetleri esasen Ankara ve İstanbul DDKO şubeleri tarafından yürütülmüştür. Bunun nedeni bu şubelerin daha uzun süre açık kalmış olmalarının yanında üye bileşimleriyle de ilgilidir. Yüksek öğrenim öğrencilerinden oluşan üye bileşimi nedeniyle yayıncılık metropol şubelerin işlevi olmuştur. Ancak Diyarbakır DDKO şubesi haftalık toplantılar organize ederek üyelerine ve sempatizanlara dönük eğitim çalışmaları yapmıştır. Demokrasi, özgürlükler, insan hakları, faşizm gibi konularda konferanslar verilmiştir. Bu toplantılara çevre il ve ilçelerden gelen gençler de katılmışlardır. Ankara ve İstanbul'dan gelen DDKO'lular da belli aralıklarla bu toplantılara iştirak etmişler ve Diyarbakır DDKO ile temas halinde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Tablo.2.3 – DDKO Şubelerinin Kuruluş Tarihleri

Şehir	Açılış	İlk Genel Başkanı
Ankara	21.05.1969	Yümnü Budak
İstanbul	27.05.1969	Necmettin Büyükkaya
Diyarbakır	06.10.1970	Ömer Çetin
Ergani	13.10.1970	Ömer Kan
Silvan	09.12.1970	Abdülselam Basutçu
Kozluk	28.12.1970	Mahmut Okutucu
Batman	18.01.1971	Mehmet Sıddık Yıldız

Kaynak: Tablo farklı kaynaklardan toplanan bilgiler ışığında tarafımdan hazırlanmıştır.¹⁷⁸

Bölgedeki örgütlerin üye bileşimi DDKO'nun kısa sürede bölgede kitlesel hale gelmesine ve yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Metropollerde sola eğilimli üniversiteli gençlerin ve aydınların ağırlığına karşılık bölgede milietçi ve yurtsever eğilimleri ağır basan öğrenciler, aydınlar ve diğer toplumsal kesimler ağırlıktaydı.¹⁷⁹

“Metropollerde kurulan DDKO, üniversite öğrencileri ve Kürt aydınları tarafından oluşmuş örgütlerdi. Kürdistan'daki DDKO üniversite ve hatta lise öğrencileri, Kürt aydınları, mollalar, işçiler, esnaf ve egemen sınıflardan gelen Kürt kesimleri tarafından kurulmuştu.”¹⁸⁰

Bölgede Diyarbakır'dan sonra açılan ilk DDKO şubesi Ergani oldu.¹⁸¹ Kuruluş tarihi Ali Buran tarafından 13 Ekim 1970 olarak verilmektedir.¹⁸² Derneğin tüzüğü ve kurucular listesi mahalli *Ufuk Gazetesi*'nde yayınlanmıştır. Kuruluş toplantısı ve kuruluş bildirimleri yapılarak hedefleri belirlenmiştir. Bölgede açılan şubelerin tüzükleri ana

¹⁷⁸ <http://www.kovarabir.com/ali-buran-ddko-ilk-ulusalci-demokratik-ve-ayri-orgutlemeyi-hedefleyen-kurt-demokratik-genclik-orgutuydu/> - 07.07.2013

¹⁷⁹ “**Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası**”, 1975, s. 481

¹⁸⁰ İ. Güçlü, 2010, s. 251

¹⁸¹ Ergani DDKO'nun kurucu üyelerinin listesi ve görev dağılımları için Ekler Bölümü Tablo-7'ye bakınız.

¹⁸² Bu tarih Hikmet Bozçalı tarafından 13 Kasım 1970 olarak verilmektedir.

hatlarıyla İstanbul ve Ankara DDKO ile aynıydı. Sadece belli noktalarda bölgeye has farklılıklar vardı.

DDKO Silvan şubesi ise 9 Aralık 1970 tarihinde kuruldu.¹⁸³ Tüzüğü ve kurucular listesi ise mahalli olarak yayın yapan *Ufuk Gazetesi*'nin 14 Aralık 1970 tarihli sayısında yayınlanarak faaliyetlerine başlamıştır.¹⁸⁴

Kozluk İlçesi'nde 28 Aralık 1970 günü DDKO şubesi açıldı. Şubenin tüzüğü ve kurucu listesi Batman'da çıkan *Raman Postası* isimli gazetenin 5 Ocak tarihli nüshasında yayınlandı.¹⁸⁵ Açılıştan hemen sonra 10 Ocak 1971 günü Kozluk DDKO tarafından bir miting düzenlendi, mitingde daha çok Kürt kimliğine ait vurgular öne çıkmıştır:

“Türkiye’de Kürt vardır. Kürdün insanca yaşam hakkı vardır. Bütün dünya uluslarının, bütün Türkiye halklarının bunu bilmesini istediğimiz zaman Kürt oluyorsak, Kürtlüğü iftiharla kabul ediyoruz.”¹⁸⁶

1971 senesinde de Kürt illerinde DDKO’nun ve Kürt siyasetinin temposu artarak devam etmiştir. Doğu Mitingleri’nin de etkisiyle gelişen siyasal ortamda 18 Ocak 1971 günü Batman DDKO şubesi açılmıştır.¹⁸⁷ DDKO Batman çevresinde mitingler organize edilmeye devam etmiş, 24 Ocak 1971 günü Batman’da ve 8 Mart 1971 tarihinde tekrar Kozluk’ta mitingler organize edilmiştir.

Özetle, DDKO resmi olarak dernek statüsünde olmasına rağmen, bunun çok ötesinde pratiklere imza atmıştır. DDKO, siyasal eğitimi veren

¹⁸³ Ali Buran, Silvan DDKO’nun kuruluş tarihini 9 Kasım 1970 olarak vermektedir.

¹⁸⁴ Silvan DDKO’nun kurucular listesi ve görev dağılımları için Ekler Bölümü Tablo-8’ye bakınız.

¹⁸⁵ Kozluk DDKO’nun kurucular listesi ve görev dağılımları için Ekler Bölümü Tablo-9’a bakınız.

¹⁸⁶ Yaşar Karadoğan, “1967 – 1969 Doğu Mitingleri ve Kürd Uyanışı”, **BİR Dergisi**, 2006, s. 225 - 284

¹⁸⁷ Batman DDKO’nun kurucular listesi ve görev dağılımları için bakınız Ekler bölümü Tablo-10’a bakınız.

bir akademi, kitle ve örgütlenme faaliyeti yürüten bir parti, hem de Kürt halkının sorunlarını gündeme taşıyan bir gazete gibi çalışmıştır.

Aynı dönemde sosyalist hareket ve gençlik hareketi ise ciddi bir bölünme ve çatışma evresine girmiştir. DDKO'nun bu çatışmaların belli ölçüde dışında kaldığı ve bu sayede büyüme ve örgütlenme grafiklerinin kararlı bir şekilde geliştiği görülmektedir. Ancak 12 Mart ara rejimi bu gelişmeleri sonlandırmış ve cumhuriyet tarihinin ilk legal Kürt örgütlenmesini kapatmıştır. Artık DDKO'lular için süreç yeni bir yöne evrilmiş, cezaevi veya kaçak hayatı başlamıştır.

BÖLÜM III

12 MART ve KÜRT SİYASETİNDE DÖNÜŞÜM (1971 - 80)

Türkiye'nin 12 Mart'a doğru gidişi adım adım gelişen olaylarla adeta hazırlanmıştır. AP hükümeti ve sermaye çevreleri 1961 Anayasasının getirdiği sosyal hakları ve özgürlükleri fazla buluyorlardı. AP Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel'in 1961 Anayasası hakkındaki görüşü "Bu anayasa ile memleket idare edilmez" şeklindeydi.¹⁸⁸ Anayasasının verdiği haklarını fiili olarak almak için işçiler, öğrenciler, köylüler ve öğretmenler güçlü örgütlenmeler oluşturmuşlardı. İşçiler, TÜRK-İŞ yönetiminden ve onun uzlaşmacı sendikal çizgisinden koparak DİSK içinde örgütlenmeye ve inatçı direnişler sergilemeye başlamışlardı. 1970 senesi boyunca çok sayıda küçük veya geniş çaplı grevler ve işçi eylemleri gerçekleşmişti. Bunların en büyüğü 15-16 Haziran 1970 tarihinde AP Hükümeti'nin DİSK'i devre dışı bırakmaya dönük tasarısına karşı patlak verdi. İki gün boyunca Kocaeli – İstanbul hattında yürüyüşe geçen işçiler asker ve polise rağmen İstanbul'a kadar ilerlediler. Polis ve asker, işçilere ve onlara destek veren öğrencilere karşı ateşli silah kullanmaktan çekinmedi. Olaylar İstanbul'da sıkıyönetim ilan edilmesi ile bastırılabilirdi. Askerlerin 15-16 Haziran olayları sırasındaki tutumları üzerine yapılan tartışmalar sosyalist kanatta, özellikle DEV-GENÇ içinde, Mihri Belli'nin liderlik ettiği MDD çizgisi ile Mahir Çayan ve Deniz Gezmiş'in liderlik ettikleri devrimci kesimlerin arasını açtı. Zira devrimde kendinden destek beklenen askerler,

¹⁸⁸ T. Z. Ekinci, 2004, s. 268

toplumsal hareketler ortaya çıktığı anda işçilere ateş açmaktan çekinmemişlerdi.

Kürt illerinde ise 12 Mart tarzı askeri baskı rejimi zaten daha önceden yaşanmaya başlamıştı. Irak'ta yükselerek devam eden ve başarılar kazanan Barzani hareketinin Türkiye sınırları içindeki Kürtler arasında yarattığı ve yaratacağı etkiye karşı tedbir olarak Komando Operasyonları bölgeyi terörize ediyordu. Doğu mitinglerinin ikinci dalgası bölgede devam ediyor ve Kürt ulusal talepleri ilk mitinglere göre çok daha fazla öne çıkıyordu. DDKO örgütlenmeleri bölgede yaygın ve etkin hale geliyordu. Eş zamanlı olarak TİP Doğulular Grubu parti merkezinden neredeyse tümüyle kopmuş ve eski gücünden çok şey yitirmişti.¹⁸⁹ Kısaca Kürt bölgesi siyasal olarak Türkiye'nin geri kalanından daha farklı bir atmosferi yaşamaya başlamıştı. Bu durum rejiminin dikkatinden kaçmıyordu. 1960'lar boyunca Türkiye siyaset sahnesinde ve Kürt hareketinde yaşanan belli başlı kilometre taşlarını gösteren aşağıdaki tablo 1965 sonrası Kürt hareketindeki gelişme sürecini net olarak göstermektedir.

¹⁸⁹ T. Ziya Ekinci, 1971 senesinde TİP'in 10. kuruluş yıldönümünde görkemli bir kutlama yapıldığını lakin Diyarbakır Şubesinden davetlilerin çağrılması bir yana haber bile gönderilmediğini belirtmektedir.

Tablo.3.1 – 1961-1971 Döneminin Siyasal Kronolojisi

	Türkiye Siyaseti	TİP	FKF (Dev-Genç)	Yön-Devrim MDD Çizgisi	Kürt Hareketi
1960	27 Mayıs Darbesi.	X	X	X	X
1961	Anayasa ve Genel Seçimler.	TİP'in Kuruluşu.	X	Yön Dergisi yayına başladı.	X
1962		M.Ali Aybar'ın Başkanlığı.	X	Çalışanlar Partisi girişimi.	X
1963	Yerel Seçimler.	Diyarbakır Şubesinin Açılışı.	X	SKD örgütlenmesi ve faaliyetleri.	X
1964	Johnson Mektubu.	I. Kongre.	X		X
1965	Genel Seçimler.	15 Vekil TBMM'de.	FKF'nin Kuruluşu	TİP + CHP ile Antiemperyalist Cephe denemesi.	T-KDP'nin Kuruluşu
1966		II. Kongre.	Kudret Ulutürk Başkanlığı.		Faik Bucak'ın Ölümü ve Sait Elçi'nin Başkanlığı.
1967		Doğu Mitingleri.	I. Kurultay.	Yön Dergisi kapatıldı. Türk Solu Dergisi yayına başladı.	Doğu Mitingleri.
1968	Yerel Seçimler.	III. Kongre.	II. Kurultay. 1968 Eylemleri.	Doğan Avcıoğlu (Türkiye'nin Düzeni). Askeri elitler ile yaklaşma	T-KDP Tutuklama ve Operasyonları
1969	Genel Seçimler.	2 Vekil TBMM'de.	III. Kurultay Olağanüstü Kurultay. Dev-Genç'e Dönüşüm.	Devrim Dergisi yayına başladı.	T-KDP Antalya Yargılamaları. DDKO'nun Kuruluşu. Komando Operasyonları Doğu Mitingleri.
1970	15 – 16 Haziran İşçi Eylemleri	IV. Kongre.	Siyasal Ayrışmalar.	Org. Madanoğlu ile cunta hazırlıkları.	TKDP'nin (Dr. Şivan) Kuruluşu. Bölgedeki DDKO'nun Kuruluşu. Doğu Mitingleri.
1971	12 Mart Muhtırası.	TİP'in Kapatılması.	Dev-Genç'in Kapatılması.	Devrim Dergisininin kapatılması.	DDKO'nun kapatılması İki Sait Olayı.

Kaynak: Tablo tarafımdan hazırlanmıştır.

Kürt hareketinde yaşanan gelişmeye paralel olarak Türkiye sosyalist hareketi Kürtler ve Kürt ulusal sorunu konusunda yeni yaklaşımlar geliştirmeye başlamıştı. DEV-GENÇ içinde Mihri Belli çizgisinden

uzaklaşan farklı MDD anlayışlarının Kürtler hakkında tespitleri ve Kürtlere dönük yaklaşımları daha olumluydu.¹⁹⁰

TİP mensubu Kürtlerin ve DDKO'lu gençlerin de etkisiyle sosyalist hareket içinde Kürt talepleri dönemine göre en ileri haliyle IV. TİP Kongresi'nde kabul edilmiştir. 29 Ekim 1970 günü Ankara'da yapılan kongrede M. Ali Aybar ve ekibi partiden dışlanmış, sendikacıların TİP'e olan ilgisi azalmıştı ve MDD çizgisi zaten daha önce partiden tasfiye edilmişti. Kongreye örgütlü olarak giren iki grup vardı. İlki Sadun Aren-Behice Boran'ın liderlik ettiği Emek Grubu'ydu, ikinci grup ise etkinlikleri azalmakla birlikte Doğulular Grubu'ydu. Kemal Burkay grup adına bir konuşma yaptı. Aslında bu kongrede Doğulular Grubu olarak tanımlanan Kürt grubunun bileşimi önceki TİP kongrelerinden farklıydı. DDKO mensuplarından oluşan genç bir grup kongrede etkin bir kulis faaliyeti yürütüyordu. Kongreye sunmak üzere Kürt meselesi üzerine hazırladıkları taslak metin, Tarık Ziya Ekinci ve Kemal Burkay tarafından TİP'in genel çizgisine ve kanunlara göre aşırı olarak değerlendirildi. Burkay, bu taslağı kongreye sunulmasının arkasında Dr. Şivan etkisi olduğunu belirtmiştir.¹⁹¹ Metin kurula verildi ve kısmi değişiklikler ile onaylandı.

¹⁹⁰ Özellikle İstanbul FKF/DEV-GENÇ içerisinde Mahir Çayan ve Deniz Gezmiş'in yaklaşımları nedeniyle DEV-GENÇ içinde Kürt meselesinde daha olumlu yaklaşımlar vardı.

¹⁹¹ S. A. Arık, 2011, s. 229

“Türkiye İşçi Partisi IV. Büyük Kongresi,

- Türkiye'nin Doğu'sunda Kürt halkının yaşamakta olduğunu,

- Kürt halkı üzerinde baştan beri hakim sınıfların faşist iktidarlarının, zaman zaman kanlı zulüm hareketleri niteliğine bürünen, baskı, terör ve asimilasyon politikası uyguladıklarını...

- Doğu Sorunu'nu bir bölgesel kalkınma sorunu olarak ele almanın, hakim sınıf iktidarlarının şoven milliyetçi görüşlerinin ve tutumunun bir uzantısından başka bir şey olmadığını...

- Partinin, Kürt sorununa işçi sınıfının sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından baktığını kabul ve ilan eder. ”¹⁹²

12 Mart Muhtırası sonrası bu karar Anayasa Mahkemesi tarafından TİP'in kapatılma gerekçesi olmuştur.

Kürt yayıncılığını geliştirmek için bazı tanınmış Kürt aydınlarının açmaya çalıştıkları “Doğu Yayıncılık Aş” girişimi de 12 Mart Muhtırası ile kesintiye uğradı. Daha sonra askeri mahkemede Tarık Ziya Ekinci, Canip Yıldırım, Faki Hüseyin Sağnıç'ın bu girişimleri “Kürt milli şuurunu uyandırmaya dönük eylem” olarak değerlendirildi.

Özetle 12 Mart'a doğru giden süreç Kürt siyaseti açısından ivmelenerek gelişen bir büyüme süreciydi. Lakin muhtıra bu gelişimi kesintiye uğrattı.

¹⁹² T. Z. Ekinci, 2010, s. 794 - 795

A. DDKO'ya Yönelik Operasyonlar

Türkiye'de devlet aygıtı soğuk savaş yıllarında komünizm tehlikesine karşı koyma refleksi ile hareket ediyordu. Bu nedenle sosyalist çizgideki her kuruluş devletin takibi altındaydı. Kürtlere ait örgütlenmeler ise varlıklarıyla bile mevcut sistem için çok tehlikeli olarak değerlendiriliyorlardı. Bu nedenlerle kuruluş aşamasından itibaren polis ve istihbarat teşkilatının dikkati sosyalist eğilimli bir Kürt örgütlenmesi olan DDKO'nun üzerinde olmuştur. DDKO'ya dönük devletin operasyon ve faaliyetlerini iki grupta ele alınabilir. İlki yasal prosedür içinde savcı ve polis tarafından yapılan operasyonlardır. İkinci grup ise, failleri belli olmayan ancak provokatif amaçlı gerçekleşen saldırılardır. Ali Beyköylü'ye dönük silahlı saldırı, şubeler önünde patlayan bombalar ve Milli İstihbarat Teşlikatı (MİT) dinlemeleri devletin DDKO'ya yaklaşımı hakkında fikir vermektedir.

DDKO'ya dönük faili meçhul saldırıların ilki henüz kuruluş aşamasında gerçekleşmiştir. Daha sonra ortaya çıkan bilgilere göre; MİT Ocakların faaliyetlerini takip etmek için şubelere dinleme cihazları yerleştirmiştir. Hatta daha ileri gidilerek bir MİT ajanı DDKO içine sokulmaya çalışılmıştır. Ali Beyköylü ile yapılan görüşmede ve diğer DDKO'luların yazılarında ve görüşmelerinde Fevzi Kılıç'ın ölümüyle sonuçlanan olayın MİT'in bu girişimini yarıda bıraktığı aktarılmaktadır.¹⁹³

¹⁹³ Ali Beyköylü ile yapılan görüşme.

MİT tarafından görevlendirildiği belirtilen Fevzi Kılıç ilk önce Ankara DDKO içine sızabilmek için yakınlık kurarak destek olmak istediğini belirtmiştir. Ancak şüpheli hareketleri nedeniyle kabul görmeyince bu kez İstanbul DDKO içine sızmak için çaba göstermiştir. Nezir Şemmikanlı ve Ali Beyköylü ile birlikte otobüsle İstanbul'a giderken Bolu yakınlarında Fevzi Kılıç ile arkadaşı olduğunu söylediği iki kişi arasında tartışma çıkmıştır. Büyüyük kavgaya dönüşen olayda bu iki kişinin açtığı ateşle hedef Ali Beyköylü iken yanlışlıkla Fevzi Kılıç vurulmuştur, Ali Beyköylü ise yaralanmıştır. Fevzi Kılıç'ın kim olduğu cebinden çıkan MİT kimlik belgesi ile anlaşılmıştır. Olayı haber alan DDKO'lular otobüsler ile Bolu'ya hareket etmişlerdir. Hastane önünde failerin ortaya çıkarılması için protestolar yapmışlardır. Ali Beyköylü'nün aktarımına göre İçişleri Bakanı Faruk Sükan hastaneyi arayıp ilk olarak Ali Beyköylü'nün hayatta olup olmadığını sormuştur.¹⁹⁴

Yine kuruluş döneminde Ankara DDKO'nun giriş kapısı önüne kimliği belirsiz kişilerce bomba konulmuştur. Fakat DDKO üyesi gençler her türlü provokatif saldırıya rağmen kesinlikle yasal ve demokratik yollarla mücadele yürütme konusunda kararlı olmuşlardır. Bu tür provakasyonlara karşı bu olayların mahiyetini insanlara anlatmak ve DDKO'nun legal alanda mücadele eden bir örgüt olduğunun net olarak anlaşılması için öğrenci yurtlarında ve fakültelerde toplantılar organize etmişlerdir.

12 Mart öncesinde gençlik hareketine ve aktivistlerine dönük silahlı saldırı ve cinayetlerin sayısı artmaya başlamıştı. Bu nitelikteki saldırıların

¹⁹⁴ Ali Beyköylü'nün aktarımına göre Ankara'da organize edilen bir miting başvurusu için yapılan başvuruda Faruk Sükan ile Ali Beyköylü arasında yaşanan tartışmanın bunda payı vardır.

birinde İstanbul Işık Mimar ve Mühendislik Yüksek Okulu'nda öğrenci olan Mehmet Cantekin adlı Kürt öğrenci öldürülmüştür. DDKO'lu öğrenciler bu cinayete karşı diğer gençlik örgütleri ile beraber protesto gösterileri yapmışlar ve Cantekin DDKO'nun ilk şehidi olarak açıklanmıştır.¹⁹⁵

DDKO'nun yasal birer dernek olmasına rağmen sürekli takip ediliyor ve dinleniyor olması, DDKO üyesi gençleri kimi tedbirler alma yoluna sevk etmiştir. Örneğin, İstanbul DDKO üye listelerini açıkta ve polisin ulaşabileceği yerlerde tutmamıştır. Bu sayede 12 Mart döneminde İstanbul DDKO'nun pek çok üyesi tutuklanmaktan ve yargılanmaktan kurtulabilmiştir.¹⁹⁶

İkinci grupta ise savcıların talimatları doğrultusunda yapılan polis operasyonları vardır. Bu kapsamda DDKO'ya dönük yapılan en önemli operasyon 16 Ekim 1970 günü gerçekleşmiştir. Bu tarih sosyalist hareket ve gençlik hareketi için önemliydi, zira 1970 Ekim ayında hem TİP'in IV. Kongresi toplanıyordu hem de DEV-GENÇ siyasal bir örgüte dönüşme kararı aldığını açıklayacaktı.¹⁹⁷ İşte böyle kritik bir dönemde DEV-GENÇ'in 17 Ekim tarihli kongresinden önceki gece hem DEV-GENÇ başkanı Atilla Sarp, hem de DDKO yönetici ve üyeleri gözaltına alındılar. İstanbul, Ankara ve Diyarbakır'da gerçekleştirilen operasyonlar DDKO'ya dönük ilk büyük tutuklama dalgası oldu. Operasyonlar esnasında Ankara ve İstanbul DDKO büroları basılarak arandı. Gece sabaha karşı evler basılarak insanlar göz altına alındılar. Bu operasyonlar tam da TİP'in IV. kongresi

¹⁹⁵ Mehmet Vural, "Kuzey Kürdistan'da DDKO'lu Olmak", **BİR Dergisi**, Sayı : 6, 2007, s. 109

¹⁹⁶ A.g.e., s. 110

¹⁹⁷ A. Yıldırım, 2008, s. 558

arefesinde Kürt aydınların Diyarbakır’da bir araya gelerek sonraki dönemde neler yapabileceklerini tartışarak politikalar belirledikleri görüşmelerin sonrasında gerçekleşmiştir.

DDKO operasyondan hemen sonra Ankara’da 17 devrimci örgütle beraber ortaklaşa bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride AP hükümetinin demokratik hakları göz ardı ederek Kürt illerinde uyguladığı komando operasyonları ve aydınların türlü komplolar ile tutuklanmasına değinilmiştir. DDKO’lu aydınların ve tutuklu bulunan DEV-GENÇ’li yöneticilerin halkların kardeşliği için mücadele ettiği vurgulanmıştır.

İstanbul DDKO’da 8 devrimci örgütün katıldığı ortak bir basın toplantısı ile tutuklamaların içeriği teşhir edilmiştir. Bu toplantıda “bağımsız Kürt devleti kurmaya çalışmak, milli duyguları zayıflatmak, anarşist hareketler için militan yetiştirmek” gibi iddialar ile tutuklanan aydınlara karşı komplo kurulduğu belirtilmiştir. Hükümetin sıkıyönetim tedbirleri olarak işçilere (özellikle 15-16 Haziran sonrası), öğrencilere (DEV-GENÇ yöneticilerine) ve Kürtlere karşı artan oranda şiddet uyguladığı vurgulanmıştır.

Tutuklanan kişiler, İstanbul ve Ankara DDKO kurucu üyeleri ve Bilim ve Danışma Kurulu üyeleri idi. Ankara’dan İbrahim Güçlü, Mümtaz Kotan, Sabri Çepik, Nezir Şemmikanlı, İstanbul Bilim Kurulu’ndan M.Emin Bozarıslan ve Musa Anter, Diyarbakır’dan Dr. Tarık Ziya Ekinci ve Dr. Avukat Canip Yıldırım gözaltına alınarak tutuklandılar. Kısa süre sonra Tarık Ziya Ekinci, Canip Yıldırım, Mehmet Emin Bozarıslan ve Musa Anter serbest bırakıldılar ancak diğer kişiler tutuklu olarak Ankara 3. Ağır Ceza

Mahkemesi'nde yargılanmaya devam ettiler. Ayrıca Ali Beyköylü de başka bir davadan tutuklu bulunduğu Hınıs'ta bu davadan da yargılanmaya başlandı. 12 Mart Muhtırası'ndan sonra bu dava tüm diğer Kürçülük davaları gibi Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesi'ne alındı ve tüm tutuklular oraya sevk edildiler.

B. 12 Mart Muhtırası, Diyarbakır Yargılamaları ve Siyasal Savunmalar (1971 - 72)

12 Mart 1971 günü verilen muhtıradan sonra Demirel Hükümeti istifa ettirildi ve yerine CHP'den Nihat Erim atandı. Nihat Erim'in kurduğu ara rejim hükümetinin niteliği 26 Nisan 1971 günü 11 ilde sıkıyönetim ilan edilinceye kadar sosyalistler dahil pek çok kişi için belirsiz kaldı.¹⁹⁸ DEV-GENÇ muhtıranın niteliğini anlamak için bir süre bekleme eğilimindeydi.¹⁹⁹ Behice Boran bazı talepleri içeren mektubunu Erim Hükümeti'ne göndermişti.²⁰⁰ DEV-GENÇ de benzer şekilde Kürtlerin hakları dahil taleplerini içeren bir metin yayınladı.²⁰¹

Kürt illerinde ve DDKO'da ise, teorik ve siyasal analizler sonucu olmasa bile, askeri müdahalenin negatif sonuçlar getireceği öngörülüyordu. 12 Mart Muhtırası gerçek niteliğini 26 Nisan ve ardından 13 Mayıs günü sıkıyönetim şartları daha ağırlaştırıldığında herkese net olarak gösterdi. "Sosyalist veya Kürtçü" bilinen kim varsa tutuklandı. Sıkıyönetim koşulları DDKO'yu da etkiledi. 27 Nisan 1970 günü askerler İstanbul DDKO'ya geldiklerinde, o sırada dernekte Ali Buran, Hikmet Bozçalı ve Sabriye Nakipoğlu vardı.²⁰² Ankara DDKO da bir süre daha açık kaldı fakat kısa süre sonra orası da kapatıldı. Sadece DDKO ve Kürtçülük iddiası ile

¹⁹⁸ T. Ziya Ekinci'nin aktarımına göre; 12 Mart ve Nihat Erim Hükümeti konusunda en net tavır ve tespitleri Bülent Ecevit yapmıştır. Yapılanın ince ayar bir askeri darbe olduğunu, İsmet İnönü'nün CHP'li Nihat Erim'in hükümet kurmasına onay vermesiyle askeri darbeye destek vermiş olacağını belirterek buna karşı çıkmıştır.

¹⁹⁹ A. Yıldırım, 2008, s. 580

²⁰⁰ T. Z. Ekinci, 2010, s. 828

²⁰¹ A. Yıldırım, 2008, s. 581

²⁰² A. Buran, 2011, s. 443

tutuklanan insan sayısı 500 kişiyi bulmuştu. Kürtçülük iddiası ile tutuklananların tümü Diyarbakır Cezaevi'nde toplandılar.²⁰³

Diyarbakır Cezaevi'ndeki tutuklulara karşı Diyarbakır-Siirt Askeri Sıkıyönetim Mahkemesi'nde Kürtçülük faaliyetleri nedeniyle üç farklı dava açılmıştı. İlki 23.10.1971 tarih ve 1971/144-100 sayılı iddianame ile Ankara ve Diyarbakır DDKO mensubu 21 kişinin yargılandığı davaydı.²⁰⁴ Bu davanın duruşmalarına 10 Aralık 1971'de başlandı.²⁰⁵ İkinci dava Diyarbakır ve çevre illerdeki DDKO faaliyetleri ile ilgili 14 Aralık 1971 tarih ve 1971/220-142 sayılı iddianame ile 45 kişinin yargılandığı davaydı.²⁰⁶ Davanın duruşmaları 5 Ocak 1972 tarihinde başladı. Üçüncü dava ise TİP veya DDKO mensupları dışında kalan ve çoğunlukla T-KDP ile ilgili olarak yargılananları kapsıyordu. Bu çalışmada ilk iki davadaki iddianame ve savunmalar ele alınacaktır.

Yargılama sürecinin iki boyutu vardı. Birincisi hukuksal yönüydü. Hukuki açıdan davaların ve davayı ele alan mahkemelerin niteliğine ait pek çok eleştiriler ve itirazlar yapıldı. Sanıkların yargılandıkları ceza kanunu maddelerinin duruşmalar sürecinde birkaç kez değiştirilmesi bu noktalardan sadece biriydi.²⁰⁷ Ancak burada incelenecek olan yargılamaların hukuksal yönü değil, Kürt siyasi hareketi için anlamı ve davaların siyasi niteliğidir.

²⁰³ R. Kısacık, 2010a, s. 44

²⁰⁴ Yargılananların isimleri için Ekler bölümü Tablo-11'e bakınız

²⁰⁵ TİP'li Kürtler de TİP davası kapsamında değil, DDKO davası kapsamında yargılandılar.

²⁰⁶ Yargılananların isimleri için Ekler bölümü Tablo-12'ye bakınız

²⁰⁷ Yargılamalar TCK 125. madde ile başlamıştır. Daha sonra 141/4. ve 141/3. maddeler ile sürdürülmüştür. Yargılamaların son döneminde 141/1. madde ile yargılamalar devam etmiş ve bu maddeden ceza verilmiştir.

Farklı cezaevlerinde tutulan DDKO sanıklarının Diyarbakır Cezaevi'ne nakilleri Temmuz 1971 itibariyle tamamlanmıştı.²⁰⁸ Duruşmalar Aralık 1971'de başladı. Savcıların iddianamesi, hem metropol hem de Kürt bölgesindeki DDKO için, esasen siyasi bir iddianameydi. İddianame Kürt ulusunun ve dilinin olmadığına "bilimsel" ispatı ile başlıyordu. İddianamelerin temel savları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Türk ulusundan ayrı olarak Kürt ulusu yoktur. Kürtler Turani bir kavimdir.
- Kürtçe olarak tanımlanabilecek ayrı bir dil yoktur. Kürtçe kendi grameri olmayan Farsça – Arapça – Türkçe kelimelerin karşımından oluşan bir kelimeler grubudur.
- DDKO farklı şubeler olarak kurulmuş olsa bile, ortak bir hedef etrafında hareket eden merkezi bir yapıdır.
- Kuruluş ve eylemlerinin gizli bir hedefi vardır. Bu hedef, müstakil bir Kürt Devleti kurmaktır.
- Kürt hareketinin iki farklı çizgiden oluştuğu belirtilmektedir. Bunlardan ilkinin "sosyalist çizgide Kürtçülük", ikinci çizginin ise "Kürt kültürü ve milliyetçiliği" ekseninde Kürtçülük faaliyeti yürüttüğü ifade edilmektedir.
- DDKO'nun "sosyalist çizgide Kürtçülük" faaliyetleri içinde olduğu iddia edilmektedir.

²⁰⁸ Ekim 1970 tarihinden itibaren Ankara'da tutuklu bulunan İbrahim Güçlü, Mümtaz Kotan, Sabri Çepik ve Erzurum'da tutuklu bulunan Ali Beyköylü'nün Diyarbakır'a nakilleri bu tarihe kadar tamamlanmıştır.

- DDKO dış ülkeler ile (esas olarak Doğu Avrupa'daki sosyalist ülkeler, Batı Avrupa ülkeleri ve Irak'ta Barzani hareketi kast ediliyor) ilişki içindedir ve casusluk faaliyeti yapmaktadır.
- Ankara ve İstanbul DDKO'nun TİP ile işbirliği kurmasının sebebi, TİP'in bir Kürt Devleti'nin kuruluşuna imkan tanıyacağını düşünmeleridir.
- Ankara ve İstanbul DDKO'nun DEV-GENÇ ile "aşırı sol" çizgide olmaları sebebiyle ortak hareket etmeye çalıştıkları ifade edilmektedir.
- Diyarbakır ve çevresindeki DDKO'nun T-KDP ile ortak faaliyet içinde oldukları belirtilmektedir.
- Davanın ve yargılamaların yasal bir dernek olan DDKO ve üyelerine dönük olmadığı, sadece bazı DDKO'lulara ve DDKO'nun yasadışı eylemlerine dönük olduğu ifade edilmektedir.

Siyasi nitelikteki iddianamelere karşı Kürtler de siyasi nitelikte savunmalar hazırladılar. Savunmalar aşamasında üç farklı çizgide savunma yaptılar ve yargılananların önemli bir kısmı siyasal bir duruş sergilediler. Bu nedenle de mahkemede hukusal tartışmalardan ziyade iddia makamı ile karşılıklı siyasal tartışma havası oluşmuştu. Herkesin ortak bir siyasal savunma vermesi için çalışılsa da ortaya çıkan farklı siyasal yaklaşımlar nedeniyle bu gerçekleşemedi. Bir üst kuşaktan aydınların toplu değil bireysel siyasal savunma yapma eğilimleri de bunda etkili olmuştur. DDKO savunmaları organize şekilde örgütlenmiş olmaları ve sonraki döneme

siyasal ve örgütsel etkileri nedeniyle Kürtlerin savunma geleneğinde özel bir yere sahiptir.²⁰⁹ Özellikle Kürt gençlerinin toplu ve örgütlü şekilde savunma yapmaları DDKO savunmalarının en önemli yönüdür.²¹⁰ Yargılamalarda dik bir duruş sergilenmesi 12 Mart ara rejimi sonrasında Kürt hareketinin hızla toparlanmasında ve gelişmesinde önemli bir faktör oldu.

Mahkemelerde yapılan toplu savunmalarda iki farklı savunma çizgisi vardı. İlki cezaevindeki “Ocak Kömünü”nün oluşturduğu savunma hattıydı.²¹¹ İddianamaya cevap mahiyetindeki ilk savunma Fikret Şahin, Mümtaz Kotan, İbrahim Güçlü, Yümnü Budak, Ali Beyköylü, Nezir Şemmikanlı tarafından sunuldu. 167 sayfadan oluşan savunma siyasi nitelikteydi. Askeri savcının esas hakkındaki mütaalasına karşılık 600 sayfalık bir başka savunma daha hazırlandı. Dava Yargıtay aşamasına gittiğinde sunulan 700 sayfalık savunma ile de siyasal savunma hattı devam etmiştir.²¹²

İkinci çizgi ise yine DDKO kurucularından olan Nusret Kılıçaslan, Sabri Çepik, Zeki Kaya, Faruk Aras, Ferit Uzun, Hasan Acar, Niyazi Dönmez, İhsan Aksoy, İhsan Yavuztürk tarafından sunulan savunmadır. Savunma 26 sayfa olarak ve siyasal çizgide hazırlanmıştır.²¹³

Yargılamalar süresinde Edip Karahan, M.Emin Bozarlan, Musa Anter, Tarık Ziya Ekinci de kendi siyasal duruşları ile uygun çizgide bir savunma yapmışlardır. Yargılamalar boyunca aynı dönemde Diyarbakır

²⁰⁹ C. Gündoğan, 2007, s. 181

²¹⁰ R. Maraşlı, 2010, s. 68 - 93

²¹¹ Cezaevi ve komünler sonraki bölümde ele alınacaktır.

²¹² R. Kısacık, 2010a, s. 47

²¹³ A.g.e., s. 47

Cezaevi'nde tutuklu olan yerel unsurlar siyasal bir savunma içinde olmamışlar, sadece hukuksal olarak kendilerini savunmaları için DDKO'lular ve komünler ile yakın ilişki içinde olmuşlardır.

Burada yapılan savunmaların her biri tek tek ele alınmayacaktır. Savunmalarda ortaya konan görüşler mümkün olduğunca ortak noktalar üzerinden incelenecektir. Temel siyasal görüşler arasında çok ciddi farklar yoktur. Esas olarak daha kapsamlı olması ve hakkında daha fazla kaynağa ulaşılabilmiş olması sebebiyle Ocak Komünü savunması üzerinden değerlendirme yapılmıştır.²¹⁴

Savcının Ankara ve İstanbul DDKO üzerine olan iddianamesi Kürtlerin kökeni hakkındaki "tarihsel" araştırmalar ile başlamaktadır. Savcının iddianamesine Kürtlerin kültürel ve ulusal varlığını tartışarak başlaması 1968 T-KDP iddianamesi ile paralellik göstermektedir.²¹⁵

"Tamamen ilmi olan bu olayların ışığı altında Kürtler asla Ari olmayıp Turani bir kavimdir. Esasen antropolojik bakımdan saf Türk olan Türkmenlerle Kürdü ayırt etmek mümkün değildir"²¹⁶

Savcının bu iddiasına karşılık savunmada, DDKO'lular diğer tarihi belgelerin yanında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan *İslam Ansiklopedisi*'nin Kürtler hakkındaki bölümlerine atıfta bulunmaktadır. DDKO'lular savcının Kürtler vardır, yoktur tartışmasına tek cümle ile cevap vermişlerdir. "Kürt halkı vardır."²¹⁷

²¹⁴ Komal Yayınları "Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası" adıyla yayınlanmıştır. Kitabın iki cilt olarak çıkarılması planlanmıştır. Birinci cilt yayınlanmış fakat ikinci cilt yayınlanamamıştır.

²¹⁵ Ş. Epözdemir, 2005, s. 81 -82

²¹⁶ "Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası", 1975, s. 18

²¹⁷ A.g.e., s. 140

Savcı ikinci nokta olarak Kürtçe dilinin gramer yapısı ve kelime hazinesi olmadığını iddia etmektedir.

“Kürt Dili tam bir dil karışımı değildir. Bir kelime karışımıdır..Kürt dili tam bir millet dili olmaktan ziyade şekli kayıp olmuş, zamanla teşekkül etmiş, fakat bu teşekkül tarzından da bir etimolojik birlik sağlayamamış daha çok Fars kaidelerine yatkın bir kelime karışımıdır.”²¹⁸

İddianameye cevap olarak DDKO sanıkları dünyada çeşitli ülkelerde basılmış Kürtçe sözlükleri ve Kürtçe'nin kendine has gramer yapısını ve Türkçe'den farklarını aktarmışlardır.

“Dünya’da ve Türkiye’de Kürt oldukça bu halkın konuştuğu bir dil mutlaka olacaktır. Kürtlerin konuştuğu dil ise, Dünya bilimcilerinin kabul ettikleri: Kürtçedir.”²¹⁹

Savcı, tarih ve linguistik kısımlarından sonra DDKO'nun faaliyetleri ile ilgili değerlendirmelere geçmektedir. DDKO'nun yasal dernek olarak tüzükte yazılı hedefleri olduğu, ancak gizli olarak “Kürtçülük ideolojisi için kadro yetiştirmek”, halkı devlete karşı kışkırtmak ve ülkeyi bölmek hedefiyle faaliyet yürüttüğü savcı tarafından iddia edilmiştir. Savcı, isimde yer alan “Doğu” kelimesinin bölgecilik ve bölücülük, “devrimci” kelimesinin ise Marksist-Leninist ihtilal hedefini ifade ettiğini belirtmiştir.

Buna karşılık DDKO üyeleri savunmalarında DDKO'nun yasal normlar çerçevesinde kurulmuş bir dernek olduğunu ve tüm faaliyetlerinin bu çerçevede olduğunu beyan etmişlerdir. Kürtlerin yaşadığı bölgenin geri kalmış olduğu, kültürlerini ve dillerini geliştirmelerinin anayasal hakları olmasına rağmen engellendiğini belirtmişlerdir. DDKO üyelerinin Kürtlerin haklarının anayasal olarak kabul edilen haklar olduğu yönündeki

²¹⁸ A.g.e., s. 22

²¹⁹ A.g.e., s. 176

savunmaları 1960'lar Kürt siyasetinin (Doğulular Grubu, T-KDP ve DDKO) ortak bir söylemi olmuştur.²²⁰ Yapılan savunma da bu çizgi ile uyumludur. “Devrimci” kelimesinin ise toplumsal anlamda ileri ve gelişmeden yana olan herşey için kullanılabileceğini ve Marksist-Leninist olmak zorunda olmadığını belirterek, savcının yorumunun zorlama olduğunu savunmuşlardır.

Savcı iddianamesinde TİP ve DDKO'nun ortak faaliyetlerden ikisi arasında siyasal bir ilişki olduğu sonucunu çıkartmaktadır. Savcının bu yöndeki en önemli kanıtı ise TİP ve DDKO'ya aynı anda üye olan kişilerin varlığıdır.

Bu iddialara karşılık olarak DDKO'lular savunmalarında, savcının TİP'e üye olmayı suçmuş gibi gösterdiğini, TİP'in yasal çerçevede kurulmuş bir parti olduğunu ve isteyenin bu partiye üye olabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, *İşçi-Köylü* gazetesi gibi yayın organlarının DDKO bürolarında olmasının, ki *İşçi-Köylü* TİP'in yayın organı değildir, örgütsel bağlantı delili olarak sunulamayacağını belirtmişlerdir. TİP genel merkezinin kendi şubelerine gönderdiği belgelerin bile DDKO ile ilişkilendirilmeye çalışılmasını maksatlı ve hukuk dışı olarak tarif etmişlerdir.

Savunmada, savcının DDKO'nun DEV-GENÇ ile olan ilişkilerinde sanki DEV-GENÇ bir suç örgütü ve silahlı bir örgütmüş gibi ele alarak iddianame hazırladığını belirtmişlerdir. İki dernek arasında, bazen gerçekleşmemiş bazı olaylardan bile örgütsel ilişkinin ispatlanmaya

²²⁰ C. Güneş, 2013, s. 123

çalışıldığını söylemişlerdir, DEV-GENÇ ile kimi konularda ortak hareket etmenin suç olduğu varsayımından yola çıkılarak dava dosyasının oluşturulmasının hukuki olmadığını savunmuşlardır.

Savcının DDKO'nun gizli hedefleri arasında saydığı, "Kürtçülük davası için militan yetiştirmek" ve "bölge halkını devletten soğutmak" çerçevesindeki iddialarında ısrarla üzerinde durduğu nokta, "DDKO'nun gizli toplantılar yaptığı ve bu toplantılarda 'bağımsız Kürdistan' üzerine konuşulduğudur."²²¹ DDKO'lular savunmalarında bu iddiaya karşı olarak, DDKO toplantılarının üyelere ve kamuoyuna açık olarak yapıldığı ve konuşulacak konunun katılımcılara önceden bildirildiği olmuştur. DDKO yönetici ve mensuplarının belli periyotlarla bir araya gelerek konuşmalarının ise dernek olmanın mantığı gereği olduğu savunulmuştur.

Savcı, DDKO bültenlerinde ve faaliyetlerinde "Komando Operasyonları"nın konu edilerek ele alınmasını DDKO'nun Türk askerini düşman olarak ilan etme çabası olduğunu iddianameye almıştır. DDKO'lular ise bu iddialara karşı, askerlerin tüm Türkiye'de sadece Doğu'da yaptıkları bu silah ve suçlu arama uygulamalarının ciddi anayasal hak ihlalleri ve baskı ile gerçekleştirildiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca "Komando Operasyonları" konusunun sadece DDKO bültenlerinde değil, ulusal basın ve mecliste de gündeme geldiğini belirtmişlerdir.

DDKO'nun dış ülkeler ile bağlantıları ve casusluk faaliyetleri konusunda savcının iddianamesinde bulunan deliller esas olarak Avrupa'da bulunan sosyalist kişi ve kurumlar ile olan haberleşmelerdir. Bu

²²¹ Savcı burada, daha önce aktarılan, MİT'in istihbarat amaçlı olarak DDKO içine gönderdiği ajanın topladığı ses kayıtlarına referans vermektedir.

haberleşmenin, kitap ve yayın trafiğinin gerçekten olup olmadığı ve delillerin güvenilirliği konusu sanıklar tarafından altı çizilerek itiraza uğramıştır. Savunmalarda gösterilen delillerin yetersizliği ve dış ülkelerdeki kişi ve kurumlar ile haberleşmede yasadışı olan herhangi bir nokta olmadığı üzerinde durulmuştur.

DDKO'nun Diyarbakır ve çevre şube mensuplarının yargılandığı davada savcı iddianamesinin ana eksenini DDKO tüzüklerinin yasadışı T-KDP örgütünün tüzüğü ile benzerlik gösterdiği'dir. Buradan hareketle DDKO'nun T-KDP ile bağlantılı olduğu ispatlanmaya çalışılmıştır. Bölge DDKO davalarından yargılanan sanıklar toplu olarak siyasal savunma yapmamışlar ancak bireysel olarak kendi duruşlarına ve fikirlerine uygun savunmalar yapmışlardır.

29 Mart 1971 tarihinde Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan DDKO davası 5 Aralık 1972 tarihinde karara bağlanmıştır. Mahkeme 66 DDKO mensubuna Türk Ceza Kanunu'nun 141/1 ve 141/4 maddelerinden toplam 1432 sene ceza vermiştir. Ayrıca 3512 Dernekler Kanunu maddesi ve 1630 No'lu kanunun 1. maddesinin 45. fıkrası gereğince Ocaklar tamamen kapatılmıştır. Karar duruşmasına ulusal basında yer verilmiş ve sanıkların karara tepkileri mahkemeyi karıştırmak şeklinde sunulmuştur.²²² En ağır cezayı 16'şar yıl ile İbrahim Güçlü ve Mümtaz Kotan almışlardır. Ancak davanın temyiz süreci uzun sürmüştür. Ekim 1973'de Askeri Yargıtay'a giden dava 1974 affına kadar devam etmiş ve af kanunu ile tüm tutuklular salıverilmişlerdir.

²²² Faik Bulut, **Türk Basımında Kürtler**, 2. b.s., İstanbul : Evrensel Basın Yayın, 2010, s. 11

Mahkemelerde yapılan siyasal savunmalar ve Diyarbakır Cezaevi deneyimi 12 Mart sonrası Kürt siyasetinin şekillenmesinde etkili olmuştur. “Cezaevi sürecinde ve mahkemelerde yapılan savunmalar ile geçen süreç boyunca DDKO üyelerinin ve genel olarak Kürt Hareketinin ulusal ögelere daha fazla eğilmeye başlamışlar ve savunmalardan ulusal/etnik vurgular artmıştır”²²³ Bir anlamda DDKO üyeleri bu savunmalar sürecinde Türkiye siyasal tarihini Kürdistanî bir bakış açısından yeniden yorumlamış oldular.²²⁴ Sonraki bölümde cezaevi süreci ve 12 Mart sonrası Kürt hareketi DDKO deneyimi ile etkileşimi açısından ele alınacaktır.

²²³ S. Yeleser, 2011, s. 200 - 201

²²⁴ H. Bozarlan, 2007, s. 1178

C. Diyarbakır Cezaevi 12 Mart Sonrası Kürt Siyasetine Yansımaları (1972 – 80)

Kürt siyasetinin 12 Mart öncesi ve sonrası arasındaki en önemli fark, siyasal olarak geçirdikleri dönüşümle beraber ortaya çıkan Kürt siyasal örgütleridir. 12 Mart öncesi Kürt hareketi ortak hareket edebiliyordu. Doğu Mitingleri ve DDKO'nun kuruluşunda farklı siyasal çizgilerdeki Kürtlerin biraraya gelebilmesi bunun kanıtıdır. Diyarbakır Cezaevi süreci Kürt siyasetindeki ayrımların şekillendiği ve sonraki dönemin ayrım çizgilerinin ortaya çıktığı yerdir. Cezaevi aynı zamanda Kürt siyasetinin kendini dönüştürdüğü ve adeta kendi siyasal tezlerini geliştirdiği bir siyasal rönesans dönemi olmuştur.²²⁵

12 Mart öncesindeki ortaklaşmaya rağmen kimi ayrımlar da yok değildi. Kürt siyasetinde en temel bölünme, sosyalist eğilimli Kürtler ile milliyetçi Kürtlerin siyasal ayrımıydı. DDKO içinde özellikle Kürt illerinde kurulan şubelerde T-KDP çizgisindeki unsurlar da mevcuttu. Metropol DDKO'da TİP Doğulular Grubu içinde bulunan Kemal Burkay çizgisine eğilim gösteren unsurlar kadar, Dr. Şivan'a yakın duran pek çok unsur vardı. Fakat cezaevindeki aktivistlerin siyasal dağılımı Kürt siyasetinde aktivistlerin siyasal dağılımı tam olarak yansıtmıyordu. 12 Mart sürecinde Dr. Şivan'a yakın olan gruptaki insanların pek çoğu polise yakalanmayarak hapse girmediler.²²⁶ DDKO'lular içinde cezaevindeki en büyük grup

²²⁵ R. Kısacık, 2010a, s. 8

²²⁶ Ali Buran kendisi ile yapılan görüşmede Dr. Şivan'a yakın DDKO'lu unsurların 12 Mart döneminde genelde yurt dışına çıktıkları ve saklanarak cezaevine girmekten kurtulduklarını belirtmektedir. Bu nedenle cezaevindeki tutukluların arasında Dr. Şivan grubundan fazla insan yoktur. Esas ağırlığı sonradan Komal Yayınevi'ni kuracak olan Ocak Komünü oluşturmaktaydı.

sonradan Rızgari çizgisini oluşturacak olan Ocak Komünü'ydü. Cezaevi içindeki gruplaşmalarda yukarıdaki siyasal çizgiler üzerinden şekillendi.

Cezaevinde ortak hareket etmek, cezaevi yönetimine karşı daha güçlü durmak ve cezaevi hayatını organize etmek için oluşturulan komünler cezaevi hayatında önemli bir yere sahiptiler. Farklı komünler siyasal olarak farklı gruplara tekabül ediyordu.²²⁷ Bu komünlerden ilki DDKO (Ocak) Komünü'ydü. Bu grup içinde İbrahim Güçlü, Mümtaz Kotan, Fikret Şahin, Nezir Şemmikanlı, Ali Beyköylü, Yümnü Budak, Yılmaz Balkaş, Battal Bate, Mahmut Kılınç bulunmaktaydı. Savunmalar hazırlanırken Şerafettin Kaya, Ruşen Aslan²²⁸, Gültekin Pekdemir, Orhan Kotan, Zülküf Şahin, Feçi Hüseyin Sağnıç, Kazım Baba, Ali Yalçın ve İsmail Beşikçi de Ocak Komünü'ü ile birlikte hareket ediyordu. İkinci grup ise yine DDKO mensuplarından oluşan Nusret Kılıçaslan, Sabri Çepik, Zeki Kaya, Faruk Aras, Ferit Uzun, Hasan Acar, Niyazi Dönmez, İhsan Aksoy, İhsan Yavuztürk tarafından oluşturulan komündür. Bu komünler ana hatlarıyla farklı siyasal çizgilere ve farklı siyasal savunmalara tekabül etmekteydi.

Cezaevinde gündelik hayat komünler yoluyla organize ediliyordu. Herkes bir komüne dahil olmasa bile komünler koğuştta uyulacak kuralları belirliyor ve düzeni sağlıyorlardı. Fakat cezaevinde aynı zamanda ciddi gerilimler de yaşanıyordu.

- DDKO içindeki farklı siyasal eğilimler – Komünler arası gerilim
- Cezaevi yönetimi ile mahkumlar arasındaki gerilim

²²⁷ Nusret Kılınçaslan, “Cumhuriyet Döneminde Kurulan İlk Legal Kürt Örgütü: DDKO”, **BİR Dergisi**, Sayı : 6, 2007, s. 117

²²⁸ Ruşen Aslan kendisi ile 15 Eylül 2013 tarihinde yapılan görüşmede kendisinin DDKO yargılamalarında hem sanık hem de avukat olarak görev aldığını belirtmiştir.

- Bireyler arasındaki, özellikle kimi Kürt aydınlarla genç Kürtler arasındaki gerilimler (yer yer şahsi gerilimlere dönüşüyordu)

Bireyler arasında yaşanan gerilimleri bir kenara bırakırsak, özellikle komünler arası gerilimin önemli siyasal sonuçları olmuştur. Genç ve eski kuşak Kürt aydınlar arasındaki gerilim de sonraki dönemde siyasal bazı ayrışmalara tekabül etmiştir.

Cezaevinde komünler vasıtasıyla sürdürülen disiplinli ve siyasal yaşam mahkemede siyasal savunma olarak kendini göstermiştir. Savunmaların siyasal çizgide yapılması, mahkeme heyeti tarafından iyi karşılanmadı. Mahkeme açısından ağır cezalar vermekten ziyade Kürt hareketinin pes ettiğini görmek daha önemliydi. Bu nedenle karar aşamasında, Mümtaz Kotan'ın aktarımıyla, MİT mensuplarının da içinde olduğu bir grup, sanıklardan temsilciler çağırarak, siyasal savunmalarını geri çekmeleri kaydıyla verilecek cezaların minimum seviyede tutulacağını bildirmişlerdir. Bu talep bazı kişiler tarafından olumlu karşılanmış fakat Mümtaz Kotan'ın da içinde bulunduğu bir grup siyasi savunma verilmesi tavrından geri adım atmamıştır. İsmail Beşikçi de siyasi savunmaların geri çekilmesinin siyasal sonuçlarının ağır olacağını belirterek, siyasal savunma verilmesi gerektiği yönünde fikir beyan etmiştir.²²⁹ Cezaevinde yaşanan ortak yaşamın bir başka sonucu da cezaevi yönetimine karşı, derecesi bazı mahkumlarca aşırı bulunsa bile, gösterilen dirençli ve ortak tavidir.²³⁰ Cezaevi yönetimi tarafından alınarak tekrar emniyete teslim edilmek istenen

²²⁹ İsmail Beşikçi, "Hapisteki DDKO: Devrimci Doğu Kültür Ocakları", **BİR Dergisi**, Sayı : 5, 2006, s. 99 - 157

²³⁰ Tarık Ziya Ekinci gençlerin cezaevindeki tavırlarını aşırı duygusal ve abartılı bulduğunu belirtmektedir.

4 mahkum “biz arkadaşlarımıza işkence yapılacağını bile bile emniyete vermeyiz” denilerek teslim edilmemiştir. Alınan tavır neticesinde 2 Mart 1972 günü cezaevi yönetimi ateşli silahlar ve gaz bombaları ile koğuşlara girerek insanları fiziksel zor eşliğinde dışarı çıkartmış, kitaplıkları dağıtmış ve görüş haklarını kısıtlamıştır. Buna rağmen ortak tavır alma yeteneğinin gösterilmesi, alınan ağır cezalar ve ağırlaştırılan cezaevi koşullarına rağmen siyasal olarak sürecin bütününden zarar görülmesini engellemiştir. Zira cezaevi süreci bir pişmanlık ve iç muhakeme süreci değil, neler eksik yapıldı, nasıl daha iyisi yapabilir, yarın neler yapılabilir tartışmalarının yapıldığı bir süreç olmuştur. 1974 affıyla cezaevi süreci bittiğinde Kürt siyasal hareketi açısından iki nokta kesinlik kazanmıştı.

- Kürt ulusal hareketi, DDKO ile başlayan çizgiden devam ederek sosyalist çizgide, fakat Türkiye sosyalist hareketinden ayrı örgütlenecektir.
- Kürt ulusal hareketi de, tıpkı Türkiye sosyalist hareketi gibi, siyasal olarak farklı çizgilere ve örgütlere bölünecektir.

Bülent Ecevit başkanlığındaki CHP ve Necmettin Erbakan liderliğindeki Milli Selamet Partisi (MSP) koalisyon hükümeti döneminde 1974 senesinde çıkan af yasasıyla cezaevinde olan insanlar tekrar serbest kaldılar. Siyasal partiler için tekrar siyaset alanı açıldı. 1974 affı sonrasında Kürt siyasetinin panoraması önceki dönemden önemli farklılıklar gösteriyordu. Kürt hareketi açısından “Doğulular Grubu”ndan sadece Tarık Ziya Ekinci’nin içinde olduğu Behice Boran önderliğindeki II. TİP’in

belirleyiciliği kalmamıştı. Kürtler artık Türkiye sosyalist hareketinden kendi siyasal örgütlerine çekilmişlerdi.

Sosyalist hareket, hem Türk hem de Kürt kanadı, siyasal bölünmelerin belirginleştiği ve arttığı bir döneme girdi. Sosyalist hareket kendi içinde üç ana eksenle bölünmeler yaşadı. İlk ayrışma Türkiye'nin önünde duran devrimin sosyalist devrim mi yoksa demokratik devrim mi olduğu üzerineydi. İkinci ayrışma eksenini dünya çapında yaşanan Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki siyasal gerilimden beslenen Sovyet/Çin ayrımıydı. Çin Komünist Partisi (ÇKP) yanlısı partiler Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni (SBKP) revizyonist ve sosyal emperyalist olmakla eleştiriyorlardı. Üçüncü ayrışma eksenini ise siyasal mücadele için silah kullanımının ilkesel olarak kabul edilmesi konusuydu. Bu bölünme yaklaşık olarak yasadışı ve yasal örgütlenme ve mücadele çizgilerinin ayrımına da denk düşmekteydi.

Bunlara ek olarak Kürt hareketine özgü bir başka ayrım noktası daha vardı. Kürt hareketi, Sait Elçi T-KDP'sinin temsil ettiği daha geleneksel Kürt milliyetçiliği çizgisi ile Sait Kırmızıtoprak'ın (Dr. Şivan) temsil ettiği sosyalist ve sol söylemle içiçe geçmiş olan Kürt milliyetçiliği arasında bölünmüştü. Bu ayrışma 12 Mart öncesinde de mevcuttu. Ancak 12 Mart sonrası Barzani kontrolündeki Kürt bölgesinde Sait Elçi, Mehemed Bege ve Abdüllatif Savaş'ın Dr. Şivan tarafından öldürüldüğü haberi duyuldu. Dr. Şivan, Çeko (Hikmet Buluttekin) ve Brusku (Hasan Yıkmış) Temmuz 1971 tarihinde tutuklandılar ve suçlu bulundular.²³¹ 26 Kasım 1971 günü kurşuna

²³¹ Sait Elçi'nin kim tarafından nasıl öldürüldüğü Dr. Şivan'ın bu noktadaki payı bugün hala tartışılan ve olayın tüm tarafları açısından bir trajedi ile sonuçlanan bir olaydır.

dizilerek öldürüldüler.²³² Bu olaylar sonucu T-KDP uzun süre fiili olarak örgütsel varlık gösteremedi. Sol kanat Kürt milliyetçiliğini temsil eden TKDP ise farklı bir örgütsel yapı ile 1975 sonrası Kürdistan İşçi Partisi (KİP) adıyla yoluna devam etti.²³³ TKDP ve Dr. Şivan deneyiminin Kürt siyasetine 1975 sonrası önemli katkıları oldu. TKDP siyasal olarak DDKD/KİP çizgisi ile devam etti ve Dr. Şivan geleneğine sahip çıktı. Ancak Komal Yayınevi de (Rizgari Hareketi) siyasal olarak Dr. Şivan'ın görüşleri ile paralellikler taşıyordu.²³⁴

Özel olarak Kürt siyasetinde olsun, genel olarak Türkiye siyasetinde olsun bölünmelerde her zaman kişisel çekişmeler de pay sahibi olmuştur. Fakat burada bölünme nedenleri tartışılmayacak sadece oluşan durum ortaya konulacaktır. Tüm yukarıda sayılan ayrışma eksenlerinin etkisinde 12 Mart sonrası Kürt hareketi DDKO tarzı bir çatı örgütü içinde kalamadı ve farklı siyasal çizgilerde örgütlere ayrıldı.

Bu grupların DDKO çizgisi ile karşılaştırmaları yapılırken, siyasal olarak ortak olan yönlerinden ziyade aralarındaki farklar üzerinde durmak Kürt siyasetinin geçirdiği dönüşümü anlamak açısından yardımcı olacaktır.

Kürtlerin kendi örgütlerini oluşturmaya hakları olduğu ve bunun gerekli olduğu görüşü tüm gruplar için ortaktı. Gruplar arası ayrışma, Türkiye sosyalist ve işçi hareketi ile ortak siyaset belirlemeye ne derece önem verilmesi gerektiği üzerineydi. Türkiye sosyalistleri ile ortak hareket etme veya ayrı faaliyet yürütme şeklinde iki farklı eğilim vardı.²³⁵ Tüm

²³² S. A. Arık, 2011, s. 390

²³³ M. van Bruinessen, 2010, s. 306 – 312

²³⁴ S. A. Arık, 2011, s. 415 - 416

²³⁵ C. Güneş, 2013, s. 55

gruplar Kürdistan'ın sömürge statüsünde olduğu tespitinde hemfikirdiler. İlk sömürge tespiti 1968 T-KDP Antalya Savunması'nda kullanılmış daha sonra Dr. Şivan tarafından geliştirilmiştir. Ancak daha teorik temellere oturtulması 1973 sonrası, özellikle Rizgari hareketi tarafından, yapılmıştır.²³⁶

Kürt grupların ayrışma yaşadıkları en temel konu mücadele biçimleri olmuştur. Tüm gruplar teoride silahlı mücadeleyi savunsalar bile fiili olarak kullanıp kullanmamaları önemli bir ayrışma noktasıydı. Dünya sosyalist hareketinin yaşadığı ÇKP/SBKP ayrışması Kürt hareketine yansımış olsa da bu ekseninde çok ciddi kutuplaşmalar olmamıştır.

1974 sonrası DDKO çizgisinden gelen Kürtler tekrar siyaset sahnesinde yer almaya başlamışlardır. Başlangıçta hedefleri DDKO'ya benzer bir isimle Devrimci Doğu Kültür Dernekleri (DDKD) olarak tüm Kürt ilerici ve devrimcilerini aynı çatı altında toplamaktı.²³⁷ 28 Nisan 1974 günü Ankara'da ilk DDKD şubesi açıldı. Aslında bir çatı örgütü kurma fikri Diyarbakır Cezaevi'nde ortaya atılmıştı.

Ancak Kürt siyasetindeki bölünmeler ve rekabetler neticesinde DDKD, TKDP grubu çizgisindeki unsurların etkisine girdi. DDKD'ye hakim olan bu çizgi DDKO içinden çıkan ilk grup oldu ve "Devrimci Demokratlar" olarak tanımlandı. Büyük şehirlerde ve Kürt illerinde örgütlendiler. DDKD Kürt ulusal hakları için Türkiye işçi sınıfı ve sosyalistleri ile ortak hareket etmeyi önemsiyordu. Aşamalı bir devrim modelini savunuyordu. Yasadışı örgütlenmenin gerekliliği düşüncesiyle

²³⁶ A. H. Akkaya, 2013, s. 101

²³⁷ A. Buran, 2011, s. 354

Peşeng adlı illegal dergiyi çıkartarak KİP'i kurdular.²³⁸ ÇKP/SBKP ayırımında Sovyet kanadına yakın duruyorlardı. Kürt gruplar içinde en hızlı kitleselleşen örgüt oldular. 1978 senesinde 40 şube ve 50.000 üyeye sahiptiler.²³⁹ Teorik düzeyde silahlı mücadeleyi reddetmeseler de fiili olarak siyasal amaçlı silahlı faaliyetleri olmamıştır.

DDKO içinden bir diğer grup *Özgürlük Yolu* dergisi ile ortaya çıkmıştır. DDKO içinden bir grup, “Doğulular Grubu”ndan Kemal Burkay’ın liderliğinde Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi’ni (TKSP) kurdular. Örgüt ulusal ve kültürel talepleri elde etmenin yolunun Türk işçi sınıfı ile ortak hareket etmekten geçtiğini savunuyordu. Sosyalist devrim çizgisine yakın duruyordu. İşçi ve aydınlardan oluşan tipik bir kent örgütüydü. İşçi ve öğretmenler arasında etkinliği vardı. Sovyetleri doğrudan eleştirmiyordu. Teoride reddetmese bile silahlı mücadeleye pek taraftar değillerdi. Parti çizgilerine yakın kitle örgütü olarak “Devrimci Halk Kültür Derneği”ni (DHKD) kurmuşlardı.²⁴⁰

DDKO içinden çıkan ve DDKO mirasını taşıma çabası içinde olan Rizgari (Kurtuluş) grubu ilk olarak *Komal Yayinevi* etrafında örgütlenmiştir. Türkiye sosyalist hareketi ile ortak hareket etme konusuna şüpheli yaklaşmış ve Kürt halkının kurtuluşunun Kürt proleteryanının öncülüğünde gerçekleşeceğini savunmuşlardır. Sömürge bir ulus olarak, sömürgeci milletin meselelerinin öncelikli siyasal gündem olmasına karşı

²³⁸ Kürtçe Kısaltması PKK olan örgüt, Abdullah Öcalan liderliğinde kurulan PKK örgütünden farkını belirtmek için 1983 senesinde ismini Partiya Pêşeng – a Karkerên Kürdistan (PPKK) olarak değiştirdi.

²³⁹ M. Van Bruinessen, 2010, s. 306 – 312

²⁴⁰ A.g.e., s. 306 – 312

çıkışlardır.²⁴¹ İlegal bir örgütlenmenin gerekliliğini savunarak yeraltı örgütlenmesinin oluşturulmasına çalışmışlardır. Ancak silahlı mücadele yönelimine girmemişlerdir. Rızgari grubu içinden Sovyetler Birliği'ne karşı eleştiriler getirerek Kürt coğrafyasında işçi sınıfının varlık düzeyi ve sosyalist devrime öncülük edecek gücü olmadığı tartışmaları nedeniyle Ala Rızgari (Kurtuluş Bayrağı) adıyla bir grup 1979 yılında ayrılmıştır.²⁴² Siyasal olarak DDKO geleneğini sahiplenmeye özen gösteren grubun siyasal tespitleri sonraki bölümde DDKO ile karşılatırmalı analizi yapılırken referans olarak alınacaktır.

DDKO içinden çıkan unsurların kurdukları örgütler arasında ÇKP ve Mao Zedung Düşüncesi'ne yakın duran tek örgüt KAWA adıyla bilinen gruptu.²⁴³ Daha sonra Üç Dünya Teorisi tartışmaları nedeniyle KAWA örgütünden bir grup Denge KAWA adıyla ayrılmıştır. Üç Dünya Teorisini reddeden grup ise Arnavutluk Emek Partisi (AEP) ve Enver Hoca çizgisinde KAWA Red olarak adlandırılmıştır. Daha sonra KAWA Red kendi içinde KAWA - PSSK (Peşmerge Sore Şoreşa Kürdistan – Kürdistan Devrimci Kızıl Peşmergeleleri) ve KAWA – KPSK (Komela Partizane Sore Kürdistan – Kürdistan Kızıl Partizanlar Örgütü) olarak iki gruba bölünmüştür.²⁴⁴ KAWA grubunu DDKO kökenli diğer örgütlerden ayıran en önemli özelliği silahlı mücadeleye ağırlık vermesiydi.²⁴⁵

²⁴¹ DDKO içinden çıkan gruplar içinde Kürtlerin sömürge bir halk ve Türk devletinin de sömürgeci bir devlet olduğunu ifade eden ilk grup Rızgari olmuştur.

²⁴² M. van Bruinessen, 2010, s. 306 – 312

²⁴³ KAWA'yı DDKD içinden ayrılan unsurlar kurmuşlardı.

²⁴⁴ Raşit Kısacık, “**KAWA Denge Kawa – Red Kawa – PSSK**”, İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2010b, s. 198 – 200

²⁴⁵ A.g.e., s. 8

Kürt siyasal hareketinin 12 Mart döneminin hemen sonrasındaki haritası çıkarıldığında, T-KDP geleneğinden gelen çizgisinin önemli ölçüde zayıfladığı ve etkinliği yitirdiği görülecektir.²⁴⁶ Buna karşın DDKO içinden gelen sosyalist hareket ve metropollerdeki aydın unsurlardan beslenen damar 1974 sonrası gelişmiştir. Gelişme bölünmeler ile eş zamanlı yürümüştür. Genelleme yaparak ifade edilirse DDKO içinden çıkan yapıların ayrışması üç çizgide olmuştur. İstanbul DDKO grubu daha çok DDKD çizgisinden giderek zamanla KİP adıyla anılacak olan grup etrafında yoğunlaşmıştır. Ankara DDKO Rizgari Grubu'nun kuruluşuna öncülük etmiştir. Bölge DDKO'lar ise Özgürlük Yolu, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Hareketi (KUK) veya diğer gruplar etrafında toplanmışlardır.²⁴⁷

Kuruluşu tamamen 1974 sonrası dönemde olan Partiyê Karkerên Kürdistan (PKK) hareketi ise DDKO'nun temsil ettiği legal ve demokratik kitle hareketi geleneğinin dışından gelmektedir.²⁴⁸

DDKO'nun örgütsel/siyasal mirasını her yönüyle ele almış olmak için, 1980 sonrası dönemde PKK örgütü güçlenerek Kürt hareketine egemen olurken DDKO kökeninden gelen güçlü örgütlerin neden 1980 sonrasındaki dönemde varlıklarını ve etkilerini devam ettiremediklerini anlamak önemlidir.

1975 sonrası dönemde Türkiye siyaseti daha önceki dönemlerde olmadığı kadar kutuplaşmıştı. Bu kutuplaşma sokağa, günlük hayata ve

²⁴⁶ Bu gelişmede Barzani hareketinin 1975 senesinde Irak ve İran devletlerinin anlaşması sonucu yaşadığı büyük askeri yenilginin de önemli payı vardır.

²⁴⁷ KUK Hareketi, T-KDP çizgisinin belli ölçüde sola kayması ile kurulan ve bölgede etkinlik kazanan bir örgüttür. 1980'e doğru olan dönemde PKK ile silahlı çatışmalara girmişlerdir. Çok sayıda insan bu çatışmalarda yaşamını yitirmiştir.

²⁴⁸ R. Kısacık, 2010a, s. 25

meclise taşınmıştı. Bu gerilim ifadesini Süleyman Demirel liderliğinde kurulan Milliyetçi Cephe (MC) Hükümetlerinde bulmuştu. Paramiliter örgütlerin uyguladığı silahlı şiddet siyaset sahnesinde silahlı mücadelenin öne çıkmasına sebep olmuş, Kürt siyaseti de bu gelişmelerden bağımsız kalamamıştır. Silahlı mücadelenin öne çıkması, siyasal köken olarak DDKO geleneğinden gelen örgütlenmelerin geri plana düşmesine ve silahlı mücadeleyi savunan grupların etkinliğinin artmasına sebep oldu. Kitle hareketi ve örgütlenmesi geleneğinden gelen DDKO kökenli örgütler silahlı mücadeleyi reddetmeseler bile öncelik vermemişlerdir.²⁴⁹ Silahlı hareketi savunan KUK ve PKK gibi örgütler ise gelişme göstermişlerdir.²⁵⁰ Özellikle 1980'e doğru giden dönemin ve sonrasında hakim Kürt örgütlenmesi olan PKK, 1978'deki "Kuruluş Bildirisi"nde silahlı mücadelenin siyasal mücadelelerindeki merkezi rolünü ifade etmiştir.

"PKK, Kürdistan halkı için siyasal, kültürel, sosyal alanda gelişmenin ancak savaş içinde mümkün olacağına inanır...barışçıl bir ortam içinde her gün ulus olarak eriyip yok olmaktansa, savaşla ve savaş içinde dirilmeyi bir ilke olarak kabul eder."²⁵¹

PKK, Kürdistan'ın Irak, İran, Suriye ve Türkiye tarafından paylaşılmış bir sömürge olduğu görüşünü savunuyordu. Yerel feodal güçlerin sömürgeci devletler ile işbirliği içinde olduklarını belirterek mücadelenin bu güçlere karşı işçi sınıfı öncülüğünde bağımsız birleşik sosyalist Kürdistan hedefi ile yürütülmesini savunmaktaydı. Bu kapsamda PKK, Kürt illerinde hakimiyet kurmak için yerel feodal unsurlar ve diğer

²⁴⁹ Burada tek istisna KAWA örgütüdür. Ancak KAWA'nın DDKO ile bağlantısı ikinci derecedendir.

²⁵⁰ H. Bozarlan, 2007, s. 1179 - 1191

²⁵¹ A. H. Akkaya, 2013, s. 103

Kürt örgütler ile doğrudan silahlı çatışma içine girmiştir. PKK hareketinin DDKO kökenli örgütlere karşı ve onlara oranla daha hızlı gelişmesinin ve kalıcı olmasının arkasında dört temel sebep yatmaktadır.

- Tarihsel kökeni T-KDP veya DDKO gibi (Irak'taki) diğer Kürt örgütlerine dayanmamaktadır. Bu nedenle T-KDP/KUK, DDKD/KİP ve Rizgari'den farklı olarak Güney Kürdistan'daki olumsuz gelişmelerden etkilenmemiştir.
- İkinci olarak Çin/Sovyet ayrımının dışında kalarak kendi ideolojik söylemini geliştirmiş, enerjisini örgütlenmeye ve pratik mücadeleye sevk etmiştir.
- Diğer Kürt örgütlenmelerinden farklı olarak silahlı mücadeleye erkenden hazırlık yapmış ve daha da önemlisi bunun örgütlenmesi ve pratiğine girişmiştir.
- Profesyonel, kendini davaya adanmış militan kadrolara dayanan illegal bir örgüt yapısı kurmayı başaramıştır.²⁵²

DDKO kurucuları ile yapılan görüşmelerde siyasal olarak DDKO geleneği dışından gelen PKK hareketinin etkinliğinin sebepleri benzer şekilde açıklanmıştır. Ayrıca PKK örgütünün Kürtlerin geleneksel olarak “silah” ile yakın olmaları gerçeğini ve aşiretler arası gerilimleri kullanmış olmasının örgütsel gelişiminde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Öte yandan siyasal gelişmeler ve koşullar 1978 sonrası silahlı mücadeleyi dayattığı, hatta tabandan bu yönde talepler geldiği halde DDKO kökenli örgütlerin bu

²⁵² A.g.e., s. 107 – 108

konuda hazırlık ve örgütlenme anlamında eksik kaldıklarını belirtmektedirler.

Yukarıda aktarılan noktalardan kaynaklı olarak 1980 sonrası dönemin Kürt siyasal hareketi içinde DDKO kökenli örgütlerin ve DDKO geleneğinin örgütsel ve siyasal etkisi zayıf olmuştur. Günümüz Kürt siyaseti DDKO geleneği dışından gelen siyasal aktörlerin egemenliğindedir.

BÖLÜM IV

SİYASAL ANALİZ ve TESPİTLER

DDKO'nun bağımsız, legal ve demokratik Kürt örgütü olarak kurulması Kürt siyasetinin Türkiye sosyalist hareketinden örgütsel bağımsızlığının ilanı olmuştur. Siyasal olarak ise DDKO'nun kuruluşunun anlamı TIP içinde faaliyet gösteren Doğulular Grubu'nun politikalarına karşılık gelen "Doğuculuk"tan siyasal olarak "Kürtçülüğe" geçiştir.

"Doğuculuk" olarak tarif edilen siyasal çizgi, Kürtlerin ayrı örgütlenmesi fikrini kabul etmeden, Kürtlere ait sorunların merkezine bölgesel geri kalmışlık ve toprak reformunu koymaktaydı. Kürtlerin kültürel ve ulusal haklarının sağlanmasının yolunun ise anayasal haklarının kullanımının önünün açılması olarak değerlendiriyordu. Siyasal olarak Türkiye merkezli bir siyasal faaliyet öngörüyordu ve Kürtlere ait meselelerin de bu siyasetin Kürt bölgesine uygulanması ile çözüleceği varsayımına sahipti. "Kürtçülük" olarak tarif edilen siyasal çizginin "Doğuculuk"tan en temel farkı, Kürtlerin ayrı örgütlenmesi gerektiği fikrinin kabul etmesi ve siyasal olarak Kürt bölgesi merkezli politikalara ağırlık vermesiydi. Bölgesel geri kalmışlık ve kültürel hakların elde edilmesi konularına da değiniyordu. Anayasal hakların Kürtler tarafından da kullanılmasının sağlanması vurgusunu yapıyordu. DDKO'nun kuruluşu ile ortaya çıkan "Kürtçülük" ile Kürt hareketinin özerkleşmesi gerçekleşti. Siyasal faaliyetlerinde ve savunmalarında sadece bölgesel az gelişmişlik

değil ulusal sorunların ön plana çıkmasında ve 12 Mart sonrasında ulusal sorunun temel çelişki olarak ele alınmasında etkili oldu.²⁵³

“Kürtçülüğün” DDKO aşamasında henüz yayınlarda ve savunmalarda ayrı bir Kürt devleti talebi yoktur.²⁵⁴ Sorunların çözümü mevcut Türkiye’nin siyasal coğrafyası içinde aranmaktadır. “Ayrılıkçılık”²⁵⁵ aşamasına ulaşmamıştır. “Ayrılıkçılık” aşamasına 1970’lerin ilk yarısının sonlarında, “bölgesel geri kalmışlık” tezinden kopuş ve “Kürdistan sömürgeci” tezinin geliştirilmesini müteakiben geçilecektir.²⁵⁶ DDKO bu yönüyle de Kürt hareketini “Doğuculuktan” “Ayrılıkçılığa” taşıyan bir köprü siyaset olarak değerlendirilebilir.

Bu bölümde DDKO’nun yayınlarının içeriği ele alınarak, siyasal olarak durdukları yer karşılaştırmalı olarak gösterilmeye çalışılacaktır. DDKO’nun temel siyasal broşürlerinden yola çıkılarak siyasi çizgisi 12 Mart öncesindeki sosyalist siyaset (TİP) ve 12 Mart sonrası dönemde ise kendini DDKO’nun mirasçısı sayması sebebiyle Rizgari örneği üzerinden ele alınacaktır.²⁵⁷ Bu sayede Kürt siyasetinin DDKO öncesi ve sonrasındaki dönüşümünü tespit etmek mümkün olacaktır.

²⁵³ A. H. Akkaya, 2013, s. 99

²⁵⁴ DDKO içindeki kimi unsurların kendi düşünceleri olarak bağımsız bir Kürdistan devleti fikrine sahip oldukları yapılan görüşmelerde kurucu üyelerce de belirtilmektedir. Ancak Kürt hareketinin genel olarak siyasal bilinç düzeyinin henüz bağımsız Kürdistan fikrine hazır olduğuna dair bir emare yoktur. DDKO’nun isim tartışmalarında “Doğu” kelimesinin kullanılması bile bölgecilik olarak eleştirilebildiği bir siyasal atmosfer içinde bağımsız Kürdistan talebi Kürt siyasetinin 12 Mart öncesi dönemdeki siyasal düzeyine karşılık gelmemektir. Bu düzeye 12 Mart ve cezaevi süreci sonrasında ulaşılacaktır.

²⁵⁵ Ayrılıkçılık, etnik bir grubun, söz konusu durumda Kürtlerin, sorunlarının çözümü için mevcut devletten ayrılarak bağımsız bir devlet kurmayı çözüm olarak öneren siyasi çizgiyi tanımlamak için kullanılmıştır.

²⁵⁶ A. H. Akkaya, 2013, s. 90

²⁵⁷ R. Maraşlı, Bahar-2010, s. 68 - 93

A. DDKO Bültenlerinin İçerik İncelemesi

DDKO kuruluşundan kapatılmasına kadar düzenli şekilde bülten çıkarmıştır. Bu bültenler sadece bir haber bülteni olmanın ötesinde yaygın bir dağıtım ağı oluşturularak DDKO'nun kitleselleşme ve örgütlenmesinin de kaldırıcı yapılmıştır. Bülten Ankara ve İstanbul şubeleri tarafından çıkarılmış ve diğer illere (özellikle Kürt illerine) dağıtımı yapılmıştır. Bültenin ilk sayısı 30.000 adet bastırılmıştır.

Tablo.4.1 – DDKO-Bültenlerinin Yayın Tarihleri

Bülten No	Tarih
Bülten-1	25 Mart 1970
Bülten-2	25 Nisan 1970
Bülten-3	30 Mayıs 1970
Bülten-4	3 – 15 Haziran 1970
Bülten-5	Ekim 1970
Bülten-6	5 Kasım 1970
Bülten-7	6 Aralık 1970
Bülten-8	7 Şubat 1971
Bülten-9	Mart 1971

Kaynak: Selin Yeleser 2011 tarihli çalışması²⁵⁸

Toplam 9 sayı çıkan DDKO Aylık Haber Bülteni, DDKO'nun kendi siyasal duruşuna göre Türkiye ve Dünya çapında yaşanan olayları değerlendirdikleri bir platform olmuştur. Çıkarılan bültenlerin haber içeriği dört kategoriye ayrılabilir.²⁵⁹

1. Türkiye işçi hareketi, ekonomik ve siyasal gündeme ait haberler
2. Dünya gündemine ve ulusal kurtuluş hareketlerine dair haberler

²⁵⁸ S. Yeleser, 2011, s. 83

²⁵⁹ Bültenlerin orijinal nüshalarına DDKO kurucuları ve kütüphane taramalarında ulaşılammıştır. Sadece Milli Kütüphane'de 5 ve 6. sayılara ulaşılabilmiştir. Bültenlerin 9 sayısının da tüm içeriği Komal Yayınevinden çıkan **Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası** içinde bulunmaktadır. Bülten içeriklerinin tasnifi bu 9 bültenin metin içeriklerine dayanılarak tarafımdan yapılmıştır.

3. Kürt illerinde yaşanan olayların kamuoyuna duyurulmasına dönük haberler
4. DDKO'nun içinde yer aldığı eylemlere ve dernek aktivitelerine ait haberler

Tablo.4.2 – DDKO-Bültenleri İçerik Dağılımı

Bülten No	Kategori 1	Kategori 2	Kategori 3	Kategori 4	Toplam
Bülten-1	0	0	0	4	4
Bülten-2	2	1	3	1	7
Bülten-3	4	0	4	0	8
Bülten-4	3	3	10	1	17
Bülten-5	3	3	2	0	8
Bülten-6	1	0	4	3	8
Bülten-7	9	1	4	3	17
Bülten-8	4	1	7	2	14
Bülten-9	0	1	5	2	8
Toplam	26	10	39	16	91
Yüzde	%28,6	%10,9	%42,9	%17,6	%100

Kaynak: Tablo tarafımdan oluşturulmuştur

Tüm bültenlerin okunması ile yukarıda belirtilen kategorilere göre yapılan gruplamayla bültenlerin %90 oranında Türkiye'ye (Kürt illeri dahil) dair haberlere ayrıldığı görülmektedir. Ulusal sorunlara dair haberler ise yurtdışı ve Kürt illeri dahil %54 oranındadır. Özetle bülten Dünya'dan ziyade Türkiye ile ve özellikle de Kürt meselesi ile ilgili olarak yayın yapmaktadır.

Bültenlerin çıktığı dönemdeki yoğun işçi hareketleri düşünüldüğünde yayın içeriğinin %28'inin işçi hareketine dair haberlere ayrılması DDKO'nun sosyalist eğilimlerinin ve Türkiye işçi hareketinin ve

demokratik hareketin gelişmesinin Kürt hareketi açısından taşıdığı önemin bir yansımasıdır.²⁶⁰

Bültenlerde 1960'ların ilk yarısında çıkan Kürt dergilerinden farklı olarak Kürtçe metinler yoktur. Ayrıca Güney Kürdistan'da devam eden Barzani Hareketi ile ilgili doğrudan haberlere rastlanmamaktadır. Sadece Irak'ta yapılacak olan anayasa referandumu ile ilgili olarak yapılan bir haber vardır. Bu haberde Kürtlerin yeni anayasa ile Irak'ta sahip olacağı haklar anlatılmaktadır.

İlk kategorideki haberlerin ağırlığını işçi hareketine dair gelişmeler oluşturmaktadır. Bu tür haberler özellikle 1970'in ikinci yarısında artış göstermiştir.²⁶¹ Bu kategorideki haberlerde DDKO'nun sosyalist hareket ile yakınlaştığı görülmektedir. Haberlerde sarı sendikacılık olarak tarif edilen ve TÜRK-İŞ'de somutlaşan yaklaşım eleştirilerek DİSK'e bağlı sendikaların gelişimi anlatılmaktadır. Türkiye gündemine dair yer verilen ekonomi haberlerinde, hükümet tarafından uygulanan vergilendirme ve devalüasyon politikalarının halkın aleyhine ve zengin sınıfların lehine uygulamalar olduğu vurgulanmaktadır.²⁶² Türkiye gündemi kapsamında ele alınan bir diğer haber kategorisi de, ülkede gelişen “faşizm” olgusudur. DDKO bültenleri Milli Güvenlik Kurulu (MGK) bildirimlerini, sıkıyönetim uygulamalarını ve artan oranda beliren “faşizm” eğilimlerini gündemleştirmişlerdir.

²⁶⁰ Kürt Hareketi 1970'ler boyunca Türkiye sosyalist ve işçi hareketine olan ilgisini sürdürmüştür. Kürt hareketi 1960'lardan itibaren hiçbir zaman Türkiye'deki sosyal harekete ilgisiz kalmamıştır. Bu belli ölçüde önceki bölümde tartışılan “Kürt milliyetçiliğinin sola kayması” ve Kürt hareketinin esas gelişmesine sosyalist hareket ile başlamış olmasından kaynaklanmaktadır.

²⁶¹ “**Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası**”, 1975, s. 557 - 570

²⁶² A.g.e., s. 497 – 507

İkinci kategoriye ait haberler özellikle ulusal kurtuluş hareketleri verilen ya da sosyalist ülkelere aittir. Bu haberler genelde ilgili ülkedeki hareket ve durum hakkında genel bir bilgilendirme ve haber konusu ile ilgili detayların aktarılması şeklindedir. Örneğin, İspanya Bask Bölgesinin mücadelesi, Şili’de sosyalistlerin seçim zaferi ya da SSCB’de yapılan seçimlere dair haberler verilmektedir. Irak’ta yapılan referandum ile ilgili haber özellikle önemlidir. Referandum haberinde Irak’ta oylanacak antlaşma ile Kürtlerin Irak’ta kazanacağı haklar listelenmiştir. Ayrıca Türk hükümetinin özellikle Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerdeki referandum sonuçlarını etkilemek için, Irak’ta yaşayan Türkmenleri Kürtlere karşı harekete geçmeleri için kışkırttığı ve Araplar lehine oy vermelerini sağlamaya çalıştığı bildirilmektedir. Bültende referanduma sunulan antlaşmanın Irak içinde yaşanan çok önemli bir sorunu çözme konusunda kritik bir adım olduğu ifade edilmektedir. Bu haber ve yorum aynı dönemde Türkiye sosyalist hareketi içinde yer alan başka herhangi bir dergi veya gazetede görülebilecek bir yorum değildir. Sosyalist hareket Irak’taki Kürt hareketi ve Barzani konusunda pasif destek vermek bir tarafa, hemen her zaman onu suçlamış ve düşmanca tavır takınmıştır.

Üçüncü kategorideki haberler, Kürt illeri ve Kürtler hakkında yapılan haberlerdir. Bu haberler içinde en ağırlıklı yeri bölgede yaşayan insanlara dönük jandarma birliklerinin uyguladığı “Komando Operasyonları” almaktadır.²⁶³ Bu operasyonlar sırasında yapılanlar hakkında olayın mağdurlarının anlatımları, köylülerin mektupları ve bölgeye bilgi

²⁶³ A.g.e., s. 487 – 570

toplamaya giden DDKO'luların derlediği bilgiler bülten vasıtasıyla kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Bölgede görev yapan kamu personelinin halka dönük baskı ve uygulamaları bültende teşhir edilmiştir. Beytüşşabap Kaymakamı örneğinde olduğu gibi, bu uygulamalara karşı halkın tepkileri bültenlere yansıtılmıştır.²⁶⁴ Ayrıca bölge halkına dönük, hükümet görevlilerinin yaptığı Kürtleri aşalayıcı ve ırkçı söylemler de kamuoyu ile paylaşılarak duyarlılık yaratılmaya çalışılmıştır. Bu yayınlar aslında DDKO'nun siyasal hedeflerinden biri olan Kürt halkının sorunlarının kamuoyuna duyurulmasının pratik karşılığıdır. DDKO bültenlerinde bu kategorideki haberlerin bir diğer grubu ise bölgenin ekonomik ve yaşam standartları açısından geri kalmış olmasından kaynaklı sorunlar ile ilgilidir. Bölgede eksik veya yetersiz olan sağlık hizmetleri, köylülerin sorunları, gelir dağılımının dengesizliği haberleştirilmiştir. Bu bölümde özel önemi olan haber, TİP IV. Kongresi'nde Kürt ulusal talepleri hakkında alınan karar ile ilgilidir. Bu karar kongrede ağırlıklı olarak DDKO üyelerinin etkisi sonucu alınmıştır. Bu karar daha sonra TİP'in kapatılma gerekçesi olmuştur.

Kürt illerine ait sorunları özel olarak işlemesi ve gündeme alması DDKO bültenlerinin o dönemdeki sosyalist yayınlar arasındaki özgün yanı olmuştur. Sosyalist hareket günlük politika içinde Kürtlere özgü meseleler ile fazla ilgilenmemiştir. Bu durum sosyalist hareketin yayınlarına da yansımıştır. Daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere DDKO'nun kuruluşu biraz da bu ilgisizliğe tepki olarak olmuştur. Bu sebeple de DDKO

²⁶⁴ A.g.e., s. 533 – 555

yayınlarında Kürtlere ait konuların ağırlıkta olması gelişmenin doğası gereğidir.

Dördüncü kategori DDKO'nun faaliyetleri ile ilintili haberlerdir. Bu kapsamda DDKO'ya dönük olarak yapılan polis operasyonları veya gayri resmi provokasyon ve saldırılar haber yapılmıştır. Bu haberler özellikle 1970 senesinin ikinci yarısından itibaren artmaktadır.²⁶⁵ Bu durum aslında sadece DDKO'ya özgü değildir. 12 Mart'a doğru gidilirken, ülkede 1961 Anayasası'ndan kaynaklanan özgürlüklerin yasalar ve yönetmelikler yoluyla daraltılmasına dönük girişimler artmıştı. DDKO da diğer muhalif gruplarla beraber baskıcı uygulamalardan nasibini alıyordu. Bu kategorinin ikinci grup haberleri ise DDKO'nun kendi tezlerini veya faaliyetlerini anlattığı yazılardır. Çıkış sayısı DDKO'nun hedefleri, planları, eğitim faaliyetlerinin detaylarını aktarmaya ayrılmıştı.²⁶⁶ Bölgede DDKO şubeleri açılmaya başladıktan sonra bölgedeki örgütlenme faaliyetlerine dönük haberlere de bültenlerde yer verilmiştir.

DDKO Bültenleri ve bültenlerin yayın içeriğine paralel şekilde bu içeriği destekleyen bildiri ve afiş çalışmaları DDKO'nun kendi öz kaynakları ile organize edilmiştir. Yayıncılık faaliyetleri 12 Mart muhtırasına kadar kesintisiz şekilde devam etmiştir. Ancak 12 Mart ile tüm muhalif yayın ve kuruluşlar gibi DDKO için de siyasal yayın faaliyeti yolu kapanmıştır.

²⁶⁵ A.g.e., s. 533 – 581

²⁶⁶ A.g.e., s. 477 – 485

B. DDKO'nun Karşılaştırmalı Siyasal Analizi

DDKO'nun siyasal analizine girişmeden önce DDKO'nun bir siyasal parti olmadığı, bu nedenle de ideolojik olarak çok keskin çizgileri olmadığını belirtmek gerekir. Kurucu üyelerin DDKO'nun siyasal çizgisi için kullandıkları ifadeler “Demokrasi + Kürtlük” veya “Sosyalizm + Ulusalçılık” şeklindedir. Zaten DDKO'nun kendisine ait saf bir ideolojisi olduğu yönünde bir iddiası da yoktur.

“Türkiye’de ileri üretim biçimine geçişin etkin bir unsuru olarak devrimci kültürün geliştirilip yayılmasını gerçekleştirmek için bilimsel davranma ve düşünme yetisine ulaşmış yüksek öğrenim gençliği ve mezunlarının aralarındaki dayanışma, karşılıklı eğitime iş ve eylem birliğine dayanan örgütüdür.”²⁶⁷

Örgütsel hedefin tüm Kürt gençlerini kapsamak olması da kesin siyasal çizgiler oluşturulmamasının bir diğer sebebidir. Ankara ve İstanbul’da üye bileşimi esasen TİP ve FKF kökenli sosyalist gençler ve Dr. Şivan taraftarlarından oluşurken, Kürt illerindeki şubelerde Kürt milliyetçisi hatta dindar insanlardan oluşan bir üye profili vardı. Bu kadar farklı kökenlerden gelen insanların içinde bulunduğu yapının siyasal çizgisi de o ölçüde esnekti. Fakat DDKO'nun belli bir siyasal çerçevesi vardı. Bu siyasal çerçeve en özet haliyle “Kürt kimliği ve demokratik haklar” olarak ifade edilebilir. İbrahim Güçlü'nün yaptığı tarif bu tespit ile uyum içindedir.

“DDKO’lar, sosyalist, milliyetçi, sosyal demokrat Kürtlerin örgütüydü. DDKO’lar, bütün dünya görüşlerinden yararlanan, bir programın gerçekleşmesi için bir amaç örgütlenmesiydi.”²⁶⁸

²⁶⁷ “Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası”, 1975, s. 481

²⁶⁸ İ. Güçlü, 2010, s. 252

DDKO içinde farklı siyasi görüşlerden insanlar olmasına karşın örgütler arası bir koalisyon değildi. Bağımsız bir çizgi ve siyasal hedef ile kurulan DDKO kendi çizgisini “Kuruluş Deklerasyonu” ile ortaya koymuştur. Deklerasyonda ortaya konan analizler resmi olarak dernek statüsünde olan DDKO’nun bu statüsünün ötesindeki hedef ve işlevlerine de işaret etmektedir. DDKO siyasal faaliyet ve hedef olarak iki kanalda hareket etmiştir. İlki yasal dernek olmalarından kaynaklı yürütülen faaliyetlerdir. İkinci kanal ise toplumsal analizler ve Kürt gerçekliğine dayalı olarak ortaya koyulan tespitler temelinde belirlenen siyasal faaliyet ve hedeflerdir. İkinci gruptaki amaçlar her zaman resmi belgelerde kayıt altına alınmamıştır. Fakat DDKO’nun siyasal olarak çerçevesini çizen “Kuruluş Deklerasyonu” bu kayıt altına alınmayan amaçlar etrafında ve uzun süren çalışmalar sonucu ortaya konmuştur.²⁶⁹

DDKO’nun deklerasyondaki tezleri ele alınırken 1960 dönemindeki gruplarla ayrışma ve kesişme noktaları ortaya konulacaktır. Kürt hareketinin “Doğuculuktan Kürtçülüğe” geçişi olarak ifade edilen DDKO’nun siyasal söyleminde bu dönüşümün karşılığı gözlenmeye çalışılacaktır. Aynı şekilde 1974 sonrası dönemde ortaya çıkan Kürt örgütlerinin aynı konular hakkındaki tespitleri ile karşılaştırma yapılarak 1960’lardan 1970’lere Kürt hareketinin “Kürtçülükten Ayrılmaklığa” geçiş döneminde siyasal tespitlerin geçirdiği dönüşüm incelenerek DDKO’nun Kürt siyasetinin bu dönüşümünde oynadığı rol gösterilecektir.

²⁶⁹ Ümit Fırat deklerasyonun yazımında Mümtaz Kotan’ın çok büyük rolü olduğunu, diğer kişilerin genelde kontrol ve değerlendirmelerle son şeklinin verilmesine katkı sunduklarını belirtmektedir.

Ancak burada dönemin tüm siyasal aktörlerinin çizgileri tek tek ele alınmayacaktır. 1960 döneminde pek çok DDKO'lunun içinde yer aldığı ve Doğulular Grubu'nu içinde barındıran TİP'in siyasal tespitleri referans alınacaktır. 1974 sonrası dönemde ise DDKO içindeki pek çok kadronun içinde yer aldığı ve DDKO geleneğini sahiplenme yönünde en yoğun çabayı gösteren örgütlenme olması sebebiyle Rizgari örgütünün tezleri karşılaştırma maksadıyla ele alınacaktır.²⁷⁰

DDKO'nun "Kuruluş Deklerasyonu" 22 sayfadan oluşuyordu ve 23 alt başlık içeriyordu.

"1) Önsöz 2) Genel Konu 3) Emperyalizm 4) Kapitalist-Emperyalist Ekonomik Sistem 5) Sistemlerin Yandaşlığı 6) Emperyalizmin Hedefleri 7) Ortadoğu 8) Bağdat Paktı ve İslamiyet 9) Büyük Şirketler : ARAMCO 10) Nasıl bir Örgütlenme ve Nasıl Bir Strateji? 11) Bu İşler Nasıl Yürütülecek? 12) Günümüzde Durum 13) İlericilik ve Gericilik 14) Irkçılık 15) Sunni ve Alevi Sorunu 16) Aydın Olma 17) Kürt Aydınları 18) Kürt Halkı 19) Bölgeler Arasındaki Dengesizlik ve Farklılıklar 20) Görevlerimiz 21) Gençlerin Toplumdaki Yeri 22) Örgütlenme Sorunu 23) Çözüm Yolu"²⁷¹

Yukarıda verilen 23 maddenin tümü için detaylı karşılaştırma yapılmayacaktır. Kürt hareketi ile daha doğrudan ilişkili olan 13-14-15-16-17-18-19-22 nolu maddeler detaylı olarak karşılaştırılırken, diğer maddelere kısaca değerlendirilecektir.

Deklerasyonun "Önsöz" kısmında DDKO'yu sosyalist siyaset yelpazesi içinde ayırt eden üç ana tespit vardır.²⁷²

²⁷⁰ R. Kısacık, 2010a., s. 61

²⁷¹ İ. Güçlü, 2010, s. 257

²⁷² "Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası", 1975, s. 607 – 630

- Bir takım meselelere Kürt aydınların görüş açısından açıklık getirmek
- Türkiye devrimci hareketine etnik grupların, özellikle Kürtlerin, kaderleri açısından ışık tutmak
- Dönemin en yaygın sloganı olan “bağımsızlık”ın kör bir milliyetçiliğe bulanmış olduğu, zira Türkiye’de hala kendi ana dilini konuşamayan Kürt halkının var olduğu gerçeğini ortaya koymak.

Belirtilen ilk nokta, Kürt asıllı aydınların Kürt kimliği ile siyaset yapmalarındır. TİP içindeki “Doğulular Grubu” ile nüveleri atılmış bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

“Etnik gruplar açısında Türkiye devrimci hareketine bakmak” ise ilk olarak DDKO tarafından yapılmaya çalışılmıştır.

Son nokta ise, DDKO’nun Türkiye sosyalist hareketi içinden ayrışma sebepleri arasında sayılan, MDD çizgisine kayışa karşı Kürtlerin siyasal reaksiyonu olarak değerlendirilebilir.

2 Nolu “Genel Konu” kısmında yapılan tespit, “çağımızın büyük savaşının ezen uluslarla ezilen uluslar arasında” olduğu şeklindedir. DDKO analizlerinde “bir yanda işçiler, köylüler, toplumcu aydınlar, devrimciler (tüm dünyanın mazlum halkarı)” vardır, diğer yanda ise “silahlı, tuzaklı kanlı emperyalizm ve onun işbirlikçileri (uşakları)” yer almaktadır. Dünya çapında mazlum halkların mücadelelerinin yükselişine vurgu yapılmaktadır. Benzer nitelikteki genel dünya tespitleri deklasyonun 3, 4, 5, 6 nolu

bölümlerinde yapılmaktadır.²⁷³ Esasen DDKO ve TİP genel emperyalizm tespitleri konusunda paralel iken Türkiye özeline, özellikle de Kürt bölgesine yansımaları açısından ayrılmaktadırlar

DDKO'nun I. dönem çalışma raporunda²⁷⁴, emperyalizmin geri bırakılmış ülkelerin bağımsızlık mücadelesini boğmayı amaçladığı ifade edilmektedir. Emperyalist ülkelerin daralan iç pazarları yerine yeni pazarlara ve yeni hammadde kaynaklarına ihtiyaç duyduğu tespit edilmektedir. Bu nedenle mazlum halkların “yeni-sömürgeciliğin” egemenliği altında tutulduklarını DDKO TİP ile paralel şekilde savunmaktadırlar. DDKO'nun emperyalizmin işbirlikçisi tabakalar ve bunların fonksiyonları hakkındaki tespitleri de TİP ile paraleldir. DDKO'ya göre neo-emperyalizm yoksul ülkeleri ülke içindeki bazı işbirlikçi sınıf ve tabakalar ile birlikte sömürmektedir. Bu sınıflar halkın bilinçlenmesini engellemek için dini ve milli duyguları istismar ederek halkı kendi kurtuluşunu sağlayacak millici ve halkçı güçlere ters düşürmeye çalışmaktadırlar. NATO-SEATO-CENTO gibi paktların emperyalist nitelikleri vurgulanmakta ve NATO'nun “esnek misilleme” politikasının Doğu Anadolu'yu doğrudan hedef haline getirdiği ifade edilmektedir.²⁷⁵

DDKO'nun 7, 8 ve 9 nolu deklarasyon maddeleri ise Ortadoğu Bölgesi üzerine tespitleri içermektedir. Dünyanın diğer bölgelerinde gerileyen emperyalizmin Ortadoğu'ya özellikle önem vermeye başladığı ve bölgenin keskin bir çatışma noktası haline geldiği ifade edilmektedir.

²⁷³ Kurucular ile yapılan görüşmelerde İbrahim Güçlü ve Ali Buran Deklarasyon'da genel tespitlerin üzerinde derinlemesine incelemeler ile yapılmadığını, dönemin genel görüşlerini yansıttığını belirtmişlerdir.

²⁷⁴ “**Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası**”, 1975, s. 589

²⁷⁵ A.g.e., s. 518

Bölgedeki işbirlikçi iktidarların kendilerini dini ve milli söylemler ile meşrulaştırmaya çalıştıkları tespiti TİP söylemi ile paralellik göstermektedir. DDKO Ortadoğu analizlerinde Bağdat Paktı'na özel vurgu yapmaktadır. Irak, Türkiye, İran, Pakistan ve İngiltere'den oluşan paktın bir nevi bölgesel NATO olduğu ve Irak'ın ayrılmasından sonra CENTO adıyla yeniden örgütlenmeye çalışıldığı belirtilmektedir. Fakat CENTO'nun da başarılı olmaması ile Ortadoğu Bölgesi'ndeki her türlü anti-sosyalist ve anti-Kürt hareketin liderliğini Suudi Krallığı'nın yaptığını savunmaktadırlar. Bu noktaya kadar yapılan tespitlerde DDKO'nun görüşleri TİP ile paralellik göstermektedir. Lakin Ortadoğu'ya dair tespitler arasında Irak'taki Kürt hareketi ve Barzani konusundaki tespitler açısından ayrılmaktadır. TİP, Barzani hareketinin “sınıfsal temelden uzak ve aşiretçi yapısı” nedeniyle siyaseten Irak Kürt mücadelesine ilgisiz kalmıştır. DDKO açısından bir anlamda siyasal ilham kaynağı ve ulusal bilinç açısından motivasyon aracı olan Barzani hareketi, TİP'e göre “burjuva milliyetçiliği”dir. FKF-DEV-GENÇ içindeki MDD çizgisi ise neredeyse düşmanca bir tavır içindedir. Genel olarak söylenecek olursa, genel geçer politik söylemler konusunda çok fazla ortak noktalar bulunabilirken, konu Türkiye içine ve Kürtlere dair konulara geldiğinde ayrım derinleşmektedir.

Deklerasyonun 10. ve 11. bölümlerinde DDKO örgütlenme stratejilerini ele almaktadırlar. Örgütlenme konusunda DDKO temel vurguyu “halkın bilinçlenmesi ve örgütlenmesi” üzerine yapmaktadırlar. Bu açıdan TİP'in iktidarı ve sosyalizmi halkın kendisinin inşa edeceği yaklaşımı ile yakın durmaktadırlar. Bu duruşları MDD çizgisinde beliren

cuntacı eğilimlere karşı mesafeli olmalarıyla da uyum içindedir. DDKO ezen sınıflara ve emperyalistlere karşı farklı etnik grupların ortaklaşa mücadele edebilmesi için “halkların eşitliği ilkesinin tavizsiz savunulması” gerektiğini vurgulamaktadırlar. Aslında bu görüş V.I.Lenin’e atıfla sosyalist siyaset açısından genel kabul gören bir ifade olsa da, TİP’in anti-emperyalist mücadele söylemi içinde vurgulanan bir görüş değildir. DDKO ise bu noktayı mücadelenin örgütlenmesinin kritik bir gerekliliği olarak vurgulamaktadır.

12. Bölüm’de “Günümüzde Durum” başlığı altında DDKO Türkiye analizleri yapmaktadır. Tarihsel olarak Osmanlı İmparatorluğu’nun niteliği, Kurtuluş Savaşı’na öncülük eden, asker, bürokrat, tüccar ve esnaf gibi sınıf ve tabakaların niteliği incelenmektedir. Çok partili hayata geçiş ve DP iktidarı hakkında yapılan tespitler TİP ile paraleldir. Dönemin Türkiye’si geri kalmış bir tarım ülkesi olarak tespit edilmektedir. Türkiye’nin ekonomik yapısı içinde yabancı ortaklı montaj sanayii burjuvazisi ve gümrükle korunan küçük sanayinin ağırlığı olduğu ifade edilmektedir. Bu tespitler TİP dahil dönemin sosyalist kesimi tarafından genel kabul gören tespitlerdir. DDKO’nun köylülük ve toprak sorunu hakkındaki tespitleri de TİP ile birerbir paralellik göstermektedir. Nüfus içinde topraksız ve az topraklı köylü nüfusunun ağırlığı ve toprak ağalığı kurumunun bu sorunu çözmeyi zorlaştırdığı vurgulanmaktadır. Toprak ağaları montaj sanayisi ile beraber emperyalizmin yerli işbirlikçisi sınıflar olarak tespit edilmektedir.

TİP Doğulular Grubu'na benzer şekilde toprak reformunu bu güçlerin engellediği ifade edilmektedir.²⁷⁶

DDKO Türkiye toplumunu sınıfsal olarak TİP ile benzer şekilde tanımlamaktadır. İşbirlikçi sınıflar, “büyük toprak sahipleri, büyük sermayedarlar (komprador) ve büyük bürokratlar” olarak tarif edilmektedir. DDKO bürokrasi için, “gerçek bir demokrasi istemedikleri, halktan uzak oldukları, tepeden inmece bir tavır içinde oldukları ve milliyetler konusunda şöven oldukları” tespitini yapmaktadırlar. Bürokrasi hakkındaki bu tespitlerde, özellikle *Yön-Devrim Dergisi* ve MDD çizgisi ile ayrışma vardır. Bu çizgiler kendi siyasal geçmişlerini Osmanlı'dan beri gelen bir aydın hareketinin devamı olarak görmektedirler. DDKO'nun bürokrasi hakkındaki görüşleri İdris Küçükömer'in görüşleri ile daha yakın durmaktadır. Bürokrasinin gerici ve sömürücü niteliklerine ve halktan kopuk olma niteliklerine daha fazla vurgu yapılmaktadır. Bürokrasinin şöven niteliğine yapılan vurgu ise o dönem sadece DDKO'ya özgü bir vurgudur. DDKO toplumdaki emekçi sınıfları “işçiler, topraksız ve az topraklı köylüler, dar gelirli memurlar, esnaflar, zanaatkarlar ve küçük burjuvazinin bir kesimi vs.” olarak tarif etmektedir. 1960'larda sosyalist siyasette toplumdaki temel çelişkinin tespiti konusu siyasetler arasında önemli bir ayırım noktasıydı. DDKO temel çelişkinin tespiti noktasında TİP ile paraleldir.

“Tüm emekçi sınıf ve tabakalarla, Amerikan emperyalizmi ve onun yerli işbirlikçileri arasındaki çelişi diğer çelişilerin belirlenmesi ve ülkenin temel çelişisinin ortaya çıkarılması konusunda çok önemli bir yer almıştır.”²⁷⁷

²⁷⁶ Tarık Ziya Ekinci'nin 1963 senesindeki seçim konuşması ve meclisteki konuşmalarında özellikle üzerinde durduğu bir konudur.

²⁷⁷ “**Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası**”, 1975, s. 617

DDKO'nun Türkiye tespitleri açısından Kürt illeri ile ilgili konularda TİP ve 1974 sonrası Kürt siyasetinden ayrılan yaklaşımları vardır. Ne TİP gibi Doğu'nun geri kalmışlığı üzerinden "Doğuculuk" yapılmaktadır ne de 1974 sonrası, Rizgari (Ala Rizgari) örneğinde olduğu, gibi sömürge tespitleri ve bağımsız Kürdistan hedefi ortaya konmaktadır. DDKO tezleri bir anlamda "bölgesel geri kalmışlık" tezinden "sömürge Kürdistan" tezine geçişi sağlayan siyasal bir köprüdür.

Deklerasyonun 13, 14 ve 15. bölümleri İlericilik-Gericilik, Irkçılık ve Alevi-Sünni konularına ayrılmıştır. Deklerasyondaki bu maddeler DDKO'nun dönemin genel sosyalist siyaseti ve TİP ile farklı tespitler yaptıkları başlıklardır. Türkiye tarihinde "ilericilik ve Gericilik" tartışmalarında, DDKO'nun tespitleri döneminde özellikle ses getirmiş olan İdris Küçükömer'in tespitlerine benzerlik göstermektedir. Türkiye sosyalist hareketinin ve TİP'in yaklaşımından farklıdır.²⁷⁸ DDKO sosyalist hareket tarafından ilerici akımlar olarak değerlendirilen Osmanlı ve cumhuriyetin "batılılaşmacı" güçlerinin "halkı dışarıda bırakan ve bürokratik bir kalıplaşma ile siyasal iktidarı ellerinde" tutukları tespitini yapmaktadır. Fakat bürokrasinin "batılılaşma" algısının Avrupa'nın ekonomik alt yapısı ve tarihsel gelişimi anlamadan, sadece üst yapı kurumlarını Türkiye uygulamak şeklinde olmasını TİP ile benzer noktadan eleştirmektedir. DDKO'ya göre, "Türkiye'deki ilerici akım ve aydınlar Batı kapitalizminin

²⁷⁸ Ümit Fırat, DDKO'ların ilericilik-gericilik tartışmalarında durdukları yerin en önemli sebebinin Kürt hareketinin sosyolojisi ile açıklamaktadır. Örneğin DDKO hareketine yakın duran ağa çocukları, Kürt eşrafı, kimi Kürt melle ve dindarları (İdris Küçükömer'in Doğucu-İslamcı kitleler olarak tarif ettiği unsurlar) vardı. Ancak bu kesimlerin Türk nüfus içindeki karşılıkları olan unsurların sınıfsal olarak veya dönemin siyasal ortamı içinde sosyalist çizgideki bir hareket ile yakın durmaları mümkün değildi.

ve emperyalizmin gönüllü misyonerleri durumuna düşmüşlerdir.”²⁷⁹ DDKO Batılı emperyalist ülkelerin Osmanlı döneminden kalan Hristiyan azınlıklar ve Osmanlı döneminden kalma varlıklılar ile işbirliği yaparak sömürü ağlarını kurduklarını belirtmektedir. DDKO’nun analizinde özellikle “ilerici aydınların halktan kopuk olmaları” ve “Hristiyan azınlıkların emperyalistlerin doğal müttefiki olmalarına” vurgu yapılmaktadır.²⁸⁰

Gerici akımları ise, Müslüman kültüründeki etnik gruplara ve onların yan örgütlerine dayanan, tarikatlar, Arap ve Acem kültürü ekseninde hareket eden güçler olarak tanımlanmaktadır. Bu yönüyle gerici güçlerin halktan kopuk olmadıkları ancak çağın gerisinde kalmış değerler ve üst yapı kurumları nedeniyle ekonomik geri kalmanın ve emperyalizmin ağına düşmenin koşullarını yarattıkları iddia edilmektedir. Gerici güçlerin de emperyalizmle üst yapı kurumlarında çelişki içinde olmalarının ekonomik çıkar temelinde emperyalistler ile işbirliği içinde olmalarına engel olmadığı belirtilmektedir. DDKO ilerencilik-gericilik tartışmalarının Anadolu halklarını gereksiz şekilde böldüğünü, çünkü bu tartışmaların aslında dine dayalı bürokrasi ile çağdaş laik bürokrasinin devlet yönetimini ele geçirme mücadelesi olduğu görüşünü savunmaktadır.

DDKO’nun ırkçılık analizlerinde iki temel tespit vardır. İlki, Türkiye gibi ırk olarak çok heterojen bir coğrafyada ırka dayalı bir milliyetçiliğin temelini olmadığıdır. İkinci nokta ise, ırkçı tezlerin halkların ve insanların eşitliğine karşı, bir grup insanın diğer bir grup insanı sömürmesini meşrulaştırdığıdır. Türkiye’de ve dünyada ırkçı ideolojinin varlığını,

²⁷⁹ Bu tespit İdris Küçükömer’in tespiti ile paraleldir.

²⁸⁰ “**Devrimci Doğu Kültür Ocakları**”, 1975, s. 617 - 618

sermaye sınıfının çıkarlarını savunmak adına halka saldırarak sermaye sahiplerinden destek bulmasına bağlamaktadır.

“Hiçbir olumlu başlangıç, halkın yararına yönelmiş hiçbir eylem yoktur ki, ırkçuların saldırısına uğramasın.”²⁸¹

Ayrıca Türkiye’de ırkçılığın gelişiminin Türkçülük ideolojisinden temellenerek ortaya çıktığını savunmaktadır. 1960’larda ırkçılık sosyalist hareketin gündeminde yer almamaktadır. DDKO’nun bu konu hakkında ayrı bir başlık altında durmalarının nedeni, *Ötüken* ve *Milli Yol* gibi dergilerde çıkan Kürtlere karşı nefret söylemi içeren yayınlarıdır. Ayrıca bölgeye giden kimi devlet ve hükümet görevlilerinin bölge halkını aşağılayan ifadeleri Kürtlerde ve Kürt aydınlarda önemli rahatsızlık yaratmıştır. Bu tür ırkçı söylemler 1967 yılındaki I. Dalga Doğu Mitingleri’nin tetikleyici faktörleri arasında değerlendirilmektedir.

Alevi-Sünni meselesi olarak ele alınan bölüm görece kısa geçilmiştir. Temel vurgu egemen sınıfların Alevi ve Sünni meselesini halkı birbirine kırdırmak için kullandığıdır. Buna karşın TİP (M. Ali Aybar dönemi) Alevilerin inanç farkları nedeniyle gördükleri baskıya vurgu yapmaktadır.²⁸² DDKO analizinde ise Alevi-Sünni meselesi egemen sınıfların ayrıştırma aracı olarak değerlendirilmektedir. Kürtler açısından bakıldığında, devlet Osmanlı döneminden başlayarak Alevi Kürtler ile Şafi Kürtler arasındaki inanç farklarını kullanarak Kürtleri birbirine kırdırmıştır. Cumhuriyet dönemindeki isyanlarda ise Alevi ve Sünni Kürtler birbirlerinin

²⁸¹ “**Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası**”, 1975, s. 618

²⁸² 1963 senesinde G. Antep’de yapılan toplantıda Kürtlerin anayasal haklarını kullanmalarının engellendiğini ifade etmiştir. M. Ali Aybar aynı konuşmasında Alevi yurttaşların inançları nedeniyle uğradıkları hak ihlallerine de değinmiştir.

isyanlarına ilgisiz kalmışlardır. DDKO'nun Alevi-Sünni meselesi konusundaki tespitlerinde bu durumun izleri vardır.

Deklerasyonun 16. ve 17. bölümlerinde “aydınlar” ve “Kürt aydınları” ele alınmaktadır. Türkiye’de aydınların bürokrasinin ideolojik hegemonyasının da etkisi ile kendilerini halkın kurtarıcısı olarak görme eğiliminde oldukları ifade edilmektedir. DDKO’ya göre aydınlar arasında halkın bilgisiz ve cahil olduğu kanaati hakimdir. DDKO halkın kendini kurtarması yerine, halkın kurtarılması şeklinde ifade olunan elitist eğilimleri doğru bulmamaktadır. “Türkiye halkları, özellikle Kürt halkı, tepeden inmece, kadrocu tutum ve davranışlara karşı uyanık olmalıdır.”²⁸³ DDKO'nun aydınlar hakkındaki tespitlerinde isim verilmeden eleştirilen *Yön-Devrim Dergisi* ve MDD çizgisidir. “Sömürü düzenine emekçi halk kitlelerinin iktidara gelerek son verecekleri ve aydın kadroları ile karşılıklı bir alışveriş içinde bilinçlendirme ve örgütlenme konusunda halk kitlelerine yardımcı...” olması görüşü TİP’in tezleri ile paralellik arz etmektedir. TİP’ten farklı olarak halkın iktidarı seçim yoluyla alacağına dair özel bir vurgu yoktur.

DDKO'nun halk tanımı, sınıfsal tabakalar üzerinden değil, daha genel bir halk söylemi üzerinden yapılmıştır. TİP’in tanımında olan sınıfsal gruplamalar DDKO’da yoktur.

“Halk denilince kendisine her şeyin vadedilip hiçbir şey verilmemiş olan, herkesin aldattığı ve ihanet ettiği, vatanın daha mağrur daha onurlu olmasını isteyen, nesil nesil üstüne haksızlıkla ihaneti tanıyıp, nihayet adaleti bilmek isteyen o baskıya gelmez büyük kitle (anlaşılmaktadır).”²⁸⁴

²⁸³ **Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası**, 1975, s. 620

²⁸⁴ A.g.e., s. 620

Kürt aydınları konusu, Türkiye sosyalist hareketinde tartışılan bir gündem olmamıştır. TİP içinde Kürt kökenli aydınlar “Doğulular Grubu” olarak var olsalar bile, TİP’in de Kürt aydınlarına özel bir yönelimi veya değerlendirmesi yoktur.

DDKO Kürt aydınları konusunu tartışmaya, aydın olmanın esas yolu olarak eğitim sistemi ve içinde yetişilen ortamın Kürt gençleri açısından ne kadar dezavantajlı olduğu noktasından başlamaktadır. Kürt gençlerinin eğitim sistemine eşitsiz olarak girdikleri, ilk öğretimin ancak Türkçe öğrenmek ile geçtiği ifade edilmektedir. Genelde daha az yetkin öğretmenler tarafından eğitildikleri ve bu nedenle Batılı gençlerle aynı sınava girdiklerinde yüksek öğrenim şanslarının çok daha az olduğu görüşü dile getirilmektedir. Kürt aydınları ve gençlerinin yetiştikleri toplumun yaşadığı geriliği ve baskıyı görmeleri nedeniyle, eğitim sisteminin yarattığı milliyetçi ve şöven şartlanmalardan daha az etkilendikleri ifade edilmektedir. Türkiye’de devrimci ve halkçı hareketin halklar arası dayanışmayı daha da artıran bir yönde gelişmesi için, “Kürt asıllı halk kitlelerinin ve aydınların devrimci harekete ağırlıklarını koymaları zorunludur” denilmektedir.²⁸⁵ DDKO Türkiye’de gelişen bir devrimci hareketin varlığını tespit etmekte, ancak bu hareketin bazı milliyetçi ve şöven şartlanmaların etkisinde kalabildiğini belirtmektedir. Kürt aydınlarının hareket içindeki ağırlığının artmasının bu etkileri azaltacağı söylenmektedir.

²⁸⁵ A.g.e., s. 622

1974 sonrasında Kürt aydınlarının görevleri üzerine yapılan analizlerde (Rızgari örneğinde) Türkiye devrimci hareketinin içindeki şöven eğilimlerin azaltılmasından ziyade Kürtlerin kendi aydınlarını yetiştirmesine dönük vurgu vardır.

Kürt halkı kısmında, DDKO daha çok dönemin egemen söylemi olan “Türk vatanında Kürt yoktur” tezine karşı Kürtlerin varlığını ortaya koymaya çalışmaktadır. Temel olarak dayanak noktaları, M. Kemal’in ilk dönem meclis konuşmalarında ve Lozan Anlaşması metinlerinde Kürtlere dair ifadelerdir. İlk mecliste yapılan konuşmalarda Türkiye’nin sadece Türk değil, Kürt, Türk, Çerkez gibi farklı müslüman toplumların devleti olduğu ifadeleri, DDKO tarafından görüşlerini desteklemek için kullanılmaktadır. Lozan Anlaşması ile her etnik grubun kendi lisanını serbestçe kullanabileceğinin ifade edilmesine rağmen nüfusun %13’ünü oluşturan Kürtlerin her türlü dil ve kültürel öğlerinin yasak olduğu belirtilmektedir.

DDKO Kürt halkı ile ilgili üç temel tez ortaya koymaktadırlar.²⁸⁶

- Türkiye’de Kürt Halkı vardır.
- Kürt halkının varlığı etnik bir özellik taşımakla beraber sınıfsal ilişki ile bütünleşmiştir.
- Bu varlıktır ki, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nin kasıtlı olarak geri bırakılmasına sebep olmuştur. (Yönetim Politikası)

²⁸⁶ A.g.e., s. 625

DDKO'nun içinde farklı siyasal görüşlerde insanların olmasının doğal sonucu olarak Kürtlerin hakları konusunda üç farklı çizgiden bahsedilebilir. İbrahim Güçlü bu çizgileri şu şekilde sıralamaktadır:

“DDKO içinde Kürt Milletinin haklarını kazanmasına ilişkin üç temel görüş vardı.

Bu görüşlerden birisi, Kürt milletinin haklarının devletleşme ile sağlanacağını savunuyordu. İkinci görüş, Kürt Milletinin haklarının federalleşme ile kazanılacağını ve sağlanacağını savunuyordu. Üçüncü görüş, Kürtlerin TC'nin parametreleri içinde dil ve kültür haklarını kazanmasıydı. DDKO bu üç görüşten herhangi birini resmi görüş olarak benimsememişti. Fakat DDKO üye ve taraftarlarının ezici çoğunluğu, Kürtlerin devletleşmesinden yanaydılar ve federalleşmeyi de dışlamıyorlardı. TC Devletinin parametreleri içinde kültürel ve dil haklarını kazanmasını kesinlikle yetersiz, eşitlikçi bir çözüm olarak görmüyorlardı. Üçüncü görüş TİP'li Kürtler tarafından savunuluyordu.”²⁸⁷

DDKO Deklerasyonu'nda Türkiye'de Kürtlerin asimilasyona tabi tutulduğu ifade edilmektedir. Buna karşı, “aydınlar ve bütün devrimciler, halkaların birbirine düşürülmesine karşı olanca güçleri ile durmalıdırlar” görüşü savunulmaktadır.²⁸⁸ DDKO Kürt halkını “Türkiye'nin bütünlüğü içinde” tanımlamaktadır. Ayrı bir devlet ya da yönetim biçimi talebi yoktur.²⁸⁹ 1961 Anayasası Madde 12'de belirtilen “Herkes dil, ırk, cinsiyet,

²⁸⁷ İ. Güçlü, 2005, s. 133

²⁸⁸ **Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası**, 1975, s. 625

²⁸⁹ DDKO kurucularından İbrahim Güçlü ile yapılan görüşmede kendisi DDKO'ların resmi belgelerine bağımsız Kürdistan talebinin yazılmadığını ancak bu görüşün üyeler arasında kabul gördüğünü ifade etmektedir. Fakat resmi belgelerde ifade edilememesi, yasal

siyasi düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep gibi ayrımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir..” ifadesi DDKO tarafından Kürt dilinin anayasa tarafından serbest bırakıldığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu açıdan TİP ile aynı yaklaşımı göstermektedir. DDKO Kürtlerin (1960’larda yaklaşık 4,5 milyon) Kürtçe dilini konuştuklarını ve kendilerine özgü bir kültür ile müşterek bir pazar ekonomisi içinde kendi bölgelerinde yaşadıklarını belirtmektedir. Asimilasyon ve jenosid politikalarının meseleyi çözemeyeceği ve ancak halkların eşitliği temelinde çözülebileceği tespitini TİP’in yaptığına benzer şekilde yapmaktadır

1974 sonrasının Kürt hareketi açısından ise, Kürt halkının varlığı konusu artık tartışma konusu değildir. Kürtlerin haklarının anayasadan geldiği tezi yerine ulusların kendi kaderini tayin hakkı prensibine ve bu anlamda bağımsız Kürdistan talebine geçilmiştir.

“Bölgeler Arası Dengesizlik ve Farklılıklar” başlığı altında Kürt illeri ile Türkiye arasındaki gelir dağılımı adaletsizliğine vurgu yapılmaktadır.

“Fakat geri bırakılmış bölge yalnız Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri değildir. İç Anadolu, Trakya, Karadeniz Bölgeleri de geri bırakılmıştır. Ama en çok, en feci Doğu geri bırakılmıştır.”²⁹⁰

Doğu’da toprak ağalığı sisteminin ekonomik olarak kapitalistleşmesine rağmen üst yapısal olarak devam ettiği ve topraksız köylülerin ağalar tarafından sömürdükleri belirtilmektedir. Toprak ağalarının kasabalarda tüccar ve petrol bayisi olarak ekonomik yapıya

gerekçeler kadar, Kürt hareketinin genel gelişmişlik düzeyinin bağımsız Kürdistan fikrini savunacak nispette gelişmemesi ile de ilişkili görünmektedir.

²⁹⁰ “Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası”, 1975, s. 626

entegre olmaları ile – elbette kendi Kürt kimliklerini bir kenara bırakmak koşulu ile – daha fazla gelişmelerine izin verilmekte olduğu ifade edilmektedir. DDKO Kürt vatandaşların, toprak ağasının sömürüsü, Kürtçe konuşmaktan kaynaklı devlet görevlilerinin aşağılamaları, jandarma ve eşkiya korkusu altında en ilkel koşullarda yaşamaya mahkum edildiklerini belirtmektedir. Toprak ağalarının bilinçli olarak cumhuriyet döneminde tasfiye edilmemeleri bölge halkının ağalık sistemi sayesinde daha kolay kontrol altında tutulabilmesi ile açıklanmaktadır. Bölge halkının kasıtlı olarak bilinçsiz bırakılarak egemen güçler ve toprak ağaları tarafından sömürüldükleri iddia edilmektedir. DDKO'nun yukarıdaki tespitleri ile TİP'in tespitleri önemli orandan benzeşmektedir. TİP bölgedeki sorunların çözümünün toprak ağalığının ortadan kaldırılmasıyla doğrudan ilintili olduğunu savunmaktadır. Fakat toprak ağalığının bilinçli olarak ve bölgenin etnik yapısı nedeniyle tasfiye edilmediği konusunda TİP ve DDKO'nun görüşleri ayrılmaktadır. MDD çizgisinde ağalık ve şeyhlik kurumlarının gerici nitelikleri konusunda DDKO ile paralel tespitler yapmaktadır. Ancak ağalık kurumunun neden tasfiye edilmediği ve bölgenin etnik yapısının bununla ilişkisi konusunda DDKO'dan ayrılmaktadır. MDD çizgisinin bölgedeki sorunu ağalık ve dinsel kurumların varlığı ile sınırlı gördüğünün en somut ifadesi Barzani hareketine karşı tavrıdır. Hareketin içindeki aşiret etkisi ve dinsel öğeler nedeniyle Türkiye sosyalist hareketinin MDD'ci kesimi Irak'taki Kürtlerin hareketine karşı duruş sergilemiştir. Özetle Kürt bölgesinin geri kalmış olduğu ve ağalık kurumunun bölge halkının sömürülmesindeki payı konusunda DDKO, TİP ve genel olarak sosyalist

hareket paralel düşünürken, geri kalmanın sebepleri konusunda DDKO sosyalist hareketten ayrılmaktadır.

1974 sonrasında ise Kürt hareketi Kürt bölgesinin geri kalmış olduğu tespiti koruyacaktır. Ancak bunun nedenini ağalık düzeni veya aşiret yapısı ile değil “ Kürdistan’ın sömürge olduğu” tezi ile açıklayacaktır.

Deklerasyonun 20. ve 21. bölümlerinde DDKO’nun “Görevlerimiz” ve “Gençliğin Toplumdaki Yeri” hakkındaki tespitleri aktarılmaktadır. DDKO’lu gençler “geri bırakılmış ve hergün biraz daha yoksullaşan bir bölgenin, horlanan ve sürekli olarak baskı altında tutulan bir halkın çocuklarıyız” şeklinde kendilerini tarif etmektedirler.²⁹¹ “Kurtuluşumuz toplumun kurtuluşundadır.” ifadesi ile hareketlerinin toplumcu karakterini ortaya koymaktadırlar.

“Halkın sömürüden kurtulması, bölgeler arası farkların ırk, dil, din konularındaki baskının kaldırılması için yürütülen ve yürütülecek olan mücadele, emperyalizme ve onun yerli işbirlikçilerine karşı herhangi bir öncelik sırası tanımaksızın yapılacaktır.”²⁹²

Emperyalizme karşı mücadeleyi vurgularken yerli ve yabancı olan arasında ayırım yapmama vurgusu, TİP çizgisine yakın olmakla birlikte, 1960 sonlarında “bağımsızlık” söylemiyle gençlik hareketinin (özelde MDD çizgisinin) yer yer kör milliyetçiliğe kaydığı tespiti nedeniyle MDD çizgisi ile olan ayrımı özellikle vurgulamak içindir.

DDKO sol ve devrimci gruplarla ortak hareket etme konusunda ellerinden geldiğince çaba göstermeyi kendilerine görev olarak almıştır. Ortak eylem stratejileri, “bizimle aynı stratejiyi benimseyen Türkiye’deki

²⁹¹ A.g.e., s. 628

²⁹² A.g.e., s. 628

bütün kuruluşlar ile tam bir dayanışma ve işbirliği içinde çalışmalıyız” olmuştur.²⁹³ DDKO gençlik hareketine MDD çizgisi hakim olduktan sonra eylem çizgisi açısından Türkiye gençlik hareketinden ayrılmıştır. “Halkı tedirgin edecek eylemlere girilmemelidir” ve “dinamik üniversite gençliğinin tepeden inmece ve kadrocu, emekçi sınıflardan uzak görüş sahiplerinin aracı olmaması, anarşist akımlara kapılmaması için çalışmalıyız” denilerek izledikleri eylem çizgisinin farkını ortaya koymaktadırlar.²⁹⁴ Halka belli ideallerin taşınmasında aydın kesiminin önemine işaret edilen DDKO deklerasyonunda, halka bilinç taşımak ve mücadelesinden destek olmak vurgusu yapılmaktadır. Vurgular özellikle kadrocu eğilimlere karşı yapılmaktadır. DDKO’nun özel olarak ve diğer sol gruplardan farklı olarak işaret ettikleri bir diğer noktada “millet ve milliyetçilik konusunda şöven şartlanmaları yıkmaktır.”²⁹⁵

1974 sonrasında Kürt hareketinin mücadele hedefleri arasında emperyalizme karşı mücadele vurgusu geri plana düşerken “Türk sömürgeciliği”ne karşı mücadele ön plana çıkmıştır. Eylem çizgisi olarak da sadece yasal ve demokratik kitle eylemleri değil, gerekliyse yasadışı ve hatta silahlı eylem biçimleri bile savunulmaya başlanmıştır.

DDKO da TİP’in tarifine paralel şekilde, gençliğin kendi başına bir sınıf olmadığını belirtmektedir. Ayrıca gençliğin emperyalizm ile ortak çıkarları olmadığı ve politik halk hareketinin dinamik bir bileşeni olduğu vurgulanmaktadır. Gençlik hareketinin hedeflerinin emekçi sınıfların hareketi tarafından tayin edileceği vurgulanmaktadır. Siyasal olarak DDKO

²⁹³ A.g.e., s. 628

²⁹⁴ A.g.e., s. 628

²⁹⁵ A.g.e., s. 628

gençliğin özgül bir toplumsal grup olduğunu kabul etmektedir, ancak onun siyasal eylemini emekçi sınıfların siyasal eylemine bağlamakta ve bu noktada TIP ile yakın bir konumda durmaktadır.

Deklerasyonun son iki bölümünde “Örgütlenme Sorunu” ve “Çözüm Yolu” tartışılmaktadır. DDKO “halkın devrimci kültürünü geliştirmek ve yaymak amacı” ile hareket ettiklerini tüzüklerinde ifade etmektedir. Örgütlenme şekli olarak, belli bir teorik bilince ulaşmış ve belli bir sürekliliğe sahip bir çekirdek örgütün varlığının gerekli olduğu kabul edilmektedir. Ancak çevresinde olan daha geniş bir taraftar ve sempatizan kesimi oluşturmayı hedeflemektedirler. Çekirdek ve sürekli bir örgüt yaratma fikri o dönem sosyalist hareket açısından kabul gören bir modeldir.

1974 sonrasında Rızgari hareketi özelinde ve genel olarak Kürt örgütlerinde “demokratik merkeziyetçilik” esasına göre örgütlenmiş parti ve örgüt modeli kabul görmüştür. 1974 sonrasındaki siyasal ortamın farklılığı ve silahlı şiddetin siyasetin bir parçası haline gelmesi de, Kürt hareketinin örgütlenme biçiminin demokratik kitle örgütlenmesinden illegal örgütlenmelere evrilmesinde etkili olmuştur.

Ancak DDKO açısından, bu çekirdek kadro için en önemli mesele, eğitim ve toplumsal-siyasal bilinç düzeyine ulaşmaktır. Deklerasyonda birkaç kez vurgulanan nokta “aceleci olmamaktır.” Dönemin “hemen devrim” diyen gençlik hareketleri ile karşılaştırıldığında “aceleci ve sabırsız insanlara kadrolarımız içinde yer olmamalıdır” diyerek DDKO farklı bir çizgide durduğunu ortaya koymuştur.

En son bölümde, DDKO sömürü düzeninin sona ermesi ve “daha ileri üretim biçimine geçiş” için mücadelenin, klişe veya semboller için değil, özgürlük ve kitleler için olması gerektiğini vurgulamaktadır. Mücadelenin öznesi olarak emekçi sınıflar ve karşıt güçler olarak emperyalistler ve yerli işbirlikçileri tarif edilmektedir.

1960’ların sosyalist hareketi ve onun bir parçası olarak Kürt hareketinden 1974 sonrasının Kürt sosyalist hareketine geçişin ilk adımı DDKO’dur. DDKO kendilerinden öncesi ve sonrası ile karşılaştırıldığında üç temel noktada yaşanan dönüşüm net olarak görülecektir.

TİP’in Kürtler hakkındaki üç temel tespiti şu şekildedir.

- Türkiye sınırları içinde Doğu ve Güneydoğu Bölgesi’nde Kürtler yoğun olarak yaşamaktadır.
- Kürt bölgeleri ağalık kurumu ve adaletsiz toprak dağılımı nedeniyle geri kalmıştır. Kürt vatandaşlar anayasal haklarını kullanamamaktadırlar.
- Türkiye’nin demokratik ve sosyal dönüşümü, anayasal hakların kullanımı ve toprak/tarım reformu sorunun çözümünü sağlayacaktır.

DDKO’nun bu üç konudaki tespitlerine bakıldığında paralel ve farklı yerler görülecektir.

- Türkiye’de yaşayan Türk halkından ayrı bir Kürt Halkı vardır. Bu halk belli bir bölgede toplanmıştır ve kendine özgü bir dili, kültürü ve tarihi vardır. Fakat Kürt dili ve kültürü asimile edilmektedir.

- Kürt illeri etnik yapıları nedeniyle bilinçli şekilde ağalık kurumunun tasfiye edilmemesi ve toprak dağılımının adaletsiz olmasına izin verilerek geri bırakılmıştır.
- Kürt dili ve kültürünün asimilasyonunun durdurulması, bölgenin geri kalmış ekonomik yapısının düzeltilmesi ile Kürtlerin sorunları çözülebilir.

1974 sonrasında ise Kürt hareketinin tespit ve talepleri daha ileri noktalara ulaşarak Türkiye sosyalist hareketinden daha uzak noktalara düşmüştür. Rızgari rneği üzerinden Kürt meselesi aşağıdaki Şekilde zetlenmektedir.

- Türkiye sınırları içinde yaşayan bir Kürt ulusu vardır. Kürt Ulusu asimilasyona tabi tutulmaktadır. Anayasal olarak hiçbir hakka sahip değildir.
- Kürt illeri Türk Devleti'nin sömürgesidir. Kürt ülkesinin doğal kaynakları ve insan gücü sömürgeci Türk devleti ve yerli işbirlikçileri olan toprak ağaları tarafından sömürülmektedir.
- Kürt ulusunun kurtuluşu sömürgeciliğin tasfiyesi ile başlayarak, bağımsız ve sosyalist bir Kürdistan'ın kuruluşu ile gerçekleŐecektir.

Kürt hareketinin 1965-1975 arasındaki 10 sene zarfında geçirdiği siyasal dönüşüm gerçekten çok hızlıdır. DDKO bu dönüşümde bağımsız Kürt örgütlenmesinin ve siyasetinin yolunu açmıştır. Türkiye'nin siyasal olarak en hareketli bu dönemi Kürtler açısından nitel siyasal dönüşümlerin

yaşandığı bir süreç olmuştur. Kürt ulusal talepleri 1974 sonrası dönemde daha aşağı bir çizgiye düşmeden kendi bağımsız gelişmesini sürdürmüştür.

C. Değerlendirme ve Sonuç

1969 Mayıs'ında Ankara ve İstanbul'daki yüksek öğrenim Kürt gençliği tarafından kurulan DDKO Kürt siyasal tarihindeki önemli bir kilometre taşıdır. Kürt siyaseti artık Türkiye sosyalist hareketinden bağımsızlaşmış ve kendi örgütlenmelerini ve kendi siyasal çizgisini oluşturma yoluna girmiştir. DDKO'dan sonra Kürt siyaseti bir daha Türkiye sosyalist hareketi ile ortak örgütlenmeyi tartışmamıştır.²⁹⁶ DDKO'nun kuruluşu ile Kürt siyaseti "Doğuculuk" çizgisinden "Kürtçülük" çizgisine geçiş yapmıştır. Siyasal açıdan Kürt illerinin geri kalmış durumu da artık Türkiye'nin ekonomik bir sorunu olarak değil, Türk Devleti'nin Kürdistan'ı sömürge haline getirmesi olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.

DDKO çizgisinden 12 Mart dönemi sonrasında yeni Kürt siyasal örgütlenmeleri doğmuştur. DDKD/KİP, TKSP/Özgürlük Yolu, Rizgari (Komal Yayınevi) ve KAWA örgütleri DDKO geleneğinden gelen unsurlarca kurulmuşlardır. Fakat 12 Eylül 1980'e doğru gidilen süreçte silahlı şiddet yoğun olarak kullanılmaya başlandığında DDKO kökeninden gelen siyasal yapılar bu dönemi ve arkasından gelen 12 Eylül sürecini başarılı şekilde atlatamadılar. Gelişmeler dönemin siyasal gerçekliği olan silahlı şiddeti organize ve kararlı şekilde kullanan ve DDKO geleneğinden gelmeyen PKK hareketinin gelişimi ve Kürt hareketine hakim olması ile sonuçlandı. DDKO kökeninden gelmeyen bir Kürt örgütünün Kürt

²⁹⁶ Kürtlerin bağımsız örgütlenmesi resmi olarak gerçekleşmiştir ancak Türkiye sosyalist hareketi içinde her zaman çok sayıda Kürt olmuştur. İstisnalar olmakla birlikte, Alevi Kürtler Türkiye sosyalist hareketi içinde kaldılar ve esasen Şafi Kürtler bağımsız Kürt örgütlenmelerinin ana kitlesini oluşturdular. Burada söz konusu olan sosyalist örgütlerdir, elbette kişileri Alevi veya Şafi kimlikleri ile hareket etmemektedirler. Ancak sosyolojik olarak Alevi Kürtler daha ziyade Türkiye sosyalist hareketi içinde kalmışlardır.

siyasetinde hakimiyet kurması, 1980 sonrası dönemde DDKO'nun Kürt siyasal tarihi açısından öneminin tam olarak değerlendirilmesine mani teşkil etmiştir. Oysa DDKO'nun Kürt siyasal hareketinde yarattığı nitel kopuş önemlidir. DDKO ilk legal bağımsız Kürt örgütlenmesi olarak Kürt siyasetinin Türkiye sosyalist hareketinden bağımsız varlığının yolunu açmıştır. DDKO'nun açtığı bu yoldan ilerleyen Kürt siyaseti DDKO sonrası dönemde “bağımsız Kürdistan hedefi”ni siyasetinin merkezine almıştır. Bu yönüyle DDKO “Doğuculuktan Kürtçülüğe” geçişin fiili adımı olurken, aynı zamanda “Kürtçülükten Ayrılıkçılığa” geçiş için de basamak olmuştur.

BÖLÜM VII

EKLER

A. Kısaltmalar ve Sözlük

- **ABD** : Amerika Birleşik Devletleri. II. Dünya Savaşı'nı kazanan müttefik ülkelerdendir. 1945 sonrası kapitalist dünyanın lider ülkesidir. Anti-Sovyet bloğun kurucusudur.
- **AEP** : Arnavutluk Emek Partisi. Enver Hoca önderliğinde Arnavutluk'un bağımsızlık ve devrimine öncülük eden partidir. Özellikle SBKP ve ÇKP'nin revizyonizme saptıklarını belirtmesiyle sosyalist hareket içinde etkili olmuştur.
- **AİTİA** : Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi. Amfileri DDKO'ların kuruluş toplantılarına ev sahipliği etmiştir.
- **AÜ SBF** : Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi. 1950'lerde DP karşıtı ve 1960'larda sosyalist gençlik hareketinin merkezi olması sebebiyle önemlidir. Pek çok devlet adamı ve siyasi aktivist bu fakülteden mezundur.
- **AP** : Adalet Partisi. 1960 darbesinden sonra DP'nin ardılı olarak kurulan merkez sağ partidir. 12 Eylül darbesi ile kapatılmıştır. (1961-1981)
- **ASD** : Aydınlık Sosyalist Dergi. FKF içinde MDD çizgisindeki unsurların yayın organıdır. Ayrışmalar başlayınca Doğu Perinçek grubunun elinden Mahir Çayan ve Mihri Belli grubunun eline geçmiştir. Kapak sayfası rengi nedeniyle "Beyaz Aydınlık" olarak adlandırılmıştır.

- **BP** : Birlik Partisi. 1966 senesinde Alevi kökenli siyasetçiler tarafından kurulmuştur. Alevi inancının özgürlüğü için mücadele etmiş ve 12 Eylül darbesi ile kapatılmıştır. (1966 – 1981)
- **BM** : Birleşmiş Milletler. II. Dünya Savaşı sonrası tüm dünyadaki devletlerin üye olduğu uluslararası örgüttür. 30 Milyon’u aşkın nüfusu ile Kürtler hala BM’de temsil edilmemektedirler.
- **CENTO** : Central Treaty Organisation. 1959 senesinde Bağdat Pakrı’ndan Irak çekilmesi ile Ortadoğu’da NATO’ya paralel bir misyon ile Türkiye, İran, Pakistan, Büyük Britanya tarafından kurulmuş olan güvenlik teşkilatıdır. 1979 senesinde dağılmıştır.
- **CHP** : Cumhuriyet Halk Partisi. 9 Eylül 1923 senesinde Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulan Atatürkçü, sosyal demokrat merkez sol partidir. 12 Eylül darbesi ile kapatılmıştır. (1923 – 1981)
- **CKMP** : Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi. 1958 senesinde Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Türkiye Köylü Partisi’nin birleşmesi sonucu kurulan Türkçü ve Turancı aşırı sağ bir siyasal partidir. (1958 -1969)
- **ÇKP** : Çin Komünist Partisi. Mao Zedung önderliğinde Çin Devrimine önderlik eden partidir. II. Dünya Savaşı sonrası sömürge ve bağımlı ülkelerde Mao Zedung Düşüncesi özellikle ABD-SSCB ekseninde bağımsızlık vurgusu sebebiyle popüler olmuştur.
- **DDKD** : Devrimci Demokratik Kültür Dernekleri. Kürt ilericileri örgütlemek amacıyla önce Ankara ve İstanbul sonra tüm Türkiye’de

kurulmuştur. Çatı örgütü olamamış ancak KİP çizgisinin etkisinde 1980 öncesi Kürt hareketindeki en kitlesel yapı haline gelmiştir.

→ **DDKO** : Devrimci Doğu Kültür Ocakları. Mayıs 1969 senesinde Ankara ve İstanbul'da kurulan legal demokratik Kürt örgütlenmeleridir. 1970'den sonra Kürt illerinde kurulmuş ancak 12 Mart ile kapatılmıştır. Sonraki dönem ortaya çıkan pek çok Kürt hareketinin kökeninde Ocaklar vardır.

→ **DHKD** : Devrimci Halk Kültür Dernekleri. TKSP'nin kitle faaliyetleri yürütmek için kurduğu derneklerdir.

→ **DİSK** : Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu. 13 Şubat 1967 tarihinde kurulan 12 Eylül 1980 darbesine kadar en aktif işçi sendikasıdır.

→ **DP** : Demokrat Parti. 1945 senesinde çok partili hayata geçilmesi ile Adnan Menderes ve Celal Bayar tarafından kurulan siyasal partidir. 1950 – 1960 arasında iktidarda kalmıştır. 27 Mayıs 1960 Darbesi ile kapatılmıştır.

→ **DÖB** : Devrimci Öğrenci Birliği. İstanbul'da Deniz Gezmiş ve arkadaşları tarafından kurulan MDD çizgisinde bir gençlik örgütüdür.

→ **FKF** : Fikir Kulüpleri Federasyonu. 16 Aralık 1965 günü Ankara'da kurulmuştur. Başlangıçta TİP çizgisine yakın duran örgüt 1968'den sonra MDD çizgisine geçmiştir. 9-10 Ekim 1969 tarihli kurultay ile adını Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (DEV-GENÇ) olarak değiştirmiştir.

- **GP** : Güven Partisi. 1965 senesinde CHP'den "ortanın solu" politikasını eleştirerek ayrılan bir grup Turhan Feyzioğlu başkanlığında Güven Partisini kurmuştur. Anti-liberal ve anti-sosyalist çizgide milliyetçi demokrat bir merkez sağ partidir.
- **HP** : Hürriyet Partisi. Merkez çizgide liberal bir partidir. DP'den ayrılan kişilerce kurulmuştur. Daha sonra çoğunluğu CHP'ye katılmıştır. (1955 – 1958)
- **IKDP** : Irak Kürdistan Demokrat Partisi. 1946 yılında Melle Mustafa Barzani önderliğinde kurulmuştur. En güçlü dönemini 1960 – 1975 arasında yaşamıştır. Irak Kürtlerinin siyasal mücadelesinin en önemli siyasal aktörüdür.
- **İKDP** : İran Kürdistan Demokrat Partisi. İran'da Mahabad Cumhuriyeti bölgesinde ortaya çıkmıştır. Kasımlo liderliğinde 1980'de en güçlü döneminde 7.500 silahlı savaşçısı vardı.
- **İTC** : İttihat ve Terakki Cemiyeti. Osmanlı İmparatorluğu'nu kurtarmaya dönük siyasal teşebbüsler içinde Balkanlar merkezli gelişen ve Osmanlı'dan Cumhuriyete yoğun şekilde nüfuz eden siyasal geleneğin kurucusu cemiyettir. 1913 senesine kadar daha özgürlükçü iken zamanla diktatöryal ve Türk milliyetçisi bir çizgiye evrilmiştir.
- **KAK** : Komela Azadiya Kurdistan (Kürdistan Özgürlük Cemiyeti). Ankara'da yüksek öğrenim gören Kürt gençleri tarafından kurulmuştur. Bildiri basımı ve dağıtımı gibi faaliyetler yürüten dar bir gruptur.

- **KAWA** : DDKO içinden doğan gruplar içinden Mao Zedung düşüncesinde olan tek gruptur. 1976 yılında kurulmuştur.
- **(Denge) KAWA** : KAWA içindeki Mao Zedung'un Üç Dünya Teorisi tartışmalarında bu tezi savunan gruptur.
- **(Red) KAWA** : KAWA içindeki Mao Zedung'un Üç Dünya Teorisi tartışmalarında bu tezi reddeden gruptur.
- **KAWA – PSSK** : Peşmerge Sore Şoreşa Kürdistan – Kürdistan Devrimci Kızıl Peşmergeleri. Red KAWA içinde 12 Eylül'e doğru giden dönemde geri çekilmek yerine askeri mücaleyi artırmayı öneren çizgidir.
- **KAWA – KPSK** : Komela Partizane Sore Kürdistan – Kürdistan Kızıl Partizanlar Örgütü. Red KAWA içinde 12 Eylül'e doğru giden süreçte savunmada kalmayı ve hazırlık yapmayı öneren çizgidir.
- **KDİP** : Suriye Kürt Demokratik İlerici Partisi. 1965'de kurulan sonrasında kesintisiz mücadele eden bir Kürt partisidir.
- **KİP** : Kürdistan İşçi Partisi. 1977 yılında kurulan Kürt örgütüdür. 1983 yılında adını PPKK olarak değiştirmiştir.
- **KKDP** : Komala Kürt Demokrat Partisi. Gazi Muhammed önderliğinde Mahabad Cumhuriyeti'nin kuruluşuna önderlik eden partidir.
- **KOMALA** : Komalay Shoreshgeri Zahmetkeshari Kürdistan (İran Kürdistanı'nın Devrimci İşçileri Örgütü). 1969'da KDP'den koparak kurulmuş ve 1980'lerde etkisini yitirmiştir.

- **KUK** : Kürdistan Ulusal Kurtuluş Hareketi. T-KDP içinden çıkan ve feodal bağlantıları reddeden Leninist çizgide bir Kürt örgütüdür. Özellikle 1978 – 1980 arası dönemde PKK ile yoğun silahlı çatışmalara girmişlerdir.
- **KYBD** : Kürdistan Yeniden Doğuş Partisi (Komeleyê Jiyanevê Kurdistan) II. Dünya Savaşı sonrası İran Mahabad bölgesinde Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin kuruluşuna öncülük eden partidir. Muhammed Gazi'nin katılımı ile Komala Kürt Demokrat Partisi'ne dönüşmüştür.
- **MBK** : Milli Birlik Komitesi. 27 Mayıs 1960 günü Demokrat Parti hükümetini askeri darbe ile devirerek siyasi iktidarı elen alan sonradan başına Cemal Gürsel'in getirildiği Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup 38 kişilik bir cuntadır.
- **MC Hükümetleri** : Milliyetçi Cephe Hükümetleri. 1975 – 77 arası dönemde AP liderliğinde AP – MHP – MSP (ilk dönem Cumhuriyetçi Güven Partisi'ni de (CGP) içeriyordu) üçlüsünün oluşturduğu sağ birlik hükümetlerine verilen genel isimdir. Esasen sol siyasetin gelişimini önleme ve komünist “tehlikeye” karşı durma hedefiyle bir araya gelmişlerdir.
- **MDD** : Milli Demokratik Devrim. Türkiye'nin yarı-sömürge olduğu ve işçi sınıfının sosyalist devrim yapacak sayısal ve siyasal güçte olmadığı tespitinden hareket eden 1960 dönemi sosyalist hareketinin bazı kesimlerinin savunduğu devrim görüşüdür. Sosyalist devrimden

önce sömürge ilişkilerine son verecek millici güçlerin ortak devrimi Milli Demokratik Devrim olarak adlandırılır.

- **MGK** : Milli Güvenlik Kurulu. 1961 Anayasası ile oluşturulan askerler ve hükümet üyelerinin cumhurbaşkanı başkanlığında toplanarak değerlendirme yaptıkları kuruldur. Askerlerin siyasi kararlara müdahale aracı olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir.
- **MHP** : Milliyetçi Hareket Partisi. CKMP'nin 1969 yılında Alparslan Türkeş liderliğinde MHP'ye dönüşmesiyle ortaya çıkmıştır. Aşırı sağda yer alan milliyetçi bir partidir. 12 Eylül darbesi ile kapatılmıştır. (1969 – 1981)
- **MİT** : Milli İstihbarat Teşkilatı. Türkiye Cumhuriyeti'nin başbakanlığa bağlı istihbarat birimidir. DDKO'ya dönük dinleme ve ajan sokma faaliyetleri yürütmüştür.
- **MP** : Millet Partisi. Osman Bölükbaşı tarafından kurulmuş merkez sağda yer alan milliyetçi bir partidir. (1962 – 1977)
- **MSP**: Milli Selamet Partisi. Süleyman Arif Emre ve Necmettin Erbakan liderliğinde, 11 Ekim 1972 tarihinde 12 Mart döneminde kapatılan Milli Nizam Partisi (MNP) yerine kurulmuş olan dini muhafazakâr partidir. MC Hükümetlerinde yer almıştır.
- **NATO** : North Atlantic Treaty Organisation. SSCB'nin ve sosyalizmin yayılmasını engellemek için ABD önderliğinde oluşturulan, içinde Türkiye'nin de bulunduğu, askeri organizasyondur.

- **PDA** : Proleter Devrimci Aydınlik. ASD'deki kontrolünü yitirince Doğu Perinçek grubu tarafından çıkarılmıştır. Kapak sayfası rengi nedeniyle "Kırmızı Aydınlik" olarak adlandırılmıştır.
- **PKK** : Partiya Karkerên Kürdistan. 1978 senesinde Abdullah Öcalan önderliğinde kurulan ve silahlı mücadele yoluyla bağımsız birleşik Kürdistan'ın kurulmasını savunan örgüttür. DDKO kökeninden gelmemektedir. 1980 sonrasında Kürt siyasetine hakim olan siyasal ve örgütsel yapıdır.
- **SD** : Sosyalist Devrim. Türkiye'de kapitalizm ve işçi sınıfının gelişmişlik düzeyinin doğrudan sosyalizm kurmaya yetecek kadar gelişkin olduğunu tezini savunan siyasal çizginin Türkiye için öngördüğü devrimci dönüşümün adıdır. Özellikle 1965 ve 1980 arası dönemde sol içi tartışma konularından biri olmuştur.
- **SEATO** : Southeast Asia Treaty Organisation. 1954 senesinde ABD, Fransa, Büyük Britanya, Yeni Zelanda, Avustralya, Filipinler, Tayland ve Pakistan tarafından kurulan örgüttür. Güneydoğu Asya'da NATO'ya paralel hedeflerle faaliyet yürütmüştür. Özellikle Vietnam krizi ve savaşı ile etkinliğini yitirmiş ve 1977 senesinde dağılmıştır.
- **SKD** : Sosyalist Kültür Derneği. Doğan Avcıoğlu ve *Yön Dergisi* ekseninde aydınlar arasında sosyalist kültürü yaymak amaçlı 1960'ların ilk yarısında etkin olmuş derneklerdir.

- **SKDP** : Suriye Kürt Demokratik Partisi. 1955 -1960 arası dönemde etkin olmuş bir Kürt partisidir. Bugün SKDP-El Parti adıyla anılan ardılı en büyük mirasçısıdır.
- **SKP** : Suriye Komünist Partisi. Sovyet Çizgisinde Baas ile yakınlaşan bir partidir. En güçlü dönemini 1955 – 1960 arasında yaşamıştır. (1944-1986)
- **SSCB** : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. II. Dünya Savaşı'nı kazanan müttefik ülkelerdendir. 1945 sonrası sosyalist dünyanın lider ülkesidir. NATO'ya karşı Varşova Paktı'nın lideridir.
- **TBMM** : Türkiye Büyük Millet Meclisi. Türkiye Cumhuriyeti'nin parlamentosudur. 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılmıştır.
- **TDGF** : Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu. FKF'nin dönüşümü ile ortaya çıkmıştır. Daha çok DEV-GENÇ olarak bilinir. Sonraki dönem ortaya çıkan sosyalist örgütlerin çoğunun kökeninde DEV-GENÇ vardır. 12 Mart ile kapatılmıştır.
- **THKO** : Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu. Deniz Gezmiş liderliğinde kurulan ve kır gerilla faaliyetlerine ağırlık vererek demokratik devrimi savunan bir örgütlenmedir. 12 Mart döneminde üyelerinin bir kısmı kırsal alandaki silahlı çatışmalarda öldürülmüş, Deniz Gezmiş dahil 3 lideri ise asılarak idam edilmişlerdir. 12 Mart sonrası dönemde bu çizgi çok sayıda yeni örgütün çıkış kaynağı olmuştur.
- **THKP-C** : Türkiye Halk Kurtuluş Partisi – Cephesi. Mahir Çayan tarafından kurulan ve öncü savaşı stratejisine dayanarak demokratik devrimi savunan örgüttür. 12 Mart döneminde üyelerine karşı çok

yoğun operasyonlar olmuştur. Mahir Çayan dahil çoğu üyesi bu süreçte öldürülmüşlerdir. 12 Mart sonrası dönemde bu çizgiyi takip eden çok sayıda örgüt ortaya çıkmıştır.

- **TİP** : Türkiye İşçi Partisi. 12 Sendikacı tarafından kurulmuştur. 8 Şubat 1962'de Mehmet Ali Aybar'ın başkanlığa gelmesi ile sosyalist kimliğe bürünerek içinde Kürtlerin siyaset yapmasına olanak vermiştir. 12 Mart Muhtırası ile kapatılmıştır. (1961 – 1971)
- **TİP (SGÖ)** : TİP Sosyalist Gençlik Örgütü: Türkiye İşçi Partisi'nin gençlik örgütüdür.
- **TKP-ML (TİKKO)** : Türkiye Komünist Partisi – Marksist Leninist (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu). İbrahim Kaypakkaya tarafından 1972 senesinde Doğu Perinçek grubundan ayrılarak kurulan Mao Zedung Düşüncesi çizgisindeki örgüttür. Türkiye'nin feodal yapısına vurgu yaparak köylülüğe dayalı halk savaşı ile demokratik devrimi hedeflemektedir. Kemalizm'e getirdiği eleştiriler ve Kürtlerin haklarına yaklaşımı açısından dönemine göre farklı bir yerde durmaktadır.
- **TKSP** : Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi. Kemal Burkay liderliğinde 1974 yılında kurulan bağımsız Kürdistan hedefinin Türkiye işçi sınıfı ile ortak hareket zemininin de gerçekleşeceğini savunan siyasal partidir.
- **T-KDP** : Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi. 1965 yılında Faik Bucak tarafından Brazani çizgisine yakın bir siyasal çerçevede kurulmuştur. Özellikle Irak sınırına yakın Kürt illerinde etkindi.

- **TKDP** : Türkiye’de Kürdistan Demokrat Partisi. Dr. Sait Kırmızıtoprak (Dr.Şivan) tarafından sol popülist programla TKDP’ye alternatif olarak kurulan örgüttür. Dr. Sait Elçi ve Dr. Şivan arasındaki siyasal rekabet Kürtler arasında “İki Sait Olayı” olarak bilinen bir trajediyle sonuçlanmıştır.
- **TSK** : Türk Silahlı Kuvvetleri. Türkiye Cumhuriyeti’nin askeri gücüdür. Siyasal hayata askeri darbeler ve muhtıralar ile müdahale etmiş ve 1960 sonrası MGK eliyle siyasal karar alma mekanizmalarına tavsiyeler verme mahiyetinde dâhil olmuştur.
- **TÜRK-İŞ**: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu. Amerikan tarzı sendikacılık çizgisinde kurulmuştur. Siyasal mücadele dışında daha çok ücret artışı ile ilgilenmiştir. İçindeki muhalif sendikacılar “sarı sendikacılık” yapmakla eleştirdikleri konfederasyondan ayrılarak DİSK’i kurmuşlardır.
- **YTP** : Yeni Türkiye Partisi. Liberal, demokrat bir partidir. Adem-i merkeziyetçiliği savunan görüşleri ve içindeki Kürt unsurlar nedeniyle Kürtler arasında özellikle etkili olmuştur. (1961-1973)

B. Tablolar ve Şemalar

Tablo-1
49'ların İsimleri – Meslekleri ve Sonraki Dönem Siyasal Çizgileri*

İsim	Meslek	YTP Parlamento	TİP	T-KDP	DDKO
Musa Anter	Yazar		X		X
Şevket Turan	Asker				
M. Naci Kutlay	Hekim		X		X
Ali Karahan	Avukat	X			
Koço Elbistan	Hekim				
Yavuz Çamlıbel	Asker				
Mehmet Ali Dinler	Avukat				
Yusuf Kaçar	Teknisyeni				
Nurettin Yılmaz	Avukat				
Ziya Şerefhanoglu	Avukat	X			
Medet Serhat	Avukat				X
Hasan Akkuş	Ekonomist				
Örfi Akkoyunlu	Fabrikatör		X		X
Selim Kılıçoğlu	Asker				
Şahabettin Septioğlu	Mühendis				
Sait Elçi	Muhasebeci		X	X	
Sait Kırmızıtoprak	Hekim		X	X	
Yaşar Kaya	Yazar		X		
Faik Savaş	Hekim				
Haydar Aksu	Avukat				
Ziya Acar	Avukat				
Fadıl Budak	Avukat				
Halil Demirel	Asker				
Ferit Bilen	Tüccar				
Esat Cemiloğlu	Mühendis				
Mustafa Nuri Direkçigil	Müfettiş				
Fevzi Avcı	Hekim				
Necatî Siyahkan	Avukat				
Hasan Ulus	Müteahhit				
Nazmi Balkaş	Zirrat Mühendisi		X	X	
Hüseyin Oğuz Üçok	Diş Hekimi				
Mehmet Nazım Çiğdem	Dekoratör				
Fevzi Kartal	Asker				
Mehmet Aydemir	Hekim				
Abdurrahman Efem Dolak	Gazeteci				
Canip Yıldırım	Avukat		X		X
Emin Kotan	Elektrikçi				
Ökkeş Karadağ	Çiftçi				
Muhsin Şavata	Tüccar				
Turgut Akın	Avukat				
Sıtkı Elbistan	Avukat				
Şerafettin Elçi	Avukat	X			
Mustafa Ramanlı	Avukat				
Mehmet Özer	Hekim				
Feyzullah Demirtaş	Teknisyen				
Cezmi Balkaş	Mühendis				
Halis Yokuş	Mühendis				
İsmet Balkaş	Hekim				
Sait Bingöl	Ekonomist				
M. Emin Batu	Avukat			Gözaltında Öldü	
Mehmet Bilgin	Yüzbaşı				
Kemal Badıllı	Avukat	X			
Fethullah Kakioglu	Öğretmen				

* Tablo tarafımdan oluşturulmuştur.

Tablo-2
DDKO Kurucu Üyelerinin Siyasal Kökenleri†

SIRA	DDKO	FKF	TİP	T-KDP TKDP	SIRA	DDKO	FKF	TİP	T-KDP TKDP
1	Yünni Budak	X	X		55	İbrahim Yüksekaya			
2	İbrahim Güçlü	X	X		56	Fazlı Can			
3	Mümtaz Kotan	X	X		57	Kadir Akgüneş			
4	Ali Beyköylü				58	Salih Kaynak			
5	Nusret Kılıçarslan				59	Mustafa Doğan Özbay			
6	Daham Keleş				60	Ahmet Zeki Okçuoğlu			X
7	Kemal Cengiz			X	61	Mehmet Balamir			
8	Hikmet Buluttekin			X	62	Sait Pektaş			
9	Ahmet Kotan			X	63	Şakir Elçi	X		
10	Şerif Felekoğlu	X	X		64	Ali Yılmaz Balkaş			
11	Nazmi Onur				65	Agah Uyanık			
12	Abdullah Soysal			X	66	Kadri Çağlı	X		
13	Salih Sıtkı	X	X		67	Hüseyin Azkan			
14	Mustafa Karacadağ				68	İlhami Yaban			
15	Halit Çetin Yalap	X	X		69	Fevzi Yardımcı			
16	Mustafa Karadağ				70	Mahmut Kılıç			X
17	Mehmet Demir	X			71	Aydın Yümlü			
18	Halim Dündar				72	M.Ali Aslan		X	
19	Nüri Bingöl	X	X		73	Aziz Yılmaz			
20	İsa Geçit				74	Sait Bozgan			
21	M. Sait Aktaş				75	İbrahim Önen			
22	İrfan Özen				76	Ömer Bakkal		X	
23	Faruk Aras		X		77	Emre Mehmet Can		X	
24	Bedri Demir				78	Sabri Ünlü			
25	Fikret Şahin		X		79	Leyla Ejder			
26	Nezir Şemmikanlı				80	Naci Kutlay		X	
27	Sabri Çepik		X		81	Tarık Ziya Ekinci		X	
28	Necmettin Büyükkaya			X	82	Yusuf Ekinci			X
29	Hikmet Bozçalı	X	X		83	Süleyman Çelik			X
30	Mehmet Tüysüz			X	84	Fikri Gürbüz Yıldızhan			
31	M. Şirin Baltaş		X		85	Ömer Çetin			X
32	Alaattin Baltaş		X		86	Mehdi Zana		X	
33	Abdi Dizmen				87	Nazım Sönmez			
34	Yusuf Güzel				88	İlhan Aslan	X		
35	Mehmet İnal				89	Abdurrahman Uçaman			X
36	Halil Kaneş				90	Vedat Hayrullahoğlu	X		
37	İrfan Bozgil				91	Giyasettin Ayaz			
38	M. Tarık Birlik				92	Halit Ayçiçek			
39	A. Halim Dinler				93	Hasan Yılmaz			
40	Mehmet Asker				94	Hüseyin Altan			
41	Nasir Bağ				95	Sadun Kılıç			
42	Ömer Kan		X		96	Mehmet Canpolat	X		
43	Mehmet Emintektaş				97	Bahri Evliyaoğlu			
44	Kemal Vural				98	Mehmet Okutucu		X	X
45	Mustafa Gök				99	Muhterem Biçimli		X	X
46	Mehmet Sağlamoğlu				100	Vedat Erkaçmaz			
47	Mehmet Yıldız				101	Akif Işık			
48	Sabri Yıldız			X	102	Abdülkerim Ceylan			X
49	Mehmet Durmaz				103	Yusuf Kılıçer			
50	Sabahattin Saygılı				104	Mahmut Yeşil			X
51	Ubeydullah Aydın			X	105	Cüneyt Ceylan			
52	Ümit Fırat	X	X		106	Zeki Bozaslan		X	
53	Ahmet Özdemir		X		107	Fikri Müjdecı			
54	Ali Buran			X		Σ	13	25	19

† Tablo tarafımdan hazırlanmıştır. Kurucular listesi sadece resmi kayıtlardaki kurucuları değil faaliyetlerde aktif görev alanları da içermektedir. Kişilerin siyasal grupları döneme ait metinlere ve görüşmelerde alınan bilgilere dayanmaktadır.

Tablo-3
DDKO-Ankara Kurucu Üyeleri[‡]

Ankara - 21.05.1969			Ankara – 03.05.1970
24 Kişi			
Kurucu Üyeler	Görev	I. Dönem Yönetim	II. Dönem Yönetim
Yümnü Budak (†)	Başkan	Yümnü Budak	İbrahim Güçlü
İbrahim Güçlü	YK Üyesi	Kemal Cengiz	İhsan Yavuztürk
Mümtaz Kotan	YK Üyesi	Nusret Kılıçaslan	Sabri Çepik
Ali Beyköylü	YK Üyesi	İbrahim Güçlü	
Nusret Kılıçaslan	YK Üyesi		
Daham Keleş	Sekreter		Fikret Şahin
Kemal Cengiz	Sayman		Zeki Kaya
Hikmet Buluttekın	YK Yedek Üyesi		Hamit Kılıçaslan
Ahmet Kotan	YK Yedek Üyesi		Hasan Acar
Şerif Felekoğlu	Denetim Kurulu		Salih Sıtkı
Nazmi Onur	Denetim Kurulu		Nazif Şansal
Abdullah Soysal	Denetim Kurulu		Ümit Fırat
Salih Sıtkı	Denetim Kurulu		Fadlı Kıran
Mustafa Karacadağ	Haysiyet Divanı		Mümtaz Kotan
Halit Çetin Yalap	Haysiyet Divanı		Nusret Kılıçaslan
Mustafa Karadağ	Haysiyet Divanı		Hakkı Kılıç
Mehmet Demir	Haysiyet Divanı		İrfan Özen
Halim Dündar			
Nüri Bingöl			
İsa Geçit			
M. Sait Aktaş			
İrfan Özen			
Faruk Aras			
Bedri Demir			

[‡] Tablo tarafımdan hazırlanmıştır.

Tablo-4
DDKO-İstanbul Kurucu Üyeleri[§]

İstanbul 27.05.1969				İstanbul 11.04.1971
30 Kişi		400+ Kişi		
Kurucu Üyeler	Görev	1. Dönem Yönetim	II. Dönem Yönetim	III. Dönem Yönetim
Necmettin Büyükkaya (f)	Başkan	Necmettin Büyükkaya (f)	Hikmet Bozçalı	Mehmet Tüysüz
Hikmet Bozçalı	YK Üyesi	Hikmet Bozçalı	Niyazi Dönmez	Cimşit Bilek
Mehmet Tüysüz	YK Üyesi	Mahmut Kılınç	Zerruh Vakıf Ahmetoğlu	Mahmut Fırat
Leyla Ejder	YK Üyesi			
Emre Mehmet Can	YK Üyesi			
Sabri Ünlü	Sekreter	Şakir Elçi	Ömer Bakal	Eyüp Alacabey
İbrahim Önen	Sayman	Ali Yılmaz Balkaş	Battal Bate	Sait Pektaş
Ömer Bakal	YK Yedek Üyesi	İlhami Yaban		İlhami Yaban
Fevzi Yardımcı	YK Yedek Üyesi	Fevzi Yardımcı		Niyazi Dönmez
Mahmut Kılınç	Denetim Kurulu			Erdoğan Uzunoğlu
Aydın Yümlü	Denetim Kurulu			Şakir Yaşar
M.Ali Aslan	Denetim Kurulu			Emin Karşın
Aziz Yılmaz	DK Yedek Üyesi			Mustafa Doğan
Sait Bozgan	Haysiyet Divanı			I. Halil Acar
İbrahim Yüksekaya	Haysiyet Divanı			Kemal Keke
Fazlı Can	Haysiyet Divanı			Ahmet Melik
Kadir Akgüneş	HD Yedek Üyesi			Şehmus Aslan
Salih Kaynak	HD Yedek Üyesi			Ali Bucak
M. Doğan Özbay				
Ahmet Zeki Okçuoğlu				
Mehmet Balamir				
Sait Pektaş				
Şakir Elçi				
Ali Yılmaz Balkaş				
Agah Uyanık				
Kadri Çağlı				
Hüseyin Özkan				
İlhami Yaban				
Ali Haydar Emre				
Ali Buran				

§ Tablo tarafımdan hazırlanmıştır.

Tablo-5
DDKO-Diyarbakır Kurucu Üyeleri **

Diyarbakır 06.10.1970		
17 Kişi		
Kurucu Üyeler	Görev	1. Dönem Yönetim
Ömer Çetin	Başkan	Ömer Çetin
Tarık Ziya Ekinci	YK Üyesi	Halit Ayçiçek
Yusuf Ekinci	YK Üyesi	Yusuf Ekinci
Süleyman Çelik	YK Üyesi	Naci Kutlay
Fikri Gürbüz Yıldızhan	YK Üyesi	Süleyman Çelik
Naci Kutlay	YK Üyesi	Fikri Gürbüz Yıldızhan
Mehdi Zana	Sekreter	İlhan Arslan
Nazım Sönmez	Sayman	Gıyasettin Ayaz
İlhan Arslan	YK Yedek Üyesi	
Abdurrahman Uçaman	Denetim Kurulu	
Vedat Hayrullahoğlu	Denetim Kurulu	
Gıyasettin Ayaz	Denetim Kurulu	
Halit Ayçiçek	DK Yedek Üyesi	
Hasan Yılmaz	Haysiyet Divanı	
Hüseyin Altan	Haysiyet Divanı	
Sadun Kılıç	Haysiyet Divanı	
Mehmet Canpolat	HD Yedek Üyesi	
	HD Yedek Üyesi	

** Tablo tarafımdan hazırlanmıştır.

Tablo-6
DDKO-Ergani Kurucu Üyeleri^{††}

Ergani 13.10.1970		
5 Kişi		
Kurucu Üyeler	Görev	1. Dönem Yönetim
Ömer Kan	Başkan	Ömer Kan
Mehmet Emin Tektaş	YK Üyesi	Mustafa Gök
Kemal Vural	YK Üyesi	Ahmet Erçelik
Mustafa Gök	YK Üyesi	
Mehmet Sağlamoğlu	YK Üyesi	
	Sekreter	Mehmet Emin Tektaş
	Sayman	Kemal Vural
	YK Yedek Üyesi	Mehmet Sağlamoğlu
	YK Yedek Üyesi	Cevdet Kılıçkap
	Denetim Kurulu	Yaşar Şengül
	Denetim Kurulu	Hasan Ergün
	Denetim Kurulu	Hasan Çakır
	DK Yedek Üyesi	
	Haysiyet Divanı	
	Haysiyet Divanı	
	Haysiyet Divanı	
	HD Yedek Üyesi	
	HD Yedek Üyesi	

^{††} Tablo tarafımdan hazırlanmıştır.

Tablo-7
DDKO-Silvan Kurucu Üyeleri**

Silvan 09.12.1970		
12 Kişi		
Kurucu Üyeler	Görev	1. Dönem Yönetim
Abdülislam Basutçu	Başkan	Abdülislam Basutçu
Mehmet Şirin Baltaş	YK Üyesi	Alaattin Baltaş
Alaattin Baltaş	YK Üyesi	Halil Keneş
Abdi Dizmen	YK Üyesi	
Yusuf Güzel	YK Üyesi	
Mehmet İnal	Sekreter	Mehmet Şirin Baltaş
Halil Keneş	Sayman	Mehmet Tahir Birlik
İrfan Bozgil	YK Yedek Üyesi	Nasır Bağdı
Mehmet Tahir Birlik	YK Yedek Üyesi	Mehmet İnal
A. Halim Dinler	Denetim Kurulu	Ali Akın
Mehmet Asker	Denetim Kurulu	Mehmet İnal
Nasır Bağdı	Denetim Kurulu	Bahri Yalçın
	DK Yedek Üyesi	Yusuf Güzel
	Haysiyet Divanı	Alaattin Baltaş
	Haysiyet Divanı	Abdulkuddüs Baltaş
	Haysiyet Divanı	Mehmet Bozgil
	HD Yedek Üyesi	
	HD Yedek Üyesi	

** Tablo tarafımdan hazırlanmıştır.

Tablo-8
DDKO-Kozluk Kurucu Üyeleri^{§§}

Kozluk 28.12.1970		
11 Kişi		
Kurucu Üyeler	Görev	1. Dönem Yönetim
Mahmut Okutucu	Başkan	Mahmut Okutucu
Bahri Evliyaoğlu	YK Üyesi	Bahri Evliyaoğlu
Muhterem Biçimli	YK Üyesi	Vedat Erkaçmaz
Vedat Erkaçmaz	YK Üyesi	
Akif Işık	YK Üyesi	
Abdulkerim Ceyhan	Sekreter	Zeki Bozaslan
Yusuf Kılıçer	Sayman	Muhterem Biçimli
Mahmut Yeşil	YK Yedek Üyesi	Fikri Müjdecı
Cüneyt Ceyhan	YK Yedek Üyesi	Süleyman Yaz
Zeki Bozaslan	Denetim Kurulu	Yusuf Kılıçer
Fikri Müjdecı	Denetim Kurulu	Mehmet Tanrıkuı
	Denetim Kurulu	Kemal Kayduk
	DK Yedek Üyesi	Kemal Oto
	Haysiyet Divanı	Ahmet Uyandı
	Haysiyet Divanı	Recep Ölçer
	Haysiyet Divanı	Mahmut Tuğrul
	HD Yedek Üyesi	Mehmet Kızılay
	HD Yedek Üyesi	Mehmet Yücel

^{§§} Tablo tarafımdan hazırlanmıştır.

Tablo-9
DDKO-Batman Kurucu Üyeleri***

Batman 18.01.1971		
5 Kişi		
Kurucu Üyeler	Görev	1. Dönem Yönetim
Mehmet Sıddık Yıldız	Başkan	Mehmet Sıddık Yıldız
Sabri Yıldız	YK Üyesi	Mehmet Durmaz
Mehmet Durmaz	YK Üyesi	Sabri Yıldız
Sabahattin Saygılı	YK Üyesi	Sabahattin Saygılı
Ubeydullah Aydın	YK Üyesi	
	Sekreter	
	Sayman	Ubeydullah Aydın
	YK Yedek Üyesi	
	YK Yedek Üyesi	

*** Tablo tarafımdan hazırlanmıştır.

Tablo-10
Ankara-İstanbul DDKO-Davası Sanıkları^{†††}

1) Fikret Şahin	12) Sabri Çepik
2) Tarık Ziya Ekinci	13) İhsan Yavuztürk
3) Musa Anter	14) M. Emin Bozaslan
4) Canip Yıldırım	15) Niyazi Dönmez
5) Nezir Şemmikanlı	16) İsa Geçit
6) Mehmet Demir	17) İhsan Yavuztürk
7) Fikret Şahin	18) İhsan Aksoy
8) Zeki Kaya	19) Hasan Acar
9) Ali Beyköylü	20) Faruk Aras
10) İbrahim Güçlü	21) Nusret Kılıçaslan
11) Mümtaz Kotan	

Tablo-11
Diyarbakır ve Çevre İller DDKO-Davası Sanıkları^{†††}

1) Mehmet Mehdi Zana	2) Ruşen Aslan	3) Edip Karahan
4) Tarık Ziya Ekinci	5) Naci Kutlay	6) Yusuf Ekinci
7) Tahsin Ekinci	8) Zülküf Bilgin	9) Abdulhamit Karakoç
10) Nazım Sönmez	12) Kemal Burkay	13) Niyazi Tatlıcı
11) Süleyman Çelik	14) Halil Ayçiçek	15) Abdurrahman Uçaman
16) Nuri Sarmaşık	17) Ahmet Melik	18) Sabri Yıldız
19) Ubeydullah Aydın	20) Kasım Kahraman	21) Mehmet Yıldız
22) Ferruh Ozaner	23) Abdurrahman Dürre	24) Vedat Erkaçmaz
25) Yusuf Kılıçer	26) Akif Işık	27) Bahri Evliyaoğlu
28) Zeki Bozaslan	29) Fikri Müjdecı	30) Mehmet Sözer
31) Mehmet Gemici	32) Mustafa Düşünekli	33) Ömer Kan
34) Abdurrahman Demir	35) Emin Tektaş	36) Sıddık Yıldız
37) İbrahim Erbatur	38) Ahmet Özdemir	39) Abdulselam Basutçu
40) İrfan Bozgil	41) Şirin Baltaş	42) Necmettin Şad
43) Hikmet Basutçu	44) Ahmet Eren	45) Fikret Şahin

^{†††} Tablo tarafımdan hazırlanmıştır. Dava mahkeme de Fikret Şahin ve arkadaşlarının davası olarak anılmaktadır.

^{†††} Tablo tarafımdan hazırlanmıştır. Dava mahkeme de Mehdi Zana ve arkadaşlarının davası olarak adlandırılmaktadır.

C. Kaynakça

Kitaplar ve Akademik Yayınlar

Akkaya, Ahmet Hamdi., Kürt Hareketinin Örgütlenme Süreci Olarak 1970'ler, **Toplum ve Bilim**, Sayı : 127, 2013, s. 88 - 120

Akın, Yiğit., Uluslararası Etkileşim Yapısı içinde Türkiye Sol Hareketininin Önemli Polemikleri, **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce**, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, C.VIII, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 86 - 104

Alış, Ahmet., **The Process of the Politicization of the Kurdish Identity in Turkey: The Kurds and the Turkish Labor Party (1961 – 1971)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2009

Alpkaya, H. Faruk., **Cumhuriyet Rejiminin Bir Islah Çalışması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988

Arık, Selahattin Ali., **Dr. Şivan, Sait Elçi, Süleyman Muînî ve Kürt Trajedisi (1960 – 1975)**, İstanbul: Peri Yayınları, 2011

Atılğan, Gökhan. “Yön-Devrim Hareketi”, **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce**, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, C.VIII, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 597 - 646

Atılğan, Gökhan., **Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar Yön – Devrim Hareketi**, İstanbul: Yordan Kitap, 2008

- Aydın, Songül., **12 Mart 1971 Öncesinde Ant Dergisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi AnaBilim Dalı, 2008
- Aydınoğlu, Ergun., **Türk Solu (1961 – 1971) – Eleştirel Bir Tarih Denemesi**, İstanbul: Belge Yayınları, 1992
- Beşikçi, İsmail., Hapisteki DDKO : Devrimci Doğu Kültür Ocakları, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 99 – 157
- Beyköylü, Ali. “Koma Azadîxwazên Kurdistan: ‘Hodri Meydan!’ ”, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 197 - 204
- Bozarlan, Hamit., Türkiye’de Kürt Sol Hareketi, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce**, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, C.VIII, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 1169 - 1207
- Bozçalı, Hikmet., “DDKO’lu Siyasi Serüvenim”, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 205 - 229
- Bulut, Faik., **Türk Basınında Kürtler**, 2. b.s., İstanbul : Evrensel Basın Yayın, 2010
- Buran, Ali., **Bir DDKO’lunun Kürt Yaşamı**, İstanbul: Peri Yayınları, 2011
- Büyükkaya, Necmettin., **Kalemimden Sayfalar**, Ed: Şerwan Büyükkaya, İstanbul : Vate Yayınevi, 2008
- Çamlıbel, Yavuz., **49’lar Davası Bir Garip Ülkenin İdamlık Kürtleri**, Ankara: Algı Yayıncılık, 2007
- Demir, Abdurrahman., “Kürdistan’da DDKO’lar”, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 248 – 252

- “**Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası**”, İstanbul : Komal Yayınları, 1975
- Ekinci, Tarık Ziya. **Sol Siyaset Sorunları – Türkiye İşçi Partisi ve Kürt Aydınlanması**, İstanbul: Cem Yayınevi, 2004
- Ekinci, Tarık Ziya. **Lice’den Paris’e Anılarım**, Ed: Derviş Aydın Akkoç, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010
- Ekinci, Tarık Ziya., **Kürt Siyasal Hareketlerinin Sınıfsal Analizi**, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları, 2011
- Epözdemir, Şakir., **T-KDP Türkiye Kürdistanı Demokratik Partisi 1968/235 Antalya Davası Savunması**, İstanbul: Peri Yayınları, 2005
- Fırat, Ümit., “Ümit Fırat ile DDKO Söyleşisi”, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 174 - 186
- Fırat, Ümit., “Beşikçi ile Yarım Asır”, **İsmail Beşikçi**, Ed : Barış Ünlü, Ozan Değer, İstanbul : İletişim Yayınları, 2011
- Güçlü, İbrahim., **Hepimizin Sevgili Ağabeyi Edip Karahan**, Ed: Müslüm Yücel, İstanbul : Elma Yayınları, 2005
- Güçlü, İbrahim. “DDKO: Türkiye’de Kürtlerin Siyasete Doğrudan Katılma Aracı ve Yeni Kürt Baharı’nın İlk Açık-Legal Kürt Örgütlenmesi Kürt Ocakları...”, **Resmi Tarih Tartışmaları – 6 Resmi Tarihte Kürtler**, Ed: İsmail Beşikçi, 2. b.s., Ankara: Özgür Üniversite Kitaplığı, 2010, s. 221 - 262
- Gündoğan, Cemil., **1924 Beytüşşebab İsyanı ve Şeyh Sait Ayaklanmasına Etkileri**, İstanbul : Komal Yayınları, 1994

- Gündoğan, Cemil., **Kawa Davası Savunması ve Kürtlerde Siyasi Savunma Geleneği**, Ed : Deniz Gündüz, İstanbul : Vate Yayınevi, 2007
- Güneş, Cengiz., **Türkiye’de Kürt Ulusal Hareketi – Direnişin Söylemi**, Çev: Eflâ Yıldırım, Barış Yıldırım, Ed: Utku Özmakas, Ankara: Dipnot Yayınları, 2013
- İçduygu, Ahmet, v.d. **Türkiye’de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi**, Ed: Ahmet İçduygu, İbrahim Sirkeci, İsmail Aydınğün, İstanbul : Tarih Vakfı, 1998
- Kahraman, Ahmet. **Kürt İsyancıları Tedip ve Tenkil**, 4. b.s., İstanbul : Evrensel Basım Yayın, 2013
- Karadoğan, Yaşar., “1967-1969 Doğu Mitingleri ve Kürd Uyanışı”, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 255 - 284
- Keyder, Çağlar., **Türkiye’de Devlet ve Sınıflar**, 18. b.s., İstanbul: İletişim Yayınları, 2013
- Kılınçaslan, Nusret., Cumhuriyet Döneminde Kurulan İlk Legal Kürt Örgütü : DDKO, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:6, 2007, s. 113 – 120
- Kısacık, Raşit., **Rızgarî ve Ala Rızgarî**, İstanbul : Ozan Yayıncılık, 2010
- Kısacık Raşit., **KAWA - Denge KAWA – RED KAWA – PSSK**, İstanbul : Ozan Yayıncılık, 2010
- Kotan, Mümtaz. “Tarihin Karartılması Eylemi Üzerine”, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:6, 2007, s. 25 – 84
- Kutlay, M. Naci . “Devrimci Doğu Kültür Ocakları ve Öncesi”, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 158 – 173

Küçükömer, İdris., **Batılılaşma ve Düzenin Yabancılaşması**, İstanbul : Profil Yayıncılık, 2013

Lazarov, M.S., & Mihoyan, Ş. X., **Kürdistan Tarihi**, Çev: İbrahim Kale, 4. b.s., Ed: Abdullah Keskin, İstanbul : Avesta Basın Yayın, 2013

Maraşlı, Recep., “Rizgarî’nin Sosyalist Hareket ve Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesindeki Yeri Üzerine Bir Deneme-I”, **Mesafe : Sosyalist Düşünce Dergisi**, Sayı:4, Bahar-2010, s. 68 – 93

Osmanlı Kürdistanı Tarihi, Ed: Serhat Bozkurt, Alişan Akpınar, İstanbul: bgst Yayınları, 2013

Şemmikanlı, Nezir. “Geçmiş Olmadan Gelecek Olmaz”, **BİR : Araştırma İnceleme Dergisi**, Sayı:5, 2006, s. 72 – 98

Şener, Mustafa. “Türkiye İşçi Partisi”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce**, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, C.VIII, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 356 - 375

Ünlü, Reşat Barış., **Bir Siyasal Düşünür Olarak Mehmet Ali Aybar**, Ed. Tanıl Bora, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002

Ünüvar, Kerem. “Fikir Kulüpleri Federasyonu (1965 – 1969)”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce**, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, C.VIII, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 821 – 830

Van Bruinessen, Martin. **Kürdistan Üzerine Yazılar**, Çev: Nevzat Kıraç, 7. b.s., İstanbul: İletişim Yayınları, 2010

Vural, Mehmet., Kuzey Kürdistan’da DDKO’lu Olmak, **BİR Dergisi**, Sayı:6, 2007, s. 108 – 112

Yeğen, Mesut., **Devlet Söyleminde Kürt Sorunu**, 6. b.s., İstanbul: İletişim Yayınları, 2013

Yeleser, Selin., **A Turning Point in the Formation of the Kurdish Left in Turkey: The Revolutionary Eastern Cultural Hearts (1969 – 1971)**,

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2011

Yıldırım, Ali. **FKF DEV-GENÇ Tarihi (1965-1971) Belgelerle Bir Dönemin Serüveni**, 3. b.s., İstanbul : Doruk Yayınları, 2008, s. 123-302

Zürcher, Erik Jan., **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, Çev: Yasemin Saner, Ed: Berna Akkıyal, 28. b.s., İstanbul: İletişim Yayınları, 2013

Online Kaynaklar

Ümit Fırat ile Söyleşi, 30 Yıl Önce Sol ve DDKO'lar

<http://bianet.org/bianet/toplum/100522-30-yil-once-kurtler-sol-ve-ddko>,

07.07.2013

Ali Buran / DDKO İlk Ulusalçı, Demokratik ve Ayrı Örgütlemeyi

Hedefleyen Kürt Demokratik Gençlik Örgütüydü

<http://www.kovarabir.com/ali-buran-ddko-ilk-ulusalci-demokratik-ve-ayri-orgutlemeyi-hedefleyen-kurt-demokratik-genclik-orgutuydu/> ,07.07.2013

Vikipedi Özgür Ansiklopedi,

http://tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye'de_genel_seçimler, 06.07.2013

TBMM 1961 Anayasası,

www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm, 17.06.2014

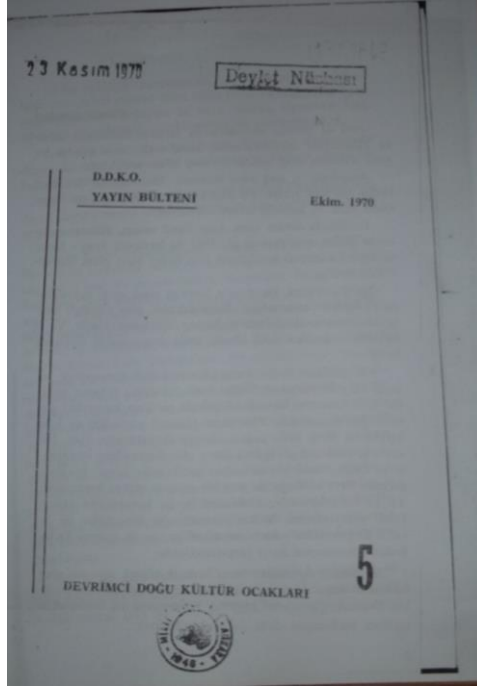
Görüşmeler

- Aral, Fahri.** Yazar tarafından yapılmış ses kaydı. 28 Eylül 2013, İstanbul
- Aslan, Ruşen.** Yazar tarafından yapılmış ses kaydı. 15 Eylül 2013, İstanbul
- Beyköylü, Ali.** Yazar tarafından yapılmış ses kaydı ve Ali Beyköylü tarafından verilmiş olan belgeler. 21 Eylül 2013,Erzurum
- Bilek, Cemşit.** Yazar tarafından yapılmış ses kaydı. 31 Ağustos 2013, Diyarbakır
- Buran, Ali.** Yazar tarafından yapılmış ses kaydı. 08 Eylül 2013, Mersin
- Ekinci, Tarık Ziya.** Yazar tarafından yapılmış ses kaydı. 14 Eylül 2013, İstanbul
- Fırat, Ümit.** Yazar tarafından yapılmış ses kaydı ve Ümit Fırat tarafından verilmiş olan yazılar. 14 /16 Ağustos 2013, İstanbul
- Güçlü, İbrahim.** Yazar tarafından yapılmış ses kaydı. 30 Ağustos 2013, Diyarbakır
- Kotan, Mümtaz.** Yazar tarafından yapılan görüşme notları ve Mümtaz Kotan tarafından verilen notlar. 15 Mart 2014, Köln
- Vural, Mehmet.** Yazar tarafından yapılmış ses kaydı. 30 Ağustos 2013, Diyarbakır

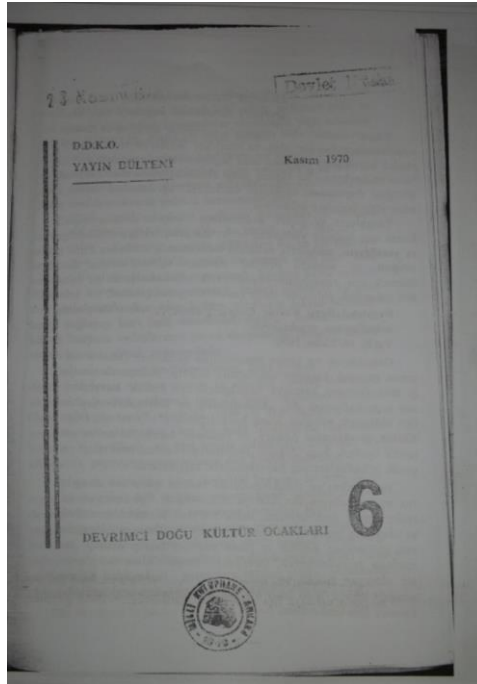
D. Belgeler ve Fotoğraflar

Bültenler*

Bülten No : 5

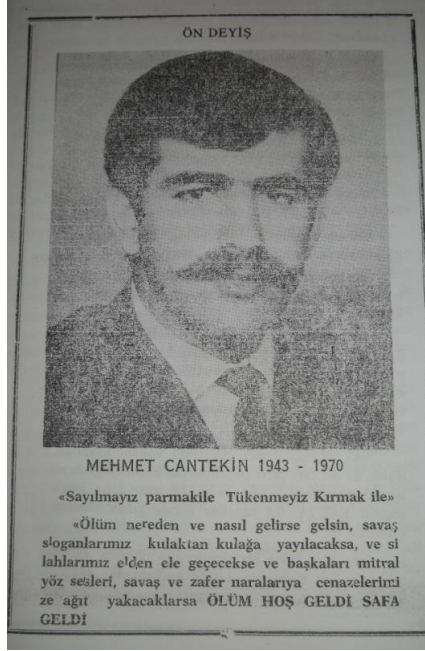
Bülten No : 6

* DDKO'nun yayınlamış 9 adet bildirisinden sadece 5 ve 6 Nolu sayılarının orijinal nüshalarına ulaşılabilmektedir.

Fotoğraflar*

Fotoğraf No : 1†

Fotoğraf No : 2‡

Fotoğraf No : 3§

* DDKO üyelerinin kendi albümlerinden ya da internet üzerinden temin edilen fotoğraflardır. Ne yazık ki DDKO'nun açık olduğu dönemden eylem ve etkinliklerine ait fotoğraflara ulaşılamamıştır.

† İstanbul'da silahlı saldırı ile öldürülen Mehmet Cantekin, DDKO Bülteninde yayınlanan bir ilan ile anılmış ve DDKO şehidi olarak kabul edilmiştir.

‡ 12 Mart Sonrası Diyarbakır Askeri Cezaevinde tutulan Kürtçülük davası tutuklularının ortak olarak çektiikleri bir fotoğraf. Cemşit Bilek'in kişisel albümünden alınmıştır.

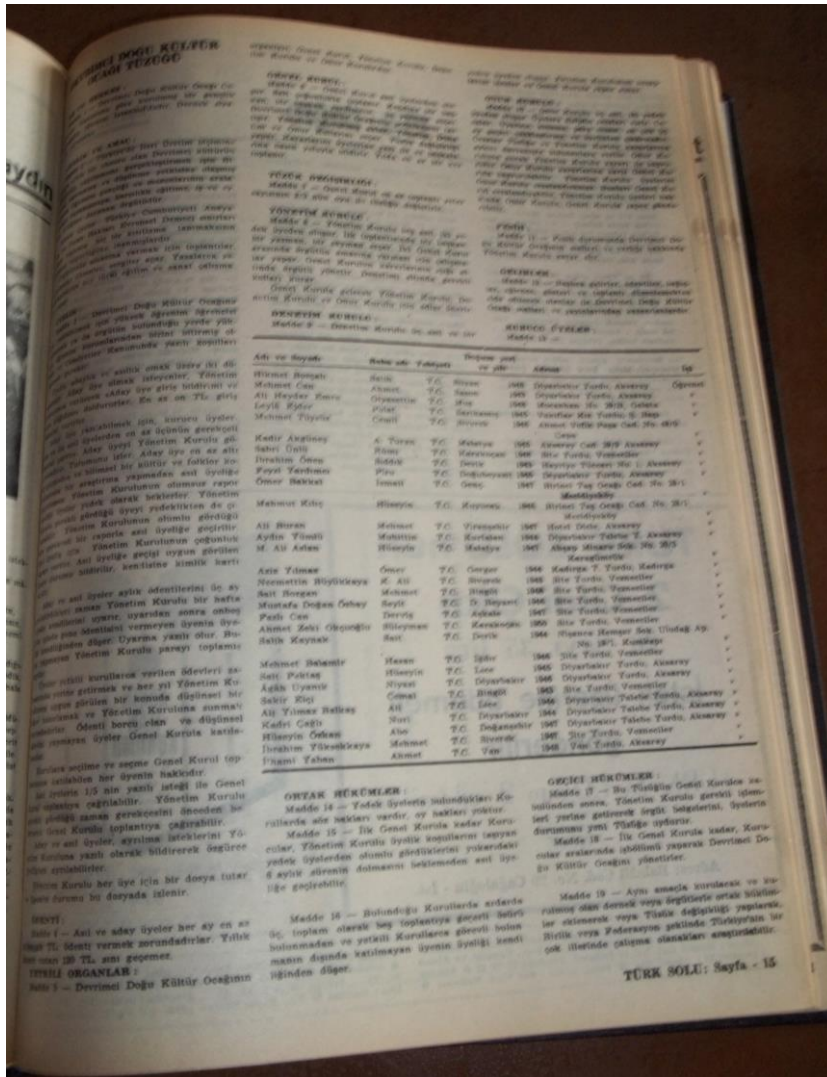

§ DDKO Davası'ndan hüküm giyen Kürt gençleri, Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Cezaevinde-1973.

Ayaktakiler: Ali Beyköylü, Yılmaz Balkaş, Fikret Şahin, İbrahim Güçlü.
Oturaneler: Batal Bate, Mümtaz Kotan, Mahmut Kılınç, Yümnü Budak.

Gazetelerde Çıkan DDKO Haberleri*

* DDKO ile ilgili gazete ve dergilerde çıkan ilk haber derneklerin kuruluş ilanlarıdır. (Ankara ve İstanbul için ulaşılabilmektedir.) DDKO hakkındaki haberlere çoğunlukla dönemin sosyalist yayınlarında rastlanmaktadır. Ulusal basında ki DDKO haberleri 12 Mart sonrasında davalar kamu oyuna duyurulurken yapılan haberlerdir.

Adı ve Soyadı	Baba adı	Tabiyeti	Doğum yeri		Adresi	İşi
			ve yılı			
Hikmet Bozçalı	Salih	T.C.	Silvan	1948	Diyarbakır Yurdu, Aksaray	Öğrenci
Mehmet Can	Ahmet	T.C.	Sason	1943	Diyarbakır Yurdu, Aksaray	»
Ali Haydar Emre	Giyasettin	T.C.	Muş	1948	Mocanhane No. 29/B, Galata	»
Leylâ Ejder	Polat	T.C.	Sarıkamış	1945	Vakıflar Kız Yurdu, Ş. Bağı	»
Mehmet Tüysüz	Cemil	T.C.	Siverek	1946	Ahmet Vefik Paşa Cad. No. 48/9 Çapa	»
Kadir Akgüneş	A. Turan	T.C.	Malatya	1945	Aksaray Cad. 29/9 Aksaray	»
Sabri Ünlü	Rûmi	T.C.	Karakoçan	1948	Site Yurdu, Vezneçiler	»
İbrahim Önen	Siddik	T.C.	Derik	1943	Hayriye Tüccarı No. 1, Aksaray	»
Feyzi Yardımcı	Piro	T.C.	Doğubeyazıt	1945	Diyarbakır Yurdu, Aksaray	»
Ömer Bakkal	İsmail	T.C.	Genç	1947	Birinci Taş Ocağı Cad. No. 23/1 Mecidiyeköy	»
Mahmut Kılıç	Hüseyin	T.C.	Kuyucak	1946	Birinci Taş Ocağı Cad. No. 23/1 Mecidiyeköy	»
Ali Buran	Mehmet	T.C.	Viranşehir	1947	Hotel Dicle, Aksaray	»
Aydın Yümlü	Muhittin	T.C.	Kurtalan	1944	Diyarbakır Talebe Y. Aksaray	»
M. Ali Aslan	Hüseyin	T.C.	Malatya	1947	Ahşap Minare Sok. No. 20/3 Karagümruk	»
Aziz Yılmaz	Ömer	T.C.	Gerger	1944	Kadırga T. Yurdu, Kadırga	»
Necmettin Büyükkaya	K. Ali	T.C.	Siverek	1943	Site Yurdu, Vezneçiler	»
Sait Bozgan	Mehmet	T.C.	Bingöl	1948	Site Yurdu, Vezneçiler	»
Mustafa Doğan Özbay	Seyit	T.C.	D. Beyazıt	1946	Site Yurdu, Vezneçiler	»
Fazlı Can	Derviş	T.C.	Aşkale	1947	Site Yurdu, Vezneçiler	»
Ahmet Zeki Okçuoğlu	Süleyman	T.C.	Karakoçan	1950	Site Yurdu, Vezneçiler	»
Salih Kaynak	Sait	T.C.	Derik	1944	Nişanca Hemşer Sok. Uludağ Ap. No. 19/1, Kumkapı	»
Mehmet Balamır	Hasan	T.C.	Iğdır	1946	Site Yurdu, Vezneçiler	»
Sait Pektaş	Hüseyin	T.C.	Lice	1945	Diyarbakır Yurdu, Aksaray	»
Âgâh Uyanık	Niyazi	T.C.	Diyarbakır	1946	Diyarbakır Yurdu, Aksaray	»
Şakir Elçi	Cemal	T.C.	Bingöl	1943	Site Yurdu, Vezneçiler	»
Ali Yılmaz Balkaş	Ali	T.C.	Lice	1944	Diyarbakır Talebe Yurdu, Aksaray	»
Kadri Çağlı	Nuri	T.C.	Diyarbakır	1944	Diyarbakır Talebe Yurdu, Aksaray	»
Hüseyin Özkan	Abo	T.C.	Doğanşehir	1947	Diyarbakır Talebe Yurdu, Aksaray	»
İbrahim Yüksekçaya	Mehmet	T.C.	Siverek	1947	Site Yurdu, Vezneçiler	»
İlhami Yaban	Ahmet	T.C.	Van	1948	Van Yurdu, Aksaray	»

Kurtçuluk davasına Diyarbakırda başlandı

■ Çayan dâvasının dünkü duruşmasında üç sanık hakkında tahliye kararı alındı.

DIYARBAKIR, Ertuğrul Pirinçioğlu bildiriyor

KOMÜNİZM ve Kurtçuluk propagandası yapmak, bölücü faaliyetlerde bulunmak suçlarından sanık Devrimci Doğu Kültür Ocakları üyelerinden ve TIP eski Genel Sekreteri Tarık Ziya Ekinel ile 25 arkadaşı
♦ Devamı Sa. 9, Sü. 7 de

11.12.1971, Milliyet, Sayfa 9

Kürtçülük dâvasına Diyarbakır'da başlandı

♦ Başarısız Birincide

nan duruşmalarına dün SSK yönetimin Askeri Mahkemesinde başlanmıştır.

Sanık avukatlarından Niyazi Ağırbaşlı, «Mahkemenin kuruluş biçiminin Anayasaya aykırı olduğunu» öne sürmüştü. «Mahkemenin hukuki olup olmadığını» tartıştı. Sanık Tarık Ziya Ekinel, yargıçlardan Hamdi Sevinç'e itiraz ettiğini, diğer mahkeme heyeti için birşey söyleyemeye çağını belirtmiştir.

Öğleden sonraya burskılar duruşmada, sanık ve avukatlarının itirazları reddedilmiş sonra Albay Sait Dabak, 134 sayılı iddianamesini okumaya başlamıştır. İddianamede, sanıkların 1968'den bu yana girişimleri bölücü eylemler ve faaliyetleri sıralanmakta, «Sanıkların Mustafa Barzani'den direktif alarak hareket ettikleri, DDKO mensuplarının, Sivas ili sınır olmak üzere Türkiye, İran, Irak ve Suriye'nin bir kısmını kapsayan

bağımsız bir Kürt devletini kurmayı hedef aldıkları, TIP ve DEV - GENÇ'le birleşerek halkı ayaklandırmaya götürmeyi amaç edindikleri» belirtilmektedir.

Kürtçülük dâvasının Türkiye dışından bazı kuvvetler tarafından idare edildiği öne sürülen iddianamede, «Kürt diye bir ırkın mevcut olmadığı» belirtilmekte ve özetle şöyle denilmektedir:

«Kürtler yalnız vatandaşlarımız değil, aynı zamanda soydaşlarımızdır. İç bölüye, mindeki politik çıkarların çarpışması ve bu soydaşlarımızın kapalı zihinleri meselesiz bugünkü sonucu doğurmuştur. Türk vatandaşını parçalamak sevdiğinde olanlar, bu sonuçları faydalanmanın yolunu aramışlardır.»

Sanıkların TIP ve DEV GENÇ'le olan ilişkileri üzerinde durulmuş ve TCK'nun 141 ve 142. maddelerine göre cezalandırılmaları istenmiştir.

ÇAYAN DAVASINDA 3 TAHLİYE

Mahir Çayan ve arkadaşlarının dün 3 Numaralı Sakıyö-

netim Mahkemesinde devam edilen duruşmalarında savunmalarını yapan sanıklardan Emel Ayşe Mesel, İsmail Yüksel Erdoğan ve Rasim Özkan tahliye edilmişlerdir.

Sanıklardan İsmail Yüksel Erdoğan'ın savunmasına geçilmiştir. Sanık hücrede bulunduğu için savunma yapacak durumda olmadığını belirtmiş ve daha önce hazırladığı yazılı savunmayı mahkemeye vermiştir. Yargıç Akdemir Akmut, İsmail Yüksel Erdoğan'ın yazılı savunmasını okumuştur. Sanık savunmasında iddianamede ileri sürülen suçları işlemeyi belirtmiş, bu nedenle beraatine ve tahliyesine karar verilmesini istemiştir.

Rasim Özkan ve Emel Ayşe Mesel de iddianamede kendilerine yöneltilen suçları kabul etmediklerini, örgütle bir ilişkileri olmadığını beri sürerek mahkemenin beraat ve tahliyelerine karar vermesini istemişlerdir.

Mahkeme, sanıklardan Emel Ayşe Mesel, Rasim Özkan ve İsmail Yüksel Erdoğan'ın tahliye edilmesine karar vermiştir.

DOĞU'da DURUM

Yazan: ORHAN DURU

TOPRAKTAN ÇIKARILAN ÇUVALDA BELGELER BULUNDU

■ Silvan'da bir evin bahçesine gömülü çuvaldan çıkarılan belgelerde, Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi tüzüğü de vardı...

26 NİSAN pazarı günü Diyarbakır Kültür Ocakları'nın bir şubesi tarafından yapılan bir aramada, Silvan'da bir evin bahçesine gömülü çuvaldan çıkarılan belgelerde, Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi tüzüğü de vardı...

ATATÜRK BÜSTÜNÜN KAİDESİ KONDU

Silvan'da son günlerdeki silahlı saldırılarla ilgili olarak, Silvan'da bir evin bahçesine gömülü çuvaldan çıkarılan belgelerde, Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi tüzüğü de vardı...

Toprakтан çıkarılan çuvalda

► **Baştarafı Birincide** TIP üyelerinden Muhterem Biçimli de vardı. Aradan iki gün geçtikten sonra Devrimci Doğu Kültür Ocakları Sıkıyönetim Komutanlığının 3 numaralı bildiriyle kapatıldı. Silvan'daki dernek merkezinde bir arama yapıldı.

Bu arada Komutanlık 7 numaralı bir başka bildiri yayınlayarak Silvan Devrimci Doğu Kültür Ocakları Başkanı Mahmut Okutucu'nun, üye Muhterem Biçimli'nin ve Abdülkerim Ceyhan'ın aranmakta olduğunu bildirdi. Bu kişiler ortada yoktu.

Sıkıyönetim yetkilileri Silvan içinde baskınlar yapıyor, Devrimci Doğu Kültür Ocağı ile ilişkili kişileri gözaltına alıyordu.

Jandarma Komutanlığına bir ihbar yapıldı. Bir gece Suriyeden kaçak olarak getirilen bazı silah namluları, şimdi, aranmakta olan Muhterem Biçimli'nin ağabeyisinin evinde saklıydı.

TOPRAK ALTINDA ÇUVAL İÇİNDE

Jandarmalar eve baskın yaptılar. Evi baştan aşağı aradılar. Bir şey bulamadılar. Sonra bahçeyi aramaya başladılar. Bir taş yığını dikkati çekti. Jandarmalar kolları sıvayıp harekete geçtiler. Taşlar kaldırıldı. Zor oldu bu iş. Taşların altından toprak çıktı. Toprak kazıldı ve bir çuval çıktı.

Çöpe biri oranında sürgün cesasına çarptırılmışlardır.

Ancak öğrenildiğine göre, Silvan'da son olarak ortaya çıkarılan «Tüzük ile teşkilâtın kuruluşu ve pratiği hakkındaki rapor» daha önce ele geçirilenlerden başkadır.

SILVAN'DA DURUM ATATÜRK BÜSTÜ

Sıkıyönetimden sonra Silvan'da Devrimci Doğu Kültür Ocakları Silvan Şubesi Yönetim Kurulu üyelerinden ve TIP İlçe Yönetim Kurulu üyelerinden yakalananlar tutuklandılar.

Şimdi kaymakamlık bahçesine bir Atatürk büstü dikiliyor. Büstün kaidesi dikilmiş, yakında büst yerleştirilecek. Kaidede ise Silvan'da olan bitenlere bir cevap gibi Atatürk'ün şu sözleri yer alıyor:

«Türk vatani bölünmez bir bütündür, parçalanamaz.»

Bölgeci ya da bölücü akımlar bakımından Sıkıyönetim Komutanlığı burada olan bitenleri dikkatle izliyor. Dikkati çeken olaylardan birisi Devrimci Doğu Kültür Ocaklarının Doğu'da ilk defa burada açılması ve kurucuların arasında TIP üyelerinin de bulunması.

Devrimci Doğu Kültür Ocakları Silvan Şubesi kurucularından, halen gözaltına alınmış bulunan kimseler şunlar:

«Bahrî E... Mahmut

DEVRİMCİ DOĞU KÜLTÜR OCAKLARI

Devrimci Doğu Kültür Ocakları 1969 yılı mayıs ayında ilk defa Ankara'da ve İstanbul'da kuruldu. Kürtçülük eylemlerinde buldukları iddiasıyla bu örgütün kurucuları ve yöneticileri 16 ekim 1970 tarihinde mahkemeye sevk edildi. Halen Ankara'da Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesinde bu örgütün duruşması yapılmaktadır. 16 ekim 1970'den sonra ilk olarak bu örgütün önde gelen yöneticilerinden Nezir Şemikantı, Mümtaz Kotan, Sabri Çepik ve İbrahim Güçlü tutuklandı. Necmettin Büyükcaya hakkında gıyabi tutuklama kararı verildi. Daha sonra 10 Mayıs 1971'de aynı zamanda Dev-Genç üyesi bulunan Mehmet Demir, Zeki Kaya ve Fikret Şahin tutuklandılar.

Devrimci Doğu Kültür Ocakları İstanbul ve Ankara'da bu şekilde kurulduktan sonra aynı örgütün şubeleri sırasıyla Silvan'da, Sirt'e bağlı Kozluk ve Batman ilçelerinde, Diyarbakır merkezinde açıldı.

KOZLUK'TA

Sirt Valisi Niyazi Bicioğlu'nun anlattıklarına bakılırsa Kozluk'ta DDKO'nun açılış töreninde bu ocağın kurucuları Kürteço konuşmalar yaptılar. «Halkın özgürlükleri için savaşalım» gibi sloganlar yazılı afişler asıldı ve bildiriler dağıtıldı. Bu arada duvarlara «Asimilasyona hayır» şeklinde yazılar yazıldı. Bu çeşit bir slogan bu çevrede ilk defa görülmüştü. Vali Bicioğlu bu slogana hayret etmişti. «Asimilasyona sözünü kim anıyabilir di Kozluk'ta? Bütün bunlar Diyarbakır ve Sirt'te sıkıyönetim bânından bir ay önce oluyordu. Kozluk'ta savaçlık hemen harekete geçmiş ve DDKO Kozluk Şubesi'nin yöneticilerinden üç kişiyi mahkemeye sevk etmişti. Bunlar daha sonra tutuklandılar. Haklarında Türk Ceza Kanununun 142 nci maddesinin üçüncü fıkrasına uyarınca işlem yapılmadı. Koz-

ÖMER

• Bastırılı Birincide

Trafik kazaları hakkında önceden alınması gereken tedbirler kadar trafik kazalarının vukuunda süratli haber alma ve imdat vasıtalarıyla yerinde ilk yardım sağlamak ve kazazedeleri emin tedavi müesseselerine nakledip tedavi etmek de önemli problemler arasındadır.

Bu kazaların eksilmesi hususunda hükümetimiz imkânları nisbetinde gereken tedbirleri almaktadır. Ve bundan sonra daha radikal çarelere de başvurulacaktır.

Trafik kazalarının azalması ve kazazedelerin ilk yardım ve müdahale tedavilerinin yapılması için Türkiye'de dernekler yoğun faaliyetler serfetmektedirler. Bilhassa Türkiye Modern Cerrahi Eğitim ve Araştırma Derneği yurdumuzda ilk defa acil yardım ve trafik hastahanesi inşa etmek suretiyle büyük bir hizmete ele almış bulunmaktadır. Bu idealist insanların idare ettikleri dernekleri hükümet olarak şahıs olarak takdir ederken, cabaya herkesin yardım elini uzatması insanî olduğu kadar, vurtsever bir ötedür.

İKİ YILDA 5491 KİŞİ ÖLDÜ

1969 - 1970 yıllarında trafik kazalarından toplam olarak 5491 kişi ölmüştür. Yoğun trafik çalışmalarına rağmen kazaların devam etmesi ilgilileri daha ciddi tedbirler almaya sevk etmektedir. Eldeki resmî rakam-

17.05.1971, Milliyet, Sayfa 1

DOĞU'da DURUM

Yazan: ORHAN DURU

7. Kolordu ve Sıkıyönetim Komutanı Sargeneral Sıral Aksozcu

BÖLGEÇİLİK AKIMLARINDAN

Etkilenen yok, yadırgayan çok...

DİYARBAKIR ve Sirt'te gerek yetkililerden olsun, gerekse sivilardan olsun komutağın kimseler, bölücü ve bölgeci akımların öteden beri devam etmekte olduğunu

kabul ettiler. Ancak hemen hepki bu akım sahiplerinin küçük bir grup olduğunu, halkı da bu görüşe kapılmış göstermenin yersizliğini belirttiler. Anlatışlarına bakılırsa yakın geçmişte bir takım politikacılar bölge

Derinlik: Sa. 11. S. 2. 2